

Ankara Üniversitesi Yayın No: 745

APAM Yayın No: 32

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ASYA-PASİFİK ÇALIŞMALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (APAM)

TÜRKİYE'DE AVUSTRALYA ÇALIŞMALARI-I

TÜRKİYE'DE AVUSTRALYA ÇALIŞMALARI-I

Yayına Hazırlayanlar
A. Merthan DÜNDAR
Altay ATLI

ISBN: 978-605-136-651-7

9 786051 366517

Ankara Üniversitesi Basımevi
<http://basimevi.ankara.edu.tr>

Para ile Satılamaz.

Ankara - 2023

Para ile Satılamaz

TÜRKİYE'DE AVUSTRALYA ÇALIŞMALARI - I

Yayına Hazırlayanlar
A. Merthan DÜNDAR
Altay ATLI

Ankara – 2023

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 32
Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
APAM Yayınları: 745

ISBN: 978-605-136-651-7

Yazarların görüşlerinin sorumluluğu kendilerine aittir.

Redaktörler
Aysun HARPER
Gözde GÖKOVA

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler/ANKARA
Tel: (0312) 213 66 55
Basım Tarihi: 26/05/2023

İÇİNDEKİLER

A. Merthan DÜNDAR	
<i>Ön Söz</i>	V
Steven YOUNG	
<i>Türkiye ve Avustralya Arasında Daha Fazla İş Birliği Mümkün mü?</i>	1
Anka ŞAHİN	
<i>Avustralya'da Siyasi Partiler: İki Bloklu Sistemin Açmazları</i>	21
Gizem (BEKAROĞLU) BERBEROĞLU	
<i>Avustralya ve Göç</i>	37
Kerem KILIÇDAROĞLU	
<i>Avustralya'nın Göç Politikaları ve Göç Konusunun Siyasallaşması</i>	45
Selver B. ŞAHİN - Astrid SCHNITZER-SKJØNSBERG	
<i>Jeopolitik Dinamikler ve Dış Yardım: Avustralya'nın Stratejik Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış</i>	65
Ümit ALPEREN	
<i>Jeopolitik ve Stratejik Endişeler Kısacasında Avustralya'nın Çin Politikası</i>	83
Anna Maria BEYLUNİOĞLU	
<i>Yemeğin Milleti Olur mu? Çok Kültürlü Bir Toplum Örneği Olarak Avustralya</i>	101
Altay ATLI	
<i>Avustralya ve Spor Diplomasisi</i>	115
Ebru Elif DURMAZ	
<i>Avustralya'nın Engellilerde Spor Eğitimi Yaklaşımı ve Paralimpik Oyunları</i>	131
Selen BEDER - Oğuz Can TURGAY	
<i>Avustralya'nın Tarımsal Yapısı Açısından Bir Değerlendirme</i>	145
Tuana Fulya ÖZMEN	
<i>Avustralya Hakkında</i>	161

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya arasındaki diplomatik ilişkiler 1967 yılında tesis edilmiş, Türk Büyükelçiliği 1967 yılında Kanberra'da, Avustralya Büyükelçiliği ise 1968 yılında Ankara'da faaliyete geçmiştir. Taraflar arasındaki diplomatik ilişkiler görece geç başlamış olsa da arşiv belgeleri bu süreçten yaklaşık 100 yıl öncesinde yani Osmanlı Dönemi'nde Avustralya'da bir temsilcilik açma ihtiyacı doğduğunu göstermektedir. Mehmet TEMEL'in, *Osmanlı Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı-Avustralya İlişkileri* başlıklı makalesinde bahsettiğine göre 1893 yılına gelindiğinde Avustralya'da 2.121 Osmanlı vatandaşı ikamet etmekteydi. Her ne kadar Avustralya resmî rakamlarından farklılık gösterse de ATA Alliance'ın (Australian Turkish Advocacy Alliance) verilerine göre günümüzde bu ülkedeki Türk nüfusu, 150.000-300.000 kişi arasındadır. Bu farkın sebebi, Avustralya'yı vatan edinen Türklerin sadece Türkiye'den değil Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti başta olmak üzere Bulgaristan, Yunanistan (Batı Trakya) ve diğer ülkelerden buraya göç etmiş olmalıdır. Bir başka deyişle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan Türkler de başka ülkelerden Avustralya'ya göç ettiklerinden dolayı taşıdıkları pasaportlara göre kaydedilmeleri sebebiyle böyle bir fark ortaya çıkmaktadır. Özetlemek gerekirse belgelerden anlaşıldığı kadarıyla yaklaşık 300.000 kişilik Türk nüfusun hemen hemen yarısı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup diğerleri, Türk pasaportu taşımayan Türklerden oluşmaktadır.

Dünya'nın en büyük adası ve en küçük kıtası olarak adlandırılan Avustralya'ya 2022 yılı rakamlarına göre Türkiye'den yapılan ihracat 971 milyon dolar, bu ülkeden Türkiye'ye yapılan ithalat ise bir milyar dolardan biraz fazladır. İki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması (STA) veya herhangi bir tercihli ticaret düzenlemesi bulunmamaktadır.

Ülkelerimiz arasında ticaret dışındaki en güçlü bağ ise İngiltere, Fransa gibi ülkelerin başını çektiği İtilaf Devletleri kuvvetlerinin ordu ve donanmalarının büyük bir yenilgiyle cepheyi Türk sancağı ve süngülerine terk etmek zorunda kaldığı Çanakkale Savaşı sonrasında kurulmuştur. Britanya İmparatorluğu Ordusu içinde yer alan 16.000 ANZAC (Australian and New Zealand Army Corps-ANZAK, Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu) askeri, 25 Nisan 1915'de Türk topraklarına ayak basmış, başta Mustafa Kemal

ATATÜRK olmak üzere Türk subay ve erlerinin gösterdiği büyük kahramanlıklar neticesinde yaralılar hariç 10.000'den fazla kayıp vererek Aralık 1915'de geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Avustralya ve Yeni Zelandalı kimliğinin oluşmasında büyük öneme sahip 25 Nisan günü, 1916 yılından itibaren Avustralya ve Yeni Zelanda'da ANZAK GÜNÜ olarak anılmaktadır. Türk topraklarında hayatlarını kaybeden ANZAKların torunları, her yıl 25 Nisan'da Çanakkale'de düzenlenen Şafak Ayini'ne katılarak dedelerini anmaktadırlar.

Ülkemizde Avustralya ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun Çanakkale Savaşı ya da ekonomik konulara odaklandığını söylemek mümkündür. Son günlerde, Asya-Pasifik Bölgesi'nde kurulan ve Avustralya'nın da dâhil olduğu AUKUS ya da QUAD gibi ittifaklar bağlamındaki analizlerde bu ülkeye değinilmektedir. Ankara Üniversitesi Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulanma ve Araştırma Merkezi (APAM) olarak eldeki imkânlar dâhilinde Avustralya'yı spordan tarıma, iç ve dış siyasetten mutfak kültürüne kadar farklı açılardan inceleyen bir kitap hazırlamayı planladık. Öncelikle bu ülkede veya bu ülkeyle ilgili akademik çalışmalar yapmış ya da yapmakta olan araştırmacılara ulaşmaya çalışarak makale talebinde bulunduk. Çanakkale Savaşı konusunu dâhil etmediğimiz bu kitap için yazı göndermeyi kabul eden araştırmacıların makalelerinden oluşan TÜRKİYE'DE AVUSTRALYA ÇALIŞMALARI-I kitabının alana katkı sağlamasını umut ediyoruz. Bu aşamada öncelikle değerli yazarlarımıza, editör olarak bu çalışmanın hayata geçirilmesine katkı sağlayan Sayın Dr. Altay ATLI'ya, Ankara Üniversitesi Basımevi ve APAM çalışanlarına, son olarak da Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR'a destekleri için teşekkür ederiz.

“Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.” Mustafa Kemal ATATÜRK-1934.

Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR

APAM Müdürü

TÜRKİYE VE AVUSTRALYA ARASINDA DAHA FAZLA İŞ BİRLİĞİ MÜMKÜN MÜ?

Steven YOUNG*

Türkiye ve Avustralya arasındaki muhtemel iş birlikleri fırsatlarından bahsetmeden önce her iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihî gelişimine bakmamızda fayda vardır. Bu doğrultuda iki toplumun geleceğini konuşmak için önce geçmişlerini ele almak gerekmektedir.

Her şeyden önce, Türkiye ve Avustralya arasındaki ikili ilişkiler, köklü ve güçlü bir zemine oturmuştur. 100 yılı aşkın bir süredir devam eden bu ikili ilişkiler, 1915 ve 1965 gibi iki kritik tarihin etkisiyle güçlenerek devam etmektedir. Ancak bu iki önemli tarihe giden süreci ele almadan önce kısaca Avustralya'yı tanımak ve iki ülke ticari ilişkilerine yön verilmesinde kritik bir rol üstenen Avustralya'daki Türk toplumunun hikâyesini bilmek bütünlük açısından faydalı olacaktır.

Avustralya'nın Kısa Tarihi

Avustralya'nın keşfi, 1770 yılında İngiliz denizci ve kâşif Kaptan James Cook'un kıtanın doğu kıyılarını keşfetmesiyle başlamaktadır. Aslında Büyük Okyanus'un keşfedilmesi için görevlendirilen Kaptan Cook, Güney Amerika'nın doğu kıyılarını takip ederek ilerlemiş ve kıtanın bitimini takiben Ekim 1769'da Yeni Zelanda'yı ziyaret eden ikinci Avrupalı olmuş ve daha önce tek bir ada olduğu düşünülen ülkenin iki adadan oluştuğunu keşfetmiştir. Ardından İngiltere'ye dönerek kıta hakkında topladığı bilgileri paylaşan Cook, İngiltere'nin bölgeyi yerleşim alanı hâline getirmesine vesile olmuştur.

1900'lü yılların başına kadar özellikle kömür ağırlıklı olmak üzere enerji, koyun yünü, büyükbaş hayvancılık ve tarım gibi alanlarda hızla yol alan Avustralya'nın sahip olduğu yer altı zenginliğini, ülkenin geleceğini de etkileyen ana faktörlerden biri olarak nitelenebilir.

1901 yılı, Avustralya'nın tarihî ilerleyişindeki en önemli yıl olarak nitelenebilir. O yıl kendi anayasasını yazan Avustralya, Anglosakson

---

* *DEİK Türkiye-Avustralya İş Konseyi Başkanı.*

geleneklerinin de etkisiyle İngiltere'ye benzer bir yönetim biçimini kabul etmiştir. Bu kapsamda Avustralya'nın siyasi sisteminin, İngiliz geleneği çerçevesinde Westminster modeline göre faaliyet gösteren parlamenter bir demokrasi olduğu söylenebilir.

1901 yılında hazırlanan kısa ama temel nitelikleri karşılayan anayasa, yıllar içinde birkaç virgül ve nokta değişimi ve birkaç İngilizce revizyon dışında hiç değişmemiştir. Parlamenter sistemle kurulan ülkeyi farklı kılan en önemli unsur, İngiltere kralını ya da kraliçesini temsil eden genel validir. Avustralya genel valisinin ülke yönetiminde etkili olan bazı yetkileri ve yükümlülükleri vardır. Örneğin genel vali, seçimde en çok milletvekilliği kazanan parti liderini başbakan olarak atar veya parlamentoyu feshedebilir.

Avustralya'nın Yıllar İçinde Değişen Demografik Yapısı

Demografik yapıya baktığımızda ülkede, 1700'lü yılların sonlarından itibaren gelen Avrupalıların ağırlıklı olduğu görülür. Bununla birlikte dünya tarihine yön veren önemli gelişmeler, Avustralya'nın bugünkü demografik yapısının şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. Örneğin II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru çeşitli Avrupa ülkeleri (Almanya, Avusturya, Polonya, Türkiye ve Balkan ülkeleri) ile Lübnan gibi bazı Arap ülkelerinden insanlar ülkeye göç etmeye başlamışlardır.

1980'den itibaren önce Vietnam, ardından Çin'den önemli sayıda göçmen Avustralya'ya yerleşmiştir. Hong Kong'da yaşanan politik gelişmelerin de etkisiyle birçok Çinli hayatlarına Avustralya'da devam etme kararı almış ve bu topluluk Avustralya demografisinin ve kültürünün bir parçası hâline gelmiştir. Öyle ki Çin yemeklerinin, Avustralya mutfağının temel unsurlarından biri hâline geldiği söylenebilir. Vietnam ve Çin'in ardından Avustralya'ya en fazla göç veren diğer bir ülke ise Hindistan'dır.

Artan göç hareketleri kapsamında, kıtanın yerlileri olarak kabul edilen Avustralya Aborjinleri giderek azınlık hâline gelmiş ve göç eden toplumlarla aralarındaki kültürel farklılıklar belirgin olmaya başlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak Avustralya'da inşa edilen çok kültürlü toplumsal kimlik yapısına Aborjinleri de dâhil etmek için 1960'larla birlikte ayrımcılık karşıtı düşünceler ve kampanyalar yoğunlaşmaya başlamış ve bu mesele ülkenin sosyal gündeminde yer alan önemli konulardan biri hâline gelmiştir. Bu tartışmalar 27 Mayıs 1967 tarihinde gerçekleşen referandum ile sonlanmış, %90 gibi ezici bir çoğunluk Aborjinlerin Avustralya nüfusunun ve toplumunun bir parçası olarak kabul edilmesi yönünde oy kullanmıştır.

Ardından çalışma ve yaşam koşullarında iyileştirmeler sağlayacak düzenlemeler yapılmış ve Aborjinlerin kültürlerini muhafaza etmesi desteklenmiştir. Aborjinler bugün, Avustralya nüfusunun yaklaşık yüzde 3'ünü oluşturmakta ve çok kültürlü toplum mozağının entegre bir parçası konumundadır.

Türkiye-Avustralya İlişkilerinde İlk Kritik Dönem: 1915

I. Dünya Savaşı sırasında Britanya yönetimi tarafından Avustralya ve Yeni Zelanda'dan getirilen Anzaklar, Çanakkale dışında Libya gibi farklı cephelerde görevlendirilmiştir. Ancak Çanakkale Savaşı'nın farklı bir anlamı ve önemi vardır çünkü bu savaş, Avustralya'nın bağımsız bir ülke olmasını takiben katıldığı ilk savaştır. Fakat savaşın önemine kıyasla savaş sonrasında yaşananlar ve benimsenen yaklaşımlar, iki ülke arasındaki dostluk bağının kuvvetlenmesi açısından daha önemlidir.

Bu kapsamda, savaş sonrasında Atatürk tarafından söylenen

“Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız.

Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlâtlarımız bizim bağrımızdadır.

Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlâtlarımız olmuşlardır”

sözleri, Türkiye'nin ve Türk vatandaşlarının Avustralya nezdinde değerini yükseltmenin ötesinde tarih boyunca sorunsuz devam eden ilişkilerin de temelini oluşturmuştur. Canberra'daki Atatürk Anıtı'nda yer alan bu ifade dışında Atatürk'ün konuyla ilgili söylediği daha az bilinen önemli bir söz de vardır. Melbourne'de yayımlanan Star gazetesine iletilerek gazetenin 25 Nisan 1934 tarihli sayısında “Türkiye, Eski Düşman, Hatırlıyor” (Turkey, Old Foe, Remembers) manşetiyle yayımlanan bu sözleri şu şekildedir: “25 Nisan 1915 Gelibolu ihraç (çıkarma) hareketi ve bu Yarımada'da cereyan eden bütün muharebeler, dünyaya orada kanlarını dökenlerin kahramanlığı ile beraber, bu mücadelenin sebep olduğu zayıflığın milletleri için ne kadar elemli olduğunu göstermiştir” (Türkiye Cumhuriyeti Melburn Başkonsolosluğu 2019, <http://melburn.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/218747>, 29 Kasım 2022'de erişildi).

1968 Yılı: Türkiye’den İlk Resmî Göç Kafilesi

Avustralya İçişleri Bakanlığı’nın 2016’da yaptığı bir araştırmaya göre 19. yüzyılın başlarında Avustralya’da Osmanlı İmparatorluğu doğumlu 20 kişi bulunmaktaydı. 1911’de, yani Avustralya bağımsız bir devlet olduktan sonra yapılan nüfus sayımında ise bu sayı 300’e yükselmiştir. 1966’da, yani resmi kafilenin hemen öncesinde ise Avustralya’daki Türk nüfusu yaklaşık 2500’e ulaşmıştır (Australia Government Department of Home Affairs 2016, <https://www.homeaffairs.gov.au/mca/files/2016-cis-turkey.PDF>, 29 Kasım 2022’de erişildi).

Türkiye-Avustralya arasındaki resmî göç süreci, yeni bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Avustralya’nın 1960’lı yıllarda uyguladığı göç politikası, “Beyaz Avustralya Politikası” olarak adlandırılıyordu. Bu politika doğrultusunda ülkeye sadece Avrupa’dan gelen göçmenler kabul edilebiliyordu. Avustralya hükûmeti bu noktada, Türkiye’yi Asya ülkeleri kategorisinden çıkartıp Avrupa kategorisine koymuş ve Türkiye’den resmî göç sürecinin önünü açmıştır.

Bu doğrultuda 5 Ekim 1967’de, dönemin Avustralya Göç Bakanı Billy Snedden ve Avustralya’daki ilk Türkiye Büyükelçisi Baha Vefa Karatay arasında imzalanan anlaşma sonrasında ilk göç kafilesi Türkiye’den yola çıkmış ve yaklaşık bir yıl sonra Avustralya’ya ulaşmıştır. Bu katile, Avustralya’ya gelen ilk büyük Müslüman topluluk olarak da kabul edilmektedir.

Avustralya’ya ilk yıllarda göç eden Türklerin büyük bölümünün para biriktirip geri dönmeyi amaçlaması, Avustralya’daki sosyal hayata katılımlarını da erteleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Avustralya’ya göç eden Türklerin ilerleyen yıllarda ülkeye tamamen yerleşmeye karar vermesi ve buna bağlı olarak çocuklarını Türkiye’deki yakınlarının yanına göndermek yerine Avustralya’daki okullarda okutmaya başlaması gibi faktörler Avustralya’daki Türk toplumunun varlığını güçlendirmeye başlamıştır.

Türklerin Avustralya’ya göçünün 50. yılı olan 2018 yılında, Avustralya İşçi Partisi temsilcisi Luke Foley, Sidney Parlamentosu’nda yaptığı konuşmada yaşananları şu sözleriyle anlatır ve göçü değerlendirir:

“Türklerin New South Wales’deki manevi evi olan Auburn’dan Meclis üyesi ve İşçi Partisi Başkanı olarak Türk-Avustralyalı topluluğumuzu temsil etmekten büyük onur duyuyorum. Bu hafta, ülkemizin Türkiye ile olan özel ilişkileri

açısından bir dönüm noktasının yıldönümü. Bundan elli yıl önce, 14 Ekim 1968'de 174 sayılı Qantas uçağı Kingsford Smith Havaalanı'na iniş yaptı. Bir Pazartesi akşamüzeri saat 17:10'du. Uçakta 168 Türk göçmen vardı. Türkiye ve Avustralya arasında bir yıl önce imzalanan Yardımlı Göç anlaşmasının imzalanmasından sonra Avustralya'ya inen ilk Türk göçmenlerin uçağı...

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Avustralya'da oturumu ve çalışması için imzalanan bu anlaşma, Avustralya'nın Batı Avrupa dışında bir ülkeyle imzaladığı ilk anlaşmadır. İlk kez ülkemizde büyük bir Müslüman topluluğun yerleşmesine vesile olmuştur. Bu, beyaz Avustralya Politikasının kademeli olarak kaldırılması için atılan en önemli adımdır. Anlaşma, dönemin Göç Bakanı Billy Snedden ve Avustralya'daki ilk Türk büyükelçi olan Sayın Baha Vefa Karatay arasında, 5 Ekim 1967'de imzalanmıştır. Anlaşma tarihi, Avustralya Hükümetinin ülke nüfusunu arttırmak ve işgücünü geliştirmek için çözüm aradığı ve aynı zamanda Türkiye Hükümetinin, ülkesinde İşsizliği ve nüfus yoğunluğunu çözmek için göçü desteklediği bir zamana denk gelmiştir. Bununla birlikte, tüm saygıdeğer üyelerimizin bildiği üzere, Türk-Avustralyalı tarihi bundan 100 yıldan öncesine, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Gelibolu Yarımadası kıyılarındaki Çanakkale'de genç Avustralyalı nesille karşılaşmasıyla başlar. Çetin bir savaş olarak başlayan muharebe, Mustafa Kemal Atatürk'ün Yan yana yatan Mehmetçik ve Johnnie'lerin yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde hiçbir farkı yoktur, açıklamasıyla biter.

İşte bu duygu, Günümüzde de Avustralya ve Türkiye halkları tarafından kutlanmaktadır. 50 yıl önce bu hafta, Türkler ilk kez Avustralya'ya işte bu ruhla geldiler. Ve canla başla ekmeklerini kazanmak uğruna çalıştılar. Birçoğunun niyeti Avustralya'yı evleri olarak görmek değildi; Birkaç yıl çalışıp Türkiye'ye dönmeyi planlıyorlardı. Fakat burada, Avustralya'da Türklüklerini sürdürmelerine izin veren bir yuvayla karşılaştılar. Ülkemize ilk gelenlerden biri olan Fehmi'nin sözlerinde bunu görebiliyoruz: "Bu ülke bizim iyi koşullarda yaşamamız için çaba gösterdi. Whitlam'ın Başbakan olduğu zamanları hatırlıyorum; bize sosyal haklar vermişti. Sosyal güvenliğimizi arttırdı. Kendi radyo kanalımıza sahip olmamıza olanak verdiler. Kamu kurumlarına gittiğimiz zaman derdimizi anlatamadığımızda bize tercüman temin ettiler.

Resmi duyuruları kendi dilimizde okuyabildik. Eğer ki orada sıla hasreti duyduysak bu, orada yabancı hissettiğimizden değil; mesafenin uzaklığı yüzündedir.” (TRT Türk 2018, https://www.trtturk.com.tr/haber/ozel-haber/turkler-avustralya-ya-gocun-50-yilini-kutladi_364, 1 Aralık 2022’de erişildi).

Diğer ülkelere örnek olabilecek bu iş gücü anlaşması ile Avustralya’ya işçi olarak giden Türkler, ilk günden göçmen statüsü kazanmıştır. Bu, bir Türkiye vatandaşının belirli kriterleri karşılamaını takiben 3-5 yıl içinde Avustralya vatandaşı olması anlamına gelmektedir. Çifte vatandaşı olarak diğer Avustralya vatandaşlarıyla aynı statüye sahip olan Türk vatandaşlarının çocukları olması durumunda bu çocuklar otomatikman Avustralya vatandaşı olarak kabul edilmektedir.

Göçün İlk 50 Yılında Yaşananlar

1968’deki ilk kafiyei takiben hem oradaki Türk nüfusun doğan çocukları hem de daha sonra gidenlerle birlikte bugün 150 bin kadar Türk’ün Avustralya’da yaşadığını söyleyebiliriz. Peki, bu 50 yılda neler yaşandı? Konuyla ilgili Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından 2018’de yayımlanan “Avustralya’ya Göçün 50. Yılı” başlıklı kitap pek çok detayı bizlere aktarmaktadır (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 2018, <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/Avusturalya'ya%20Göçün%2050.%20Yılı.pdf>, 1 Aralık 2022’de erişildi).

Buna göre ilk göç kafilesinin ardından 10 yıl içinde 15 bine yakın kişi Türkiye’den Avustralya’ya göç etmiştir. 2006 yılına gelindiğinde Türk göçmenlerin en yoğun olduğu bölgenin Victoria Eyaleti’nin Melbourne şehri olduğu görülmektedir. Nüfus dağılımındaki ilginç bir detay da zamanla Türk toplumu içindeki Avustralya doğumluların, Türkiye doğumluları geride bırakmış olmasıdır. Bu, geçici olarak oraya yerleşen Türklerin geri dönmek yerine Avustralya’da kalmayı tercih ettiğini göstermektedir. İlk göçün 25. yılı için bir Türk göçmenin yayına hazırladığı kitabın ismi de bu gerçeği doğruluyor: “İşçi olarak geldik, vatandaşı olarak kaldık”.

İlk kafiyele bulunanların meslek dağılımına bakıldığında metal ve döküm işçileri, inşaatçılar, marangozlar, kuru temizlemeciler gibi alanlar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yine “Avustralya’da 50 Yıl” kitabında yer alan bir bilgiye göre Avustralya hükûmetinin vasıfsız işçi aramaı nedeniyle gelenlerden bazılarının mesleğini gizledikleri

belirtmiştir. Daha sonra yapılan araştırmalarda ilk kafiide öğretmenlerin ve beyaz yakalıların olduğu öğrenilmiştir.

Mesleğini gizleyen bazı beyaz yakalıların, fabrika ortamına alışık olmamalarından kaynaklı çeşitli iş kazaları geçirmesi, Avustralyalı Türk İşçiler Sendikası'nın kurulmasına neden olmuştur. Bu kurumun etkisi, ülkede düzenlenen grevlerde kendini göstermiştir. Örneğin Broadmeadows'ta bulunan Ford fabrikası 1960'ların sonundan 1990'ların başına kadar pek çok greve sahne olmuş, grevlerde pek çok Türk çalışan rol almıştır.

Sendika ve grevin, göç eden ilk nesle ait olduğunu da eklemek gerekmektedir. Nitekim orada doğan ya da büyüyen ikinci nesil, İngilizce bilgilerinin daha iyi olmasıyla yalnızca fabrikalarda değil tüm sektörlerde iş bulabilir hâle gelmiştir.

1990'lı yıllar yine bazı önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Bu yıllarda Türk toplumuna ait ibadethane ve spor kurumları yaygınlaşmıştır. Diğer yandan yerel okullarda Türkçe dil dersleri de müfredata konulmaya başlanmıştır. Müslüman göçmenlerin helal gıda ihtiyacını karşılayan esnafın lokantacılıkta gelişirken bu iş alanı, içinde bulunduğumuz 2020'li yıllarda da varlığını devam ettirmektedir.

Avustralya'daki Türk toplumunun hem Avustralya'daki yaşama uyum sağlaması hem de Türkiye ile bağlarını koparmaması, iki ülke arasındaki ticari ilişkilere değerli bir katkı sağlamaktadır. Bu durumun yansıması olarak iki ülke arasında sadece 2001-2008 yılları arasındaki ticari ilişkiler %93 gibi ciddi bir oranda artmıştır.

Türkler günümüzde, Avustralya'da yoğunlukla hizmet sektöründe bulunmaktadır. Lokantacılık işletmeciliği bu sektörde yaygın olarak tercih edilen işletme çeşididir. Bununla beraber temel gıda ürünleri ve hukukla ilgili alanların yanı sıra, kısıtlı sayıda da olsa tarım sektöründe iş yapan Türkler de vardır. Alt kırımlara bakıldığında ise bu kişiler tarafından kurulan işletmelerin Türkiye'den önemli miktarda ithalat yaptığı görülür. Konserve gıdalar, özellikle helal gıda sertifikalı ürünler Türkiye-Avustralya arasındaki ticarete önemli yer tutar.

Güncel sayılarla Avustralya'da 150 bini bulan bir Türk nüfustan bahsetmek mümkündür. Hangi şehirleri tercih ettiklerine bakıldığında ise yoğunluğun üç şehirde; Melbourne, Sidney ve Brisbane'de olduğu görülmektedir. Avustralya'nın ortalarında ve batı kıyılarında ise pek fazla

Türk ile karşılaşmak mümkün değildir. Ancak Avustralya İçişleri Bakanlığı'nın 2016 tarihli raporuna dönersek net oranları görmek mümkün olacaktır. Buna göre Viktorya eyaleti %48,9 ile Türk nüfusun neredeyse yarısına ev sahipliği yapmaktadır. New South Wales eyaleti ise %39,8 ile ikinci sırayı almaktadır.

Rapordaki yaş dağılımında karşımıza çıkan 45 yaş üzerinin %60'tan fazla olması, ilk 10 yılda göç edenlerin Türkiye'ye dönmediğini açıklayan bir göstergedir. 15 yaş üstü nüfusun iş gücüne katılım oranı araştırmaya göre %49,7 olarak ölçülmüştür. İşsizlik oranı ise %10 seviyesinde bulunmaktadır. Avustralya nüfusunun genelinde bu oranlar sırasıyla %64,6 ve %6,9'dur. Yine dikkat çeken bir başka veri ise Türk nüfusun ne tür işlerde çalıştığıdır. Buna göre %46,6'lık kesim vasıflı yönetici, profesyonel ya da kendi işini yapmaktadır.

Avustralya Ekonomisinde Öne Çıkan Sektörler

Avustralya'nın coğrafi konumu ve popülasyonu gibi kriterler, ülke ekonomisini doğrudan şekillendirmektedir. Tarih boyunca madencilik ve tarım gibi alanların öne çıktığı ülkede, imalat sektörünün aldığı paylar giderek azalmaktadır. Bunun yerine daha nitelikli, katma değeri yüksek işlere odaklanan Avustralyalı şirketlerin tipik bakış açısı bir ürünü veya hizmeti ucuza yapmak değil daha farklı olanı, daha iyi olanı yapmak ve geliştirmek üzerinedir. Örneğin büyük ölçekli, nitelikli inşaat projelerinde Avustralyalı şirketlerin önemli bir ağırlığı bulunur. Bu kapsamda bugün Birleşik Arap Emirlikleri gibi yüksek kriterler içeren bölgelerde Avustralyalı şirketlerin aldığı payın oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Bu bakış açısı şirket ölçeğindeki dağılımda da kendini gösterir. Çok yüksek miktarlarda ciro yapan şirketlere kıyasla 100 milyon dolar ile 1 milyar dolar arası ciro yapan şirketlerin oranının düşük olduğu görülür. Bu kapsamda 3-5 milyon dolarlık aile işletmeleri ve büyük dev şirketler Avustralya ekonomisinin bel kemiğini oluşturur.

Avustralya, yaklaşık 1,6 trilyon dolar büyüklüğe sahip ekonomisi ile dünyanın en büyük 12. ekonomisidir. Büyük ekonominin 26 milyon civarındaki nüfus tarafından üretilmesi ise kişi başı gelir rakamlarında kendini gösterir. Bu doğrultuda Avustralya'nın güncel kişi başı milli geliri 62 bin USD'nin üzerindedir. Lihtenştayn ve Monako gibi küçük ama zengin ülkeleri ayırdığımızda bu tutar, Avustralya'nın dünyada ilk 10 ülke içine girmesini sağlar.

İlginç noktalardan biri, bu güçlü ekonomide önemli bir gelirin eğitim sektöründen sağlanmasıdır. Avustralya, giderek artan bir oranla dünyanın pek çok ülkesinden öğrencinin eğitim alma merkezi olarak seçtiği bir ülke olmayı başarmıştır. Avustralya eğitim kurumlarından eğitim almış uluslararası mezun sayısı 2,5 milyon civarındadır. 2021 yılı verilerine göre ülkedeki uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık 680 bindir ki bu sayı, ABD ve İngiltere'nin ardından üçüncü sırayı almasını sağlar (Australian Embassy Türkiye, <https://turkey.embassy.gov.au/ankaturkish/study.html>, 3 Aralık 2022'te erişildi).

Bu yüksek rakamlar, Avustralya gayrisafi milli hasılasının y%5'inin eğitim sektöründen gelmesini sağlamaktadır. Avustralya İstatistik Bürosu'nun (ABS) verilerine göre 2019-2020 eğitim öğretim yılında uluslararası öğrencilerin ülke ekonomisine katkısı yaklaşık 25 milyar dolar seviyesindedir (Şakar 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/on-binlerce-uluslararası-ogrenci-avustralya-sinirlarinin-acilmasini-bekliyor/2432104>, 4 Aralık 2022'te erişildi).

Öğrencilerin ülkelerine göre dağılımı açısından bakıldığında ise %30 ile Çinli öğrenciler ilk sırada yer almaktadır. Bu ülkeyi Hindistan, Nepal, Vietnam ve Malezya izler. Türkiye'den giden öğrencilerin sayısı da yıldan yıla artış göstermektedir.

Bu yüksek ilginin arkasında Avustralya üniversitelerinin yüksek başarı grafiğini görebiliriz. Öğrenci çeşitliliği, alım gücü, hayat kalitesi ve işveren aktivitesi açısından dünyadaki en iyi 30 şehirden 5'i Avustralya'dadır. Bununla birlikte QS Dünya Üniversiteler Sıralaması'na göre ilk 100 üniversite arasında 7 Avustralya üniversitesi bulunur. Ülkedeki üniversitelerden bugüne kadar 15 Nobel Ödülü çıkmıştır (Australian Embassy Türkiye, <https://turkey.embassy.gov.au/ankaturkish/study.html>, 4 Aralık 2022'te erişildi).

Avustralya eğitim sistemini özel kılan noktalardan biri öğrenciyi yalnızca mezun etmek, diploma vermek için eğitmemesinden gelir. Öğrenciye bir şeyler katma amacını güden sistemde öğrenciler bir teste doğru seçeneği işaretlemekten daha fazlasına yönlendirilir. Verilen puanlar yalnızca doğru sonuç ya da yanıt için değil öğrencinin problemi, sorunu çözmedeki gidişine göre de verilir. Burada amaç, yanıtın bulunmasından öte öğrenciyi problem çözmeye yönlendirmesidir.

Öğrencilere henüz eğitim aldığı dönemde kazandırılan bu bakış açısı, öğrenci mezun olup iş hayatına atıldığında ekonomiye katma değer sağlama

olarak yansır. Avustralya okullarından mezun olan öğrencilerin kalitesi tüm dünya tarafından kabul görür ve mezunlar çok rahat bir şekilde iş bulabilir.

Ayrıca eğitim sırasında verilen spor bilincinin etkisiyle disiplin ve fiziksel güç gerektiren takım sporlarında Avustralya'nın ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum, Olimpiyat Oyunları'nda başarı ve altın madalya olarak geri dönmektedir. Diğer yandan ülkede sörf sporunun varlığı her geçen gün kuvvetlenmekte; kriket, hokey ve rugby gibi sporlar Anglosakson kültürün bir yansıması olarak favori sporlar arasındaki yerini korumaktadır.

Eğitim Kalitesi AR-GE'yi, AR-GE Ekonomiyi Güçlendirmektedir

Avustralya'nın eğitimdeki yüksek kalitesi, AR-GE'yi de teşvik eder. Sınırların, ufkun ötesine bakmayı ve çözüme ulaşmayı teşvik ettiği için çok iyi bir mühendislik temeli vardır. Bu mühendislik temeli, ülkenin madencilikte dünyada öncü olmasını sağlamanın ötesinde yeşil hidrojen gibi yakın geleceğin konularına bugünden güçlü bir zemin oluşturmayı sağlamaktadır. Türkiye'deki bazı şirketlerin Avustralya madencilik sektöründeki şirketlerden danışmanlık satın alması iki ülkenin birlikte çalıştığı önemli alanlardan biridir.

Avustralya'nın güçlü olduğu konulardan biri de patent sayılarıdır. Avustralya Patent Ofisi'nin yayımlanmış olduğu "Australian Intellectual Property Report 2022" başlıklı rapora göre 2021 yılında gerçekleşen patent başvurularının sayısı 3 bine yakındır. Adet bazında sadece ABD yaklaşık 15 bin adetle Avustralya'yı geride bırakırken Çin, Japonya, Almanya, Fransa, Kore, Kanada, Hollanda ve İngiltere ilk 10'u oluşturmaktadır.

Bununla birlikte bir önceki yıla göre gerçekleşen artış oranlarında ise Avustralya %25 gibi ciddi bir büyüme gerçekleştirmeyi başarmıştır. ABD'de patent başvuruları %11 artarken Çin'de bir değişiklik olmamış, İngiltere %10, Fransa %6 artış göstermiştir. Japonya ise 1.546 patent başvurusu ile bir önceki yıla göre %6 gerilemiş durumdadır. Oransal değişim açısından Avustralya'yı geride bırakan tek ülke, %31 ile Kanada'dır (Australian Government IP Australia 2022: 7).

Dünya Fikrî Mülkiyet Birliği'nin (WIPO) verilerine göre ise aktif, yürürlükteki durumu devam eden toplam patent sayılarında Avustralya, 2021'de 160 bine yakın bir sayıya ulaşmıştır. 2012'de 112 bin olan yürürlükteki patent sayıları 2020'de 159 bini geçmiş, 2021'de ise küçük bir gerileme yaşamıştır. Bu sayının 26 milyonluk toplam nüfusa oranlandığında her 165 kişiye bir patent düştüğü görülebilir. Bu hesaplama çocukların da

dâhil edildiğini düşünürsek 165'ten daha düşük bir sayı ortaya çıkmaktadır. (World Intellectual Property Organization, https://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=AU, 8 Aralık 2022'te erişildi).

Ekonomideki ana bileşenlerin zaman içinde değiştiğini de belirtmek gerekir. Örneğin imalat sektörü artık ülkenin ön planda olduğu alanlardan biri değildir. Bunda, nüfusun 26 milyon gibi görece düşük olması ve ölçek ekonomisi etkilidir. Avustralya'nın stratejisi ve iş dünyası da buna göre şekillenmiş ve otomotiv üretimi gibi alanlardan çıkmıştır. Bu tip ürünler daha çok Japonya ve Çin'den alınmaktadır. Bunun yerine ürün geliştirme ve tasarım süreci Avustralya içinde gerçekleştirilerek üretim tarafı diğer ülkelere kaydırılmaktadır. COVID dâhil olmak üzere çeşitli küresel ve bölgesel faktörler nedeniyle Avustralya ürün ithalatı noktasında kaynaklarını çeşitlendirmek için çalışmalar yapmaktadır. Dolayısıyla Türkiye ve Türk şirketleri için burada önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Önde Gelen Sektörler Arasında Turizmin Yeri

Avustralya, turizm sektöründeki etkinliğini giderek artırmaktadır. Bunda coğrafi özellikler kadar gelişmiş altyapı da önemli bir konumdadır. Örneğin Sidney'deki dünyaca meşhur Opera Binası, tüm dünyada en çok fotoğrafı çekilen yapı rekorunu elinde bulundurmaktadır. Başta Japonya olmak üzere turistler bu bölgeye yoğun ilgi göstermektedir. Bir gelenek olarak yeni evlilerin Opera Binası'nı fon olarak kullandığı çok sayıda fotoğrafla karşılaşmak mümkündür.

Altyapı tarafında ise Sidney Uluslararası Havalimanı'nın hızlı ve fonksiyonel yapısı dikkat çekmektedir. Mayıs 2021-Mayıs 2022 verilerine göre yaklaşık 10 milyon yolcuyla ağırlayan havalimanının modern yapısı, yolcuların uçağın piste inmesinden yalnızca 45 dakika içinde tüm işlemlerini tamamlayıp şehre geçişine olanak tanınmaktadır. Kurulan mobil terminaller ile yolcuların büyük çoğunluğu pasaportlarını cihaza okutarak kontrol sürecini saniyeler içinde tamamlayarak bavullarını teslim alabilmektedir. Havalimanı aynı zamanda Yeni Zelanda'ya geçişler için de bazı havayolları tarafından basamak olarak kullanılmaktadır.

Türkiye-Avustralya Ticari Anlaşmalar

Avustralya'da bulunan Türk nüfusun fabrikada çalışan işçiden girişim kuran yöneticiye dönüşmesi, iki taraf arasındaki ticari ilişkilere de yansımış ve çeşitli regülasyonlarla düzenlenmiştir. Dışişleri Bakanlığı ile Ticaret

Bakanlığı'nın sitelerindeki bilgilere göre 1988 yılında "Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması", 2005 yılında "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması", 2009 yılında "Türkiye-Avustralya 6. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Protokolü", 2010 yılında ise "Çifte Verginin Önlenmesi Anlaşması" imzalanmıştır. Bunların dışında 2010 Ocak ayında Sivil Havacılık Anlaşması da yürürlüğe girmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avusturalya/avustralya/ikili-anlasmalar/iki-ulke-arasinda-ticaretin-altyapisini-olusturan-anlasmalar-ve-protokoller>, 9 Aralık 2022'te erişildi).

Avustralya-Türkiye Ticaret Hacmi Gelişiyor

DEİK tarafından hazırlanan Şubat 2022 tarihli bilgi notuna göre Türkiye, Avustralya ile dış ticaretinde 2016 ve 2020 yılları haricinde net ithalatçı konumdadır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2017 yılında 2,8 milyar USD seviyesindeyken takip eden dönemde gerileme yaşanmış, COVID-19 pandemisinin de etkisiyle 2020 yılında en düşük seviyeye gerilemiştir.

2017 yılında Türkiye'nin Avustralya'dan ithalatı 2,2 milyar USD iken bu sayı 2020'de 400 milyon USD'ye kadar inmiştir. Türkiye'nin Avustralya'ya ihracatı ise aynı dönemde 560 milyon USD'den 730 milyon USD'ye çıkmıştır.

2021 yılında tekrar normalleşmeye başlayan global ekonominin yansımalarının Türkiye-Avustralya arasında da geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'nin ihracatı bir önceki yıla göre %34 artarak 973 milyon USD'ye çıkarken ithalat ise 1,8 katlık yükselişle 1,1 milyar USD'ye ulaşmıştır.

Sektör bazında bakıldığında ise Türkiye'nin ihracatında demir çelik ve makine sektörleri öne çıkarken ithalatın en yoğun olduğu alan enerji olarak kendini göstermiştir. Türkiye'nin Avustralya'dan enerji ithalatı 2020 yılında 100 milyon USD seviyesinden 2021'de 700 milyon USD'ye çıkmıştır.

Diğer ihracat kalemleri arasında otomotiv, yaş meyve, çimento, taş ve topraktan eşyalar, plastikler, altın ve mücevher, demir çelikten eşya, meyve ve sebze ürünleri ile elektrikli cihazlar sayılabilir. Avustralya'dan yapılan ithalatta ise enerji dışında altın ve mücevher ile pamuk ve pamuk ipliği öne çıkar. Yaş sebze, eczacılık ürünleri, ölçüm cihazları ve tıbbi ürünler, inorganik kimyasallar, yaş meyve, makineler ile elektrikli cihazlar dikkat çekmektedir.

Avustralya’da Yatırım Yapmak İsteyen Türk Şirketleri Nelere Dikkat Etmeli?

Avustralya, IMF verilerine göre 1991 yılından bu yana kesintisiz ekonomik büyüme gösteren az sayıdaki gelişmiş ülkeden biridir. 2019-2021 döneminde toplam doğrudan yabancı yatırım miktarı 81 milyar USD’yi bulan Avustralya, 2021 yılı verilerine göre 770 milyar USD’lik toplam yabancı yatırım stoku ile dünyada 15. sırada yer alıyor.

Avustralya’nın eyaletlere bölünmüş bir federal demokrasi ile yönetilmesi, bazı yatırımlarda birden fazla kurumun kurallarına uyma zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan güncel “Avustralya Ülke Profili 2022” isimli çalışmada bu detaylar şu şekilde açıklanmakta:

“Avustralya, ulusal güvenliğe hanel getirmedeği, belirli stratejik sektörlerde uzun dönemli menfaatleri zedelediği sürece sermaye girişini teşvik etmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sektörel dağılımı incelendiğinde, madencilik, imalat, finans ve sigorta, toptan ve perakende ticaret, emlak ve işletme hizmetleri, inşaat, elektrik, gaz ve su, konaklama ve tarım sektörlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Yabancı yatırımcıların Avustralya’da yapacağı belli yatırımlar Yabancı Yatırımları İnceleme Kurulu (Foreign Investment Review Board, FIRB) tarafından ulusal menfaatlerin korunması açısından incelemeye tabi tutulmakta, uygun bulunması halinde onay verilmektedir.” (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı 2022: 11).

Bu kriterler dışında medya gibi belirli sektörlerde ek kısıtlamalar olduğunu da eklemek gerekmektedir. Güncel mevzuata göre bir yabancı, televizyon lisansını kontrol edemez veya böyle bir lisansın %15’inden daha fazlasına sahip olamaz; iki veya daha fazla yabancı kişi toplam olarak bir televizyon lisansının %20’sinden daha fazlasına sahip olamaz. Yabancı yatırımcıların, bir televizyon yayıncılığında payı kişisel olarak %20, toplamda ise %35 hisse ile sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde gazete sahipliğinde de bazı kısıtlamalar bulunmaktadır.

Yabancıların gayrimenkul edinmesiyle ilgili olarak da 1 Nisan 1993 tarihinden bu yana uygulanan mevzuata göre yabancı bir yatırımcının konut amaçlı gayrimenkul alımına yönelik isteği incelemeye alınmaktadır. Ancak dönüşlerinde satılmak üzere yabancı bir şirketin Avustralya’da yaşayan üst

düzen yöneticisi için böyle bir konut alması ve Avustralya'da geçici olarak yaşayan bir yabancı için kendi kullanımını için bir konut alması durumunda izin verilebilmektedir.

Bir diğer detay ise yatırımlara doğrudan vergi teşviki verilmemesidir. Bu kural sadece yabancı yatırımcılar için değil yerli yatırımcılar için de geçerlidir. Bununla birlikte verilen teşviklere bakıldığında yerli yabancı yatırımcı fark etmeksizin AR-GE ve sektör bazlı teşviklerle karşılaşmak mümkündür. Bu alanda dört konu öne çıkmakta:

- Avustralya'da kurulmuş şirketler için AR-GE vergi istisnası,
- AR-GE programı kapsamında önemli ticari ve ihracat potansiyeli olan ürün ve hizmetleri geliştirmek için devlet yardımı ve kredi olanakları,
- Ulusal Devlet Alımı Geliştirme Programı kapsamında kamu sektörünün ihtiyacı olan veya ihraç potansiyeli olan ürünlerin geliştirilmesi için sağlanan devlet yardımları,
- Eczacılık Sanayii Yatırım Programı kapsamında, kısmen geri ödemeli araştırma yardımları.

Türk Hava Yolları'nın Potansiyel Rolü

Türkiye-Avustralya ilişkilerine bakıldığında en büyük eksiklerden biri, Türk Hava Yolları'nın (THY) ülkeye direkt uçuşunun bulunmamasıdır. Bu kapsamda Türkiye-Avustralya İş Konseyi olarak üzerinde titizlikle durulan konulardan biri, direkt sağlanacak THY uçuşlarının iki ülkeye de büyük katma değer sağlayacağına olan inançtır. Bunun çeşitli sebepleri var:

Birincisi, THY uçuşları ile "Avustralya uzak bir ülke" algısı ortadan kalkmış olacaktır. Böylece ülkede okumak isteyen öğrencilerin sayısını artırmanın yanında ticaret hacminin de ciddi miktarda artması sağlanacaktır. Burada çok büyük bir potansiyel mevcut çünkü verilere baktığımızda Türkiye'nin ortalama yaşının 33 olduğunu, nitelikli ve genç iş gücünün yoğun olduğunu görmekteyiz. Avustralya'da yaş ortalaması 38'dir. Türkiye'nin güçlü bir partneri olan Almanya ise 45-46 yaş ortalamasına sahiptir. Direkt uçuşlar, bu nitelikli genç nüfus ile Avustralyalı şirketlerin sahip olduğu bilgi birikiminin bir araya gelmesini hızlandıracaktır.

İkinci olarak Türkiye, çok ciddi bir üretim ve tasarım bazına sahiptir. Avustralya ise AR-GE yeteneği, tasarım yetkinliği ve bilgi birikimiyle öne çıkıyor. Geleneksel endüstrilere baktığımızda yarı bitmiş mamulün, ham

maddenin Türkiye'ye gelmesi ve Türkiye'de işlenip bitmiş mamul olarak tekrar Avustralya'ya veya üçüncü ülkelere ihraç edilmesi mümkündür.

Üçüncü nokta, bugün Avustralya'nın dış ticaretinin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ülkeleri ile 70 milyar USD civarında bir hacim mevcut. Bununla birlikte Avustralyalı bir iş insanı Avrupa'ya gitmek istediğinde iki hatta üç aktarma yapmak durumunda. Türk Hava Yolları'nın direkt uçuşa başlaması bunu tek aktarmaya indirgeyecektir. Ama daha önemlisi, Sidney'den İstanbul'a gelen bir iş insanı, buradan Avrupa'nın 120 şehrine direkt geçiş yapabilecektir. Böyle zengin bir bağlantı ağına sahip hiçbir havayolu şirketi bulunmadığını belirtmek gerekir.

Dördüncü maddede ise turizmi saymak mümkündür. Avustralya'nın 60 bin USD'nin üzerindeki yüksek kişi başı geliri, Avustralyalı turistlerin çıktıkları bir yolculukta 4000-4500 USD gibi ciddi tutarlarda harcama yapmasına izin vermektedir. Türkiye zaten Çanakkale sebebiyle Avustralya'dan uzun zamandır ziyaretçi almaktadır. Direkt uçuşların başlaması, bu ziyaretlerin yılın farklı dönemlerinde de artmasını, daha da önemlisi çok daha fazla Avustralyalının Türkiye'ye gelme kararı vermesini kolaylaştıracaktır.

İş Birliği Noktasında Yüksek Potansiyelli Sektörlerde Ortaklık Kurma Fırsatları

Sektörel bazda baktığımızda Avustralya'nın bilgi birikimi ile Türkiye'nin nitelikli iş gücü, coğrafi erişilebilirliği ve yüksek üretim kapasitesi pek çok alanda iş birliğine olanak tanımaktadır. Oluşturulacak modellerde Avustralyalı şirketlerin üretimlerini Türkiye'de yaptırıp ülkeye ithal etmesi, bitmiş ürünün başta Avrupa olmak üzere farklı bölgelere ihraç edilmesi gibi iş modelleri uygulanabilir.

Diğer alanlara bakıldığında ise yazılım ve dijital teknolojiler, yapay zekâ, yenilenebilir enerji, turizm ve gıda öne çıkmaktadır. Bununla birlikte geleneksel imalat ve tekstil gibi Türkiye'nin güçlü olduğu alanlar da dâhil edilebilir.

Bir diğer iş birliği alanı ise tarımdır. Türkiye'nin Kuzey, Avustralya'nın Güney Yarım Küre'de olması özellikle mevsimsel üretim anlamında ortak çalışmalar yapılmasını sağlayabilir. Örneğin kiraz bir yaz meyvesi. Yılın altı ayında Türkiye'de, kalan altı ayda ise Avustralya'da üretilerek doğal yöntemlerle üretim tüm yıl boyunca korunabilir.

DEİK'in Rolü

DEİK Türkiye-Avustralya İş Konseyi Başkanlığı'nı yapan biri olarak iki ülke arasındaki ticari ve sosyal etkileşimin artması için pek çok çalışma başlatıldı. Öncelikle iki taraf için de farkındalığı artırmak amaçlanmaktadır. Bu adımlardan biri, Avustralya'nın Odalar Birliği olarak tanımlayabileceğimiz kurumuyla başlatılan uygulamadır. Bu proje ile iki kurum, kendi ülkelerinde diğerinin temsilcisi gibi hareket etmeye başlamıştır.

Tespit edilen ortak konulara dair ilgili resmî ve özel kurumlar nezdinde bilgilendirme çalışmaları yapılmakta, atılacak yeni adımlar için zemin oluşturulmaktadır. DEİK bu kapsamda koordinasyonu üstlenen, süreci tetikleyici bir kurum olarak konumlanmış durumda.

Diğer yandan Avustralya'nın aldığı stratejik kararlardan biri, ithalat yaptığı ülkeleri çeşitlendirmektir. Özellikle COVID sonrası dönemde önemi artan bu durum, Türk şirketleri için yeni fırsatlar anlamına gelmektedir. Yapılacak anlaşmalarla özellikle Çin'de üretilen bazı ürünlerin Türkiye'den alınması söz konusu olabilir. Ayrıca THY uçuşlarının 2023 yılı içerisinde gerçekleşmesi konusunda iki ülkeye de karşılıklı fayda yaratılacağı noktasında yüksek motivasyonla yoğun çalışmalar sürdürülmektedir.

Sonuç

Avustralya tarih boyunca çeşitli toplumlar için sosyal ve ekonomik fırsatların adresi olmuştur. Bu kapsamda istikrarlı üretim stratejileri, donanımlı bireyler yetiştirmeyi hedefleyen kaliteli eğitim politikası ve zengin enerji kaynakları ile zaman içerisinde büyüyen ülke, bugün dünyanın en büyük 12. ekonomisi konumuna gelmiştir.

Ekonomi yapıları ve ana ihracat kalemleri ile birbirlerini tamamlayıcı iki ülke olarak görülen Türkiye ve Avustralya'nın ticaret ortaklığı, gelişime açık ve büyük potansiyellere sahiptir. Elbette Avustralya ticari açıdan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) anlaşmasına taraf olan devletlerle ve bunlar haricinde Serbest Ticaret Anlaşması (STA) yaptığı devletlerle daha yakındır. Öyle ki Avustralya, ticaretinin önemli bir bölümünü STA'sı olan ülkeler ile gerçekleştirmektedir. Bu sebeple Türkiye ve Avustralya arasındaki var olan potansiyelin gerçeğe dönüştürülmesi için iki ülkeyi birbirine yaklaştıracak somut projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bu projelerden ilki, iki ülke arasındaki direkt uçuşların başlamasıdır. İki ülke arasındaki mesafeleri azaltacak ve hem sosyal hem de ekonomik bağları güçlendirecek olan bu projede esas rol Türk Hava Yolları'na aittir. Bu projenin gerçekleşmesi durumunda sağlanacak nüfus hareketliliği, ticari ve sosyal birçok kazanımı beraberinde getirecektir.

İkinci proje ise Türkiye ve Avustralya arasında STA hazırlığının başlatılması üzerinedir. Böylece Türkiye'nin, STA'sı olan ülkelere karşı önemli bir dezavantajı ortadan kalkacak ve bu durum kuşkusuz, iki ülke arasındaki ticaret hacmine olumlu katkı sağlayacaktır. Ancak bu hedefe uzun vakit gerektiren yoğun çalışmalar sonucunda erişilebileceğinin de belirtilmesi gerekir.

Sahip olduğu yüksek gayrisafi millî hasıla oranının da yardımıyla Avustralya'daki şirketlerin ürünlere ve hizmetlere yaklaşımındaki kilit unsur ucuzluk değildir. Bu kapsamda Avustralyalı şirketler, kaliteli ve geliştirilmeye açık ürünlerin tedarikini önceliklendirmeye açıktır. Bu doğrultuda Türkiye'nin Avustralya'ya doğrudan ulaşım sağlaması ve STA gibi ticareti kolaylaştırıcı regülasyon çalışmaları gerçekleştirmesi sonucunda Türkiye'nin, Avustralya'nın en önemli ticaret ortağı Çin'e karşı birçok iş alanında rakip olabileceği açıktır.

Avustralya'nın madencilik gibi çeşitli sektörlerde Türkiye'ye danışmanlık yapabilecek kapasitede olması yeni iş birliği fırsatları için önemli imkânları bir araya getirmektedir. Örneğin Avustralya, dünyada en fazla yeşil hidrojen üretim tesisine sahip olan ülke olarak yeşil hidrojen konusunda büyük bir potansiyele sahip olan Türkiye'ye bu alanda danışmanlık sağlayabilir. Bu kapsamda yakıt hücresi teknolojisi ile yenilenebilir enerji konusunda da beraber hareket edilebilecek noktalar bulunabilir.

Bununla beraber yazılım ve inşaat alanlarında da her iki ülkenin iş birlikleri sağlaması için çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Örneğin inşaat alanında güçlü ve dinamik bir yapıya sahip olan her iki ülke, yurt dışı müteahhitlik sektörü kapsamında Afrika ve Orta Doğu pazarlarında buluşabilir ve ortak projeler çerçevesinde iş birlikleri kurulabilir.

Yazılım sektörü de her iki ülke arasında kurulacak potansiyel bir iş birliği alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji ve yazılım alanına son dönemlerde yoğun yatırımlar yapan Avustralya ile güçlü AR-GE teşvikleri ile inovasyonu destekleyen Türkiye, yazılım çalışmaları kapsamında ortak ve

makul bir zeminde buluşabilir, geleceğe yönelik inovatif çözümler temelinde kolektif çalışmalar gerçekleştirebilir.

Türkiye ve Avustralya arasındaki potansiyel ticaret imkânlarının değerlendirilmesi ve ikili ilişkilerin kuvvetlendirilmesi konusunda Türkiye-Avustralya İş Konseyi, gerekli irtibat noktalarıyla sık sık temaslar kurmakta, farkındalığın her iki tarafta da artırılması için projeler hazırlamaktadır. Bu doğrultuda 1915 Çanakkale Savaşı ile iki ülke arasında kurulan “manevi” bağın kuvvetlenmesi amaçlanmakta ve potansiyel iş birlikleri ele alınarak iki ülke arasındaki ticaret hacminde artış olması desteklenmektedir. Bu kapsamda Avustralya pazarına girmek isteyen şirketlere Avustralya’daki yerel firmalarla görüşülmesi ve tanıtımlarının yapılması, üçüncü bir ülkede kurulacak ortaklıklara açık olunması, Avustralya’da bir ofis veya temsilcilik açılması ve yerinde iş yapma modeli çerçevesinde Avustralya’daki fuarlara ve seminere katılması tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- T.C. Dışişleri Bakanlığı Melburn Başkolonluğu, “ATATÜRK’ÜN ANZAK ANNELERİNE HİTABI, 21.6.2019” başlıklı sayfası (<http://melburn.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/218747>, 29 Kasım 2022’de erişildi).
- Australia Government Department of Home Affairs, Turkey-born Community Information Summary (<https://www.homeaffairs.gov.au/mca/files/2016-cis-turkey.PDF>, 29 Kasım 2022’de erişildi).
- TRT Türk, “Türkler Avustralya’ya göçün 50. yılını kutladı” haberi. (https://www.trtturk.com.tr/haber/ozel-haber/turkler-avustralya-ya-gocun-50-yilini-kutladi_364, 1 Aralık 2022’de erişildi).
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Avustralya’ya Göçün 50. Yılı”: 8 (<https://ytweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/Avusturalya%20Göçün%2050.%20Yılı.pdf>, 12 Aralık 2022’de erişildi).
- Avustralya Büyükelçiliği, Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan, “Avustralya’da Eğitim” sayfası. (<https://turkey.embassy.gov.au/ankaturkish/study.html>, 3 Aralık 2022’de erişildi).
- Anadolu Ajansı, 27 Kasım 2021 tarihli, “On binlerce uluslararası öğrenci Avustralya sınırlarının açılmasını bekliyor” başlıklı haber. (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/on-binlerce-uluslararası-ogrenci-avustralya-sinirlarinin-acilmasini-bekliyor/2432104>, 4 Aralık 2022’de erişildi).
- Avustralya Büyükelçiliği, Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan, “Avustralya’da Eğitim” sayfası. (<https://turkey.embassy.gov.au/ankaturkish/study.html>, 4 Aralık 2022’de erişildi).
- Australian Intellectual Property Report 2022: 7, Figure P3: Number and growth of standard patent applications by country of origin (<https://www.ipaustralia.gov.au/tools-and-research/Professional-resources/Data-research-and-reports/~/-/media/Project/DXA/IPAustralia/PDF/australian-intellectual-property-report-2022.pdf>)
- World Intellectual Property Organization, Statistical Country Profile, Australia (https://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=A, 8 Aralık 2022’de erişildi).
- Ticaret Bakanlığı, “İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Oluşturan Anlaşmalar ve Protokoller” başlıklı web sayfası. (<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avusturalya/avustralya/ikili-anlasmalar/iki-ulke-arasinda-ticaretin-altyapisini-olusturan-anlasmalar-ve-protokoller>, 9 Aralık 2022’de erişildi).

Sidney Başkonsolosluğu “Türkiye ve Avustralya Arasındaki Ticari İlişkiler ve Anlaşmalar” başlıklı web sayfası. (<http://sidney.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/121248>, 12 Aralık 2022’de erişildi).

Ticaret Bakanlığı, “Avustralya Ülke Profili 2022” raporu. (https://ticaret.gov.tr/data/5ebeecebe13b876cbbc36550e/AVUSTRALYA-Ülke%20Profili_2022.pdf, 12 Aralık 2022’de erişildi.)

AVUSTRALYA'DA SİYASİ PARTİLER: İKİ BLOKLU SİSTEMİN AÇMAZLARI

Anka ŞAHİN*

Bu bölümde, Avustralya'nın siyasi parti sisteminin gelişimi tasvir edilecektir. Bu amaçla öncelikle Avustralya'da iktidara gelerek siyaset hayatına yön verme fırsatı elde eden ana akım partiler ele alınacaktır. Sonrasında dönem dönem Avustralya siyaset sahnesinde yer edinmiş ve parlamentoda temsil hakkı kazanmış partilerden bahsedilecektir. Son olarak da hâlihazırdaki seçim sisteminin yapısı, sorunları ve yarattığı meşruiyet ile alakalı meseleler irdelenecektir.

Avustralya'nın sıklıkla iki partili bir siyasi sisteme sahip olduğu söylenir ve yazılır. Bu özelliği ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Malta, Brezilya gibi ülkelerde var olan sistemlere benzediği düşünülür.

Bu sav tam olarak yanlış olmasa bile aslında eksiktir. Siyasi yelpazenin sağında yer alan Avustralya Liberal Partisi (Liberal Party of Australia-LPA) her ne kadar seçimlere kendi kimliği ile girse de Avustralya Ulusal Partisi (National Party of Australia-NPA) ve bu iki partinin Queensland ve Kuzey Topraklarında bölgesel düzeyde birleşmesinden meydana gelen partilerle hem iktidarda hem de muhalefette sürdürdüğü sürekli koalisyon ortaklığı ile denklemin bir tarafını oluştururken diğer tarafta da kendini merkezin solunda konumlandıran Avustralya İşçi Partisi (Australian Labor Party-ALP) bulunmaktadır.

Dolayısıyla Avustralya örneğinde iki partili değil de iki bloklu bir siyasi sistemden bahsetmek daha yerinde olacaktır. Bu sistem günümüzdeki hâlini İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında 1946 genel seçimleri itibarıyla almıştır.

Tercihli oy sistemlerinin kullanıldığı federal ve eyalet/bölge parlamentolarında siyasi yapı içindeki köklü partiler sandalyelerin büyük

---

* *Göçmenlik Hukuku Uzmanı ve Siyasi Analist.*

çoğunluğunu aralarında paylaşmakta ve iki “karşıt” bloku oluşturan unsurlar sıra ile yönetimde bulunma imkânını elde etmektedir.

Son yapılan Mayıs 2022 genel seçimlerinde ALP, 1934’ten bu yana en düşük oy oranını (%32,6) elde etmesine karşın karşı blokun dışında kalan parti ve adayların seçmenlerinin pek çoğunun tercihlerini alarak 151 sandalyeli Temsilciler Meclisinde 77 sandalye ile tek başına hükûmet kurabilecek çoğunluğa ulaşabilmiştir (Avustralya Seçim Komisyonu 2022).

1950’lerden bu yana iki bloka verilen toplam oyların ve seçimlere katılımın giderek azalması, buna karşın diğer partilere ve adaylara verilen oyların ve geçersiz oy kullanımının tutarlı bir şekilde artış eğilimi göstermesinin, önünde sonunda meşruiyet tartışmalarını beraberinde getirmesi kaçınılmaz olacaktır.

İki Bloklı Sistemin Partileri

Avustralya İşçi Partisi - Australian Labor Party (ALP)

Avustralya’daki iki bloklı sistemin “sol” yanını teşkil eden Avustralya İşçi Partisi’nin kuruluş tarihinin ne olduğu konusunda bir uzlaşısı söz konusu değildir. 1891’de farklı eyaletlerde kurulan ve eyalet seçimlerine katılan İşçi Partilerinin 1901’de Federasyon’un ilanı ile birlikte federal düzeyde faaliyete geçen günümüzdeki Avustralya İşçi Partisi’nin öncülleri oldukları kabul edilmektedir (Murphy 1971).

Parti ilk olarak 1910 yılında federal düzeyde iktidara gelmiştir. Bu özelliği ile dünyada iktidara gelen ilk işçi partisi ve ilk sosyal demokrat kökenli hareket olduğu söylenir (McMullin 2005). Bu tarihten sonra 1914, 1929, 1943 ve 1946 yıllarındaki federal seçimlerde de çoğunluğu elde ederek hükûmeti kurma şansı elde etmiştir.

1954 yılında yapılan seçimlerde oyların yarısını almasına rağmen tercihli seçim sisteminin bir cilvesi olarak parlamentoda çoğunluğu sağlayamayan ALP; bunun hemen bir yıl sonrasında parti içinde komünist düşünce ve hareketlere soğuk bakan, çoğunluğunu Viktorya eyaletindeki Katolik üyelerin oluşturduğu bir grubun partiden ayrılması ile ciddi bir sarsıntı geçirdi. Ayrılan grup Demokratik İşçi Partisi’ni (Democratic Labor Party-DLP) kurdu ve seçimlerde tercihlerini Koalasyon’a doğru yönlendirerek ALP’nin federal düzeyde 1972, Viktorya’da 1982 ve Queensland’de 1989’a kadar tekrar iktidara gelememesine neden oldu.

1949'dan 1969'a değin yapılan 9 federal seçimnin tümünü kaybeden ALP, iktidarda bu kadar uzun süre kaldıktan sonra yıpranan sağ partilerin zayıflaması ve Gough Whitlam'ın karizmatik liderliğinin halkta karşılık bulması ile 1972'de tekrar iktidara geldi. 1974'te yenilenen seçimleri de kazanan parti, 1975'te Parlatentonun Senato kanadında yaşanan güvenoyu bunalımı sonrasında, dönemin Genel Valisi John Kerr'in Başbakan Whitlam'ı görevden azli ile iktidarı ve hemen sonrasında yapılan seçimleri kaybetti (Azil kararına giden süreçte Genel Valinin Kraliçe II. Elizabeth ve Özel Kalem Müdürü Martin Charteris ile Başbakan Whitlam aleyhine gerçekleştirdiği ve tarafsızlığına gölge düşüren, yakın dönemde gün yüzüne çıkan olağandışı yazışmalara ilişkin bakınız:, Knaus 2022).

1983'te tekrar iktidara gelen parti art arda beş genel seçim kazanarak 1996'ya kadar görevde kaldı. Bu süre içinde dünyanın pek çok ülkesinde yaşamakta olan neo-liberal yeniden yapılanma ve dönüşümü, görünüşte sol bir parti olarak Avustralya'da gerçekleştirdi.

Bu dönüşüm, 1996'dan 2007'ye kadar iktidarda kalan Koalisyon tarafından tamama erdirilecek ve Avustralya'nın küresel ekonomiye geri dönülmez bir biçimde eklenmesi sonuçlandırılacaktı.

2007 ve 2013 arasında iki dönem daha iktidara gelen ALP, özellikle parti liderliği için 2007 seçimini kazanarak başbakan olan Kevin Rudd ve onun yardımcısı iken parti grubu içindeki bir "darbe" ile (ABC 2010) onu devirerek yerine geçen yardımcısı ve Avustralya'nın ilk kadın başbakanı Julia Gillard arasındaki bitmek bilmez çekişme ve koltuk kavgaları nedeniyle (Rourke 2013) neticesinde 2013 seçimlerini kaybederek iktidardan 9 yıl uzak kalacağı bir döneme girdi.

Bu döneme Mayıs 2022'de yapılan seçimlerde tekrar iktidara gelerek nokta koyan ALP şu anda tek başına iktidar konumundadır. Kökenleri 1800'lü yılların sonunda ivme kazanan işçi hareketine dayanan parti, uzun yıllar kendisini siyasi yelpazenin solunda konumlandırmıştır.

Ancak 1980'li yıllardan 1990'ların ortasına kadar uzanan 13 yıllık iktidarında, Avustralya ekonomisinin neo-liberal dönüşümünün öncülüğünü yapan parti, ilerleyen yıllarda merkeze giderek daha da yakınlaşmış ve nihayetinde 2022 Mayıs'ında yapılan genel seçimlerin öncesinde ulusal televizyon kanalı ABC tarafından yelpazenin tam ortasına yerleştirilmiştir (ABC 2022).

1966 yılında Sosyalist Enternasyonal'e tam üye olan ALP, 2014 yılında üyelikten düşürülmüştür.

Koalisyon'un Büyük Ortağı

Avustralya Liberal Partisi - Liberal Party of Australia (LPA)

Avustralya Liberal Partisi, 1944 yılında kendisinden önce gelen, başta Birleşik Avustralya Partisi (United Australia Party-UAP) ve işçi hareketinin karşısında konumlanan diğer parti ve kuruluşların bir araya gelmesi ile kuruldu (Avustralya Liberal Partisi 2022).

Kuruluşundan iki yıl sonra, 1946'da yapılacak genel seçimler öncesinde Avustralya Kır Partisi (Australian Country Party-ACP) ile girdiği ve koalisyon olarak adlandırılan siyasi iş birliği, o seçimlerde ALP'ye karşı başarılı olamasa da 1949'da yapılan bir sonraki seçimleri kazandıktan sonra üst üste 8 genel seçim daha kazanarak 1972 yılına kadar iktidarda kalmayı başarmıştır.

İktidar ortağı ACP ile birlikte Avustralya siyasi tarihinin en uzun süreli hükümetini sürdürmüş olan LPA, bu dönemde ülkeyi ABD'nin sadık bir müttefiki, Batı Bloku'nun tartışmasız bir üyesi ve komünizm karşıtı olarak konumlandırdı. ABD ve Yeni Zelanda ile 1951 yılında imzalanan ANZUS Antlaşması'nı, Güneydoğu Asya'daki Batı destekçisi Filipinler ve Tayland'ı bünyesinde bulunduran ve ABD, İngiltere ve Fransa'nın da parçası olduğu SEATO Paketi takip etti (Modelski 1960).

1972'de yapılan genel seçimleri yeniden yükselişe geçmiş olan ALP'ye kaybeden Koalisyon, 1975'deki güvenoyu ve anayasa krizini takiben yapılan seçimlerde başarılı olarak tekrar iktidara geldi.

1983 yılında iktidarı ALP'ye devreden LPA, 1996'ya kadar muhalefette kalmıştır. Bu süre içinde Avustralya ekonomisinin neo-liberal dönüşümü ALP tarafından gerçekleştirilmiş ve 1996'da tekrar iktidara gelip 11 yıl boyunca hükümette kalan Koalisyon tarafından iyice güçlendirilerek sağlamlaştırılmıştır. Bu aynı zamanda Avustralya tarihinin en uzun soluklu ikinci hükümeti olmuş, lideri John Howard da 1949'dan 1966'ya kadar görevde kalan Robert Menzies'ten sonra en uzun görev yapan ikinci başbakan olmuştur (Avustralya Liberal Partisi 2022).

Son iktidar deneyimini 2013 ve 2022 yılları arasında yaşayan LPA bu dönemde üç farklı lider ve başbakan çıkarmış, bu alanda devamlılık sağlayamamıştır.

Siyasi yelpazenin sağında yer alan LPA'nın kökenleri her ne kadar klasik liberal düşünceye de dayansa da kuruluşundan bu yana bünyesinde

yer bulmuş muhafazakâr ve popülist akım ve düşünceler dönem dönem partide daha baskın olabilmektedir. Günümüzde klasik liberal düşünceye sahip üyelerin parti içinde sadece bir azınlık oldukları düşünülmektedir. Bu özellikleri ile LPA, bir partiden ziyade içinde klasik liberal, muhafazakâr, sosyal liberal, popülist ve hatta anti-laik düşünceleri aynı anda barındıran geniş bir platform görüntüsü vermektedir.

LPA ile ilgili ilginç bir not da partinin hiçbir zaman Liberal Enternasyonal'e üye olmamış olmasıdır. Bu özelliği ile dünyada adında "liberal" kelimesi geçen ve iktidar deneyimi yaşamış partiler içinde tektir.

Koalisyon'un Küçük Ortakları

Avustralya Ulusal Partisi - National Party of Australia (NPA)

Parti federal düzeyde 1920 yılında Avustralya Kır Partisi (Australian Country Party-ACP) adıyla kurulmuştur. LPA ile girdiği ve hem iktidarda hem muhalefette sürdürdüğü kalıcı Koalisyon ortaklığının vücut bulduğu 1946 yılına kadar Temsilciler Meclisinde anahtar parti rolünü oynamış ve 1922'den 1943'e kadar (1929-1934 dönemi hariç) sürekli olarak diğer sağ görüşlü partilerle birlikte hükûmette yer bulmuştur (Hindmarsh 2020).

Koalisyon ortaklığının bir sonucu olarak LPA'nın öncülüğünde kurulan tüm hükûmetlerde başbakan yardımcılığı NPA liderine tahsis edilmektedir. Halk desteği yıllar içinde %15'lerden %3'lere kadar gerilemesine rağmen bu özelliği ile Avustralya siyasi sisteminde aldığı oy oranının çok üstünde bir etki ve ağırlığa sahiptir.

LPA'ya oranla hem üye hem oy tabanının daha muhafazakâr olduğu kabul edilir. Geçmiş ve dayandığı taban nedeniyle çoğunlukla kırsal kesimde yaşayan toprak sahiplerinin çıkarlarını savunur ve seçimlere sadece bu bölgelerde girer.

Avustralya Başkent Bölgesi'nde ve Güney Avustralya ile Tasmanya eyaletlerinde faaliyetleri sınırlıdır.

Queensland Liberal Ulusal Partisi - Liberal National Party of Queensland (LNP)

Queensland eyaletindeki LPA ve NPA teşkilatlarının 2008 yılında aynı çatı altında bir araya gelmeleri ile kurulmuştur.

Federal düzeyde seçimlere kendi adı altında ancak Koalisyon'un bir parçası olarak katılır ve seçilen milletvekilleri kişisel seçimlerine bağlı

olarak ya LPA ya da NPA sıralarında oturur. Queensland eyaletinde ise seçimlere tek bir yapı halinde katılmakta olup 2012-2015 yılları arasında eyalet düzeyinde iktidarda bulunmuştur.

Queensland'da NPA geleneksel olarak LPA'ya göre daha geniş bir tabana sahip olduğundan LNP'nin LPA'dan çok üye ve taban olarak NPA'ya benzediği ve dolayısıyla daha muhafazakâr olduğu düşünülür (Partinin benimsediği değerlere ilişkin, bakınız: "Our Values", <https://www.lnp.org.au/our-values/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Kuzey Toprakları Kır Liberal Partisi - Country Liberal Party of the Northern Territory (CLP)

Kuzey Toprakları'ndaki LPA ve NPA teşkilatlarının 1974 yılında aynı çatı altında bir araya gelmeleri ile kurulmuştur. Kuzey Toprakları'da 1974-2001 yılları arasında tek başına iktidarda kalmıştır. Federal düzeyde aynı LNP gibi Koalisyon bünyesi içinde faaliyet göstermektedir.

Federal düzeydeki milletvekili ve senatörleri çoğunlukla NPA sıralarında oturur ve onların kırsal odaklı muhafazakâr yaklaşımlarını benimser (Parti programı ve değerler beyannamesine ilişkin bakınız: "About The Country Liberal Party", <https://www.clp.org.au/about-the-country-liberal-party/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Parlamento'da Yer Almış Öne Çıkan Küçük Partiler

Demokratik İşçi Partisi - Democratic Labour Party (DLP)

1955 yılında Avustralya İşçi Partisi'nden ayrılan bir grup tarafından Avustralya İşçi Partisi (antikomünist) adıyla kuruldu.

1972'ye kadar yapılan genel seçimlerde %5-9 bandında oy almasına karşın seçim sisteminden kaynaklanan nedenlerden dolayı federal düzeyde Temsilciler Meclisinde milletvekiline sahip olamadı. Buna karşın dönem dönem Senato'da temsil edildi.

Avustralya'nın tercihli oy sisteminde LPA'ya yönlendirdiği tercihleri ile ALP'nin 1972'ye kadar hükümet dışında kalmasında önemli bir rol üstlendi.

En etkili olduğu Viktorya'da eyalet seçimlerinde %16'lara varan oy oranları elde etmesine rağmen yine parlamentoda temsil edilemedi ve ALP'yi 1982 yılına kadar hükümet dışında tuttu. 1972 sonrasında oyları hızlı bir düşüş yaşayan DLP sıradan bir küçük partiye dönüştü.

Halen faaliyetine devam eden parti sosyal olarak yelpazenin sağında, ekonomik olarak ise merkezinde yer alır. Bünyesinde Hristiyan demokrat unsurlar da barındırmaktadır (Detaylar için bakınız: “About DLP”, <https://dlp.org.au/about/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Avustralyalı Demokratlar - Australian Democrats (AD)

1977’de LPA’dan ayrılmış Avustralya Partisi ve Yeni Liberal Hareket’in birleşmesi ile kuruldu. Sosyal liberalizme yakın duran parti 1977’den 2004’e kadar Avustralya siyasetinde küçük partilerin en önde geleniydi.

Bu süre içinde Senato’da temsil edilen, 1987’de 7 senatör birden çıkararak partinin Senato’da güç dengesini elinde bulundurduğu dönemler de oldu.

Yükselen çevreci harekete kayıtsız kalmayan ve çevreci hassasiyetleri platformuna taşıyan parti, benzer amaçlarla kurulmuş Avustralyalı Yeşiller’in çıkışa geçtiği 2000’li yılların ikinci yarısından itibaren siyaset sahnesindeki ağırlığını yitirdi.

Günümüzde hâlâ faaliyetini sürdürmekle birlikte eski güç ve etkisinin çok uzağındadır (Partinin tarihsel sürecine ilişkin detaylar için bakınız: <https://www.democrats.org.au/our-history/>, 12 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Avustralyalı Yeşiller - Australian Greens

Çeşitli çevreci grupların bir araya gelmesi ile federal düzeyde 1992 yılında kuruldu. Uluslararası yeşil hareketi ile koşut bir biçimde ekolojik sürdürülebilirlik, taban demokrasisi, sosyal adalet, barış ve şiddet karşıtlığından oluşan bir platform üzerinden siyaset yapar (“About the Greens”, <https://greens.org.au/about/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Kurulduğu tarihten itibaren her genel seçime katılan parti Temsilciler Meclisi düzeyindeki ilk milletvekilini 2010 yılında seçmiştir. 2022 yılında yapılan seçimlerde Temsilciler Meclisindeki üye sayısı 4’e çıkan parti, önemli bir başarı sağlamıştır.

Avustralya’nın tercihli seçim sisteminin işleyişi %10’un üzerinde oy alan Yeşiller’i uzun yıllar Temsilciler Meclisinde tek milletvekiline mahkûm ederken %3-5 bandında oy alan NPA 10 milletvekili ile temsil edilebilmiştir.

Senato’da ise uygulanan farklı seçim sisteminin bir yansıması olarak 2010’dan bu yana 9 temsilcinin altına düşmeyen parti 2022 yılı itibarı ile Senato’da 12 senatör ile temsil edilmektedir.

Tek Ulus Partisi - One Nation Party (ONP)

Tek Ulus Partisi 1997’de o tarihe kadar üyesi olduğu LPA tarafından aday listesine alınmayan Pauline Hanson tarafından kuruldu (“About One Nation”, <https://www.onenation.org.au/about>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi). Popülist ve korumacı bir söylemi benimseyen parti özellikle rakipleri tarafından aşırı milliyetçi, aşırı sağ, İslamofobik, çok kültürlülük ve göçmenlik karşıtı olarak da tanımlanmıştır (Tsikas 2020).

Kurulduktan hemen bir yıl sonra girdiği 1998 genel seçimlerinde %8’in üzerinde oy alarak dikkatleri üzerine çeken parti, Avustralya’nın seçim sisteminin bir sonucu olarak Temsilciler Meclisine milletvekili gönderememiştir. Senato’da 1998 ve 2004 yılları arasında sadece lideri Pauline Hanson tarafından temsil edilen Tek Ulus Partisi, daha sonra 2016 yılına kadar federal düzeyde varlık gösterememiştir.

Eyalet düzeyinde en büyük başarısı %22,68 oy alarak 89 sandalyeli parlamentoda 11 sandalye ile temsil edildiği 1998 Queensland seçimleridir (Gerard 1998). Bu ALP, LPA ve NPA dışındaki bir partinin Avustralya’da şimdiye kadar yapılan federal ve eyalet seçimlerinde elde ettiği en yüksek oy yüzdesidir.

Parti, Pauline Hanson’un tekrar liderliğe döndüğü 2014 yılından sonra katıldığı 2016 seçimlerinde Senato’ya 4 üye göndererek bir kez daha siyasi gündemdeki yerini almıştır. 2022 yılında yapılan seçimlerde federal düzeyde alınan %4,29’luk oy yine bir koltuk getirmemiş ve lider Pauline Hanson ancak Senato’daki yerini zorlukla korumakla yetinmek durumunda kalmıştır.

Eyalet düzeyinde tabanının büyük çoğunluğu Queensland’de olan parti; Batı Avustralya, Güney Avustralya ve Yeni Güney Galler eyalet parlamentolarında da dönem temsil edilmiştir.

Avustralya’da Kullanılan Seçim Sistemleri

Avustralya Federal Parlamentosu, Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere çift kamaralıdır. Ülkedeki altı eyalet ve iki bölgenin de kendi parlamentoları vardır ve Queensland eyaleti hariç onlar da çift kamaralıdır. Dolayısıyla yaklaşık 26 milyon nüfuslu ülkede toplam 17 farklı “meclis”

bulunmaktadır (Detaylar için bakınız: “The Three Levels of Government”, <https://www.aec.gov.au/learn/three-levels.htm>, 12 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Hem federal hem de eyalet/bölge düzeyinde kullanılan seçim sistemleri aynıdır. Bunlar çoğunlukla tercihli oy sistemi olarak da adlandırılrsa Temsilciler Meclisi (Alt Meclis) ve Senato (Üst Meclis) düzeylerinde kullanılan sistemler aynı değildir.

Alt Meclisler için Alternatif Oy (Instant Run-off Voting - IRV) sistemi geçerliyken Üst Meclisler için Devredilebilir Tek Oy (Single Transferable Vote - STV) sistemi kullanılır.

Alternatif Oy sisteminde, seçmenlerden kendi seçim bölgelerindeki tüm adayları birden sona doğru olmak üzere sıralamaları istenir. İlk turda oylar sayıldıktan sonra salt çoğunluğu elde etmiş bir aday varsa o seçilmiş olur. Eğer hiçbir aday salt çoğunluğu elde edemediyse en az oyu alan aday dışarıda kalır ve o adayın oyları ona oy vermiş olan seçmenlerin ikinci tercihlerine aktarılır. Oylar böylece tekrar dağıtılmasından sonra bu oy sayma ve dağıtma işlemi adaylardan birisi salt çoğunluğu elde edene kadar tekrarlanır.

Üst Meclisler için kullanılan Devredilebilir Tek Oy sisteminde de seçmenlerden adayları sıralamaları istenir. Ancak sadece belli sayıda aday sıralama zorunluluğu vardır. Kalanı seçmenin inisiyatifine bırakılmıştır. Adayların seçilmek için salt çoğunluk elde etmelerine gerek yoktur. Seçim bölgesinin büyüklüğü ve seçilecek senatör sayısına göre oyların belli bir yüzdesine karşılık gelen bir “kota” belirlenmiştir ve bu kotaya ulaşan adaylar seçilmiş olur. Yeterli oyu alan adayın kalan oyları seçmenlerinin ikinci tercihlerine yine oranları ölçüsünde dağıtılır. Bütün boş sandalyeler bu şekilde doldurulduktan sonra seçim bitmiş olur (Avustralya’da kullanılan seçim sistemlerine ilişkin detaylı bilgi için bakınız: Bennet ve Lundie 2007).

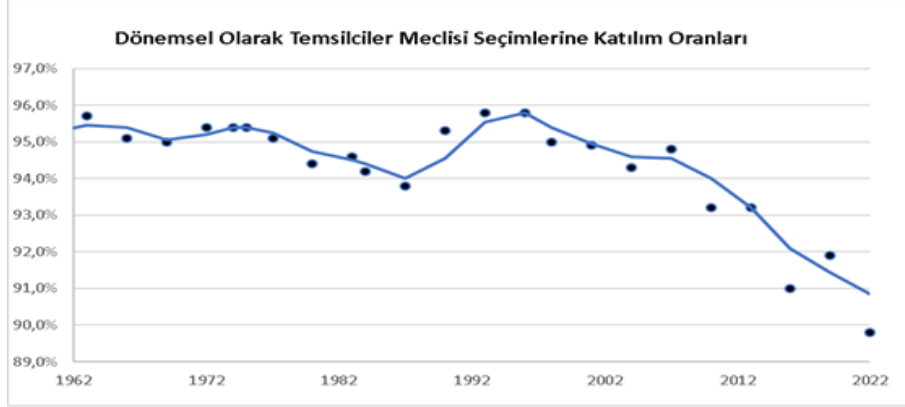
Bu iki tercihli oy sisteminde özellikle Alternatif Oy, yerleşik partilerin çoğunlukla başarılı olduğu ve alınan oy oranlarının parlamentoya genel olarak yansımaması ile sonuçlanan bir sistemdir. Bu sistemde, sadece nihai oy sayımı turuna kalan iki aday diğer adaylardan onlara akan tercihlerin tümünden faydalanabilirler. Küçük olarak tanımlanan partilerin adaylarının son tura kalmalarına neredeyse hiç rastlanmaz.

Sorunlar ve Açmazlar

Daha önce de bahsedildiği üzere Avustralyalı seçmenlerin oy verme alışkanlıklarında gözlemlenen değişiklikler yeni değildir. İki bloklu sistemin bileşenlerine verilen oyların oranı 1950’lerde bu yana düzenli olarak azalmaktadır.

Aynı süre içinde hem diğer parti ve adaylara verilen oylar hem de geçersiz oylar yine tutarlı bir şekilde artmış, seçimlere katılım oranları ise düşmüştür.

Aşağıdaki grafikte görüleceği üzere Mayıs 2022’da yapılan genel seçimlere katılım oranı oy vermenin hukuki olarak zorunlu kılındığı 1924 yılından bu yana görülen en düşük oran olup ilk kez %90’ın altına inmiştir.

Grafik 1. Seçimlere Katılım Oranları. Kaynak: Avustralya Parlamentosu (<https://www.aph.gov.au>) ve Avustralya Seçim Komisyonu (<https://www.aec.gov.au>).

Geçtiğimiz seksen doksan yılın seçim sonuçlarına bakıldığında tercihli oy sistemlerinin köklü partilere avantaj sağladığı görülmektedir. İki blok dışındaki bir partinin Temsilciler Meclisinde bir sandalye kazanması 70 yıl sürmüştür (1940’dan 2010’a). O ilk sandalyeyi kazanan Avustralyalı Yeşiller’in aynı düzeyde birden fazla sandalye kazanabilmesi için ise bir 12 yıl daha geçmesi gerekmiştir.

Tablo 1’de görüleceği üzere Mayıs 2019 seçimlerinde %4,5 oy alan NPA, Temsilciler Meclisinde 10 sandalye kazanırken %10,4’lük bir oy oranı yakalayan Avustralyalı Yeşiller sadece 1 sandalye kazanmıştır. %3,4 oy alan Birleşik Avustralya Partisi ve %3,1 oy alan Tek Ulus Partisi Alt Meclis’te sandalye elde edememiştir.

Tablo 1. 18 Mayıs 2019 Temsilciler Meclisi Seçim Sonuçları. Kaynak: Muller, 2019, https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/7415275/upload_binay/7415275.pdf.

Parti	Kazanılan Oy Sayısı	Alınan Oy Oranı	Kazanılan Sandalye Sayısı
Avustralya İşçi Partisi (ALP)	4.752.160	33,34	68
Avustralya Liberal Partisi (LPA)	3.989.404	27,99	44
Avustralyalı Yeşiller	1.482.923	10,4	1
Queensland Liberal Ulusal Partisi (LNP)	1.236.041	8,67	23
Avustralya Ulusal Partisi (NPA)	642.233	4,51	10
Bağımsızlar	479.836	3,37	3
Katter'ın Avustralya Partisi	69.736	0,49	1
Merkez İttifak	46.931	0,33	1
Birleşik Avustralya Partisi	488.817	3,43	0
Tek Ulus Partisi	438.587	3,08	0

Partilerin ilk tercih olarak aldıkları oy sayısı ve oranlarını gösteren Tablo 2’de görüldüğü üzere Mayıs 2022’de NPA’nın oyu %3,6’ya düşmesine karşın 10 sandalyesinin tümünü muhafaza eden ve oy oranı %12,3’e yükselen Avustralyalı Yeşiller, bu kez 4 sandalye elde etmiştir. %4,1 oy alan Birleşik Avustralya Partisi ve oyunu %5’e yükselten Tek Ulus Partisi yine temsil hakkı kazanamamıştır.

Tablo 2. 21 Mayıs 2022 Federal Seçimlerinde Partilerin İlk Tercih Olarak Aldıkları Oy Oranları ve Temsilciler Meclisindeki Yansımaları. Kaynak: Avustralya Seçim Komisyonu, <https://results.aec.gov.au/27966/Website/HouseStateFirstPrefsByParty-27966-NAT.htm>

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	Sandalye Sayısı	Bir Önceki Seçime Göre Oy Dalgalanması
Avustralya İşçi Partisi (ALP)	4.776.030	32,58	77	-0,76
Avustralya Liberal Partisi (LPA)	4.752.160	23,89	27	-4,28
Avustralyalı Yeşiller	1.795.985	12,25	4	1,85
Queensland Liberal Ulusal Partisi (LNP)	1.172.515	8	21	-0,67
Avustralya Ulusal Partisi (NPA)	528.442	3,6	10	-0,72
Bağımsızlar	776.169	5,29	10	1,92
Katter'in Avustralya Partisi	56	0,38	1	-0,11
Merkez ittifak	37	0,25	1	-0,08
Birleşik Avustralya Partisi	604.536	4,12	0	0,69
Tek Ulus Partisi	727.464	4,96	0	1,88
Liberal Demokrat Parti	252.963	1,73	0	1,49

Alınan oyların sandalye sayılarına yansımaması sadece küçük partilere mahsus da değildir. En son genel seçimlerde Avustralyalı Yeşiller'in %12,3'lük oy oranı, 1934'ten bu yana en düşük oyunu (%32,6) alan ALP'nin oyunun üçte birinden fazlasına karşılık gelmektedir. Buna karşın birinin milletvekili sayısı 4 iken diğeri 77 milletvekili ile tek başına iktidar durumundadır.

Viktorya eyaletinde Koalisyon'un toplam oyu %33,1 iken ALP'nin oyu %32,9'dur. Oy oranları neredeyse denk olmasına karşın Koalisyon'un çıkardığı milletvekili sayısı 9, ALP'nin ise 23 olmuştur (<https://results.aec.gov.au/27966/Website/HouseStateFirstPrefsByParty-27966-VIC.htm> 19 Ekim 2022 tarihinde erişildi). Yine, Yeni Güney Galler'de Koalisyon %36,6 oy alırken ALP %33,4'te kalmıştır. Bununla beraber Koalisyon 15, ALP ise daha az oy almasına karşın 23 milletvekili çıkarmıştır (<https://results.aec.gov.au/27966/Website/HouseStateFirstPrefsByParty-27966-NSW.htm> 19 Ekim 2022 tarihinde erişildi). Viktorya'da %13,8, Yeni Güney Galler'de de %10 oy alan Avustralyalı Yeşiller, bu iki eyaletten Temsilciler Meclisine sadece 1 milletvekili gönderebilmiştir (<https://results.aec.gov.au/27966/Website/>

HouseStateFirstPrefsByParty-27966-VIC.htm ve <https://results.aec.gov.au/27966/Website/HouseStateFirstPrefsByParty-27966-NSW.htm>).

Sistemin, geçtiğimiz yüzyılda tasarlandığı şekilde işlemediği ortadadır. Hâlihazırdaki sistem, halk iradesini tahmin edilebilirlik ve stabiliteye kurban etmiş görünmektedir. Son seçimlerde seçmenin neredeyse üçte birinin, iki blok dışında kalan parti ve adaylara oy vermiş olması ve bunun şimdiye kadar karşılaşılan en yüksek oran olması önemlidir.

İki blokun sanki doğal haklarıymış gibi sırayla iktidarı paylaşmaları, bir kısım seçimde hayal kırıklığı yaratarak sandığa gitmemeleri sonucunu doğurmuştur. Bir sonraki seçimlerde iki blok dışında kalan parti ve adaylara verilen oyların oranının daha da artması sürpriz olmayacaktır.

Hâlihazırdaki seçim sistemleri iki blokun %95'in üzerinde oya sahip olduğu ve seçmenin önemli bir kısmının oyunu alabilecek blok dışı partilerin bulunmadığı bir dönemde tasarlanmıştır. Günümüzde geline ve blok dışı unsurların %33'lere varan oranlarda destek gördüğü noktada artık talebe cevap verememekte ve halkın iradesinin parlamentoya yansımaları aktif olarak engellenmektedir.

Bu durumda siyasi yapının ciddi bir meşruiyet sorunuyla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olacaktır. Şu hâlde seçim sistemi reformunun en kısa zamanda gündeme gelmesi hem mevcut hükümetin hem de ilerideki seleflerinin bu potansiyel sorunu aşabilmesinin en akılcı yolu olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ABC [Australian Broadcasting Corporation], “Vote Compass”.
(<https://votecompass.abc.net.au>, 6 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- ABC (24 Haziran 2010). “Gillard Ousts Rudd in Bloodless Coup”.
(<https://www.abc.net.au/news/2010-06-24/gillard-ousts-rudd-in-bloodless-coup/879136>, 9 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Avustralya Liberal Partisi (2022). “Our History”. (<https://www.liberal.org.au/our-history>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Avustralya Seçim Komisyonu (2022). “House of Representatives - Final Results”.
(<https://results.aec.gov.au/27966/Website/HouseDefault-27966.htm> 6 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Avustralya Seçim Komisyonu. “The Three Levels of Government”.
(<https://www.aec.gov.au/learn/three-levels.htm>, 12 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Avustralyalı Yeşiller (2022). “About the Greens”. (<https://greens.org.au/about>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Bennet, Scott ve Rob Lundie. (2007). “Australian Electoral Systems”. Research Paper no. 5 2007-08. Avustralya Parlamentosu. (https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/RP0708/08rp05, 13 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Demokratik İşçi Partisi. “About DLP”. (<https://dlp.org.au/about/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Newman, Gerard. (1998). “1998 Queensland Election”. Current Issues Brief 2 1998-99”. Avustralya Parlamentosu. (https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Archive/CIB/cib9899/99CIB02, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Hindmarsh, Ben. (2020). “Our History”. (<https://nationals.org.au/about/our-history/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Knaus, Christopher. (7 Ocak 2022). “Newly Released Royal Letters Highlight Governor General’s Breaches of Convention Ahead of 1975 Whitlam Dismissal”. *The Guardian*. (<https://www.theguardian.com/australia-news/2022/jan/07/newly-released-royal-letters-reveal-governor-generals-breaches-of-protocol-ahead-of-1975-whitlam-dismissal>, 8 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Kuzey Toprakları Kır Liberal Partisi. “About The Country Liberal Party”.
(<https://www.clp.org.au/about-the-country-liberal-party/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

- McMullin, Ross (2005). "First in the World: Australia's Watson Labor Government". <https://www.aph.gov.au/binaries/senate/pubs/pops/pop44/mcmullin.pdf>, 8 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Modelska, George (1960). "Australia and SEATO". *International Organization* 14(3): 429-437.
- Murphy, D.J. (1971). "The Dawson Government in Queensland, the first Labour government in the world". *Labour History* 20: 1-8.
- Muller, Damian. (2019). "The 2019 Federal Election". Research Paper Series, 2019-20. Avustralya Parlamentosu. (https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/7415275/upload_binary/7415275.pdf, 17 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Queensland Liberal Ulusal Partisi. "Our Values". (<https://www.lnp.org.au/our-values/>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Rourke, Alison. (26 Haziran 2013). "Julia Gillard Ousted As Australia Prime Minister". The Guardian. (<https://www.theguardian.com/world/2013/jun/26/julia-gillard-australia-prime-minister-kevin-rudd>, 8 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Tek Ulus Partisi. "About One Nation". (<https://www.onenation.org.au/about>, 10 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Tsikis, Mick (2020). "Pauline Hanson Built A Political Career on White Victimhood and Brought Far-Right Rhetoric to the Mainstream", *The Conversation*. (<https://theconversation.com/pauline-hanson-built-a-political-career-on-white-victimhood-and-brought-far-right-rhetoric-to-the-mainstream-134661> 16 Ekim 2022 tarihinde erişildi)

AVUSTRALYA VE GÖÇ

Gizem (BEKAROĞLU) BERBEROĞLU*

Elbet birçoğumuz hayatlarını ve yaşanmışlıklarını çantalara doldurup bilinmeyen diyarlara göç etti ve etmeye de devam ediyor. Kimileri gittikleri ülkelerde kaldı ve yerleşti, kimisi ise belli bir süre kaldıktan sonra vatanına geri döndü. Benim göç hikâyem birçoğumuzunkine benziyor. Erkek arkadaşım yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla Avustralya'ya yerleşti. Ben de belli bir zaman sonra onunla evlenip peşinden Sydney'e göç ettim. İşten ayrılıp, eşyaları kutulayıp ülkeden ayrılma hazırlığı mı beni daha çok zorladı yoksa yeni bir ülkeye gelip oraya alışmak mı daha zordu, tam emin olamıyorum.

Bu sebeple uzmanlar göçün etkilerini göç öncesi, göç süreci ve göç sonrası olmak üzere üç evreye ayırarak değerlendiriyor. Avustralya, göç sonrası diye bahsettiğimiz sürece bir hayli önem veren ve etkin programlarla yöneten ülkelerden biri. Elbette Avustralya'nın muhafazakâr göç politikalarını, tarih boyunca göçmen alırken uyguladığı ayrımcı tutumunu da unutmamak gerekiyor. Fakat yasal yollardan gelen mültecileri ve vasıflı göçmenleri topluma kazandırmak için devlet destekli programların geliştirilip uygulanması konusunda ciddi teşvikleri var.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla göçmenler ve mülteciler İngilizce öğrenmeleri için kurslara yönlendiriliyor. Geldikleri ülkede edindikleri meslekleri icra edebilmeleri için denklik ve uyum programlarına kayıt ediliyor. Birçok kurum ücretsiz özgeçmiş hazırlama hizmeti sağlıyor. Avustralya'da ev kiralamak için referanslara ve konut geçmişine ihtiyaç duyulur. Bu yüzden ev kiralamak bayağı zorlu bir süreç oluyor. Bu süreci anlatan ve destek sağlayan danışman kuruluşlar var. Çocukların okula kaydolması, kimliklerin ve sağlık belgelerinin çıkarılması bu hizmetlerden sadece bazıları.

Avustralya'nın göç politikalarının gelişimi sürecine baktığımızda yukarıda bahsettiğim gibi ciddi ayrımcılıklara şahit oluyoruz.

---

* *Western Sydney MRC Gençlik Çalışmaları Uzmanı.*

Bağımsızlığını elde etme konusunda Avustralya'nın süreci Amerika Birleşik Devletleri'nden çok farklı geliyor. Başlangıçta, ABD ve Avustralya, ikisi de İngiliz (Birleşik Krallık) kolonisi olarak kuruluyor. Fakat Amerika'daki 13 koloni, ödediği yüksek vergilerden ötürü ve o zamanın güç dengeleri yüzünden Fransa'nın da desteğini alarak İngiltere'ye karşı ayaklanıyor. Yedi yıl süren direnişten sonra 1776 yılında ABD bağımsızlığını elde edip İngiltere ile tüm bağlarını kopartarak kendine özgü devlet yapısını ve politikalarını geliştiriyor.

Avustralya'da ise "bağımsızlık" ya da "kurtuluş" günü yoktur. Britanya ile bağlarını hiçbir zaman tamamen koparmaz. Avustralya hâlen İngiliz Uluslar Topluluğunun bir parçasıdır. Coğrafi konumundan dolayı Avustralya'nın Kanada ve ABD'ye nazaran daha uzakta olması, İngilizlerin Avustralya'da bulundurduğu temsili hükûmet ile iletişiminin aylar sürmesine neden oluyordu. Bu da İngilizlerin bölge üzerindeki etkinliğini azaltıyordu. Sömürge yönetimini sürdürmek için büyük çaplı bir ordunun konuşlanması durumu, Britanya için ciddi bir maddi külfetti. Bunlara ek olarak Avustralya'da İngiltere'ye rakip olacak, Fransa ve Hollanda gibi başka bir sömürgeci birlik olmadığından Britanya kendi isteğiyle kıtanın yönetimini zaman içinde sömürgecilere güç kullanmadan bıraktı.

Avustralyalılar kendilerini tanımlarken İngiliz değerlerini temel aldılar. Bu sebeple 1900'lerin başında Avustralya yönetimi, anayasasını oluştururken göç politikalarını belli bir tebaaya yönelik belirledi.

Fotoğraf 1¹

Beyaz Avustralya politikasını kabaca açıklamak gerekirse Avrupa ya da Britanya kökenli olmayan göçmenlerin Avustralya'ya gelmesini engelleme amaçlı bir devlet politikasıdır. Birçok kaynağa göre bu ayrımcılığın başlıca sebebi, Avustralya'nın düşük sayıda olan nüfusunu sadece İngilizlerin ve İrlandalıların gelmesine izin verecek şekilde arttırmayı hedeflemesiydi.

Avustralya Başbakanı Ben Chifley, 1945-1949 yılları arasında ayrımcılığı bir adım daha ileri götürüp savaş sonrasında Asya'dan ülkesine dönen askerlerin, gelirken yanlarında Asyalı eşlerini ve çocuklarını getirmelerine bir süre izin vermedi. Aynı başbakan özellikle Baltık ülkelerinden (Estonya, Letonya ve Litvanya) göçmenlerin gelmesini istedi. Bunun sebebi ise çoğunluğunun eğitilmiş, vasıflı, sarışın ve mavi gözlü olmalarından kaynaklanıyordu.

Temsilciler meclisi üyesi James Black Ronald, 1901'de ideal Avustralya'nın kar gibi beyaz, kusursuz ve arı kalması gerektiğini vurguladı. Beyaz ırkın üstünlüğünü kabul eden politikalar yüzünden maalesef

¹ Makalede yer alan fotoğraflar, yazar tarafından 2018 yılında çekilmiştir.

demografi ve anlayış ayrımcılığı temel alınarak göç politikaları şekil aldı. Avustralya'nın aksine ABD, İngiliz kimliğinden hızla sıyrılarak Avrupa'dan, Meksika'dan ve Asya'dan göçmenlerin gelmesini teşvik etti.

Avustralyalıların Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda verdiği kayıplar yüzünden nüfusu 8 milyonun altına düştü. Avustralya, doğal kaynakları ve bakir topraklarının bolluğu yüzünden hemen yanı başında olan ve küçük karasal alanlara sıkışık bir şekilde yaşamaya çalışan Asya ülkelerinin tüm dikkatlerini üzerine çekiyordu. Buna ek olarak Japonya'nın 100 milyondan fazla nüfusu, Endonezya'nın ise 200 milyona yaklaşan nüfusuna karşı koymasını neredeyse imkânsızdı. Bu yüzden Avustralya politikacıları bir an önce göç yasalarını değiştirmeleri gerektiğini anladı.

Beyaz Avustralya politikasının şartları 1960'larda hafifletilip 1973'te ise yürürlükten tamamen kaldırıldı. (Diamond, 2019, s. 256) Avustralya'da ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla çıkarılan çok kültürlü politikalar uluslararası toplum tarafından takdirle karşılandı. Fakat neredeyse bir asır boyunca süregelen beyaz ırkın üstünlüğünü vurgulayan politikalar toplumun anlayışına ve işleyişine nüfuz etti. Avustralya toplumunun bu ayrımcı anlayışından ne ölçüde kurtulduğu ciddi bir tartışma konusu. Victoria eyaletinin başşehri Melbourne'de bu tartışmayı bir adım daha ileri götürüp Avustralya'nın göç tarihini gözler önüne seren bir müze bulunuyor.

Fotoğraf 2

Devlet destekli Melbourne Göç Müzesi (*Immigration Museum*), kişilerin neden yaşadıkları yeri bırakıp başka ülkeye göç ettiğini resim ve haber kupürleriyle anlatıyor.

Daha iyi yaşam için çoğu zaman bireyler içinde buldukları standartları yükseltme isteğinden ötürü buldukları ülkeyi kendi iradeleri ile terk ediyor. Bazı istenmeyen durumlarda ise kişiler ülkelerini kendi iradeleri dışında terk eder. *Savaş* yüzünden bazen hayatta kalmanın tek koşulu ülkeden çıkıp gitmektir. *Özgürlük* için hatta sadece hayatta kalabilmek için yer değiştiriliyor. *Doğal afetler* kitlelerin toplu hâlde ülkeden ayrılıp güvenli bir sığınak aramasına neden oluyor. *Aile birleşmesi* Avustralya'ya asıl göç nedenlerinden biri. Evlilikler, güçlü aile bağları yüzünden birçok insan Avustralya'ya göçmüştür.

Müze, Avustralya'nın muhafazakâr göç politikasını kronolojik olarak açıklıyor. Ayrıca videolarla göçmenlerin çoğunlukla ötekileştirmeye, ayrımcılığa ve yabancı düşmanlığına maruz kaldıkları yerler, genelde toplu taşıma araçları oluyor. Müzenin bir kısmında buna örnek teşkil edecek bir sahne izliyorsunuz. Böyle bir durumda, diğer Avustralyalıların ayrımcı şekilde davranan kişiyi uyarması gerektiğini ve yabancılara karşı daha anlayışlı olunması gerektiğini vurguluyor. Elbette bu hepimizin kişisel eleştirisi yapmasını gerektiren bir durum.

Müze etkinlikleri kapsamında belli aralıklarla göçmen toplumların kimliğinin, kültürlerinin gelenek ve göreneklerinin anlatıldığı aktiviteler ve festivaller de yapılıyor. Benim müzeyi ilk kez ziyaret ettiğim sene, yani 2018’de Türkiyelilerin Avustralya’ya göç etmesinin 50. yıl dönümüydü. Buna ithafen Ankara’daki Avustralya Büyükelçiliği’nin girişimi ile Melbourne Göç Müzesi’nde çeşitli etkinlikler düzenlendi. Müzede Türkiyeliler ve Kıbrıslı Türkler ile ilgili detayları öğrenme şansı buldum. 1968 yılında ilk Türk kafilesini taşıyan uçak Sydney’e indiğinde Türkiye’den gelen göçmenleri Kıbrıslılar karşıladı.

Fotoğraf 3

Kıbrıslı Türklerin Avustralya’ya göç etmesi ise 1940’lı yıllara dayanıyor. Kıbrıslı Türkler, Beyaz Avustralya politikasının uygulandığı o yıllarda Avustralya’ya kabul edilen Müslüman gruplardandı.

Bilgilendiren ama yeri geldiğinde geçmişte yapılan yanlışlıkları gösteren, bu hatalardan dersler çıkarmamıza vesile olan müzelerin, kurumların ve etkinliklerin her ülkede artması dileğiyle.

KAYNAKÇA

Diamond, J. (2019). *Yükseliş Krizdeki Uluslar İçin Dönüm Noktaları*. Avustralya: Griffin Yayınları.

AVUSTRALYA’NIN GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇ KONUSUNUN SİYASALLAŞMASI

Kerem KILIÇDAROĞLU*

I. Giriş

Avustralya, 1901’de bağımsızlığının ilan edilmesinden itibaren düzenli olarak göç aldığından bir göç ülkesi olarak tanımlanabilir. Geçmişine bakıldığında Britanya İmparatorluğu 1788’de Avustralya’yı kolonisi hâline getirmiş ve 1788-1868 tarihleri arasında ülkesinde bulunan hapisanelerin doluluğundan dolayı 160.000’den fazla mahkûmu Avustralya’da oluşturduğu hapisane kolonisine yollamıştır (Avustralya Hükûmeti 2015). Yine aynı dönemde yaklaşık 200.000 göçmen yeni bir hayat kurmak amacıyla Avustralya’ya göç etmiştir. Avustralya sadece suçluların ve çoğunlukla çiftçilerin tercih ettiği bir koloni olmayıp siyasi ve ekonomik nedenlerle de göç alan bir ülke olmuştur. 19. yüzyılda Alman Luteryenler ülkelerindeki klişe vergisini protesto ederek Avustralya’ya göç ederken İrlanda’da yaşanan büyük kıtlığın başladığı 1840’lardan I. Dünya Savaşına kadar yaklaşık 300.000 İrlandalı Avustralya’ya göç etmiştir (Avustralya Hükûmeti 2018: 1). Kısacası farklı nedenlerle buraya yerleşenler, “sonrasında modern Avustralya’nın kurulmasında önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Bu anlamda modern Avustralya’nın ulusal yapısının tarihsel kökenleri de bu hükümlü ve göçmenlerin oluşturduğu toplumsal özelliklerde yatmaktadır” (Lerner, Lerner ve Lerner 2006: 28-30; Aktaran: Yanık 2012: 199).

Bu çalışmanın ikinci bölümünde, Avustralya’nın bağımsızlığını ilan ettiği dönemden itibaren uygulanan göç politikaları değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde, göç ülkesi olmasına rağmen uzun bir dönem sıcak siyasetin dışında kalan göç konusunun siyasallaşması süreci ele alınacaktır. Dördüncü bölüm, Avustralya için sorun hâline gelen düzensiz göç konusunu ve bu soruna çözüm olarak uygulanan “Pasifik Çözümü”nü ele almaktadır. Beşinci bölüm, çok kültürlülük politikasının gelişimi ve bunun topluma yansımaları üzerinde durmaktadır. Son bölümde ise kısa bir sonuç

---

* Dr. Öğretim Üyesi, TED Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, kerem.kilicdaroglu@tedu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1688-6443.

değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu yazının ana konusu göç politikaları olmakla birlikte Avustralya tarihi için büyük öneme sahip Aborjinler kapsam dışında tutulmuştur. Aslında Aborjinler asimilasyon politikalarının bir parçası olarak göç konusuna (ve kapsamına) dâhil olmaktadır. Ancak Aborjinler konusu başlı başına ayrı bir çalışma konusu olduğu için bu çalışmada kapsam dışında tutulmuştur.

II. Göç Politikasında Yaşanan Değişimler

Avustralya'nın göç politikası genel olarak teşvik edici olmakla birlikte 1960'lara kadar fazlasıyla seçici olmuştur. 1960'lara kadarki dönemlerde "Beyaz Avustralya" politikası benimsenmiş ve bu doğrultuda özellikle Kuzey Avrupalı göçmenler tercih edilmiştir. 1960 sonrası Kuzey Avrupalılara Doğu ve Güney Avrupalı göçmenler eklenerek göçmen profilinde sosyokültürel genişleme gerçekleşmiştir. Günümüzde sadece Avrupa değil Asya'dan da çok sayıda göçmen kabul edilmekte, bunun da hem topluma hem de siyasete çeşitli yansımaları olmaktadır.

Britanya'nın kolonisi olan Avustralya'nın zamanla devlet hâline gelmesi, doğal olarak Britanya aracılığıyla ortaya çıkmıştır. İlk etapta koloni nüfusunu Britanya'da doğan ve Britanya yasalarını ihlal eden (hırsızlık gibi suçlardan hükümlü) vatandaşlar oluşturmaktaydı (Marczuk 2016: 262-263). Hatta İngiliz tarihçi Niall Ferguson, Avustralya'nın ortaya çıktığı zaman için "hırsızlar ülkesi" tanımını yapmaktadır (Ferguson 2004: 84-85; Aktaran: Marczuk 2016: 263). Bunun da ötesinde sadece adi suçlular değil siyasi suçlular da idam edilmek yerine adaya gönderilmiştir (Ferguson 2004: 84). Britanya'nın uyguladığı zorunlu göç politikası, 19. yüzyılda mahkûmların cezalarını tamamlaması ve kendilerine yeni bir yaşam kurma imkânının sağlanmasıyla Avustralya'yla ilgili hapisane adası kavramı değişmeye başlamıştır. Çünkü buraya zorla yerleştirilen insanlar özgürlüklerine kavuştuklarında adada kendilerine yeni bir yaşam kurma imkânı bulurken ekonomik olarak da nispeten rahat koşullara kavuşmuşlardı.

Beyaz Avustralya Politikası

Adada oluşan yeni ekonomik koşullar zamanla Britanyalılar tarafından da ilgi görmeye başlamış, özellikle 1851'de altın madenlerinin keşfiyle (Mitchell 1972) sadece Britanyalıların değil Asya'dan da (özellikle Çin) insanların akın ettiği bir cazibe merkezi hâline gelmiştir (Atkinson 2015: 6). Fakat altının keşfi, adada rekabete özellikle Çinlilerle Avustralyalılar arasında kavgalara sebep olmuş ve 1901'de Avustralya hükûmeti tarafından

Asya karşıtı (özellikle Çin karşıtı) göç politikasının ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır (Price 1974: 214). Yeni politikayla Asya'dan gelecek potansiyel göç engellenirken Britanya asıllıların adada hâkimiyeti devam etmiştir. Kısacası “Beyaz Avustralya” göç politikası, Avustralya'nın etnik yapısını şekillendirirken 20. yüzyılın ortalarına kadar uygulanan göç politikasının da temelini oluşturmuştur (Marczuk 2016: 263). Aslında komşularının Avrupa (veya Batı) dışından olduğu düşünülürse 19. yüzyılda Avustralya'yı göç konusunda endişelendiren en büyük ülke Çin olmuştur. 19. yüzyılda yaklaşık 300 milyonluk nüfusa sahip olan Çin'in göç potansiyeli, Avustralya'nın göç politikasında en belirleyici unsur olmuştur (Jupp 2007: 7). Jupp'a (2007: 7) göre Avustralya'da beyaz ve siyah ırklar, Moğol kökenliler ve Avustralya yerlileri, Sosyal Darvencilik anlayışına benzer bir şekilde ve hiyerarşik bir yapıda şekillenmiştir. Beyaz ırk teknoloji, bilgelik, genel üstünlükleri ve Hristiyan olmalarından ötürü en tepede yer almaktadır. En altta ise Avustralya yerlileri yer almaktadır. Yine Jupp'a (1995: 212) göre geçmişte birçok Avustralyalının Asyalı algısı Doğu ve Güneydoğu Asya'yla sınırlı olmakla birlikte genellikle bir ayırım yapılmamaktadır, vatandaşların birçoğu Asyalı ve Avrupa dışı göçmen arasındaki ayrımı yapmaktan acizdir ve bu göçmenler çoğunlukla ayrımcılığa uğramaktadır. Tarihsel gelişmelere bakıldığında 1901'de bağımsızlığını ilan etmesinin ardından ülkede sırasıyla Pasifik Adası İşçi Yasası (1901) ve Vatandaşlığa Kabul Yasası (1903) çıkmıştır. Bu yasaların amacı, öncelikle Pasifik Adaları'ndan gelen ve ülkenin şeker üretiminde çalışan iş gücünü sınır dışı etmek ve Beyaz Avustralya hedefine uygun bir vatandaşlığa kabul sistemi getirmektir. Hatta Beyaz Avustralya politikasını destekler biçimde Batı Avrupalılar (özellikle İngilizler) göç için teşvik edilmişlerdir (Fukuyama ve Gocek 2019: 36-37).

Avustralya'nın kapsamlı göç politikası ilk kez 1945 yılında düzenlenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle ülke içinde ekonominin canlanması, artan iş talebini karşılamak ve olası bir savaş durumunda ülke savunmasına katkıda bulunacak insan gücünü karşılamak oluşturulan politikanın öncelikleriydi (Jupp 2001: 62). Bu talepleri karşılamak amacıyla oluşturulan göç programında öncelik, İngiltere'den gelecek göçmenlere verilmiştir (Sprinks 2010: 1). Ülkenin ilk Göç Bakanı Arthur Calwell, ülke nüfusunun artırılması gerektiğini vurgularken aksi durumda ciddi tehlikelerin kapıda olduğunu belirtmiştir (Williams 2013: 2). Hükümetin yaptığı plana göre nüfusun yıllık yüzde iki büyümesi gerekmektedir ve bunun yüzde birlik kısmı uygulanacak göç programları sayesinde gerçekleştirilecekti (Mence, Gangell ve Tebb 2017: 26).

Savaş sonrası dönemde ekonominin toparlanmaya başlamasıyla Beyaz Avustralya politikasının yavaş yavaş yumuşatıldığı görülmüştür. 1956'da ilk kez Avrupa dışından vatandaşlık başvuruları kabul edilmeye başlanmış, 1960'lara gelindiğinde farklı ırklardan da başvurular kolaylaştırılmıştır. 1967'de ilk kez Avrupa dışından bir ülke olarak Türkiye'yle göç anlaşması yapılmış ve Anglosakson göç politikası terk edilmiştir (Jupp 1995: 209). Hatta 1970'lere gelindiğinde Avustralya'nın mültecilere ve göçmenlere daha açık olduğu görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri de Vietnam Savaşı'dır (1955-1975). Savaş nedeniyle kaçan Vietnamlılar bu dönemde Avustralya'ya yerleşmeyi başarmışlardır (Marczuk 2016: 269).

Beyaz Avustralya politikası 1970'lere kadar devam etmesine rağmen bu politikanın terk edilmesi uzun vadede Avustralya'nın nüfus yapısında önemli değişimlerle sonuçlanmıştır. 2015 yılına gelindiğinde nüfusun beşte ikisi Asya kökenliydi (Marczuk 2016: 263). Hatta son dönemde hükümetlerin Asya'ya - özellikle Çin'e - karşı ilgisinin arttığı görülmektedir. 2012'de hükümet tarafından hazırlanan bir raporda küresel krize vurgu yapılarak sorunlara karşı ortak hareket etme çağrısı yapılmış ve dış politikada Asya Yüzyılı ilan edilmiştir (White Paper 2012: 2-4). Bu doğrultuda Çin ve Güneydoğu Asya'dan başarılı öğrencileri çekmek için eğitim programları teşvik edilmekte ve bu öğrencilerin ileride ikili ilişkileri güçlendirmesi hedeflenmektedir (Hanson 2010: 14-15; Marczuk 2016: 265).

III. Göç Konusunun Siyasallaşması

Göç ve siyasi partiler üzerine yapılan bazı çalışmalar da partilerin sahip oldukları ideolojinin göç konusuna yaklaşımda belirleyici olduğunu göstermektedir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa sol görüşlü partiler göç ve göçmenler konusuna olumlu bakarken muhafazakâr ve milliyetçi partiler daha mesafeli durmaktadır (Castles, de Haas ve Miller 2014; Lahav 1997: 377-406). Son dönemde yapılan bir çalışma ise göçmen politikalarının belirlenmesinde parti ideolojisinin o kadar da etkili olmadığını ortaya koymuştur (de Hass ve Natter 2018). Avustralya siyaseti düşünüldüğünde uzun bir zaman boyunca Avustralyalıların göçmen algısında önemli değişimler yaşanmasına rağmen siyasi partilerde benzer bir değişim yaşanmamıştır (Jupp ve Kabal 1993; Aktaran: Jupp 1995: 219). Örneğin parti programları incelendiğinde Liberal-Ulusal Koalisyon çok kültürlülüğe daha mesafeli yaklaşırken İşçi Partisi bu konuda kendini daha yakın bir pozisyonda konumlamaktadır. Ancak son dönemdeki gelişmeler değerlendirildiğinde iki büyük partinin (İşçi Partisi ve Liberal-Ulusal

Koalisyon) aşağıda detaylı bir şekilde incelenecek olan Pasifik Çözümü'nü düzensiz göçün engellenmesinde temel yöntem olarak benimsemeleri, aralarında çok da fark olmadığını gözler önüne sermektedir.

Avustralya siyasetinin tarihsel gelişimine bakıldığında göçün, siyasetin şekillenmesinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle Britanya'dan gelen göçmenlerin nüfusa doğrudan etkileri olmasından dolayı 1901'de ilk kez oluşturulan Senato ve Temsilciler Meclisinin neredeyse yarısı Britanya'dan gelen göçmenlerden oluşmaktaydı (Jupp 2007, 32-33). Bu göçmenler arasında ortaya çıkan fikir ayrılığı ideolojiden ziyade din temelli olup Katolik-Protestan ayrımının ülke siyasetini belirleyici bir etkisi olmuştur (Jupp 2007, 32-33). 1950'lerin ortalarına kadar İşçi Partisi'nde İrlanda kökenli Katoliklerin etkisi artarken 1955-1957 arası kısa dönemde partiden ayrılan hiziplerin etkisiyle Katolik-Protestan ayrımı siyasetteki belirleyiciliğini kaybetmiştir (Jupp 2007, 32-33). 1960'lardan günümüze gelinen süreçte ise özellikle Avrupa'dan gelen göçmenlerin ağırlıklı olarak İşçi Partisi'ne oy verdiği görülmektedir (Jupp 2007, 33). İşçi Partisi'nin aldığı göçmen desteği sadece Avrupalılarla sınırlı değildir. Çinlilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları seçim bölgeleri incelendiğinde yine İşçi Parti'sinin etkisi görülmektedir. İşçi Partisi'nin ideolojik olarak göçmenleri desteklemesi beklenen bir durum olmakla birlikte İşçi Partisi'nin farklı kökenden gelen vatandaşları aday göstermekte isteksiz olması aslında parti-seçmen bağıını olumsuz yönde etkilerken aynı zamanda bir temsil sorunu yaratmaktadır.

Kabaca, son 20-30 yılda yaşanan göçlerin bir sonucu olarak Avustralya toplumunun çok kültürlü, farklı etnik kökenlerden gelenlerin oluşturduğu heterojen bir toplum olduğu görülmektedir. McAllister'e (1995: 100) göre ortaya çıkan bu heterojen yapının siyaset, siyasi partiler, demokrasi ve kurumlar üzerinde belirleyici bir etkisi olmamıştır. Ancak çok kültürlülüğün ve mülteci meselesinin toplum üzerinde ve partiler üzerinde doğrudan veya dolaylı etkilerini görmek mümkündür. 2000'lerin başından günümüze yapılan çalışmalar bu durumun sadece parti siyaseti boyutunda değil halk nezdinde de önemli olduğunu göstermektedir. Zira vatandaşların kaçak mülteciler konusunda endişe duydukları ve kısıtlayıcı politikaları destekledikleri görülmektedir (Goot 2004: 49-73; McAllister ve Cameron 2014: 5-151; McAllister, Martin ve Pietsch 2010: 4-28).

Göç konusu uzun bir süre siyasetin gündeminde yer almakla birlikte siyasallaşması -mültecilerin durumuyla ilgili tartışmaların başlamasıyla- 1990'ların sonu 2000'lerin başında gerçekleşmiştir (Carson, Dufresne ve

Martin 2016: 1-2; Gravelle 2019, 77). Hatta Bleiker ve diğerlerine (2013, 398) göre mülteci meselesi Avustralya siyasetini “duygusal” açıdan zorlayan nadir konulardan biri olmuştur. Muhafazakâr Liberal Parti'nin göçmen meselesi üzerine daha fazla değinmesi bu konunun siyasallaşmasına ve göçmenlere mesafeli yaklaşan seçmenin tercihlerini kendi lehine etkilemesine olanak vermiştir (McAllister ve Cameron 2014: 25). Avustralya'da yaşanan demografik değişim, farklı kökenlerden insanların topluma katılımı ve çevre ülkelerden mültecilerin Avustralya'yı sığınacak liman olarak görmeleri, doğal olarak göç konusunu siyasallaştırırken toplumda ufak da olsa bir kutuplaşma yaratmış ve partileri de bu gelişmeler karşısında kendilerini yeniden konumlandırmalarına yol açmıştır. Kısacası önceki dönemlerde üzerinde pek tartışılmayan göç meselesi, çok kültürlülüğün bir sonucu olarak zaman içerisinde toplumun belli kesimlerinde rahatsızlığa sebep olmuş ve Liberal Parti tarafından etkili bir siyasi silaha dönüşmüştür (Carson, Dufresne ve Martin 2016: 2).

Özellikle 1990'ların sonuna doğru kurulan iki parti göç konusunun ülke gündemine yansımaları olarak okunabilir. 1997'de kurulan Tek Ulus Partisi (One Nation Parti) aşırı sağcı tutumuyla dikkat çekerken göç politikalarında kısıtlayıcı bir yaklaşıma sahipti. Parti, seçimlerde başarılı olamasa da çok kültürlülüğe tepki olarak ortaya çıkmış ve dikkat çekmeyi başarmıştır. Parti lideri Pauline Hanson'a göre Avustralya çok kültürlülüğün etkisiyle geleneklerin ve toplumsal yapısının korunması bakımından tehdit altındadır ve söz konusu tehdit Asyalılardan kaynaklanmaktadır (Butler 2016). Maddox'a (2019: 39) göre Tek Ulus Partisi, merkezine nefret söylemini koyarak ana akım siyasi partilerden ayrılmakta ve yabancı düşmanlığını körükleyerek sivil toplumun temelini çürütmektedir. Bununla beraber Parti, seçim kampanyası boyunca stratejisini muhafazakâr çevreler tarafından geçmişte Beyaz Avustralya politikasının başarılı bir şekilde uygulandığı dönemlere atıf yaparak kurmuştur (Flannery ve Watt 2019: 68-69).

Öte yandan Tek Ulus Partisinin ortaya çıkışı siyasette yeni bir oluşumu da beraberinde getirmiştir. 1998'de Tek Ulus Partisi'nin Queensland eyalet seçimlerindeki başarısı çok kültürlülük taraftarlarını endişelendirmiş ve aşırı sağcı partinin yükselişine karşı bir partileşme sürecine girilmesine yol açmıştır (Healy 1999: 51). 1998'de Birlik Partisi (Unity Party) altında birleşen çok kültürlülük tarafları, Tek Ulus Partisi'nin yükselişine kısmen engel olmakla birlikte aynı Tek Ulus Partisi gibi seçimlerde başarı sağlayamamıştır. Kısaca iki parti üzerine bir değerlendirme yapılacak olursa göç konusunun ülke gündeminde siyasallaştığı ve sadece bu doğrultuda birbirine zıt iki partinin meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca göç

konusunun radikal bir parti tarafından gündeme gelmesi ve az da olsa seçimlerde destek bulması, dolaylı olarak ana akım partileri (özellikle muhafazakârları) göç konusunda daha kısıtlayıcı olma potansiyeli barındırmaktadır. Gerek İşçi Partisi'nin gerek Liberal-Ulusal Koalisyonun mültecilere tavrı son dönemde sertleşirken düzensiz göçün yasa dışı olması gerekçe gösterilerek sınır dışı edilmeleri özellikle İşçi Partisi'nin ideolojisi ve programıyla tezatlık yaratmaktadır.

IV. Bot Krizleri ve Pasifik Çözümü

Avustralya kuruluşundan itibaren özellikle ekonomik sebeplerle tercih edilen bir ülke olmuştur. Fakat Avustralya çevresinde, Asya ve Güneydoğu Asya'da yaşanan çeşitli olaylar Avustralya'yı mülteciler tarafından da tercih edilen ülkelere birisi hâline getirmiştir. Yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar Avustralya'da zaman zaman endişeyle takip edilmiş ve hükümetleri çoğunlukla göç konusunda sıkı önlemler almaya itmiştir. Bazı dönemlerde artış gösteren düzensiz göç, ülkede göç konusunun siyasallaşmasının sebeplerinden biri olmuştur.

Çevre ülkelerde yaşanan savaş, siyasi belirsizlikler, ekonomik bunalımlar ve otoriter rejimler karşısında, bu ülkelerde bulunan insanların bir kısmı çareyi Avustralya gibi ülkelere kaçmakta bulmuş ve farklı dönemlerde botlarla Avustralya'ya gelmek zorunda kalmışlardır. 1970'de Beyaz Avustralya politikasının sona ermesinin ardından ilk bot 1976'da Vietnam'dan Darwin'e ulaşmıştır. Vietnam Savaşı'nın etkisiyle insanlar gelmeye devam etmiş ve ilk dalga 1981'de son bulmuştur. 1989-1999 arası dönemde Hindiçin akını başlamış, 1992'de getirilen zorunlu gözaltı uygulamasına rağmen bir önceki dalgaya kıyasla daha fazla insan gelmiştir. 1999-2013 arası dönemde farklı yerlerden adaya ulaşmaya devam eden botlar karşısında hükümet, "Pasifik Çözümü" politikasını uygulayarak botların gelişini durdurmuş olsa da politikanın 2009'da uygulamadan kalkmasıyla gelişler tekrar başlamıştır. Sonuç itibarıyla 1970 ve 1980'lerde yaşanan "bot krizleri" ve bunların devam etmesinin sonucunda Avustralya hükümeti Nauru Adası hükümetiyle bir anlaşma imzalayarak, ülkeye gelen mültecileri bu adaya aktararak kendi yasalarından çıkartmayı amaçlamıştır (Carson, Dufresne ve Martin 2016: 5).

Tablo 1. 1976-2013 Arası Avustralya'ya Botla Gelen İnsan Sayısı (Düzensiz Göç)

Dönemler	Bot Sayısı	Mülteci Sayısı
1975-1989	61	2049
1989-2001	272	15302
2002-2008	18	301
2009-2013	742	44198

(Kaynak: Phillips ve Sprinks 2013: 23)

Tablo 1 incelendiğinde 1975-1989 arası 14 yıllık dönemde (Vietnam Savaşı ve sonrasında) botla düzensiz göçlerin başladığı görülmektedir. Bu insanlar çoğunlukla Hindiçin Bölgesi'nden gelmekle birlikte 14 yıllık bir süreçte toplam 2049 insanın ülkeye gelmesi ciddi bir sorun olarak görülmemiştir. Özellikle bu dönemde göç konusunun henüz siyallaşmaması Hindiçin Bölgesi'nden gelen mülteciler için bir fırsat olmuştur. 1970 ve 1980'lerde Vietnam, Kamboçya ve Laos'taki siyasi değişimlerden kaçan mülteciler sorunsuz bir şekilde ülkeye yerleştirilmişlerdir (Phillips ve Sprinks 2013: 9). Ancak 1990'larda bot krizi ortaya çıkmış ve dönemin hükümetleri çeşitli çözüm yollarına başvurmuşlardır. İşçi Partisi'nin oluşturduğu Keating Hükümeti (1991-1996), Liberal-Ulusal Koalisyonun¹ da desteğiyle ilk etapta zorunlu gözetim merkezleri kurarak yasa dışı yollardan gelenleri bu merkezlerde toplamıştır. 2001'de 433 mültecinin Avustralya'ya yasa dışı yollardan girmeye çalışması sonrasında göç konusu Avustralya siyasetinin gündemine girmiş ve siyasi karar alıcıları bu yönde çözümler aramaya itmiştir (Phillips ve Millbank 2003: 1). Gözetim merkezleri kurulurken partilerin göç konusuna yaklaşımı hâlâ benzeşmekle birlikte botların sayısındaki artış sonucu muhafazakâr Howard hükümeti (1996-2004) gelişleri durdurmak için Pasifik Çözümü politikasını devreye sokmuştur. Dönemin Başbakanı John Howard (Liberal Parti) tarafından uygulanan program, yasa dışı yollarla gelen göçmenleri caydırmayı amaçlamaktaydı. Program kapsamında botla gelenler ülkeye giriş yapmak yerine Papua Yeni Gine'nin Manus Adası'na ve Nauru'ya yerleştirilmiştir. Buraya yerleştirilen mültecilerin yaklaşık yüzde 70'i uygun koşullar sağlandıktan sonra Avustralya'ya yerleştirilmişlerdir (Warbrooke

¹ Liberal-Ulusal Koalisyon, Avustralya Liberal Partisi ve Avustralya Ulusal Partisi'nin oluşturduğu ittifakın adıdır. Merkez sağ temsil eden iki partinin seçimlerde ortak hareket etmesi ve merkez solun ağırlıklı olarak Avustralya İşçi Partisi tarafından temsil edilmesiyle Avustralya'da iki partili sisteme benzer bir yapı ortaya çıkmıştır.

2014: 338). Pasifik Çözümü'nün ortaya çıkış süreci ve 2001 seçimleri öncesi Howard hükûmetinin mültecilere karşı sert tavrı hem partilerin göç konusuna bakışını farklılaştırmış hem de Howard hükûmetine seçim zaferini getirmiştir (McAllister 2003: 446).

Aslında bu olaydan önce de mülteciler konusu zaman zaman ülke gündemini meşgul eden konular arasına girmekle beraber partilerin bu konuya üstü kapalı bir şekilde ortak yaklaşıma sahip oldukları görülmektedir (Carson, Dufresne ve Martin 2016: 3). Pasifik Çözümü olarak adlandırılan politika sadece düzensiz göçle mücadelede bir yöntem olarak değil siyasi partilerin bu konuda bir tutum alması ve göç konusunun siyasallaşması açısından da önemlidir. Muhafazakâr ideolojiye yakın olan Liberal Parti, bu politikayla göç konusunda daha mesafeli ve sert bir tavır almıştır (McAllister ve Cameron 2014: 25).

2007'de İşçi Partisi'nin seçim zaferi sonrası, hükûmetin Göç Bakanı Chris Evans Pasifik Çözümü politikasının maliyetli olduğunu belirterek 2007'de bu politikaya son vermiştir (Carson, Dufresne ve Martin 2016: 4). Fakat Tablo 1'de görüldüğü üzere 2009-2013 yılları arasında düzensiz göçte ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu artış da doğal olarak hükûmet üzerinde bir baskı oluşturmuş ve hükûmeti tekrar sıkı politika uygulamaya itmiştir. Nitekim aynı hükûmet 2013'e gelindiğinde Pasifik Çözümü'ne dönüş yaparak denizaşırı faaliyetlerin tekrar uygulanmasına karar vermiştir (Phillips 2012, <https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/rn/2003-04/04rn22.pdf>, 26 Ağustos 2022'de erişildi). Bu politikaya geri dönüşün arkasında hükûmetin güvenlik kaygılarının yattığı iddia edilebilir çünkü 2007 seçimleri öncesinde göç meselesini ve özellikle mülteci konusunu insan hakları çerçevesinde değerlendiren İşçi Partisi, Avustralya'nın zedelenen imajına vurgu yaparak (Skehan 2007: 1) bu politikanın terk edilmesini savunmuştu ve nitekim seçim zaferi sonrası bu politika sona erdi. 2013'te dönemin Başbakanı Kevin Rudd (İşçi Partisi) tarafından yenilenen Pasifik Çözümü, benzer uygulamalara devam etmekle birlikte mültecilerin Avustralya'ya yerleşmesini yasaklamıştır.

Son döneme bakıldığında Avustralya'nın mültecilere karşı katı tutumunu devam ettirdiği söylenebilir. 2013'te dönemin Göç Bakanı Scott Morrison tarafından hayata geçirilen Egemen Sınırlar Operasyonu (Operation Sovereign Borders), botla gelenlere karşı daha katı bir yöntem izleyerek bu insanların sınır dışı edilmesini ve Yeni Gine ile Manus'taki kamplara gönderilmesini hedeflemiştir. Bununla beraber 2016'da dönemin Başbakanı Malcolm Turnbull, Manus Adası ve Nauru'da bulunan

mültecilerin ülkeye girişini yasaklayan yasayı revize etmiştir (Marczuk 2016: 267). Turnbull mültecilere karşı katı tutumu Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ı da etkilemiştir (Loewenstein 2018). Hatta Turnbull'un mültecilerle ilgili tutumu o kadar serttir ki Trump'la yaptığı görüşmede “sizi iyi bir insan olarak tanısak da hatta Nobel Ödüllü bir dâhi olsanız da botla geldiğiniz sürece ülkeye girmenize izin vermeyeceğiz” açıklamasında bulunmuştur (Schultz-Byard 2017).

Genel bir değerlendirme yapılırsa Pasifik Çözümü'nün düzensiz göçü nispeten engellediği görülmektedir. Ancak aynı politika Avustralya'yı insan hakları ve mültecilerin refahı konularında tartışılır bir konuma sokmuştur (İnsan Hakları İzleme Örgütü 2012, <http://www.hrw.org/news/2012/08/17/australia-pacific-solutionredux>, 25 Ağustos 2022'de erişildi). Pasifik çözümü üzerine getirilen bir eleştiri de Yeni Gine ve Nauru'da bulunan mülteci kamplarının durumuyla ilgilidir. Gözetim altında tutulan mülteciler kamplarda zor şartlar altında yaşamlarını idame ettirmek durumunda kalmaktadır (Gleeson 2016: 403). Bu durum, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu üyesi olan ve mültecilere yardım etme zorunluluğu olan Avustralya'nın eleştirilmesine yol açmaktadır.

Tablo 2. Avustralya'ya Gelen Göçmenlerin Alım Oranı ile İlgili Vatandaşlar Ne Düşünüyor?

	Doğru Oranda	Alım Oranı Çok Fazla	Fikri Yok	Yok/Cevap	Toplam
1995	38	58	4		100
1996(a)	36	61	1		100
1996(b)	22	71	7		100
1997	28	64	8		100
1998	51	47	2		100
2001(a)	54	41	6		100
2001(b)	62	36	2		100
2003	57	38	5		100
2004	63	34	3		100
2005(a)	56	39	6		100
2005(b)	58	33	9		100
2007(a)	66	29	5		100
2007(b)	55	35	10		100
2009	56	37	7		100
2010	47	46	7		100

2011	39	54	7	100
2012	38	55	7	100
2013	42	51	7	100
2014	35	57	8	100
2015	35	60	5	100
2016	34	59	7	100
2017	37	56	7	100
2018	43	52	5	100
2019	41	53	6	100

(Kaynak: Markus, 2021)

Tablo 2’de vatandaşların göçmen alımlarıyla ilgili görüşleri yer almaktadır. Göçmen alımı konusunun doğrudan izlenen göç politikalarıyla ilgili olması, söz konusu hükümetlerin kamuoyu nezdinde kısmen aldıkları desteği kısmen de alınan kısıtlayıcı veya kapsayıcı politikalara desteği göstermektedir. Bu doğrultuda kamuoyunun üstü kapalı şekilde “Pasifik Çözümü”nü desteklediği iddia edilebilir. İlk olarak 2001’de uygulamaya konulan politika sonucu hükümetin göçmenleri doğru oranda aldığına dair görüşte yükselme görülmektedir. Bu durumda şüphesiz hükümetin uyguladığı kısıtlayıcı politikaların da rolü vardır. 2008’de politikanın sonlandırılması sonucunda verilen destekte azalma görülmektedir. Fakat 2013’te Pasifik Çözümü’ne dönüş kararının alınması kamuoyunda ciddi bir değişikliğe yol açmamıştır. Hatta 2013 sonrası tekrar başa geçen Liberal-Ulusal Koalisyon ve Başbakan Scott Morrison’un izlediği Egemen Sınırlar Operasyonu’na rağmen alım oranının hâlâ fazla olduğu düşünülmektedir.

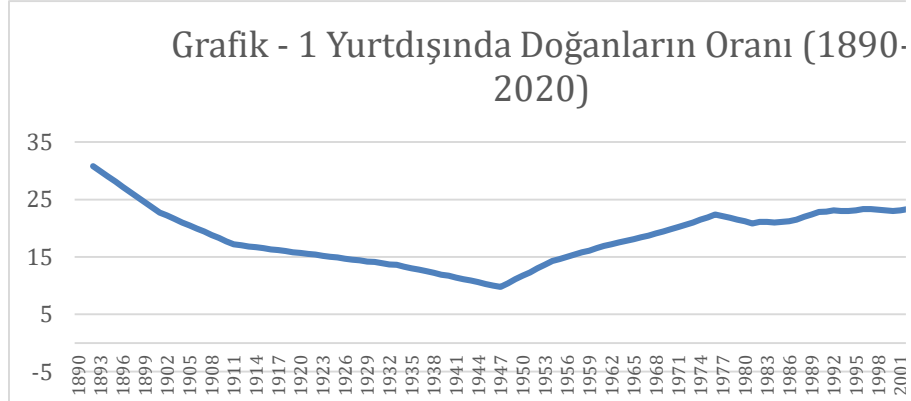
V. Çok Kültürlülük

1973’de ilk kez İşçi Partisi’nin önderlik ettiği hükümet tarafından açıklanan çok kültürlülük yaklaşımı (Grassby 1973: 1-15; Lopez 2000: 245), devamında gelen diğer hükümetler (muhafazakârlar dâhil) tarafından 1996’ya kadar devam ettirilmiştir. Kavramın ortaya çıktığı dönemde İşçi Partisi içerisinde çeşitli tartışmalar yaşanmış ve çok kültürlülüğün partinin resmî politikası olmadığı öne sürülmüştür. Ancak bir yıl sonra Liberal-Ulusal Koalisyonun da çok kültürlülük kavramını kabul etmesi ve 1975’te Liberal-Ulusal Koalisyonun seçimleri kazanması sonucu göç politikasında önemli değişimler yaşanmıştır. Yeni Başbakan Malcolm Fraser, “Avustralya’nın çok kültürlü yapısına vurgu yaparak özellikle ana dili İngilizce olmayan göçmenlerin sorunlarına çözüm aranması gerektiğini” (Lopez 2000: 259-260; Aktaran: Koleth 2010) vurgulamış, göç konusunda

önemli yer tutan sosyal uyum, fırsat eşitliği ve kültürel kimlik kavramlarını “Kültürel Çoğulculuk” yaklaşımı altında ele almıştır. Fraser’ın başbakanlığı döneminde, göçmen politikasıyla ve çok kültürlülükle alakalı olarak aşağıdaki önemli kararlar alınmıştır;

1. “Toplumun bütün fertleri fırsat eşitliğine ve devlet tarafından sağlanan hizmetlere eşit ulaşım imkânlarına sahip olacaktır.
2. Her yurttaş kendi kültürünü önyargısız muhafaza edebilmelidir ve diğer kültürlerin anlaşılması ve kabul edilmesi teşvik edilmelidir.
3. Göçmenleri ihtiyaçları genellikle tüm yurttaşlar için sağlanan program ve hizmetler tarafından karşılanmalı ancak mevcut durumda bu servislere erişim eşitliği için özel program ve hizmetlerin sağlanması gereklidir.
4. Söz konusu program ve servisler, göçmenlerin danışmanlığı doğrultusunda ve onların en kısa sürede kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olmalarını teşvik etmelidir” (Galbally 1978, 1-2).

1970’lerde çok kültürlülüğün kabulü ve sosyal uyum konusunda atılan önemli adımların, ilerleyen yıllarda farklı bölgelerden insanların ülkeye yerleşmesiyle başarılı olduğu söylenebilir. 1990’lara gelindiğinde ülkenin büyük kentlerinde Lübnan, Tayvan, Çin, Malezya, Hindistan ve Kore kökenli yerleşimcilerin oranı artmış ve 2000 yılında çok kültürlülük politikası geçerlilik kazanmıştır (Yanık 2012: 200-201). Fakat çok kültürlülüğün siyasete farklı yansımaları da olmuştur. Mesela 1996’da başbakanlığını John Howard’ın yaptığı Liberal-Ulusal Koalisyon (1996-2006), çok kültürlü yapıyı kısmen terk ederek göçmen politikasında kısıtlayıcı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu doğrultuda hükümet, 2007’de uygulamaya koyduğu vatandaşlık testinde toplumsal ve tarihsel anlamda Batı’yı merkeze alan bir yöntem izleyerek Müslümanlara ayrımcılık uygulamakla eleştirilmiştir (Castles, Vasta ve Ozkul 2014, 144-145). Yine Howard hükümeti döneminde mülteci politikası sınırlayıcı hâle gelirken göçmen haklarına kısıtlamalar getirilmiş ve aile birleşimi sadece vasıflı işçi kategorisinde ele alınmıştır (Fukuyama ve Gocek 2019, 44). Howard hükümeti sonrası başa gelen İşçi Partisi döneminde ise Göç Bakanı Chris Bowen çok kültürlülük politikasının Avustralya’ya özgü bir biçimde devam ettirileceğini belirtmiştir (Bowen, 2011). Her ne kadar muhafazakârlar çok kültürlülüğü zaman zaman eleştirse de bunun her zaman geçerli olmadığı görülmüştür. 2013 Seçimleri öncesinde Muhafazakâr Parti’nin lideri Tony Abbott, göçmenlerle ilgili olarak toplumu değiştirmek için değil katılmak için geldiklerini ve bunun çok kültürlülüğe bakış açısını değiştirdiğini belirtmiştir (Jakubowicz 2015, 221).

(Kaynak: Avustralya İstatistik Bürosu, 2022)

Grafik 1’de görüldüğü üzere Avustralya’da göçmen nüfusun oranı azımsanamayacak kadar yüksektir. Başlarda “Beyaz Avustralya” politikası benimsenmiş ve göçmen profili bu doğrultuda şekillenmiştir. II. Dünya Savaşına kadar devam eden politika, savaş sonrası artan iş gücü talebini karşılamak amacıyla gevşetilmiş ve sonuç olarak yurt dışında doğanların oranında tekrar bir artış yaşanmıştır. Ancak Vietnam Savaşı sonrasında ortaya çıkan Asya tehdidini yaşayan Avustralya, artan göçle birlikte önceliğini Avrupa kökenli Avustralyalıların güvenliğine vermiştir (Philpott 2001, 372).

Tablo 3. Yurt Dışında Doğan Nüfus

	2010 ('000)	2015 ('000)	2020 ('000)
İngiltere	985.09	1.006.54	980.36
Hindistan	329.51	449.04	721.05
Çin Halk Cumhuriyeti	371.55	508.87	650.64
Yeni Zelanda	517.78	575.43	564.84
Filipinler	183.77	241.13	310.05
Vietnam	203.77	235.59	270.34
Güney Afrika	155.95	177.39	200.24
İtalya	204.69	198.51	177.84
Malezya	129.88	143.42	177.46
Sri Lanka	96.48	119.7	146.95

(Kaynak: Avustralya İstatistik Bürosu, 2022)

Tablo 4. Göçmenlerin Doğum Yerleri (Bölge Bazında)

	2014-15	2019-20
Okyanusya	77.112	91.703
Kuzey-Batı Avrupa	55.496	48.676
Güney-Doğu Avrupa	18.694	15.123
Kuzey Afrika ve Orta Doğu	23.104	24.444
Güneydoğu Asya	66.166	67.912
Asya-Pasifik	99.369	86.932
Güney ve Orta Asya	79.921	120.441
Amerika Kıtası	29.941	36.933
Sahra Altı Afrika	15.450	17.462

(Kaynak: Avustralya İstatistik Bürosu, 2022)

Tablo 3 ve 4 incelendiğinde Güney ve Güneydoğu Asya'dan gelen göçmen nüfusunun zaman içinde arttığı görülmektedir. 2010'a kıyasla Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti ve Filipinler'den göç eden nüfusun 2020 yılı itibarıyla kabaca iki kat arttığı söylenebilir. Buna karşın Avrupa'dan göçte bir durgunluk gözlemlenmektedir. İngiltere ve İtalya'dan göç eden nüfusta 2020 yılı itibarıyla azalma yaşanmıştır. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa son yıllarda göçmen profilinde az da olsa bir değişikliğin yaşandığı görülmektedir. Tablo 4'te görüldüğü üzere 2014-2015 ile 2019-2020 dönemleri karşılaştırıldığında Okyanusya, Güney ve Orta Asya'dan gelen göçmenlerin sayısında gözle görülür ölçüde bir artış yaşanmışken Avrupa ve Asya-Pasifik Bölgesi'nden gelenlerin sayısında düşüş yaşanmıştır. Bu tablo çok kültürlülük yaklaşımının bir parçası olmakla birlikte Avrupa dışından gelenlerin görece yüksek olması göç sorununun siyasallaşmasına neden olmaktadır.

VI. Sonuç

Yukarıda anlatıldığı üzere Avustralya'nın göç politikası toplumun şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Ana akım göç politikasının yanında farklı dönemlerde bölgesel sorunlara çözüm aramak amacıyla alternatif politikalar da uygulanmıştır. Avustralya'nın coğrafi çevresi düşünüldüğünde geçmişte Çin bir tehdit olarak algılanmış ve korumacı bir refleksle Beyaz Avustralya politikası uygulanmıştır. 1970'lerde bu politikanın terk edilmesiyle farklı bölgelerden göç başlamış ve sonuçta çok kültürlük

politikasına geçiş yapılmıştır. Yine 1970’lerde başlayan düzensiz göç, özellikle Avustralya’nın Güneydoğu Asya ülkelerine yakınlığı, bu bölgede yaşanan ekonomik sıkıntılar, toplumsal ve siyasi olaylar, bu ülkelerden g etmeyi düşünenler için Avustralya’yı cazibe merkezine çevirmiştir. Avustralya hükümetleri ise düzensiz göçün önüne geçmek amacıyla kısıtlayıcı politikalar tercih etmiştir. Her ne kadar 2000’lerle birlikte Avustralya’ya göç Avrupa’dan (Britanya ve Kıta Avrupası) Asya-Pasifik Bölgesi’ne kaymışsa da (Gravelle 2019, 78) Avustralya’nın mülteci politikasında ciddi bir değişiklik olmamıştır. Son olarak mülteci meselesi ve çok kültürlülük, g konusunun siyasallaşmasında iki temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990’ların sonuna kadar sıcak siyasetin dışında duran g konusu durumun ciddi bir hâl almasıyla birlikte siyasi partilerin de dikkatini çekerek siyasi kampanyaların bir parçası olmuş ve nihayetinde siyasallaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Atkinson, David (2015). "The White Australia Policy, the British Empire, and the World". *Purdue University, Department of History Faculty Publications, Paper 4*: 1-27.
- Avustralya İstatistik Bürosu (2022). "Göç, Avustralya", (<https://www.abs.gov.au/statistics/people/population/migration-australia/latest-release#key-statistics,5> Eylül 2022'de erişildi).
- Avustralya Hükûmeti (2015). *Convicts and the British colonies in Australia*. White Paper. Canberra: Australian Government.
- Avustralya Hükûmeti (2012). *Australia in the Asian Century*. White Paper. Canberra: Australian Government.
- Avustralya Hükûmeti (2018). *Ireland-born Community Information Summary*. White Paper. Canberra: Australian Government.
- Bleiker, R., Campbell, D., Hutchinson E. ve Nicholson, C. (2013). "The Visual Dehumanisation of Refugees". *Australian Journal of Political Science*, 48: 398-416.
- Bowen, C. (2011). *Multiculturalism in the Australia Context*. Sydney: The Sydney Institute. (<https://thesydneyinstitute.com.au/blog/multiculturalism-in-the-australian-context-2/>, 6 Eylül 2022'de erişildi).
- Butler, Josh (14 Ekim 2016). "Pauline Hanson Says Australia in Danger of Being Swamped by Muslims". *Huffington Post*.
- Carson, A., Dufresne, Y. ve Martin, A. (2016). "Wedge politics: mapping voter attitudes to asylum seekers using large-scale data during the Australian 2013 federal election campaign". *Pol. Internet* 8: 478-498.
- Castles, S., de Haas, H. ve Miller, M.J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan.
- Castles, S., Vasta, E., ve Ozkul, D. (2014). "Australia: a classical immigration country in transition". *Controlling Immigration: A Global Perspective* (3rd ed.). Ed. J. F. Hollifield, P. L. Martin ve P. M. Orrenius. Stanford: Stanford University Press. 128-150.
- Ferguson, N. (2004). *Empire: The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for Global Power*. New York: Basic Books.
- Flannery, B.J. ve Watt, S.E. (2019). "Pauline Hanson, One Nation (PHON) and Right-Wing Protective Popular Nationalism: Monocultural Tendencies at the Expense of Social Cohesion". *The Rise of Right-Populism*. Ed. B. Grant, T. Moore ve T. Lynch. Singapore: Springer. 63-78.

- Fukuyama, F. ve Gocek, N. (2019). *Immigration and populism in Canada, Australia, and the United States*. Stanford: CDDRL WORKING PAPERS.
- Galbally, Frank (1978) *Review of Post Arrival Programs and Services for Migrants, Migrant Services and Programs*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Gleeson, M. (2016). *Offshore. Behind the wire on Manus and Nauru*. Sydney: University of New South Wales Press.
- Goot, M. (2004). "Party Convergence Reconsidered". *Australian Journal of Political Science*, 39: 49-73.
- Grassby, A. J. (1973). "A Multi-Cultural Society for the Future". *Cairnmillar Institute's Symposium 'Strategy 2000: Australia for Tomorrow*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Gravelle, T.B. (2019). "Party identification, local context, and Australian attitudes toward immigration and asylum policy". *Soc Sci Res*, 81: 77-90.
- de Haas, H. ve Natter, K. (25 Temmuz 2018). "There's No Hard Right-Soft Left Divide on Migration Policy". *The New Humanitarian*. (<https://deeply.thenewhumanitarian.org/refugees/community/2018/07/25/theres-no-hard-right-soft-left-divide-on-migration-policy>, 15 Ağustos 2022'de erişildi).
- Hanson, Fergus (2010). *Indonesia and Australia: Time for a Step Change*. Policy Briefs, Sydney: Levy Institute.
- Healy, E. (1999). "The Unity Party and the attempt to mobilise Australian electoral support for multiculturalism". *People and Place*, 7(3): 51-62.
- İnsan Hakları İzleme Örgütü (2012) "Australia: 'Pacific Solution' Redux. New Refugee Law Discriminatory, Arbitrary, Unfair, Inhumane", (<http://www.hrw.org/news/2012/08/17/australia-pacific-solutionredux>., 25 Ağustos 2022'de erişildi).
- Jakubowicz, A. (2015). "'In the beginning all is chaos ...': Roaming the Dystopic Realm in Australian Multiculturalism". *Social Transformation and Migration: National and Local Experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia*. Ed. S. Castles, D. Ozkul ve M.A. Cubas. London: Migration, Diasporas and Citizenship Series, Palgrave Macmillan. 221-236.
- Jupp, J. ve Kabala, M. (1993). *The Politics of Australian Immigration*. Canberra: AGPS.
- Jupp, J. (1995). "From "White Australia" to "Part of Asia": Recent Shifts in Australian Immigration Policy towards the Region". *The International Migration Review*, 29(1): 207-228.

- Jupp, J. (2001). *The Australian People: an encyclopedia of the nation, its people and their origins*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Jupp, J. (2007). *From White Australia to Woomera*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lahav, G. (1997). "Ideological and Party Constraints on Immigration Attitudes in Europe". *Journal of Common Market Studies* 35(3): 377-406.
- Lerner K. Lee, Lerner, Brenda Wilmoth ve Lerner, Adrienne Wilmoth (2006). *Immigration and Multiculturalism: Essential Primary Sources*. Detroit: Thomson Gale Press.
- Loewenstein, Antony (29 Haziran 2018) "Australia's Brutal Refugee Policy Is Inspiring the Far Right in the EU and Beyond", *The Nation*. <https://www.thenation.com/article/archive/australias-brutal-refugee-policy-inspiring-far-right-eu-beyond/>, 30 Ağustos 2022'de erişildi).
- Lopez, M. (2000). *The origins of multiculturalism in Australian politics 1945-1975*. Melbourne: Melbourne University Press.
- Maddox, G. (2019). "One Nation and Militant Democracy". *The Rise of Right-Populism*. Ed. B. Grant, T. Moore ve T. Lynch. Singapore: Springer. 29-41.
- Markus, Andrew (2021). *Mapping Social Cohesion*. Victoria: THE SCANLON FOUNDATION SURVEYS, Monash University.
- Marczuk, K.P. (2016). "Australia's History and Background of Migration and Refugee Policies - Lessons for the EU and Its Member States". *Yearbook of Polish European Studies*, 19: 261-274.
- McAllister, I. (1995). "Australia and New Zealand". *The Encyclopaedia of Democracy, Vol. I*. Ed. S. Martin Lipset. London: Routledge.
- McAllister, I. (2003). "Border protection, the 2001 Australian election and the Coalition victory". *Australian journal of political science*, 38(3): 445-463.
- McAllister, I., Martin, A. ve Pietsch, J. (2010). *Public Opinion Towards Population Growth in Australia, ANUpoll Report*. Canberra: The Australian National University Press.
- McAllister, I. ve Cameron, S. (2014). *Trends in Australian Political Opinion: Results From the Australian Election Survey 1987-2013, ANUpoll Report*. Canberra: The Australian National University Press.
- Mence, V., Gangell, Simone ve Tebb, Ryan (2017). *A History of the Department of Immigration - Managing Migration to Australia*. Commonwealth of Australia: Department of Immigration and Border Protection.

- Mitchell, B. (1972). "Hargraves, Edward Hammond (1816-1891)". *Australian Dictionary of Biography, National Centre of Biography*. Melbourne: Australian National University. (<https://adb.anu.edu.au/biography/hargraves-edward-hammond-3719>, 20 Eylül 2022'de erişildi).
- Phillips, J. (2012). "The 'Pacific Solution' revisited: A statistical guide to the asylum seeker caseloads on Nauru and Manus Island", Parliament of Australia, (https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/1893669/upload_binary/1893669.pdf;fileType=application/pdf, 26 Ağustos 2022'de erişildi).
- Phillips J. ve Millbank, A. (2003) "Protecting Australia's Borders". *Research note no. 22, Department of the Parliamentary Library*, (<https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/rn/2003-04/04rn22.pdf>, 26 Ağustos 2022'de erişildi).
- Phillips, Janet ve Spinks, Harriet (2013). "Boat arrivals in Australia since 1976". Parliament of Australia. Social Policy Section, Parliamentary Library, (https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/5P1X6/upload_binary/5P1X6.pdf, 17 Ekim 2022'de erişildi).
- Philpott, Simon (2001). "Fear of the Dark: Indonesia and the Australian National Imagination". *Australian Journal of International Affairs*, 55(3): 371-388.
- Price, Charles A. (1974). *The Great White Walls Are Built: Restrictive Immigration to North America and Australasia, 1836-1888*. Canberra: ANU Press.
- Schultz-Byard, Noah (3 Ağustos 2017) "Turnbull Isn't 'Worse' Than Trump, But He Needs To Remind Us Why". *Huffpost*. (https://www.huffpost.com/archive/au/entry/turnbull-isnt-worse-than-trump-but-he-needs-to-remind-us-why_a_23064123, 30 Ağustos 2022'de erişildi).
- Skehan, C. (8 Aralık 2007). "Pacific Solution Ends but Tough Stance to Remain." *Sydney Morning Herald*.
- Sprinks, Harriet (2010) "Australia's Migration Program". Parliament of Australia. Background note, Parliamentary Library, (<https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/bn/sp/austmigration.pdf>, 8 Ağustos 2022'de erişildi).
- Yanık, C. (2012). "Avustralya ve Yeni Zelanda'da Çokkültürlülüğün Değişen Yüzü". *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (19): 193-206.
- Warbrooke, A. (2014). "Australia's "Pacific Solution": Issues for the Pacific Islands". *Asia and the Pacific Policy Studies*, 1(2): 337-348.
- White Paper (2012) "Australia in the Asian Century", Australian Government.
- Williams, A. N. (2013). "A new population curve for prehistoric Australia". *Proceedings of the Royal Society B*, 280(1761): 1-9.

JEOPOLİTİK DİNAMİKLER VE DIŞ YARDIM: AVUSTRALYA’NIN STRATEJİK YAKLAŞIMLARINA GENEL BİR BAKIŞ*

Selver B. ŞAHİN- Astrid SCHNITZER-SKJØNSBERG**

Tarihsel Arka Plan

Avustralya’nın dış yardım politikasının kökenleri, ülkenin kolonyal geçmişinde ve şu zamana kadar yürüttüğü resmî yardım programlarından en fazla faydalanan ülkelerden biri olan Papua Yeni Gine’de bulunabilir. “Güneşin batmadığı devlet” Britanya İmparatorluğu’nun kolonileştirdiği Papua Adası’nın doğu kısmının yönetimi, Birinci Dünya Savaşı sonunda kurulan Milletler Cemiyeti kararı ile Avustralya’ya devredilmişti. Avustralya, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler’in altı temel organından biri olan Vesayet Konseyi aracılığı ile buradaki yerli halkın “iktisadi, siyasi, toplumsal ve eğitsel olarak ilerlemesi”ni sağlama sorumluluğunu üstlenmiştir (Ferns 2020: 30). Bu sorumluluğu doğrultusunda Papua Yeni Gine için “Yeni Mutabakat”ı hayata geçiren Avustralya hükûmeti, 1938/9 tarihinde £42,500 civarında olan mali yardımlarını on yıllık süreçte £3,2 milyona çıkarmıştır (Ferns 2020: 23).

Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) 1947 yılında hayat geçirdiği ve hazırlanmasındaki öncü rolünden ötürü dönemin Dışişleri Bakanı George Marshall ile özdeşleşen “Avrupa Kurtarma Programı”¹ ile dış yardım programları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avustralya için de önemli bir dış politika enstrümanına evrildi. Kısa bir süre içinde keskinleşen ideolojik ayrılıklar temelinde oluşan çift kutuplu düzenin hâkim olduğu Soğuk Savaş’ın ilk döneminde Avustralya hükûmetince sağlanan dış yardımlar,

---

* *Bu çalışmanın hazırlanması sırasında araştırma ve çeviri desteği için Ezgi Ergün’e çok teşekkür ederiz.*

** *Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.*

¹ Bir taraftan savaşta ekonomisi ve altyapısı büyük zarar gören Avrupa ülkelerinin yeniden yapılandırılmasını ve yaşanan kıtlık ve açlığa son vererek komünist yönetim düşüncesinin halk arasında cazip gelme ya da güç kazanma ihtimalini bertaraf etmeyi amaçlayan Marshall Planı, diğer taraftan Amerikan ürünlerinin ihracı, üretimin artırılması ve istihdam yaratılması gibi Amerikan ekonomisi için önemli faydalar sağladı.

Britanya İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazanan devletlerden oluşan Milletler Topluluğu² üyesi ülkeleri merkezine aldı. Avustralya yönetiminin Güney ve Güneydoğu Asya bölge ülkelerine yönelik benimsediği resmî dış yardım politikasının ana hatları, Kolombo Planı olarak adlandırılan politika dokümanında çizilmiştir. Bu doküman, Ocak 1950'de Sri Lanka'nın başkenti Kolombo'da gerçekleştirilen Milletler Topluluğu Dışişleri Bakanları Konferansı'na katılan Avustralya delegasyonuna rehberlik etmesi için Dışişleri Bakanlığı bürokrat ve uzmanlarınca hazırlanmıştı. Bölge ülkelerinin üretim kapasitelerinin mali ve teknik destek program ve projeleri vasıtası ile yükseltilerek iktisadi ve toplumsal kalkınma hedeflerine ulaşılması yaklaşımını benimseyen Kolombo Planı, bu ülkelerdeki gençlerin Avustralya'da eğitim almasını sağlayan burs imkânlarını da kapsamıştır (Australia in Asia, 2011).

Avustralya'nın dış yardımları 1960'lardan itibaren diğer ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletildi. Avustralya, 1966 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatının (OECD) Resmî Dış Yardımlarının ana sağlayıcısı olan Kalkınma Yardımı Komitesine (DAC) katılmıştır. Whitlam Hükümeti, 1974 yılında Dışişleri Bakanlığı altında Avustralya Dış Yardımları Ajansı'nı (ADAA) kurmuştur. Ajans'ın kurulmasında yardımların koordinasyonuna duyulan ihtiyaç, etkin politikalar yürütülmesi arayışı ve Papua Yeni Gine'nin bağımsızlığını kazanması etkili olmuştur. 1980'ler ve 90'larda dönemin hükümetlerinin oluşturduğu gözden geçirme komisyonlarının tespit ve tavsiyeleri göz önüne alınarak kurumsal yapısı ve işleyişi şekillendirilmiştir. Ajans, 1987 yılında "Avustralya Uluslararası Kalkınma Yardımları Bürosu" (AIDAB) olarak adlandırılmış olup Dışişleri Bakanlığı'nda özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. 1995 yılında yapılan bir başka değişiklikle kurum "Avustralya Uluslararası Kalkınma Ajansı" (AusAID) adını almıştır. Avustralya dış yardım programları 2014 yılında Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı (DFAT) bünyesine katılmıştır.

Avustralya'nın dış yardım politikasının geliştirilmesinden sorumlu olan DFAT'in yanı sıra, Avustralya Uluslararası Ziraî Araştırma Merkezi (ACIAR), Avustralya Federal Polis Teşkilatı (AFP) ve Hazine Bakanlığı gibi diğer devlet daireleri kalkınma yardımlarının sağlanmasında görev almaktadır. Avustralya Uluslararası Kalkınma Konseyi (ACFID) vasıtası ile

---

² 1926 tarihli Balfour Raporu sonucu kurulan İngiliz Milletler Topluluğu (British Commonwealth of Nations), 1949 yılında kabul edilen ve üyelerini "özgür ve eşit" olarak tanımlayan Londra Deklarasyonu ile ismindeki "İngiliz" kelimesini atmış, Milletler Topluluğu olarak güncellemiştir.

kalkınma iş birliği ve insani yardım üzerinde çalışan sivil toplum kuruluşları bir araya gelmektedir. Bu forum aynı zamanda hükûmetle politika ortaklığı geliştirme arayışındadır.

Avustralya'nın Dış Yardım Amaçları

Hükûmetlerin dış politika ve güvenlikle alakalı saik ve amaçları Avustralya'nın dış yardım politikalarını belirleyen başat faktörler olurken kalkınma ile ilgili amaçların gerçekleştirilmesine yönelik izlenen yaklaşımlar neoliberal ilke ve anlayışlar çerçevesinde çizilmiştir (Rosser 2008: 372-385). Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları aracılığı ile dünya çapında neoliberal dönüşümün tecrübe edilmeye başlandığı 1980'ler uluslararası kalkınma çevrelerinde “kalkınma açısından kayıp on yıl” olarak adlandırılmaktadır (Singer 1989: 46-56). Bu nitelemenin sebepleri arasında uluslararası ekonomik durgunluğun arttığı bir ortamda devletin istihdam, yeniden bölüşüm gibi kalkınmaya yönelik görev ve çalışmalarını vurgulayan o zamana kadar kalkınmaya dair kabul edilen genel görüş ve yaklaşımların terk edilerek fakir ülkelerin büyüyen dış borçlarını ödemelerinin önceliklendirilmesi ve bu doğrultuda gelişmiş kapitalist ülkelerin mali ve iktisadi politikaları ve tecrübeleri çerçevesinde serbest piyasa ekonomisine yönelik yapısal uyum adı altında reform ve politikaların dayatılması, kalkınma yardımlarında büyük düşüşler yaşanması başta gelmektedir.

Avustralya'nın resmî dış yardımları 1974-1975 mali yılında gayrisafi millî gelirinin (GNI) %0,49'una ulaşmış iken 1989-90'a gelindiğinde %0,32'ye düşerek Birleşmiş Milletler'in 1970'de benimsediği %0,7'lik hedefin yarısına inmiştir (Australia's Overseas Aid Program Statistical Summary 1997-98, Table 3: Australian Official Development Assistance (ODA) 1971-72 to 1997-98 <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/table-3.pdf>). Kalkınma yardımlarına ayrılan bütçe kaleminde yapılan bu kesintiler, iktidardaki İşçi Partili Bob Hawke Hükûmeti'nce (1983-1991) “reel hükûmet harcamalarının azaltılması gerekliliğinden dolayı Avustralya'nın azalan dış yardım sağlama kapasitesi”ni yansıtan “en zor karar” olarak kamuoyuna açıklanmıştı (A Guide to the Australian Overseas Aid Programme and Issues in Development Assistance, <https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/bp/1991/91bp27.pdf>, 1 Ekim 2022'de erişildi). Hawke Hükûmeti'nin oluşturduğu ve başkanlığını iş insanı Gordon Jackson'ın yaptığı dış yardım programlarını, gözden geçirme komitesinin 1984 yılında sunduğu ve Jackson Raporu olarak adlandırılan raporda tavsiye edilen politikalar uyarınca Avustralya'nın dış yardım stratejisi ülke temelli programlamaya geçilmesi,

yardım alan ülkelerle ortaklıklar kurulması yönünde şekillendirildi. Ülke programları ile ticaret dâhil olmak üzere ülkenin stratejik hedeflerinin desteklenmesi ve insani yardımların, ihtiyaçlarının karşılanması amaçlandı. 1996'da John Howard liderliğinde iktidara gelen Koalisyon Hükümeti Dönemi'nde, başkanlığını Paul Simons'un üstlendiği ve Dışişleri Bakanı Alexander Downer'a 2 Mayıs 1997 tarihinde sunduğu raporundaki tavsiyeleri temelinde Avustralya dış yardımlarının amacı, gelişmekte olan ülkelerin fakirlikle mücadele ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmesine katkıda bulunarak Avustralya'nın ulusal çıkarlarının yükseltilmesi olarak tanımlandı (Simons 1997). Avustralya'nın dış yardımlarına rehberlik eden en güncel politika belgesi olan "Kurtarma Ortaklıkları: Avustralya'nın KOVID-19 Kalkınma Müdahalesi"; diplomasi, savunma, güvenlik, ticari bağlar, bilimsel yetkinlik ve insanlar arası bağlantı olarak tanımlanan ulusal becerilerini kullanarak Hint-Pasifik Bölgesi'nde pandeminin etkilerine karşı koymak için gelişmekte olan ülkelere büyük ölçekli kaynak aktarımı yapılmasını teşvik etmiştir (DFAT 2020).

Avustralya'nın Resmî Dış Yardımları (Official Development Assistance/ODA), 2021'de 3,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşti (OECD Kalkınma Yardım Komitesi -DAC- ön verilerine göre). Bu meblağ, Avustralya'nın millî gelirinin %0,22'sine tekabül etmekte olup Avustralya'yı DAC donör ülkeler listesinin en alt sıralarına yerleştirmektedir (29 ülke arasında 21. sırada). Avustralya'nın yardımları, yukarıda bahsedildiği üzere 1970'lerden itibaren süreklilik arz eden bir düşüş sergilemiştir. 2018'de OECD DAC, Avustralya'ya ilişkin en son değerlendirmesini yayımladı, 2021'de de bir ara dönem incelemesi gerçekleştirdi. Söz konusu incelemeler, Avustralya'nın ortaklıklara olan yaklaşımını övgü ile karşılarken düşük gelir grubundaki ülkelere kaynak aktarımını artırması ve yardım programlarını Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG) ile daha uyumlu hâle getirmesi çağrısında bulundu.

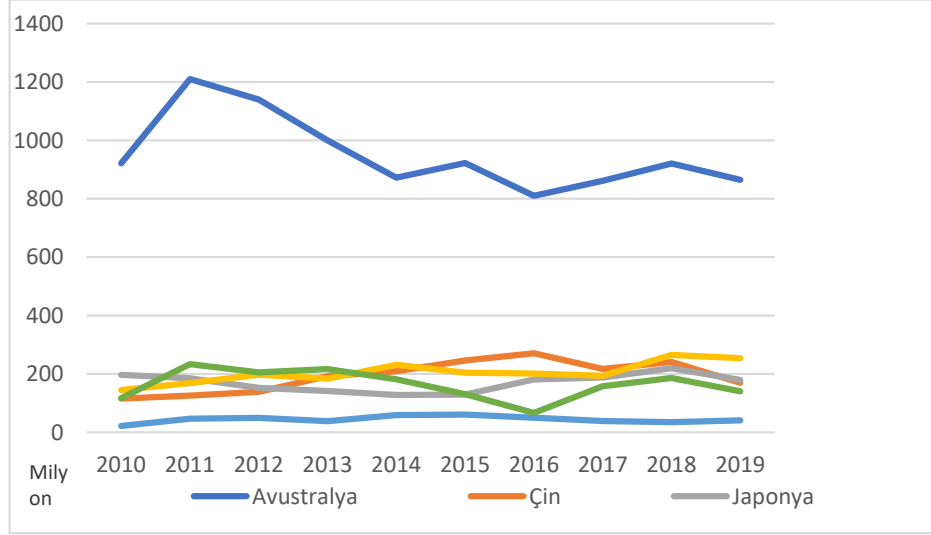
Avustralya, dış yardımlarının büyük kısmını doğrudan alıcı ülkeye, iki taraflı olarak sağlamaktadır. Bu bağlamda, ODA'sının üçte biri "kırılgan ülkeler" olarak adlandırılan kurumsal yönetim kapasitesi eksikliğinden dolayı kalkınma ve güvenlik sorunları yaşayan ülkelere gitti. OECD DAC, Avustralya'nın mülteciler ile ilgili harcamalarını ODA (2020 yılına atıfta bulunarak) olarak bildirmedeğini belirtmektedir. Avustralya, coğrafi olarak Hint-Pasifik Bölgesi'ne odaklanmakta, bölgedeki mevcut gelişmekte olan küçük ada devletlerine (SIDS) özel önem vermektedir. 2020'de brüt ikili ODA'sının %31,8'ini bu ülkelere tahsis etmiştir.

Tematik olarak yoksulluk, iklim değişikliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği Avustralya dış yardımlarının öncelikli alanları arasında gelmektedir. Sosyal altyapı ve hizmetler, Avustralya'nın en fazla kaynak aktarımında bulunduğu sektördür (2020 yılında sağladığı ikili yardımların %42,1'ini oluşturmaktadır). Çin Halk Cumhuriyeti'nin özellikle altyapı yatırım projeleri vasıtası ile bölgede artan etkisine yanıt olarak Avustralya Pasifik Bölgesi'ndeki altyapı projelerini desteklemek üzere 2019 yılında Avustralya Altyapı Finansman Kolaylığı'nı (Australian Infrastructure Financing Facility) hayata geçirdi. Pekin'in ekonomik araçların yanı sıra, son yıllarda Vanuatu (Guardian 2018) ve Solomon Adaları (Guardian 2022) gibi Güney Pasifik ada devletleri ile askerî güvenlik iş birliği geliştirme girişimleri, askerî üs kurma planlarına ilişkin iddialar; Canberra'nın son on yıllık dönemde duyduğu rahatsızlığa yeni bir boyut eklemiştir. Bir sonraki bölümde kısaca tartışılacağı üzere Çin'in bölgede gittikçe fazla şekilde hissedilen ekonomik ve askerî etki potansiyelini dengelemek üzere 2009'dan itibaren artırdığı savunma harcamalarına ve Doğu Asya ve Atlantik ortaklık çabalarına hız vermiştir. Bu durum, Avustralya'nın bölgedeki Çin müdahalesine karşı askerî savunma merkezli bir yaklaşım benimsediğı şeklinde yorumlanabilir (Ferns 2020).

Avustralya'nın Mevcut Yardım Politikasındaki Jeopolitik Faktörler

2019 yılı itibarı ile donör ülkeler, fonladıkları 13.222 proje ile Pasifik Bölgesi'ne 2,44 milyar ABD doları destek sağlamıştır. Pasifik bölge ülkeleri, esas olarak bölgesel aktörlerden yardım almaktadır. Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya, Çin ve Asya Kalkınma Bankası 2018'de en büyük beş donör oldular (Lowy Enstitüsü Pasifik Yardımlar Haritası [Lowy Institute's Pacific Aid Map], <https://pacificaidmap.lowyinstitute.org>, 13 Eylül 2022'de erişildi).

Pasifik Bölgesi'ne son on yıllık süreçte en çok kaynak aktarımında bulunan ülkelerin harcamaları aşağıdaki grafikte özetlenmiştir.

Grafik 1. Pasifik Bölgesi'ne doğrudan yardım sağlayan donörlerin kaynak aktarım eğilimleri. (Veriler Lowy Enstitüsü'nün Pasifik Yardım Haritası'ndan (2010-2019) alınmıştır).³ 2010 öncesine dair veri bulunmamaktadır. 2020 ve 2021 yıllarına ilişkin veriler donör ülkelerce bildirilmediği için mevcut değildir.

Avustralya'nın sağlık güvenliği, istikrar ve ekonomik iyileşmeye odaklanan dış yardımlarından en çok pay alan Papua Yeni Gine'yi, Endonezya, Solomon Adaları ve Doğu Timor izlemekte.

³ Kapsamlı veriler 2010-2019 yıllarını kapsamaktadır. Pasifik Yardım Haritası, Pasifik Adaları Bölgesi'ndeki on dört bağımsız devletten gelen veriler ile oluşturulmuştur. Bu devletler; Cook Adaları, Fiji, Kiribati, Marshall Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Nauru, Niue, Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu ve Vanuatu'dur. Bkz. <https://pacificaidmap.lowyinstitute.org>

Tablo 1. Avustralya'nın Resmî Kalkınma Yardımlarından En Çok Pay Alan Ülke Programlarının Dağılımı (Kaynak: DFAT, "Australian Official Development Assistance budget summary 2022-23").

Program	202-22 Tahmini Bütçe (Milyon Avustralya Doları)	2022-23 Tahmini Bütçe (Milyon Avustralya Doları)
Papua Yeni Gine	479,2	479,2
Endonezya	255,7	255,7
Solomon Adaları	103,1	103,1
Doğu Timor	73	73
Filipinler	63,4	63,4
Vietnam	57,2	57,2
Vanuatu	46	46
Kamboçya	43,4	43,4
Myanmar	42,1	42,1
Fiji	40	40

Çin, Güney Pasifik'ten Afrika'ya dünya çapında artan ve Avustralya gibi geleneksel donör ülkelerce yakından izlenen kalkınma alanındaki iş birliği faaliyetlerini "Çin'e özgü yardım" olarak tanımlamaktadır (CIDCA 2019a). Çin, yaklaşımını kendisinin "dünyanın en büyük gelişmekte olan ülkesi" olduğuna dair öz algı ve anlayış çerçevesinde şekillendirmektedir (bkz. Devlet Konseyi Bilgi Ofisi 2011 ve 2014; Xi 2014). Pekin yönetimi, dış yardımlarını "Güney-Güney iş birliği" ve "gelişmekte olan ülkeler arasında karşılıklı yardım" olarak değerlendirmektedir (Devlet Konseyi Bilgi Ofisi 2011).

Başbakan Zhou Enlai'nin 1964 yılında Çin'in dış yardımlarına ilişkin dile getirdiği ilkeler, özü itibarıyla bugün hâlâ kullanılmaktadır. Bu ilkeler, "herhangi bir siyasi koşul dayatmamak, yardım alan ülkenin iç işlerine müdahale etmemek ve kendi yollarını ve kalkınma modellerini bağımsız olarak seçme haklarına saygı göstermek" etrafında odaklanmaktadır (Devlet Konseyi Bilgi Ofisi 2011 ve 2014). Uygulama düzeyinde Çin'in dış yardımları alıcı ülkenin Çin Halk Cumhuriyeti'ni diplomatik olarak tanıma şartına bağlıdır. 2011 ve 2014'te yayımlanan dış yardımlara ilişkin iki Beyaz Kitap, Çin'in dış yardım yaklaşımı hakkında daha fazla bilgi sağlamaktadır. Bununla birlikte resmî yardım politikaları veya stratejileri ile ilgili diğer bilgiler kamuoyuna açık değildir.

Kurumsal bir bakış açısı ile bakıldığında Çin dış yardımlarının sağlanması, “en üst karar alma organı” olan Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi ile merkezileştirilmiştir (Zhang ve Smith 2017: 2232). Çin Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (CIDCA), Devlet Konseyi’ne doğrudan bağlı bir ajans olarak 2018 yılında kuruldu (UNDP 2019). CIDCA’nın yardım portföyünü Ticaret Bakanlığı’ndan devralması bekleniyordu ancak CIDCA’nın 2019 yılındaki dış yardımlar bütçesi Ticaret Bakanlığı’nın sadece %1’i kadarına tekabül ediyordu (17,6 milyar yuan, yaklaşık 2,63 milyar ABD doları; Su 2019).⁴

Çin’in dış yardım programlarının idaresinde Batılı donörlerin uygulamalarına yöneldiği iddia edildi (Rosser 2016: 115-136). İyi uygulamalar olarak kabul edilen (daha fazla etkinlik için iç yardım yapısında reform yapmak gibi) bazı gelişmeler, yardımların yönetiminde bir uyum veya en azından profesyonelleşme emaresi olarak okunurken yaşanan değişiklikler şu aşamada daha çok yüzeysel kalmaktadır.⁵ Çin’in yardımlarına ilişkin bir diğer zorluk ise yardımların kapsamının bilinmemesi ya da tahminde bulunulamamasıdır. Bu durumun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. İlk olarak Çin’in kamuoyuna açık yıllık yardım raporu veya resmî veri tabanı yoktur. İkincisi Çin, burslar ve borçların silinmesi gibi bazı yardım akışlarını dâhil etmezken yardım destekli ortak girişimler gibi OECD DAC’ın genel hesaplamalarına dâhil etmediği diğer akışları içermektedir. Bu nedenlerden dolayı Çin’in sağladığı yardım türlerine odaklanmak, Pekin’in dış yardımlarını incelemeye yönelik daha verimli bir analitik yaklaşım olabilir. Pasifik Bölgesi’nden somut örneklerin kullanılarak hazırlandığı aşağıdaki tablo, Çin’in kullanmayı tercih ettiği yardım biçimlerine ilişkin bilgi vermektedir.

---

⁴ CIDCA’nın 2020 bütçesi 218 milyon yuan veya yaklaşık 33 milyon ABD dolarıdır (CIDCA 2020b).

⁵ Aynı zamanda, bir ülkenin dış yardım ajansının genellikle o ülkenin dış yardımlarının yalnızca bir kısmını kanalize ettiği de belirtilmelidir. Yardım fonlarının büyük kısmı geleneksel olarak Maliye, Hazine Bakanlığı gibi diğer kamu kurumları aracılığıyla kanalize edilir. Ayrı bir yardım ajansı veya kuruluşuna sahip olmanın kalkınma iş birliğinde “altın standart” olması gerekir gerekmediği de tartışmaya açıktır.

Tablo 1. Pasifik Bölgesi'nden somut örneklerle Çin'in sağladığı dış yardım türleri (Dış Yardım ve CIDCA'ya ilişkin 2011 ve 2014 tarihli Beyaz Kitaplara dayanarak)

Çin'in dış yardım türleri	Tamamlanan projeler	Vanuatu Parlamento Binası	Dornan & Brant (2014)
	Mal ve malzeme	Solomon Adaları'nın KOVID-19 salgını ile mücadelesini desteklemek için tıbbi malzeme	Çin Büyükelçiliği (2020)
	Teknik iş birliği	Samoa'da tarım alanında teknik iş birliği	Çin Büyükelçiliği (2019)
	İnsan kaynakları geliştirme iş birliği	Fiji'nin üst düzey hükümet yetkilileri için Şanghay'da Pudong Çin Yönetici Liderlik Akademisi (CELAP) tarafından liderlik eğitimi verilmesi	Fiji Hükümeti (2013)
	Yurt dışına gönderilen sağlık ekipleri	Chongqing'den Papua Yeni Gine'nin başkenti Port Moresby Genel Hastanesi'ne sağlık ekiplerinin gönderilmesi (2002'den beri)	Xinhua (2019)
	Acil insani yardım	"Winston" tropik siklon afeti sonrasında Fiji'ye acil insani yardım (2016)	Çin Büyükelçiliği (2016)
	Gönüllülük programları	Çince öğretmenleri ve genç gönüllüler	Reilly (2015)
	Borçların silinmesi	Vanuatu'daki Parlamento binasının inşaatı için verilen faizsiz kredinin hibeye dönüştürülmesi	Dornan ve Brant (2014)
	Burslar ⁶	Solomon Adaları vatandaşı üniversite çağındaki gençlere yirmi burs sağlanması. Tayvan'da eğitim gören 91 öğrenciye Çin'de eğitim teklif edilmesi.	Çin Büyükelçiliği (2020)
⇒ Finansman şekilleri	Hibeler	Samoa'da tsunami sonrası yeniden inşa faaliyetleri (5,8 milyon ABD\$, 2011-2014)	Dornan ve Brant (2014)
	Faizsiz krediler	Vanuatu Parlamento binası inşaatı (sonradan hibeye dönüştürüldü)	Dornan ve Brant (2014)

⁶ Burslardan "Dış Yardım Türleri" altında bahsedilmemektedir. Ancak her iki Beyaz Kitap'ta da belirgin bir şekilde yer aldıkları için dâhil edildiler. Eğitim Bakanlığı'na (2019) göre 2018'de 492.185 yabancı öğrenci Çin'de okuyordu. Bu öğrencilerin %12,81'i Çin hükümet bursiyeri idi.

	Ayrıcalıklı krediler	Cook Adaları'nda Eğitim Bakanlığı binası	Dornan ve Brant (2014)
⇒ Aktarım kanalları	İkili	Solomon Adaları'nın KOVID-19 mücadelesini desteklemek için tıbbi malzemeler	Çin Büyükelçiliği (2020a)
	Çok taraflı	UN Women'a 10 milyon ABD doları tutarında katkı (2015)	UNDP (2017)
	Çok-iki taraflı	Çin-IFAD Güney-Güney ve Üç Taraflı İşbirliği Tesisi (2018'de kuruldu)	IFAD
	Üçlü	Papua Yeni Gine'de sıtma kontrolü konusunda Avustralya ile üçlü iş birliği projesi (2016'da başladı) ⁷	UNDP (2017)

Çin'in dış yardımına ilişkin literatürün çoğu Afrika'ya odaklanmış olsa da (bkz. Ismael 1971; Brautigam 2009; Shinn ve Eisenmann 2012; Morgan 2018; Zwanbin 2020) Çin'in, Pasifik Bölgesi de dâhil olmak üzere dünya üzerindeki diğer bölgelerdeki rolü üzerine yapılan araştırmaların sayısı artmaktadır (bkz. Atkinson 2017; Dornan ve Brant 2014; Hameiri 2017; Rosser ve Tubilewicz 2016; Zhang 2017). Bu durum, 2000'li yılların ortalarında üst düzey ziyaretlerle başlayan Çin'in bölgeye artan ilgisi ve 2006'da Çin-Pasifik Ada Ülkeleri Ekonomik ve Kalkınma ve İşbirliği Forumu'nun kurulmasıyla uyumludur (UNDP 2017; Zhang 2019). Bu bağlamda, Başkan Xi Jinping'in "Çin, Asya Pasifik Bölgesi'nden izole olarak gelişemezken Asya Pasifik Bölgesi Çin olmadan zenginleşemez." sözünü hatırlamakta fayda var (Xi 2014: 384). Zhang'a (2019) göre Çin, Pasifik ada devletlerini "diplomasisinde daha geniş çeperin bir parçası ve KYG'nin (Kuşak ve Yol Girişimi) güneydeki uzantısı olarak" görüyor.

2000'li yılların ortalarından itibaren Pasifik'teki küçük ada devletleriyle iş birliğini hızlandıran (UNDP 2017; Zhang 2019) Çin, 2018 yılında Pasifik Bölgesi'ne 4 milyar ABD doları tutarında önemli bir yardım taahhüdünde bulunmuştu (Lyons 2018). Fakat bu taahhüt henüz yerine getirilemedi. Ancak 2000 yılından bu yana Çin'in dış yardım modeline bakıldığında Çin'in bölgeye yaptığı yardım hacmini küçük ama düzenli, tutarlı adımlarla artırdığı açıkça görülüyor.

⁷ Yeni Zelanda'nın Çin ile birlikte Cook Islands'da finanse ettiği su altyapısı projesi üçlü iş birliği için önemli bir örnek oluşturuyor. Bu proje, Çin'in geleneksel bir donör ile üçlü iş birliğinde olduğu ilk projeydi (Dornan ve Brant 2014).

Çin'in Avustralya'nın kendi sahası olarak kabul ettiği Güney Pasifik Bölgesi'ndeki artan varlığı Canberra'nın politika oluşturma sürecine etkisi gittikçe artmaktadır. Rosser (2016), bu durumun Avustralya'da dış yardımlar, dış politika ve güvenliği daha güçlü bir şekilde bütünleştirmeye yönelik hareket etmesi gerektiğine dair tartışmaları körüklediğini ve potansiyel olarak daha merkantilist bir neoliberal yardım modeline yol açtığını savunuyor. Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı'nın görev tanımına "Çin'e yönelik ulusal çıkar temelli yaklaşımımıza öncülük etmek, ön koşul olmaksızın diyaloga açık kalmak ve yerel ve uluslararası paydaşlarla ortaklaşa çalışmak" dâhildir (Avustralya Devleti 2022: 15). Avustralya hükûmeti bu durumu daha geniş bir yaklaşım çerçevesinde yorumluyor: "Avustralya, küresel kuralları ve standartları desteklemek, içinde yaşamak istediğimiz uluslararası ortamı geliştirmek ve açık, esnek ve kapsayıcı bir Hint Pasifik Bölgesi'ni teşvik etmek için ortaklarla birlikte çalışıyor" (a.g.e. 14).

Avustralya'nın dış yardımları DFAT tarafından yönetildiğinden Avustralya'nın stratejik yönelim ve açılımları Avustralya'nın kalkınma portföyünün de değişmesine yol açmıştır. Pasifik Bölgesi'nde Avustralya, 2018-2019 döneminde altyapı portföyünü %44,6 oranında artırdı (altyapı, Avustralya'nın bölgeye yaptığı yardımın %23'ünü oluşturuyor). Örneğin yalnızca Solomon Adaları'nda, Avustralya yardımlarının %40,3'ü altyapıya giderken bunu %26,5'i ile etkin yönetim izlemiştir (Avustralya Devleti DFAT 2019). Bu artış dikkat çekicidir ve hükûmetin önceliklerinin Çin'in artan varlığına ve nüfuzuna doğrudan bir karşılık verme eğiliminde olduğuna ya da kalkınma için itici güç olarak altyapının daha geniş bir şekilde gerçekleştirilmesi şeklinde yeniden değerlendirildiğine işaret etmektedir.

Avustralya yardımlarından en çok pay alan sektör, yukarıda not edildiği üzere sosyal altyapı ve hizmetlerdir (2020 yılındaki ikili dış yardımlarının %42,1'ine denk geliyor). Burada da Çin'in etkisi aşikârdır. Çin, 2014 yılında 21 Asya-Pasifik ülkesi ile birlikte Asya Altyapı Yatırım Bankasını (AIIB) kurmuş ve ana sermayenin %50'sini sağlamıştır. Avustralya'nın Çin'in bu hamlesine cevabı 2019 yılında Pasifik Bölgesi'ndeki altyapı projelerini desteklemek üzere Avustralya Altyapı Finansman Kolaylığı'nı kurmak oldu.

Bu rekabet bağlamında yükseköğretim eğitim bursları, iki tarafın kullandığı bir diğer önemli kalkınma ve dış politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. 1950 yılında Doğu Avrupa ülkelerinden 33 öğrencinin Pekin'deki Tsinghua Üniversitesi'ne hükûmet bursu ile gelmesi ile başlayan Çin'in eğitimde uluslararasılaşma (Dong ve Chapman 2008: 159) süreci

günümüzde bambaşka bir noktaya evrildi. 2018 yılında yaklaşık yarım milyon uluslararası öğrenciye ev sahipliği yaptı (Mulvey 2020: 1). Çin hükümet burslarından faydalanan öğrenci sayısı 2000-2013 yılları arasında 197.926 olarak gerçekleşti (Reilly 2015: 14).

Kolombo Planı ile uygulamaya konulan yükseköğretim burs programları, Avustralya için de önemli bir yatırım aracı olma niteliğini koruyor. Avustralya Ödülleri programı vasıtası ile 70 yıllık sürede sağlanan hükümet burslarından 80.000'den fazla öğrenci faydalandı (DFAT 2017a). Bursiyerlerin büyük çoğunluğunu Hint-Pasifik Bölgesi'ndeki gelişmekte olan ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Bu hususta not edilmesi gereken bir diğer nokta, 2019 yılında Avustralya üniversitelerinde 758.000'i eğitim masraflarını kendileri karşılayan öğrenciler olmak üzere toplamda kayıtlı 956.773 yabancı öğrenci ile Avustralya'nın en büyük ihraç kalemi seviyesine erişen uluslararası eğitim, KOVİD-19 ile mücadele kapsamında uygulamaya konan seyahat kısıtlamaları, karantina zorunluluğu, vize işlemlerinde gecikmeler ve diğer gelişmeler sonucu küresel salgından en fazla etkilenen sektörlerden birisi oldu (Fildes 2022).

Avustralya'nın dış politika amaçlarını ve bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik izlenecek stratejik yaklaşımların çerçevesini çizen 2017 tarihli Beyaz Kitap; eğitim, bilim ve kültürün ülkenin güvenlik ve refah hedeflerine ulaşmasında kurumsal bağların yanı sıra, insanlar arasındaki bağların güçlendirilmesine verdiği önemi vurgulamaktadır. Bahsi geçen "yumuşak güç" düşüncesi bağlamında hayata geçirilen "Yeni Kolombo Planı" kapsamında her yıl 10.000 Avustralyalı gencin Asya-Pasifik Bölgesi'nde yükseköğretim veya staj masrafları için 50 milyon Avustralya doları ayrıldı (DFAT 2017b: 112). Programdan 2014-2017 arasında yararlanan Avustralyalı gençlerin Asya'daki ülke seçimlerinde Endonezya, Çin, Hindistan ve Japonya başı çekerken Pasifik'te Fiji, Samoa ve Solomon Adaları ilk sıralarda yer almıştır (a.g.e. 113).

Güvenlik ve savunma, Avustralya'nın kendi arka bahçesinde artan Çin varlığına ve nüfuzuna karşı kullanmayı tercih ettiği bir diğer araç olmuştur. İşçi Partili Kevin Rudd'ın (ki kendisi lisans tahsilini Çin çalışmaları alanında yapmış ve akıcı şekilde Mandarin konuşma becerisine sahiptir) başbakanlığı döneminde hazırlanan 2009 tarihli "Asya Pasifik Asrında Avustralya'yı Savunmak" (Defending Australia in the Asia Pacific Century) başlıklı ülkenin savunma politikalarına kısa, orta ve uzun dönemde yön veren Beyaz Kitap'ta, Çin'in kaydettiği ekonomik gelişme ve askerî modernizasyondan duyulan kaygı şu şekilde ifade edilmiştir:

Çin'in askerî modernleşmesinin hızı, içeriği ve yapısı, dikkatlice açıklanmadığı ve Çin'in diğerlerine [diğer ülkelere] askerî planlarına ilişkin güven telkin edici şekilde elini uzatmadığı takdirde komşularına kaygı verecek potansiyele sahiptir. Çin son yıllarda bunu yapmaya başladı ama daha fazlasını yapması gerekiyor. Yapmaz ise özellikle bu modernleşmenin kapsamının potansiyel olarak Tayvan ile alakalı bir çatışma durumunda gerekenin ötesinde olmasından ötürü bölge ülkelerinin zihinlerinde [Çin'in] askerî güç gelişim planlarının uzun dönemdeki stratejik amaçlarına dair bir soru işaretinin oluşması muhtemeldir (Savunma Bakanlığı 2009: 34).

Bu kaygıyı bertaraf etmek üzere Canberra, 2010-2020 arasında yaklaşık 43 milyar Avustralya doları tutarında askerî harcamalarda bulunacağını ve askerî kapasite artırımına yönelik olarak Beyaz Kitap'ın kapsadığı tüm dönem için 146 milyar Avustralya doları tutarında bir ek fon oluşturacağını ilan ederek (Fitzgibbon 2009, 1 Ekim 2022'de erişildi) tarihinin en büyük askerî modernleşme sürecini başlatmıştır.

Avustralya'nın bölgede ABD ve Çin arasında artan rekabet çerçevesinde aldığı savunmasını güçlendirme kararı, Eylül 2021'de ABD ve Birleşik Krallık ile imzaladığı üçlü güvenlik paktı (AUKUS) ile yeni bir boyut kazandı. Güney Çin Denizi'nde Tayvan ve Çin arasında yükselen gerilimin gölgesinde imzalanan bu savunma paktı ile ABD ve Birleşik Krallık'ın sağlayacağı teknoloji vasıtası ile nükleer denizaltılara sahip olmayı ve Çin ile arasındaki askerî güç kapasitesi uçurumunu azaltmayı hedefleyen Başbakan Scott Morrison, bir taraftan Çin yönetiminden "son derece sorumsuz" davrandığı yönünde tepki çekerken diğer taraftan daha önce 12 denizaltı almayı taahhüt ettiği Fransa ve onun üzerinden Avrupa Birliği ile sorun yaşamamasına yol açtı (BBC 2022a). AUKUS dışında Çin'e karşı dönemin Japonya Başbakanı Şinzo Abe'nin girişimleri ile 2007 yılında ABD, Hindistan ve Avustralya ile başlatılan bir diğer bölgesel ortaklık Dörtlü Güvenlik Diyalogu'nu (QUAD) canlandırma ve sağlık güvenliği, siber güvenlik ve iklim değişikliği gibi alanlarda iş birliği (DFAT 2022, <https://www.dfat.gov.au/international-relations/regional-architecture/quad>, 3 Ekim 2022'de erişildi.) ile güçlendirme girişimleri Çin'in tepkisini artırmıştır. KOVİD-19 salgınında yaşanan zorlukların yanı sıra, Şubat 2022'de patlak veren Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Hint-Pasifik Bölgesi'ndeki jeopolitik dengelere ve güvenliğe olan etkilerinin gündemi belirlediği Mayıs ayında Tokyo'da gerçekleştirilen QUAD zirvesi, dört ülkenin Rusya ve Çin

arasındaki dengeye ilişkin yaklaşımını gözler önüne sermesi açısından önemliydi. Sorun yaşadığı Çin'e karşı Rusya ile askerî iş birliği başta olmak üzere yakın ilişki geliştiren ve Rusya'nın Çin'e yaklaşmasını önlemeyi önceliklendiren Hindistan, Rusya'yı doğrudan eleştirmekten kaçınan bir pozisyon aldı (BBC, 2022b).

Bununla birlikte 2022-2023 harcama portföyü bütçe görüşmelerinde dile getirilen ve kayda geçen Rusya ve Çin'e ilişkin şu ilginç değerlendirme göze çarpıyor:

Rusya'nın Ukrayna'yı herhangi bir kısırtma olmadan ve yasa dışı bir şekilde işgali Avustralya'nın açık ve şeffaf, kurallar temelli bir uluslararası düzene ve karşılaşılan sorunlara cevap vermede diplomasinin temel rolüne olan desteğini güçlendirmiştir. Rusya ve artan askerî beceri ve sözünü geçirme iradesine sahip Çin arasındaki büyüyen yakınlaşma önemli jeostratejik etkileri barındırmakta ve "güçlü olan haklıdır" yerine, yerleşik kural ve normların önemini vurgulamaktadır. Avustralya, ambargoların uygulanması dâhil olmak üzere Rusya'ya yüksek bedel ödetmeye devam edecektir (Avustralya Devleti 2022).

Jeopolitik gelişmelerin gölgesinde gelişen Avustralya dış yardım politikalarının Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkisi ile nasıl şekilleneceğini ise zaman gösterecek.

Sonuç

Britanya İmparatorluğu'nun kolonileştirdiği Papua Yeni Gine'nin yönetim sorumluluğunu üstlenmesi ile başlayan Avustralya'nın dış yardım tecrübesi ve yaklaşımları, diğer ülkelerde olduğu gibi, diplomatik, insani, kalkınma ve stratejik temelli öncelikleri, amaçları ve dinamikleri içinde barındırmaktadır. 1984'te Jackson Gözden Geçirme Raporu ile alıcı ülke odaklı programlama yaklaşımını merkezine alan kalkınma politikaları, 1997 tarihli Simons Raporu sonucu ulusal çıkarların vurgulandığı bir kimliğe büründü. Çin'in geçirdiği ekonomik ve askerî dönüşüm sonrasında 2000'lerden itibaren Güneydoğu Asya ve Güney Pasifik bölge ülkeleri ile geliştirdiği yakın iş birliği Avustralya'nın dış yardım politikalarını şekillendiren başat faktör oldu.

KAYNAKÇA

- Atkinson, Joel (2010). "China-Taiwan diplomatic competition and the Pacific Islands". *The Pacific Review* 23(4): 407-427.
- Australian Bureau of Statistics (tarih yok). "A short history of Australian aid". (<https://www.abs.gov.au/Ausstats/ABS%40.nsf/94713ad445ff1425ca25682000192af2/a30a0205261abecca2569de00200135!OpenDocument>, 26 Temmuz 2022'de erişildi).
- Australian Infrastructure Investment Facility for the Pacific. (<https://www.aifp.gov.au/about>, 26 Temmuz 2022'de erişildi).
- BBC (2022a, 16 Eylül). "Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China".
- BBC (2022b, 24 Mayıs). "Quad: The China factor at the heart of the summit".
- Brautigam, Deborah (2009). *The dragon's gift: the real story of China in Africa*. Oxford: Oxford University Press.
- CIDCA (2019). "CIDCA spokesperson on Chinese government's new foreign aid logo and CIDCA logo". (http://en.cidca.gov.cn/2019-11/25/c_431563.htm, 6 Kasım 2020'de erişildi).
- Avustralya Devleti [Commonwealth of Australia] (2022). Portfolio Budget Statements 2022-23, Budget Related Paper No. 1.6, Foreign Affairs and Trade Portfolio.
- Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı (2019, 18 Nisan). "Statistical report on international students in China for 2018". (http://en.moe.gov.cn/documents/reports/201904/t20190418_378692.html, 5 Aralık 2020'de erişildi).
- Çin Halk Cumhuriyeti Fiji Büyükelçiliği (2016). "China to Provide Emergency Humanitarian Aid to Fiji". (<http://fj.chineseembassy.org/eng/sgxw/t1342219.htm>, 13 Aralık 2020'de erişildi).
- Çin Halk Cumhuriyeti Samoa Büyükelçiliği (2019). "Ambassador Chao Xiaoliang Inspected China-Samoa Agricultural Technical Aid Project". (<http://ws.chineseembassy.org/eng/xwdt/t1654633.htm>, 13 Aralık 2020'de erişildi).
- Çin Halk Cumhuriyeti Solomon Adaları Büyükelçiliği (2020). "Interview Given by Counsellor Yao Ming of Embassy of the PRC in Solomon Islands to TTV's Spotlight", 1 Eylül 2020, 6 Eylül'de yayımlandı. 11 Eylül 2020'de transkripti Büyükelçilik sayfasında yayımlandı. (http://sb.chineseembassy.org/eng/sgxw_3/t1814114.htm, 11 Aralık 2020'de erişildi).
- DFAT (2019, Aralık). "Australia's Official Development Assistance, Statistical Summary, 2018-19". (<https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2020-01/australias>

-official-development-assistance-statistical-summary-2018-19.pdf, 13 Aralık 2020'de erişildi).

DFAT (2017a). "Australia Awards Global Strategy: Investing in the Generation of Global Leaders for Development 2016-2018". (<https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/australia-awards-global-strategy.pdf>, 11 Eylül 2022'de erişildi).

DFAT (2017b). "2017 Foreign Policy White Paper-Opportunity, Security, Strength". (<https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2017-foreign-policy-white-paper.pdf>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

DFAT (2022). "Partnerships for Recovery: Australia's COVID-19 Development Response".

DFAT (2022). "Regional Architecture, QUAD". (<https://www.dfat.gov.au/international-relations/regional-architecture/quad>, 3 Ekim 2022'de erişildi).

DFAT. "Australia's development program". (<https://www.dfat.gov.au/development/australias-development-budget-and-statistical-information>, 26 Temmuz 2022'de erişildi).

Dong, Lili ve Chapman David W. (2008). "The Chinese Scholarship Program: An Effective Form of Foreign Assistance?". *International Review of Education* 54: 155-173.

Dornan, Matthew ve Brant, Philippa (2014). "Chinese Assistance in the Pacific: Agency, Effectiveness and the Role of Pacific Island Governments". *Asia & the Pacific Policy Studies* 1(2): 349-363.

Ferns, Nicholas (2020). "Australian Foreign Aid in a Historical Context", (<https://aph.org.au/2020/10/australian-foreign-aid-in-historical-context/>, 26 Temmuz 2022'de erişildi).

Fijian Government (2013, 30 Eylül). "Leadership training in China underway". (<https://www.fiji.gov.fj/Media-Centre/News/LEADERSHIP-TRAINING-IN-CHINA-UNDERWAY>, 15 Aralık 2020'de erişildi).

Fildes, Nic. (2022, 26 Eylül). "Australian business schools count on return of international students". *Financial Times*, (30 Eylül 2022'de erişildi).

Fitzgibbon, Joel. (Savunma Bakanı) (2009, 12 Mayıs). "Budget 2009-10: defence budget overview", <https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id:%22media/pressrel/7HTT6%22> (1 Ekim 2022'de erişildi).

Hameiri, Shahar (2020). "Debunking the myth of China's "debt-trap diplomacy"". *The Interpreter*, (<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/debunking-myth-china-s-debt-trap-diplomacy>, 19 Aralık 2020'de erişildi).

- Information Office of the State Council, The People's Republic of China (2011, Nisan). "White Paper on China's Foreign Aid". (http://en.cidca.gov.cn/2018-08/09/c_261159.htm, 12 Aralık 2020'de erişildi).
- Information Office of the State Council, The People's Republic of China (2014, Temmuz). "White Paper on China's Foreign Aid". (http://en.cidca.gov.cn/2018-08/09/c_261152.htm, 12 Aralık 2020'de erişildi).
- Ismael, Tareq Y. (1971). "The People's Republic of China and Africa". *The Journal of Modern African Studies* 9(4): 507-529.
- Lyons, Kate (2018, 8 Ağustos). "Huge increase in Chinese aid pledged to Pacific". *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2018/aug/08/huge-increase-in-chinese-aid-pledged-to-pacific>, 13 Aralık 2020'de erişildi).
- Morgan, Pippa (2018). "Ideology and Relationality: Chinese Aid in Africa Revisited". *Asian Perspective* 42(2): 207-238.
- OECD "Donor Profile Australia". (https://www.oecd-ilibrary.org/sites/2dcf1367-en/1/3/1/1/index.html?itemId=/content/publication/2dcf1367en&csp_=177392f5df53d89c9678d0628e39a2c2&itemIGO=oecd&itemContentType=book, 26 Temmuz 2022'de erişildi).
- Reilly, James (2015). "The role of China as An Education Aid Donor". *Background Paper Prepared for the Education for All Global Monitoring Report UNESCO*.
- Rosser, Andrew (2008). "Neo-liberalism and The Politics of Australian Aid Policy-Making", *Australian Journal of International Affairs* 62(3): 372-385
- Rosser, Andrew (2016). "Asia's rise and the politics of Australian aid policy". *The Pacific Review* 29(1): 115-136.
- Rosser, Andrew ve Tubilewicz, Czeslaw (2016). "Emerging donors and new contests over aid policy in Pacific Asia". *The Pacific Review* 29(1): 5-19.
- Shinn, David H. ve Eisenman, Joshua (2012). *China and Africa: a century of engagement*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Simons, H. Paul (1997, Nisan). "One Clear Objective: Poverty Reduction through Sustainable Development, Report of the Committee of Review".
- Singer, H.W. (1989). "The 1980s: A Lost Decade - Development in Reverse?". *Growth and External Debt Management*. Ed. H.W. Singer ve Soumitra Sharma. Londra: Palgrave Macmillan. 46-56.
- UNDP (2017). "China's South-South Cooperation with Pacific Countries in the Context of the 2030 Agenda for Sustainable Development". Series Report: An Overarching Analysis.

- UNDP (2019, 22 Ekim). “Issue Brief - Governance System of China’s Foreign Assistance”. (<https://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/south-south-cooperation/issue-brief---governance-system-of-china-s-foreign-assistance.html>, 6 Aralık 2020’de erişildi).
- Xi, Jinping (2014). *The Governance of China*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Xinhua (2019, 12 Ağustos). “New Chinese medical team starts working in PNG”. (http://www.xinhuanet.com/english/2019-08/12/c_138303681.htm, 13 Aralık 2020’de erişildi).
- Zhang, Denghua (2017). “China’s diplomacy in the Pacific: interests, means and implications”. *Security Challenges* 13(2): 32-53.
- Zhang, Denghua (2019). “Comparing China’s and Taiwan’s Aid to the Pacific” Australian Aid. Pacific Research Program. Brief 2019/2020 içinde. (https://openresearchrepository.anu.edu.au/bitstream/1885/186125/1/ib_2019_20_zhang_final.pdf, 5 Aralık 2020 tarihinde erişildi).
- Zhang, Denghua ve Smith, Graeme (2017). “China’s foreign aid system: structure, agencies, and identities”. *Third World Quarterly*, 38(10): 2330-2346.
- Zwanbin, Emmanuel (2020). “Our Friend or Foe: Exploring Common Grounds in China-Africa Relations”. *China International Studies* 80: 124-139.

JEOPOLİTİK VE STRATEJİK ENDİŞELER KISKACINDA AVUSTRALYA'NIN ÇİN POLİTİKASI

Ümit ALPEREN*

Giriş

2000 yılının ortalarından itibaren Çin-Avustralya ilişkileri, genellikle güçlü ticari-ekonomik bağlar üzerinden tanımlanmaktadır. Çin, Avustralya'nın en büyük ticari ortağı ve ülkedeki en büyük yatırımcı ülkelerden birisi konumunda iken Avustralya da Çin'in en büyük ham madde kaynağı ülkelerindedir. Çin-Avustralya diplomatik ilişkilerinin kurulduğu Aralık 1972'den son döneme kadar neredeyse kesintisiz bir şekilde iki ülke arasındaki ticari ilişkiler ve ekonomik karşılıklı bağımlılık hızlı bir şekilde artmıştır. Özellikle Çin'in 1978'de ekonomik reformları yapmaya başlaması Çin-Avustralya ilişkilerinde de ciddi bir ivme kazandırmıştır. 2007 yılına gelindiğinde Çin, Avustralya'nın en büyük ticari ortağı olmuştur. Çin'in Avustralya'da artan etkisinin gölgesinde olsa da Canberra, Pekin'i dost ve düşman ikilemi içerisinde herhangi ciddi bir sorun yaşanmadan ilişkileri geliştirmeyi başarmıştır. 1990'lardan bu yana da bu ikilem çerçevesinde bir korunma mekanizması da geliştirmeye çalışmaktadır (Goodman 2017: 769-782; Beeson&Zeng 2017:160).

Özellikle son on yıldır Avustralya'nın, Çin'in bölgeye yönelik politikalarına dair endişeleri artmaktadır. Diğer yandan Avustralya-ABD ilişkilerindeki gelişmelerden de Çin endişe duymaktadır. 2010'ların ortalarından itibaren ise Avustralya'nın bu endişeleri derinleşmeye başlamıştır. Avustralya için Çin'in ekonomik önemi ve güvenlik bağlamında da ABD'nin önemi, Canberra'yı iki yönlü bir dış politika izlemeye zorlamaktadır (Thomas 2015:846-64; Boutin 2015; 372-90). Çin'in küresel düzeyde ve özellikle Hint-Pasifik'te ekonomik, politik ve askerî bir güç olarak yükselişi ve sertleşen politikalarının, Avustralya'nın dış politikasını da etkilediği görülmektedir. Bu durum, Avustralya'nın dış politika yapım

---

* Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

sürecini de zorlamaktadır. Çin, artık küresel ölçekte de büyük bir güç iken Avustralya gelişmiş orta büyüklükte, ABD müttefiki bir devlettir. Dolayısıyla Çin-Avustralya ilişkilerine, Avustralya-ABD ilişkileri ve aynı zamanda Hint-Pasifik stratejisi de doğrudan etki etmektedir.

Avustralya, 2000'lerden itibaren Çin'in ekonomik yükselişinden faydalanırken diğer yandan da güvenlik çıkarlarını da dengelemeye çalışmaktaydı. Fakat Çin'in ekonomik güç olmanın yanı sıra, politik ve askerî gücü de içeren kapsamlı büyük güç olmaya başlaması Hint-Pasifik'te aktifleşen politikaları da Avustralya'yı da zorlamaya başlamıştır. Avustralya'nın toplam dış ticaretinin üçte birini yaptığı Çin ile ekonomik ilişkileri, ülkenin ekonomisi açısından oldukça önemlidir. Avustralya'nın ekonomik ilişkilerde yüksek oranda Çin'e bağımlılığı, Canberra'nın Pekin'e yönelik politikalarında ve Avustralya-ABD güvenlik ilişkilerinde de zorlayıcı olmaktadır. Çin de Avustralya üzerindeki ekonomik gücünü Canberra'nın politikalarını değiştirmek için kullanmaktan çekinmemektedir. Bu bağlamda da Çin, Avustralya'nın Tayvan, Hong Kong, Güney Çin Denizi, Huawei-5G ağı politikalarını ve Avustralya-ABD güvenlik ittifakını etkilemek amacıyla birilerine karşı ekonomik araçları kullanmaktan çekinmemektedirler (Zhou & Laurenceson 2022; 58-60). Bu durum artan bir şekilde ikili ilişkilerin daha da karmaşık bir hâl almasına neden olmaktadır. Bu durum da Avustralya'yı, Çin ile ilişkilerinde bir denge politikasına zorlamaktadır.

Değişen Bölgesel Konjonktürün Çin-Avustralya İlişkilerine Etkisi

Son on yılda Çin-Avustralya ilişkilerinde kırılmalar ortaya çıkmaya başlasa da özellikle son yıllarda somut krizlerle bu kırılmalar derinleşmeye başlamıştır. Bu dönemde genel olarak Çin-Avustralya arasındaki farklılıkları temel değerlerde çatışmalar, siyasi farklılıklar ve jeo-stratejik rekabet olmak üzere üç ana temel üzerinde kategorize edilebilir.

Son otuz yılda Asya-Pasifik Bölgesi'nde ciddi jeopolitik ve jeo-ekonomik değişimler meydana gelmektedir. Asya-Pasifik'te göreceli olarak ABD'nin gücünün azalması; Çin'in ekonomik, politik ve askerî güç olarak yükselişi bölgesel sistemin yapısını derinden etkilemektedir. Bu durum, bölgedeki başat ABD gücünün sonuna gelmesi anlamına da gelmektedir. Avustralya, bölgede güvenlik açısından en önemli müttefiki ABD'nin gücü azalırken Çin'in gücünün artmasını, kendisinin savunmasız kalması dolayısıyla bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu kapsamda da Avustralya bu

ikilemi aşmak amacıyla bölgesel politikalarını da Çin-ABD dengesi çerçevesinde de şekillendirmektedir. Avustralya'nın ABD ile olan müttefiklik ilişkisi, iç politikası ve Çin ile aralarındaki ekonomik bağımlılık, Çin-Avustralya ilişkilerinin temel belirleyicileridir.

1990'lar ve 2000'lerdeki Çin-Avustralya ikili ilişkilerine bakıldığında doğrudan bir sorun alanı olmadığı görülmektedir. İki ülke arasındaki sorun alanları daha çok Tayvan, Tibet, Doğu Timor konusundaki fikir ayrılıkları; Dalai Lama'nın Avustralya'yı ziyareti, Tayvan lehine açıklamalarının yanı sıra, Falungong gibi Çin çıkışlı hareketlerin Avustralya'da Çin karşıtı faaliyette bulunmaları oluşturmaktadır (MacKerras 2000: 185-200). Bu tür sorun alanları da daha çok değersel farklılıklardan kaynaklı sorun alanları olarak görülmektedir. Bu dönemde, 1998'de Çin Savunma Bakanı Chi Haotian'ın Avustralya'yı ziyaret etmesi de ikili ilişkilerde tehdit düzeyinin düşük olduğunu göstermesi açısından önemli bir husustur. Bu dönemde, Avustralya'nın Çin ile karşılıklı olarak ekonomik ilişkileri geliştirmeye çalıştığı görülmektedir.

Fakat 2010 yılından itibaren iki ülke ilişkilerindeki siyasi dalgalanmalar ekonomik ilişkileri olduğu kadar bütün alanlarda etkisini göstermeye başlamıştır. Özellikle 2011'de ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Asya dengelemesi stratejisi ile başlayan süreçte, Avustralya'nın 2020'de pandeminin kaynağının araştırılması yönündeki talepleri iki ülke arasındaki ilişkilerde bir dönüm noktası olmuştur. Siyasi olarak da Çin-Avustralya ilişkilerinde özellikle son 10 yıldır her alanda hissedilen dalgalanmalar yaşanmaktadır. Son dönemde Avustralya, Çin'in ülkesindeki yatırımlarından da rahatsızlık duymaya başlarken Çin'in Doğu Çin Denizi'nde ADIZ (*Air defense identification zone* - Hava savunma tanımlama bölgesi) ilanı, Çin kökenli Avustralya vatandaşlarının Çin'de tutuklanması, QUAD (Dörtlü Güvenlik Diyaloğu, ABD, Japonya, Hindistan ve Avustralya), AUKUS (Avustralya, İngiltere ve ABD) ve Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, İngiltere ve ABD'den oluşan istihbarat iş birliği örgütlenmesi olan "Beş Göz" gibi gelişmeler, iki ülke arasındaki sorun alanlarının derinleşmesinde önemli rol oynamaktadır. 2013 yılında Çin ve Avustralya, başbakan seviyesinde diyalog oluşturma ve 2014 yılında Avustralya Başbakanı ve Çin Başkanı iki ülke ilişkilerini "kapsamlı stratejik ortaklık" olarak tanımlamışlarsa da ilişkiler düzelmemiş, tam tersine daha da kötüleşmiştir.

Son yıllarda ise Çin-Avustralya ilişkilerinde temel değerlerdeki çatışmaların, siyasal farklılıkların ve jeo-stratejik rekabetin bir toplamının

neticesinde daha somut krizler yaşanmaktadır. Bu bağlamda da iki ülke arasındaki ilişkilere zarar veren başlıca üç gelişmeden bahsetmek mümkündür. İlki, 2019'un başlarında Avustralya'nın Beş Göz Ortaklığı'nın gelişmesinde öncü ülkelerden birisi olmasıdır. Bu kapsamda da bu ortaklığın ana hedefi olan Çin'in yüksek teknoloji ile diğer ülkelerde casusluk yapabileceği iddiası ile Çin'in önde gelen teknoloji şirketlerinden Huawei'in ve ZTE'nin, Avustralya'nın 5G ağına teknoloji transferi yapmasını yasaklamıştır. Çin de buna karşı Avustralya'nın kömür, sığır eti ve ıstakoz ithalatına kısıtlamalar getirdi. Ayrıca taraflar misilleme amaçlı anti-damping vb. tedbirler uygulamaya başlamıştır (<https://www.smh.com.au/business/companies/huawei-20190603-p51tur.html>, 09 Eylül 2022'de erişildi).

İkinci olarak da 2019'un sonunda ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde görülen korona virüsü salgınının pandemiye dönüşmesiyle Avustralya Başbakanı Scott Morrison'un Nisan 2020'de korona virüsünde Çin'in sorumluluğunun araştırılmasını önermesi, iki ülke ilişkilerindeki diğer bir kırılma noktası olmuştur (<https://www.abc.net.au/news/2020-05-20/wha-passes-coronavirus-investigation-australia-what-cost/12265896>, 09 Eylül 2022'de erişildi.). Çin'in Canberra Büyükelçisi Jingye Cheng, böyle bir soruşturmanın Avustralya'ya gelen turistlerin ve öğrencilerin sayısında azalmaya yol açabileceği, ayrıca Avustralya'dan Çin'e sığır eti, tarımsal ürünlerin ihracatının boykot edilebileceği konularında uyarmıştır (<https://www.afr.com/politics/federal/china-consumer-backlash-looms-over-morrison-s-coronavirus-probe-20200423-p54mpl>, 09 Eylül 2022'de erişildi). Avustralya hükümeti, Çin Büyükelçisi'nin bu açıklamalarını ekonomik tehdit olarak görmüştür (<https://www.abc.net.au/news/2020-04-28/government-calls-chinese-ambassador-boycott-coronavirus-inquiry/12191984>, 09 Eylül 2022'de erişildi). Çin, Avustralya'ya yönelik açıklamalarının hemen ardından Mayıs 2020'de, Avustralya'dan ithal edilen arpaya 5 yıl için vergileri yüzde 80 oranında arttırdı ve sığır eti ithalatına da kısıtlama getirmiştir (<https://www.abc.net.au/news/2020-05-18/china-to-impose-tariffs-on-australian-barley/12261108>, 09 Eylül 2022'de erişildi). Üçüncü bir kırılma noktası ise Avustralya Hazine Bakanı Josh Frydenberg'in Hong Kong merkezli Çinli Mengniu Dairy şirketinin, Japonlara ait Lion Dairy ve Drinks şirketini 600 milyon dolara satın almasını engellemesidir (<https://www.afr.com/policy/economy/frydenberg-snubs-china-mengniu-s-600m-dairy-deal-for-lion-20200819-p55n59>, 09 Eylül 2022'de erişildi). Açıkçası Çin-Avustralya ilişkilerindeki temel değerlerdeki, siyasal ve jeostratejik rekabet farklılıklarının bir toplamının neticesinde krizlerin

somutlaşması sıklığının artması ikili ilişkilerdeki kırılmanın derinleşmesine ve iki ülkenin birbirini kronik bir şekilde tehdit olarak algılamasını göstermesi açısından önemlidir.

Çin-Avustralya ilişkilerinde yaşanan siyasi sorunlar, Avustralyalılar nezdinde de Çin'in imajına olumsuz yansımaktadır. Avustralya'nın Lowy Institute'nin 2021 yılında yaptığı araştırmaya göre Avustralyalılar artan bir şekilde Çin'i negatif olarak görmektedir. 2021 yılında Avustralyalıların yüzde 63'ü, Çin'i ülkelerine bir güvenlik tehdidi olarak görmektedir. 2020 yılında Avusturyalıların sadece yüzde 43'ü, Çin'i olumsuz olarak algılamaktaydı. Pandeminin etkisi ve aynı zamanda Çin-Avustralya ilişkilerinde yaşanan krizler bu oranın bir önceki yıla göre 22 puan artmasına neden olmuştur (Forrest, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/who-cares-about-australia-china-relationship>, 12 Eylül 2022'de erişildi). Özellikle 2018 yılı, Avustralyalıların Çin algısı konusunda bir kırılma noktası olmuştur. 2018 yılında Avusturyalıların yüzde 82'si, Çin'i Avustralya için bir güvenlik tehdidinden çok ekonomik bir ortak olarak görmektedir. 2018'de Çin'i tehdit olarak gören Avusturyalıların oranı ise sadece yüzde 12'dir. Dolayısıyla 2021'de Çin'i tehdit olarak gören Avustralyalıların oranı yüzde 63'e çıkarken Çin'i ekonomik ortak olarak görenlerin oranı ise yüzde 34'e düşmüştür (Forrest, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/who-cares-about-australia-china-relationship>, 12 Eylül 2022'de erişildi). Çin'in Avustralya halkı nezdinde kötüleşen imajı, demokrasi ile yönetilen Avustralya'nın da politikalarının ne yönde olacağını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Muhtemelen bundan sonraki süreçte de Canberra'nın Çin politikası, Çin'in bir dosttan çok tehdit algısı üzerinden şekillenmesinde etkili olacaktır.

Avustralya'da Değişen Hükûmetler, Devam Eden Krizler

Son 10 yılda Avustralya beş başbakan değiştirmiş ve her başbakanın farklı politikalar izlemeye çalışmasına rağmen Çin ile ilişkileri kolay olamamıştır. Başbakan Julia Gillard (2010-2013) döneminde Çin'e, Asya kapsamında bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmıştır. Fakat bu yaklaşımın geniş olması, Çin'in Asya politikasının kapsamı nedeniyle uygulanması Canberra tarafından neredeyse imkânsız olduğu fark edilmiştir. Bu nedenle de Kevin Rudd sonrasında 2013'te iktidara gelen Başbakan Tony Abbott (2013-2015), bu politikayı sonlandırmıştır. Avustralya'nın Çince konuşabilen Başbakanı Kevin Rudd (2013-2013), Çin'e "gerçek arkadaşlar birbirine gerçekleri konuşur" söylemi ile eleştirel iş birliği yaklaşımı

geliştirmeye çalışmıştır. Fakat Pekin tarafından Canberra'ya yöneltilen ABD'ye çok yakın politikalar izlediği eleştirileri ve ABD deniz birliklerinin Avustralya'nın kuzeyinde yer alan stratejik önemdeki Darwin Limanı'na dönmesine izin verilmesiyle Rudd'un bu yaklaşımı beklenilene vermemiştir.

Diğer yandan Abbott döneminde Çin-Avustralya ilişkilerinde olumlu gelişmeler de olmuştur. Çin Başkanı Xi Jinping, Kasım 2014'te Avustralya Parlamentosunda yaptığı konuşmada iki ülke arasında “kapsamlı stratejik ortaklığı” ilan etmiştir (<https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id,12Eylül2022>'de erişildi).

İki ülke arasındaki kapsamlı strateji ortaklığının ilanını üzerinden çok geçmeden Haziran 2015'te de Çin-Avustralya Serbest Ticaret Antlaşması imzalanmıştır. Abbott, iki ülke arasındaki serbest ticaret antlaşmasını bölgeyi daha iyiye götürecektir ve tarih yazan bir adım olarak nitelmiştir (Conifer, <https://www.abc.net.au/news/2015-06-17/australia-and-china>, 12 Eylül 2022'de erişildi). Abbott, bölgede Çin'in yükselişi ile oluşan yeni konjonktürel durumu, Japonya ile ekonomi ve savunma alanında yakın ilişkiler geliştirerek dengelemeye çalışmıştır. Abbott, 2013'ün sonlarında Japonya'yı Avustralya'nın Asya'daki en yakın dostu ilan etmiştir (Kenny, www.smh.com.au/politics/federal/tony-abbott-says, 12 Eylül 2022'de erişildi). Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin Temmuz 2014'teki Canberra ziyaretinde Avustralya-Japonya Serbest Ticaret Antlaşması ve savunma iş birliği antlaşması imzalanmıştır (www.sbs.com.au/news/give-japan-fair-go-says, 12 Eylül 2022'de erişildi). Abbott döneminde, Çin göz ardı edilmeden Japonya ile yakın politikalar geliştirilmeye çalışılmasına rağmen Japonya ile ekonomik ilişkilerin, Çin ile olan ekonomik ilişkilerin ve faydanın çok uzağında kalması da bu politikanın etkili olmasının önündeki en büyük engel olmuştur.

Avustralya'nın Çin'e yönelik politikasında Başbakan Malcolm Turnbull'un (2015-2018) döneminde ciddi kırılmaların ve iki ülke arasındaki krizlerin iç politikaya da yansıdığı bir dönem olmuştur. İkili ilişkilerde, 2016 yılında Çin'in Avustralya'nın iç işlerine müdahale ettiği, iç politikasına nüfuz etmeye çalıştığı iddiaları ve hoşnutsuzluğu nedeniyle bir kırılma yaşanmıştır (Medcalf 2019: 109-118). Özellikle Çin'in Avustralya'da tarım arazilerine, gayrimenkullere yaptığı yatırımlar, Çin propagandası ve Çin'e yakın siyasilere yüksek miktarda bağış yapıldığı iddiaları Canberra'da rahatsızlık yaratmıştır (Medcalf 2019: 109-118). Aslında Canberra'nın, Çin'in iç işlerine müdahale etmesinden duyduğu rahatsızlık, 2014 yılında

Çin ile bağlantılı bir iş adamının Sidney Teknoloji Üniversitesi'nde bir düşünce kuruluşu (think-tank) kurulması amacıyla 1,6 milyon Amerikan doları bağışlamasıyla başlamıştır (www.theaustralian.com.au/nation/foreign-affairs/bob-carrs-think-tank-operating, 12 Eylül 2022'de erişildi). Aynı iş adamının, Avustralya'nın Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki iddialarına yönelik politikalarını etkilemek amacıyla Avustralya İşçi Partisi'nden bir senatöre 300 bin ABD doları bağışlamasının ortaya çıkması da bardağı taşırmıştır. Çin'in Avustralya'ya yönelik etki etmesinden Canberra ciddi anlamda rahatsız olmuş olacak ki Ağustos 2016'da Avustralya'nın Yeni Güney Galler'deki büyük bir elektrik dağıtım firmasının çoğunluk hissesinin Çin Devlet Grid Şirketi'ne satışını engellemiştir (www.afr.com/politics/chinas-state-grid-very-disappointed-by, 12 Eylül 2022'de erişildi). Çin'in Avustralya'ya nüfuz etmeye çalışması, sadece hükûmette değil aynı zamanda halkta da farkındalığın artırılması için Haziran 2017'de Avustralya devlet kanalı ABC "Güç ve Etki" programında soruşturmaları esas alarak ekranlara taşınmıştır (<https://www.abc.net.au/4corners/power-and-influence-promo/8579844>, 12 Eylül 2022'de erişildi). Dolayısıyla iki devlet arasındaki sorun aynı zamanda halk seviyesine de taşınmış oldu.

Avustralya Meclisi, Haziran 2018'de Casusluk ve Yabancı Müdahalesi yasasını kabul etti (<https://www.legislation.gov.au/Details/C2018A00067>, 07 Eylül 2022'de erişildi). Aslında herkesin malumu olarak bu yasa, Çin'in Avustralya'ya yönelik yasa dışı siber casusluk ve yasal-yasal olmayan siyasi nüfuz operasyonlarına karşı yapılmıştı. Turnbull, yayımlanan anılarında da Avustralya'ya yönelik birçok ülkenin casusluk faaliyetlerinin olduğunu ama bunun büyük kısmının Çin tarafından yapıldığını belirtmektedir (2020: v-viii). Çin-Avustralya ilişkilerindeki en büyük sorunlardan biri, şüphesiz son yıllarda Çin'in Avustralya'da üniversitelerden iş dünyasına, hükûmet organlarına kadar nüfuz arayışı olmuştur. Başta Huawei ve ZTE olmak üzere Çinli firmaların, ülkenin 5G telekomünikasyon ağına katılmasını engelleyen Beş Göz istihbarat ortakları arasında Avustralya'nın ilk olması da bu kapsamda açıklanmaktadır.

Avustralya'nın 2017 yılı dış politika Beyaz Kitabı'nı hazırlayan ve daha önce Avustralya Ulusal İstihbarat Dairesi'nden sorumlu olan emekli kıdemli diplomat Richard Maude, ilişkilerdeki bozulmanın çıkarlar ve değerler çatışmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Çin'in sert bir pozisyonda olduğunu ve ilişkilerdeki bozulmaları Avustralya'nın hatası olarak gördüğünü ifade etmektedir (<https://asiasociety.org/australia/looking-ahead>

australia-and-china-after-pandemic, 15 Eylül 2022’de erişildi). Bu nedenle de Çin, 2017’den 2022 ortalarına kadar Avustralya’yı yabancı düşmanlığıyla suçlayarak ve “Soğuk Savaş zihniyeti” ile hareket ettiğini belirterek Canberra’nın kendini koruma politikalarını eleştirmiştir. Diğer yandan ise bu dönemde Çin, Avustralya’nın Hong Kong, Uygur insan hakları ve denizde seyrüsefer özgürlüğü konusundaki eleştirilerini ve politikalarını da sert bir dille eleştirmektedir. Bu dönemde iki ülke arasındaki siyasi sorunlar Çin-Avustralya arasındaki üst düzey ziyaretlerde kesintiye uğramıştır. Çinli Başbakan Li Keqiang, en son 2017’de Avustralya’ya bir ziyarette bulunmuştur. Avustralya’nın eski Dışişleri Bakanı Marise Payne, en son Kasım 2018’de Çin’i ziyaret etmiştir. Bunun dışında Avustralya-Çin arasındaki üst düzey buluşmalar, üçüncü ülkelerde gerçekleştirilmiştir. Başbakan Scott Morrison (2018-Mayıs 2022) ise Avustralya’nın Çin ile olan yüksek oranlı ekonomik bağımlılığı nedeniyle dengeli bir politika izlemeye çalışsa da bu, iki ülke arasında en çok sorun yaşanan dönem olmuştur. Başbakan Turnbull dönemindeki sorunlara ek yeni krizler eklenmiştir. Diğer bir ifadeyle Avustralya’nın dış politikasının siyasi ve ekonomik kanadının mevcut gerçeklikleri birbiri ile örtüşmekte ciddi sorunlar yaşamıştır.

Mayıs 2022’de İşçi Partili Anthony Albanese’in başbakan olması ile her iki ülkenin de ikili ilişkilerde gerilimi arttırmak yerine reel-politik zeminde pragmatik bir politika geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu nedenle de ikili ilişkilerde henüz söylem düzeyinde de olsa bir yumuşamanın olduğunu söyleyebiliriz. Albanese, yaptığı basın toplantısında Avustralya’nın demokrasiye olan saygısını vurgularken aynı zamanda ülkenin ulusal çıkarlarını önceleyeceklerini ve ulusal güvenlik meselelerini de gündelik siyasete karıştırmayacaklarını ifade etti (www.pm.gov.au/media/press-conference-parliament-house-canberra, 15 Eylül 2022’de erişildi). Albanese’in bu yaklaşımı, Avustralya’nın değerlerinden taviz vermeden ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir denge politikasına işaret etmektedir. Albanese’in bu yaklaşımı Çin tarafından da çok soğuk karşılanmadığını, bilakis mevcut koşullarda rasyonel bir yaklaşım sergilediğini belirtebiliriz. Çin Başbakanı Li Keqiang, Albanese mesaj göndererek iş birliğinin her iki ülkenin çıkarına olduğunu ve 2014’teki kapsamlı stratejik ortaklığın geliştirilmesine vurgusu yapması dikkat çekiciydi. Bu, her iki tarafın da birbiriyle yeniden ilişki kurma ve üst düzey diyalogu sürdürme konusundaki niyeti açısından önemlidir.

Krizlere rağmen Avustralya-Çin ilişkilerinin taraflar arasında kolayca kopamayacağını göstermesi açısından bu dönemdeki ticari veriler önemlidir. İki ülke arasında yaşanan krizlere rağmen Çin, Avustralya'nın 2020'deki toplam dış ticaret payının yüzde 28,8'ini oluşturmuştur. Bu, Çin'in Avustralya ticaretindeki payının, ABD'nin payından üç kat daha fazla olduğu anlamına geliyordu. Aynı zamanda 2021'de de Avustralya, Çin'e gerçekleştirdiği 117 milyar dolarlık ihracat ile de rekor kırdı. Çin, Avustralya'nın en büyük ticaret ortağı değil aynı zamanda madencilikten tarıma, altyapı yatırımlarına kadar neredeyse her sektörde en büyük yatırımcılardan birisi konumundadır (KMPG 2020: 3-7). Avustralya'nın 2017 sonu, 2018 başından itibaren Çin'e karşı önlemler alması yatırımlarında da ciddi bir azalmaya neden olmuştur (KMPG 2020: 3-7). Ticaretin ve yatırımların yanı sıra, Çin Avustralya'ya en çok turist ve öğrenci gönderen ülke konumunda iken Avustralya'nın en büyük şehirleri Sidney ve Melbourne'de de en çok gayrimenkul alanlar Çinlilerdir (KMPG 2020: 3-7). Dolayısıyla her ne kadar güvenlik kapsamında ABD, Avustralya için vazgeçilemez ve Çin ile ilişkilerini etkileyebilen başat aktör konumundaysa da Çin de Avustralya'da refahın devam etmesi için kolayca vazgeçilemez bir ekonomik ortak konumundadır.

QUAD ve AUKUS Kapsamında Avustralya'nın Çin politikası

Çin'le yaşanan değer-ulusal çıkar çatışması ve bunun ortaya çıkardığı ikilemi aşmak için Avustralya, dış politikasında uzun zamandır Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ve Asya-Pasifik merkezli örgütler aracılığıyla bölgesel düzeyde çok taraflılığa önem vermektedir. Bu kapsamda da son dönemde Avustralya, Japonya ve Hindistan gibi bölgesel aktörlerle de savunmadan deniz güvenliğine ticarete ilişkilerini arttırmaktadır. Bu bağlamda Avustralya'nın Hint-Pasifik'e yaklaşımı ve bu kapsamda da AUKUS ve QUAD ön plana çıkmaktadır.

Hint-Pasifik'in en önemli ülkelerinden birisi olarak Avustralya, Hint Okyanusu Denizcilik Sempozyumu ve Hint Okyanusu Kıyıları Kuruluşu'nun üyelerindedir. Avustralya Savunma Bakanlığı tarafından da 2009'da yayımlanan Beyaz Kitap'ta Hint-Pasifik'in Asya ve Orta Doğu enerji ticaretinde önemli bölge olduğu ve 2030'a kadar stratejik bir önemde olacağı vurgulanmıştır (https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/defence_white_paper_2009.pdf, 16 Eylül 2022'de erişildi). Avustralya Savunma Bakanlığı 2013 Beyaz Kitabı da Hint-Pasifik çevresinin şekillenmesinde ABD-Çin ilişkilerinin ve iş birliğinin önemine vurgu yapmıştır (<https://www>.

defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/WP_2013_web.pdf, 16 Eylül 2022'de erişildi). Aynı zamanda denizcilik çevresini de içeren bir Hint-Pasifik sisteminin oluşturulmasını en büyük öncelik olarak belirtmiştir. 2016'daki Savunma Beyaz Kitabı'nın ise Hint-Pasifik'te kurala dayalı ortak refahı temel alan bir denizcilik düzeni vurgusu yapması öne çıkmaktadır. Ayrıca Avustralya'nın Hint-Pasifik'te kendi çıkarının ticari ortakları ile açık bir şekilde irtibat kurabilmeyi, kuvvet kullanmamayı ve sorunların hukuk çerçevesinde müzakere edilmesi olduğu belirtilmektedir. 2009 ve 2013 Savunma Beyaz Kitapları'ndan farklı olarak 2016'da, Çin'in askeri modernizasyonunun 2035'e kadar Hint-Pasifik'in istikrarına muhtemel etkilerini de içerecek şekilde ulusal gücünün yükselişi derinlemesine yer almaktadır. Avustralya'nın ilk defa 2016 Beyaz Kitabı'nda, Çin'in komşularına karşı daha açık bir savunma politikası belirlemesi talebinde bulunarak güvenlik konusunda güvence istemesi dikkat çekmektedir (<https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/2016-Defence-White-Paper.pdf>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Avustralya'nın Asya-Pasifik'te ve Hint-Pasifik'te artan etkisine yaklaşımının bir benzeri, Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan 2017'deki Dış Politika Beyaz Kitabı'nda da paylaşılmaktadır. 2017 Dış Politika Beyaz Kitabı'nda da Çin'in yükselişinin Güney Çin Denizi'nde ortaya çıkardığı zorluklardan bahsedilmektedir (<https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2017-foreign-policy-white-paper.pdf>, 16 Eylül 2022'de erişildi). Hem Savunma hem de Dış Politika Beyaz Kitapları'nda Çin'in bölgedeki yükselişine karşı benzer tutumu bunun Avustralya için bir devlet politikası hâlini aldığını göstermektedir. Çin'in Hint-Pasifik'te artan etkisinden duyduğu endişenin yanı sıra, Donald Trump'ın bölgeye yönelik ve bölgedeki Amerikan müttefiklerine yönelik belirsiz politikaları da Avustralya'nın endişelerini arttırmıştır (Boot 2016, <https://foreignpolicy.com/2016/12/27/the-pivot-to-asia-obama-trump/>, 16 Eylül 2022'de erişildi). Bu nedenle de Canberra, Avustralya-ABD ittifak ilişkilerini sadece ikili ilişkiler çerçevesinde değil aynı zamanda bölgesel ortaklıklar ve oluşumlar çerçevesinde de ele almaya özen göstermeye başlamıştır. Avustralya'nın bölgesel politikalarında Hindistan'ın önemi artarken ASEAN gibi örgütlerle de ilişkilerin önemi artmıştır (Izuyama & Ishihara 2019: 7-41). Hem Hindistan hem Avustralya, 2020 yılında Güney Çin Denizi güvenliği ve Çin'in buradaki iddiaları konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir (Massalo 2020, https://www.smh.com.au/world/asia/why-is-the-south-china-sea-such-a-hotspot-20200727_p55fxh.html, 16 Eylül 2022'de erişildi). Her

iki ülke de Çin'in artan bölgesel nüfuzunu sınırlandırmak için ASEAN ile ilişkilerine önem verirken Çin ile de doğrudan karşı karşıya gelmemeye özen göstermişlerdir.

Avustralya'nın QUAD ve AUKUS'un önemli bir üyesi hâline gelmesi de bu çerçevede değerlendirilebilir. ABD, Avustralya, Hindistan ve Japonya'nın oluşturduğu QUAD ya da Dörtlü Diyalog Ortaklığı'nın amacının Çin'in Hint-Pasifik'te artan etkisini sınırlamayı amaçladığı artık bir sır değildir (Alperen 2021, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/cin-tayvan-pasifikte-yeni-dengeler-yeni-krizler/>, 16 Eylül 2022'de erişildi). QUAD'ın başlangıcı, Aralık 2004'te Hint Okyanusu'nda meydana gelen deprem ve tsunamiye dayanmaktadır. ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya bir grup oluşturarak tsunamiden etkilenen ülkelere kurtarma birlikleri ve insani yardım göndermişti. QUAD'ın diğer ayağı ise 2002'den beri Hindistan-ABD donanmasının her yıl gerçekleştirdiği Malabar Deniz Tatbikatları'na dayanmaktadır. Japonya'nın eski Başbakanı Şinzo Abe'nin girişimi ile 2007'de ABD, Hindistan ve Avustralya'nın desteğiyle QUAD stratejik güvenlik platformu olarak bölgedeki yerini almıştır. 2007'den 2017'e kadar QUAD aktif bir platform hâline gelememiştir. Bu dört ülke Kasım 2017'deki Filipinler'in başkenti Manila'da, Çin'in Hint-Pasifik'teki artan etkisini sınırlandırmak amacıyla QUAD'ı yeniden canlandırma kararı almışlardır. Avustralya'nın Çin'e yönelik endişelerinin arttığı bir dönemde Asya merkezli politikası ile de Canberra tarafından uyumlu bulunmuştur. Japonya, Hindistan ve Avustralya, ABD'den farklı olarak 2017'de QUAD'ın canlandırılması konusunda doğrudan Çin'i hedef almaması noktasında dikkatli bir politika izlemişlerdir. Avustralya, 2007'de ilk defa Malabar Askerî Tatbikatı'na katılmış fakat Çin'in eleştirileri neticesinde Kasım 2020'ye kadar bu tatbikatlara katılmaktan kaçınmıştır (Alperen 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asyanın-natosu-quad-ve-hindistan/2625482>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Mart 2021'de QUAD ruhu ile dört üye devlet, “özgür ve açık Hint-Pasifik” için ortak vizyon açıklamışlardır. QUAD, açıkladıkları ortak vizyonda Doğu ve Güney Çin denizlerinde Çin'in hak iddialarına karşı uluslararası kurallara dayalı olduğunu belirttikleri bir denizcilik düzeni konusunda mutabık kaldıklarını belirtmektedirler. Ayrıca Mart 2021'deki zirveye Güney Kore, Vietnam, Yeni Zelanda'nın da temsilci göndermesi, QUAD'ı “QUAD Plus” seviyesine taşımaktadır. Dolayısıyla hem QUAD'ın açıkladığı ortak vizyon hem de QUAD dışındaki Hint-Pasifik ülkeleri ile iş birliği yapılması, Avustralya'nın yukarıda bahsedilen Savunma ve Dışişleri

Beyaz Kitaplarındaki vizyonla da örtüştüğünü göstermektedir. Ayrıca 24 Mayıs 2022’de Tokyo’da gerçekleştirilen zirvede de QUAD’ın bir güvenlik örgütlenmesinin yanı sıra; ekonomiden sağlığa, teknolojiye kadar birçok alanda iş birliği imkânı sağlayacak olan bir platform beklentisi de oluşmaktadır. Yine Tokyo zirvesinde ABD Başkanı Joe Biden’ın önerisiyle Hint-Pasifik Ekonomik Çerçeve Antlaşması’nın imzalanması ve bu antlaşmaya 10 ASEAN üyesinden 7’sinin (Kamboçya, Myanmar, Laos hariç) imza atması da önemlidir. Avustralya, Çin konusundaki endişelerini QUAD üzerinden de bölge ülkeleri ile iş birliği yaparak gidermeye çalışmaktadır. Başka bir ifade ile Avustralya, bir yandan QUAD ile iş birliği yaparken diğer yandan da Çin ile mevcut ekonomik çıkarlarını koruyarak karşı karşıya gelmemeye çalışmaktadır. Böylece Avustralya’nın siyasi, güvenlik ve demokratik değerler açısından kendine yakın aktörlerle iş birliği yaparak bir *hedging diplomasisi* izlemekte olduğunu söyleyebiliriz.

Avustralya, benzer bir politikayı 15 Eylül 2021’de Avustralya, İngiltere ve ABD tarafından Hint-Pasifik Bölgesi merkezli oluşturulan AUKUS Güvenlik Paktı üzerinden de izlediği söylenebilir (www.politico.com/news/2021/09/15/biden-deal, 16 Eylül 2022’de erişildi). Bu güvenlik paktına göre de ABD ve İngiltere, Avustralya’nın nükleer denizaltılarına sahip olmasına ve konuşlandırmasına yardım etmeyi taahhüt etmektedir. AUKUS pakti nükleer denizaltı kapasitesinin yanı sıra; yapay zekâ, siber savaş, su altı askerî ve uzun menzilli saldırı kabiliyetlerini artırmayı da hedeflemektedir. Bu bağlamda bakıldığında AUKUS üyelerine ek olarak Kanada ve Yeni Zelanda’yı da içeren Beş Göz istihbarat örgütlenmesinden farklı olarak askerî yeteneklere odaklanması dikkat çekmektedir (www.bbc.com/news/world-58582573, 16 Eylül 2022’de erişildi).

Avustralya’nın QUAD ve özellikle AUKUS’un aktif bir üyesi olması, Çin’e yönelik dış politikasındaki somut değişimi göstermektedir. AUKUS kapsamında Avustralya’nın nükleer denizaltına sahip olması; teknoloji paylaşımı, bu kapsamdaki yeteneklerini geliştirmesi, savaş kapasitesini ve kendisine yönelik olası saldırıları önlenmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda da Güney Çin Denizi’nde ya da Tayvan’da olası bir savaş senaryosunda, Avustralya’ya caydırıcı bir savunma ya da saldırı kabiliyeti sağlamaktadır (Chang, www.fpri.org/article/2021/10/strategic-choice; Clarke, <https://thedi diplomat.com/2021/09/the-aucus>, 16 Eylül 2022’de erişildi). Avustralya’nın dış politika stratejisi, sadece klasik bir dengelemeden ziyade bölgede olası bir Çin hegemonyasına karşı önlem almayı da hedeflemektedir. Avustralya’nın bu yaklaşımını AUKUS’tan önce

yayımlanan 2020 Savunma Strateji Güncellemesi'nde (SSG) de görmek mümkündür. SSG'de de görüldüğü üzere Hint-Pasifik Bölgesi artık büyük güç rekabeti alanı olarak tanımlanırken aynı zamanda askerî modernizasyonun hızlandırılması, gri bölge aktivitelerinden faydalanılmasından bahsediliyor (2020 Defence Strategic Update: 11-14). Dolayısıyla SSG'de sadece Avustralya'nın etrafında belirsizliği artan bir çevreyi tanımlamaktan daha çok, mevcut stratejilerin güncellenmesi ve yeni konjonktüre, tehditlere göre savunma modernizasyonun hızlandırılması vurgusu dikkat çekmektedir. Avustralya bir yandan kendi savunma gücünü AUKUS ile konsolide etmeye çalışırken diğer yandan savunma modernizasyonu ile yeni bir caydırıcı strateji de uygulamaya çalışmaktadır.

Sonuç

Son 10 yıla kadar Çin-Avustralya ilişkileri özellikle ekonomik bazlı olarak gelişen karşılıklı çıkar temelinde sorunsuz ilerlemiştir. Büyük güç olarak Çin ile gelişmiş orta büyüklükteki bir aktör olarak Avustralya'nın ilişkileri karşılıklı fayda üzerinden şekillense de zaman içerisinde belirli ölçüde diğer aktörün aleyhine olmaya başlaması ilişkileri zorlamaktadır. Her iki aktör arasındaki temel değerlerdeki ve siyasal farklılıkların yanı sıra, jeo stratejik rekabetin belirginleşmesinin ikili ilişkileri olumsuz etkilediği görülmektedir.

Avustralya, Çin ile yaşamakta olduğu sorunların kendisi aleyhine daha fazla gelişmesini önlemek amacıyla geleneksel müttefiki ABD ve Batılı değerlere sahip ülkelerle daha fazla iş birliğini önemsemektedir. Fakat Avustralya'nın mevcut ekonomik düzenini sürdürebilmesi için de Çin'e olan bağımlılığı devam etmektedir. Çin-Avustralya bağları, ekonomik karşılıklı bağımlılık derinleştikçe zorunluluktan doğan bir araçsal rasyonalite biçimi ile karakterize edilmektedir.

Avustralya ve Çin'in stratejik kaygılarının farklılığı ve her iki aktörün de ABD ile ilişkilerinin boyutu, Çin-Avustralya ilişkilerini de daha fazla karmaşıktırmaktadır. Liberallerin iddialarının aksine Çin-Avustralya arasındaki karşılıklı derin ekonomik bağımlılık, ikili ilişkilere katkı vermekten daha çok özellikle Avustralya tarafında endişeleri arttırmaktadır. Diğer yandan realistlerin aksine Çin-Avustralya arasındaki farklı değerler, beklentiler, stratejik kaygılar da iki aktör arasındaki ilişkilerin daha fazla kötüleşmesine neden olsa da mevcut ekonomik ilişkileri belirli

düzenlemelerle sürdürmek de istemektedir. Dolayısıyla Çin-Avustralya ilişkilerini daha da karmaşıklaştırmaktadır.

Son 10 yılda neredeyse bütün Avustralya başbakanları Çin ile ilişkilerde ulusal çıkarlarını koruyarak iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmışlarsa da çok da başarılı olabildiklerini söylenemez. Avustralya'nın yeni Başbakanı Albanese'in reel-politik zemindeki pragmatik Çin yaklaşımının ne kadar sürdürülebilir olacağını, hem Çin-Avustralya ikili ilişkilerinin hem Çin-ABD ilişkilerinin hem de bölgesel ve küresel gelişmelerin belirleyeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

(2020). "The deterioration of Australia-China relations". *Strategic Comments*, 26(3): v-viii.

Address by Xi Jinping, President of the People's Republic of China', Hansard, Australian Government House of Representatives.

(<https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id:%22chamber/hansardr/35c9c2cf-9347-4a82-be89-20df5f76529b/0003%22>. 12 Eylül 2022'de erişildi.)

Alperen, Ümit, Asy'nın NATO'su QUAD ve Hindistan. (<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asyanin-natosu-quad-ve-hindistan/2625482>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Alperen, Ümit, Çin, Tayvan, Pasifik'te yeni dengeler, yeni krizler, (<https://fikirturu.com/jeo-strateji/cin-tayvan-pasifikte-yeni-dengeler-yeni-krizler/>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Aukus: China denounces US-UK-Australia pact as irresponsible. (<https://www.bbc.com/news/world-58582573>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Australia started a fight with China over an investigation into COVID-19-did it go too hard?. (<https://www.abc.net.au/news/2020-05-20/wha-passes-coronavirus-investigation-australia-what-cost/12265896>, 09 Eylül 2022'de erişildi).

Australian Government Department of Defence. *2020 Defence Strategic Update*. (<https://www.defence.gov.au/about/publications/2020-defence-strategic-update>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Australian government, spy chiefs secretly urge UK to ban Huawei. (<https://www.smh.com.au/business/companies/huawei-20190603-p51tur.html>, 09 Eylül 2022'de erişildi).

Beeson, Mark and Jinghan Zeng (2017). "Realistic Relations? How the Evolving Bilateral Relationship is understood in China and Australia". *Pacific Focus*, 32(2): 159-181.

Biden announces joint deal with U.K. and Australia to counter China. (<https://www.politico.com/news/2021/09/15/biden-deal-uk-australia-defense-tech-sharing-511877>, 16 Eylül 2022'de erişildi).

Bob Carr's think tank 'operating as a China propaganda arm'. (<https://www.theaustralian.com.au/nation/foreign-affairs/bob-carrs-think-tank-operating-as-a-china-propaganda-arm/news-story/a6ed1b9355937b7cfa86301f58cd13f6>, 12 Eylül 2022'de erişildi).

- Boot, Max, Donald Trump's Pivot Through Asia. (<https://foreignpolicy.com/2016/12/27/the-pivot-to-asia-obama-trump/>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Boutin, J. D. Kenneth (2015). "Beyond Interdependence: Economic Security and Sino-American-Australian Trilateralism". *International Journal*, 70(3): 372-390.
- Chang, Felix K., Strategic choice: Australia's nuclear powered submarines. Foreign Policy Research Institute. (<https://www.fpri.org/article/2021/10/strategic-choice-australias-nuclear-powered-submarines/>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- China consumer backlash looms over Morrison's coronavirus probe. <https://www.afr.com/politics/federal/china-consumer-backlash-looms-over-morrison-s-coronavirus-probe-20200423-p54mpl>.
- China imposes 80pc tariff on Australian barley for next five years amid global push for coronavirus investigation. <https://www.abc.net.au/news/2020-05-18/china-to-impose-tariffs-on-australian-barley/12261108>, 09 Eylül 2022'de erişildi).
- China's State Grid 'very disappointed' by Ausgrid rejection. (<https://www.afr.com/politics/chinas-state-grid-very-disappointed-by-ausgrid-rejection-20160821-gqxigv>, 12 Eylül 2022'de erişildi).
- Clarke, Michael. The AUKUS nuclear submarine deal: unanswered questions for Australia. (<https://thediplomat.com/2021/09/the-aukus-nuclear-submarine-deal-unanswered-questions-for-australia/>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Conifer, Dan (June 17 2015). "Australia and China sign 'history making' free trade agreement after a decade of negotiations". (<https://www.abc.net.au/news/2015-06-17/australia-and-china-sign-free-trade-agreement/6552940>, 12 Eylül 2022'de erişildi).
- Defence White Paper 2013. (https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/WP_2013_web.pdf, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Defence White Paper 2016. (<https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/2016-Defence-White-Paper.pdf>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Defending Australia in the Asia-Pacific Century: Force 2030. (https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/defence_white_paper_2009.pdf, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Demystifying Chinese Investment in Australia, April 2022. (<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/au/pdf/2022/demystifying-chinese-investment-in-Australia-2021.pdf>, 15 Eylül 2022'de erişildi).
- Federal Government calls Chinese ambassador about comments on trade boycott over coronavirus inquiry. <https://www.abc.net.au/news/2020-04-28/government-calls-chinese-ambassador-boycott-coronavirus-inquiry/12191984>. 09 Eylül 2022'de erişildi).

- Foreign Policy White Paper 2017. (<https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2017-foreign-policy-white-paper.pdf>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Forrest Andrew, Who cares about the Australia-China relationship?. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/who-cares-about-australia-china-relationship>. 12 Eylül 2022'de erişildi.
- Frydenberg snubs China dairy deal. <https://www.afr.com/policy/economy/frydenberg-snubs-china-mengnui-s-600m-dairy-deal-for-lion-20200819-p55n59>. 09 Eylül 2022'de erişildi.
- Give Japan fair go 'says Abbott as free trade deal signed. (<https://www.sbs.com.au/news/give-japan-fair-go-says-abbott-as-free-trade-deal-signed>, 12 Eylül 2022'de erişildi).
- Goodman, David (2017). "Australia and the China threat: Managing ambiguity". *The Pacific Review*, 30(5): 769-782.
- Izuyama, Marie & Yusuke Ishihara (2019). Australia, India and the Indo-Pacific concept. *East Asian Strategic Review*. The National Institute for Defense Studies. 7-41.
- Kenny, Mark (October 9, 2013). "Tony Abbott says Japan is Australia's closest friend in Asia". *Sydney Morning Herald*, <https://www.smh.com.au/politics/federal/tony-abbott-says-japan-is-australias-closest-friend-in-asia-20131009-2v8ty.html>, 12 Eylül 2022'de erişildi).
- Looking Ahead: Australia and China after the Pandemic. (<https://asiasociety.org/australia/looking-ahead-australia-and-china-after-pandemic>, 15 Eylül 2022'de erişildi).
- MacKerras, Colin (2000). "Australia-China Relations at the End of the Twentieth Century". *Australian Journal of International Affairs*, 54(2): 185-200.
- Massola, James, Donald Trump's Pivot Through Asia. (<https://www.smh.com.au/world/asia/why-is-the-south-china-sea-such-a-hotspot-20200727-p55fxh.html>, 16 Eylül 2022'de erişildi).
- Medcalf, Rory (2019). "Australia and China: understanding the reality check". *Australian Journal of International Affairs*, 73(2): 109-118.
- National Security Legislation Amendment (Espionage and Foreign Interference) Act 2018. (<https://www.legislation.gov.au/Details/C2018A00067>, 07 Eylül 2022'de erişildi).
- Power and influence. (<https://www.abc.net.au/4corners/power-and-influence-promo/8579844>, 12 Eylül 2022'de erişildi).
- Prime Minister of Australia. (<https://www.pm.gov.au/media/press-conference-parliament-house-canberra>, 15 Eylül 2022'de erişildi).

- Thomas, Nicholas(2015).“ The Economics of Power Transitions: Australia between China and the United States”.*Journal of Contemporary China*,24(95): 846-864.
- Zhou, Weihuan and James Laurenceson (2022). “Demystifying Australia-China Trade Tensions”. *Journal of World Trade*, 56(1): 58-90.

YEMEĞİN MİLLİYETİ OLUR MU? ÇOK KÜLTÜRLÜ BİR TOPLUM ÖRNEĞİ OLARAK AVUSTRALYA

Anna Maria BEYLUNİOĞLU*

Günümüzde bir ülkenin kimliğini, o ülkenin vatandaşlarının günlük hayatlarının parçası hâline gelen yemekler üzerinden okumak ya da belli başlı yemeklere millî kimlikler atfetmek sosyal bilimler literatüründe de oldukça yer verilen bir konu hâline geldi. İnsanoğlunun kültürüne dair özelliklerini yansıtan yemek, sosyal bilimler alanında yapılan kimliğe dair saha araştırmalarında yeme içme tercihlerine dair sorulara başvurulmasıyla da belirgin bir hâle büründü. Yemek ve kültür arasındaki bu yakın ilişki mercek altına alınırken kültürümüze ayna tutması yanında yemeğin millî kimliklerimizi inşa ederken kullandığımız bir araç hâline geldiğini de görüyoruz. Bu iki yönlü işleyen yemek-kültür ilişkisi, demokratik ve kapsayıcı ideallerle oluşturmaya çalıştığımız toplumlarda bizleri bir yandan gastro-milliyetçilik gibi uç kavramlar, bir yandan da tarihsel anlamda var olagelmiş ancak özellikle 20 ve 21. yüzyıllarda ivme kazanan göç kavramı ve insanın beraberinde taşıdığı yemek kültürleriyle ilişkisi üzerine dikkatli bir şekilde düşünmeye itiyor.

Tüm bu tartışmaların ışığında Avustralya mutfak kültürü, göç ile şekillenen ancak kimlik oluşum sürecinde yemeğin çok önemli bir rol oynadığı bir örnek olarak karşımıza çıkıyor. Unutmamak gerekir ki Avustralya toprakları, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'deki suçluların, askerlerin, denizcilerin yerleştirilmesi ve sonrasında Avustralya'nın yerlileri olan Aborjinler'den alınan topraklarla birlikte dışarıdan bir insan akınına uğramış (Dale 2010: 86), bölgede biriken İngiliz nüfusu ve yerli halk, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve ertesinde bağımsız bir Avustralyalı kimlik inşası sürecinden geçmiştir. Tüm bu süreçler ışığında Avustralya mutfağı bize yeme içme kültürü ve millî kimlik öğelerinin zaman içerisinde ihtiyaca göre nasıl şekillendirildiğinin de en açık örneğini sunmaktadır.

---

* Koç Üniversitesi Öğretim Görevlisi.

Bu çerçevede makalemiz, günümüzde yer yer kurulmaya çalışılan yemek ve millî kimlik ilişkisini, göç olgusuyla şekillenen Avustralya mutfağı örneği üzerinden irdelemeye çalışmaktadır. Bu sebeple makalenin devamında yemek-kimlik ilişkisi üzerine zaman içerisinde oluşmuş olan literatür ortaya koyularak bugün revaçta olan gastro-millyetçilik kavramı ve bu kavramın geçmişten günümüze göç ile belirlenen sınırları tartışılacaktır. Daha sonra tüm bu tartışmaların ötesinde yemeğin millî kimlik inşasındaki rolü ve bu ilişkinin bugünün koşullarında göçün şekillendirdiği bir toplumun millî kimlik algısının yemek üzerinden nasıl şekillenebileceği tartışmaya açılacaktır. Son kısımda da Avustralya'nın kültürünün mevcut yeme içme öğelerinin göçle şekillenen bir toplumun ortak millî kimlik oluşumunu nasıl yansıttığı incelenecektir.

Yemek-Kimlik İlişkisi, Gastro-millyetçilik ve Göç

Yemek, her ne kadar Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi'nin 25. Maddesi'nde de standart yaşam koşulları için gerekli temel bir besin maddesi olarak tanımlanagelse de (MFA tarih yok, <https://www.mfa.gov.tr/universal-declaration-of-human-rights.en.mfa>, 20 Ekim 2022 tarihinde erişildi), biyolojik ihtiyaçlarımızın ötesine geçerek kültürümüzün temellerini oluşturan bir unsur olarak görülmektedir. Sosyolog Claude Levi Strauss'a göre yeme içme pratikleri, insanları hayvanlardan ayırarak onlara bir anlamda "medeniyet" yüklemektedir (Levi-Strauss 1975). Yemek ve kültür ilişkisini sembolik bir üçgenle açıklamaya çalışan Strauss'a göre çiğ ürünler pişirilip yemeğe dönüştürülürken insanoğlu doğayla bir şekilde ilişki kurmakta ve bu süreçte kültürünü üretmektedir. Dolayısıyla yemeğe dair pratiklerimiz kültürümüzü oluştururken yemek de zaman içerisinde kültürümüzün ayrılmaz bir parçası hâline gelmektedir (Murcott 1982). Öyle ki bazı kültürel öğeleri yemek üzerinden okumak mümkün olabilmektedir.

Bir yandan kültürü şekillendirirken diğer yandan kültür tarafından şekillenen yemek, dolayısıyla sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmakta ve kimlik oluşum sürecinin merkezine yerleşebilmektedir. En basit hâliyle neyi, ne zaman, nasıl ve kiminle yediğimiz toplumdaki yerimizi belirlerken aynı zamanda başkaları tarafından nasıl görülmek istediğimizi de yeme içme tercihlerimizle şekillendirebilmekteyiz (Caplan 1997; Lupton 1996). Hâl böyleyken yemek bize hangi sınıfa ait olduğumuz, toplumsal cinsiyet tercihimiz, hangi dine mensup ya da hangi milletten olduğumuz konusunda fikir verir hâle gelmektedir. Aynı şekilde yaşadığımız çevrede ait olduğumuz toplumsal sınıf, toplumsal cinsiyet, dinî ya da millî kimliğimiz de yeme içme

tercihlerimizin sınırlarını çizer hâle gelmektedir. Bununla paralel olarak Mary Douglas da yemeği, insanoğlunun sosyal sınırlarını oluşturan tahmin edilebilir bir yapı ortaya koyarak geniş sosyal yapıları anlamlandırabilmemiz için bir örneklem oluşturduğunu öne sürmektedir (Douglas 1972: 61).

Sosyolog Pierre Bourdieu, bu sosyal yapılar içerisinde sosyal sınıfın önemine dikkat çekmektedir. Toplumlar içerisinde eşit ya da doğal olmayan ayrımlara yol açan kültürel, ekonomik ve yapısal olguların bir birleşimi olarak tanımlanabilecek sosyal sınıf (Crompton and Scott, 2006)-Bourdieu'nun 1970'lerde Fransa'da yaptığı saha çalışmasının bulgularını da içeren "*Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*" kitabında da altını çizdiği gibi yemek tercihlerimizi etkilemekte, aynı şekilde yemek tercihlerimiz de hangi sosyal sınıfa ait olduğumuzu göstermektedir (Bourdieu 1984: 169-225). Sosyal sınıf gibi yeme içme tercihlerimizle ilişkilendirebileceğimiz bir diğer olgu da toplumsal cinsiyet olarak ortaya çıkmakta ve bu anlayışa göre bazı yemekleri erkeklikle bazı yemekleri de kadınlıkla ilişkilendirebilmekte ya da yemeğin sosyal yaşamda ya da görsel medyada yer alış şekillerinde toplumsal cinsiyete dair okumalar yapabilmekteyiz (Counihan 1998: 1-11).

Yemeğin anlamlandırılmamıza yardımcı olduğu en belirgin yapılardan biri de millî kimlik anlayışıdır. Bugün dünya üzerinde her ülkenin millî kimliğini üzerine bina ettiği bir yemek vardır. Öyle ki bugün yemek, başkalarına millî kimliğimizi anlatırken kullandığımız adeta bir iletişim aracı hâline gelmiştir. Bununla beraber bizler de bazı yemekleri bazı yemeklerle eşleştirerek düşünme eğilimindeyiz. Antropolog Claude Levi Strauss da yeme içme alışkanlıklarının ve tatların bazı millî yapıları ve kültürleri yansıttığını ifade eder (Barthes 2008: 31). Benzer bir bakış açısıyla yemeğin bazı durumlarda "bir bayrak, harita ya da bir millî marş" gibi bir ülkeyi temsil ettiğini söylemek mümkün (Power 2017).

Yemek ve millî kimlik ilişkisini biraz daha derinleştirmek gerekirse bugün Fransız ihtilaline kadar izini sürebildiğimiz milliyetçilik ideolojisinin günlük yaşamdaki yansımalarından birin de yeme-içme alışkanlıklarımız olduğunu söyleyebiliriz. Benedict Anderson'un (2007) *hayali cemaatler*, Eric Hobsbawm'un (1983) *geleneğin icadı*, Michael Billig'in (1995) de *banal milliyetçilik* olarak tasvir etmeye çalıştıkları millî kimliğin günlük yaşamdaki yansımalarından biri olan yemek, millî ve etnik kimliğin oluşturulduğu en güçlü araçlardan biri olarak görülmektedir. Yemek ve millî kimlik ilişkisinin bu kadar güçlü olma sebeplerinden biri, insanı millî devletin faaliyet gösterdiği coğrafi sınırlar arasında kalan toprağa

bağlamasıdır. Günün sonunda, mutfak pratikleri tarihsel olarak bu coğrafi sınırlar içerisinde kalan toprakta üretilmektedir. Ancak bu sınırlar içerisinde pratik edilen yeme içme alışkanlıkları, ayırt edici millî ve etnik kimliklerin de seslendirmesine zemin oluşturur. Yemeğin millî kimliği var eden güçlü bir öge olmasının bir diğer sebebi ise bir kimlik sembolü olarak fonksiyon göstermesidir. Bu hâliyle yemek, insanları bir millî kimliği sahiplenmeye iten güçlü bir kültürel kod hâline gelmektedir. Ayrıca yemek, insanların millî ya da etnik kimliklerini ifade etmelerini sağlayan bir zemin görevi de görmektedir. Öyle ki insanlar kim olduklarını, hangi millete ait olduklarını yeme içme alışkanlıkları üzerinden anlatabilmekte, dışarıdan da bu özellikleri ile tanımlanabilmektedirler (Colas vd. 2018: 132). Yemeğin de kullanılan araçlar arasında yer aldığı bu “icat edilen gelenekler”, Eric Hobsbawm’ın da altını çizdiği gibi sosyal bağlılığı sembolize ederek güçlü bir müşterek kimlik yaratmakta, sosyal kurumların oluşmasına yol açmakta ve bireylerin paylaşılan norm ve değerler etrafında birleşmesini sağlamaktadır (Hobsbawm 1983: 9).

Yemeğin millî kimliğin oluşumundaki rolü bu kadar güçlü iken zaman içerisinde bazı yemeklerin ülkelerle eşleştirilmesi de kaçınılmaz hâle geliyor. Bugün her ne kadar içerisinde gerçek olmayan bazı detaylar barındırsalar da *Şükran Günü* Amerika Birleşik Devletleri’nin Amerika’nın yerlilerine sundukları teşekkürü, *Vegimite* Avustralya’yı, *Fish and Chips* İngiliz mutfağını, şarap ve peynir Fransa’yı, *Goulash* Macaristan’ı çağırıyor. Tüm bu yiyecek-ülke eşleşmelerinde, tarifleri içinde barındıran yemek kitapları, hükûmet politikaları, küreselleşmenin etkisiyle kaybolmaya yüz tutan yerel kimliklerin farklı toplumsal aktörler tarafından vurgulanması eğilimi ve ulusal ya da uluslararası sivil toplum örgütlerinin yemeğe bir coğrafi köken atfetme çabası da oldukça etkili olabilmektedir.

Yemeğe millî kimlik atfetmeyi ifade eden gastro-milleyetçilik kavramı, aslında bu şekilde doğmaktadır. Gastro-milleyetçilik kavramıyla beraber yemeğin sınırları tanımlama gücünü ortaya koymuş ve milliyetçilik jargonunda sık sık başvurulan “biz ve onlar” ayrımının en önemli belirleyenlerinden biri hâline gelir (DeSoucey 2010; Ferguson, 2010). Yemeğin bu kutuplaştırıcı diskurunun ana öznesi hâline gelmesi, özellikle iki siyasi yapı arasında yaşanan krizlerde belirgin hâle gelebilmektedir. Bunun en çarpıcı örneği, Yunanistan ile Türkiye arasında yaşanan siyasi krizlerde (örn. Kardak Krizi, 1996), baklava, Türk kahvesi, cacık, dolma gibi lezzetlerin aslında kime ait olduğuna dair ortaya çıkan yapay tartışmada sürülebilir.

Yemeğin millî kimlik oluşumundaki rolü yadsınamasa da bazı yiyeceklerin tekil millî kimliklerle eşleşmesini yapay kılan en önemli unsur yiyeceklerin insanlarla beraber tarih boyunca göç etmesidir. İnsanoğlu seyahat ettikçe farklı kültürler ve bölgeler arasında bugün yemek küreselleşmesi olarak adlandırabileceğimiz yiyecek geçişlilikleri gerçekleşmiş, böylece yemek kültürleri göçlerle beraber bugün tekil millî kimlikler atfedilemeyecek kadar kaynaşmışlardır. Yemeğin seyahatinin bıraktığı izi bugün 20. yüzyılda hız kazanan göçün çok öncesinde, ilk olarak MÖ 30 yılında Hindistan'dan Mısır'a oradan da Roma'ya ulaşan pul biber, zencefil, kakule, tarçın gibi baharatın ardında sürmek mümkün (Tannahill, 1988: 86). Roma İmparatorluğu'nun çöküşü sonrasında insan geçişinin yoğun olduğu bilinen İpek ve Baharat yolları sonrasında Amerika'nın keşfi süreciyle başlayan bitki, hayvan türleri, kültür, insan, teknoloji ve fikirlerin değişimini anlatan Kolomb Takası'yla beraber ikinci dalga yemek küreselleşmesi yaşanmıştır. Kolomb Takası'yla birlikte bugün Avrupa ve Asya mutfaklarının sınırları içerisinde kalan yeme içme pratikleri özellikle "Yeni Dünya'dan Eski Dünya'ya" ulaşan mısır, biber, patates gibi birçok yiyeceğin takas edilmesiyle adeta bir kökten değişime uğramış, hibrit mutfaklar oluşmaya başlamıştır (Colas vd. 2018). Yemek küreselleşmesinin son dalgası ise 20. yüzyılın ikinci yarısıyla beraber hızlanan endüstriyelikleşmeyle birlikte bugün "McDonalddlaşma" olarak da adlandırılan perakendeleşmenin artmasıyla ilişkilendirilir ve bu süreç yemek üzerinden yaşanan kültürel geçişliliğin hızlanmasını ifade eder (Colas vd. 2018: 134, Ferrer 2015). Bugün bu son dalga küreselleşmeye tepki olarak yerel ürünlere dönüş eğilimi artsa ve yerel ve millî mutfak vurgusu ön plana çıkarılsa da yüzyıllardır yaşanan bu geçişkenlik düşünüldüğünde yemeğe tek bir millî kimlik atfetmek gerçeklikten uzak kalmakta, zorlaşmaktadır.

Avustralya Kimliğini Yemek Üzerinden Okumak

Avustralya kimliği ve onun en önemli belirleyicilerinden biri olan Avustralya mutfacı, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önce yoğun İngiliz kolonizasyonu ve 1960'lar ve sonrasında da Avrupa'dan ve diğer Asya-Pasifik ülkelerinden aldığı göçlere paralel olarak evirilerek bugünkü çok kültürlü ve eklektik şeklini almıştır. Bugün Avustralya kimliğini anlamak, ancak ülkenin yerli halkı Aborjinlerin kimliksel öğelerini göz ardı etmeden göçle bölgeye taşınan diğer kimlikleri bir arada düşünerek mümkündür. Yeme içme pratikleri, bölgede var olan ve bölgeye zaman içerisinde taşınan halkların kimliklerini yansıtan güçlü bir kimlik ögesi

olması sebebiyle de Avustralya kimliğinin bugüne kadar geçirdiği dönüşümü anlayabileceğimiz önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu sebeple bugünün Avustralya yemek kültürünü anlamak için bölgenin yerlisi Aborjinlerin yeme içme pratikleri önem kazanıyor. Her ne kadar Aborjinlerin leş, çiğ, köpek ya da insan yedikleri gibi yanlış bir bilgi olsa da (Dawson 2018: 115; Russell 2010: 41) günümüzde Aborjinler uzun yıllar derin toprak bilgileriyle, avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdüren hatta takvimlerini doğadaki gıda döngüsüne göre belirleyen, gıda kaynaklarının çok çeşitli olması ve göçebe yaşam kültürleri sebebiyle değişen iklim koşullarına kolayca adaptasyon sağlayabilen bir toplum olarak anılmaktadır (O’Connell tarih yok, <https://australianfoodtimeline.com.au/aboriginal-food-sources/>, 15 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Ancak kıtadaki yemek kültürünün, bölgeye çoğunluğu İngiltere’deki hapisanelerden taşınarak gelen kitlelerle birlikte değişime uğradığı yadsınamaz. Avustralya mutfağının tarihine odaklanan bazı çalışmalar, bölgeye taşınan ilk kitlenin İngiliz yeme içme kültürü dışındaki yemek kültürüne yabancı olduğunu ve Birinci Dünya Savaşı’na kadar İngiliz yeme içme kültürünü devam ettirmeye çabaladıklarını aktarmaktadır (Beaumont 1995). Öyle ki tarihsel kaynaklar bize Avustralya’yı keşfeden denizci James Cook’un bu bölgeye gelecek insanları, “insanoğlunun yiyebileceği neredeyse hiçbir şey yok” şeklinde uyardığını, ilk gelenler için yemek konusunun günlük kaygı hâline dönüştüğünü ve yanlarında getirdikleri erzaklar uzun yolculuk sebebiyle bozulunca açlık tehlikesi ile baş başa kaldıklarını göstermektedir (Beaglehole 1995; Singley 2012: 27-42). Tüm bu adaptasyon sürecinde, uzun yıllar boyunca Avustralyalıların yasal olarak hâlen İngiliz vatandaşı olarak kaldıklarını (Doulman & Lee 2008) ve kendilerini Avustralyalı İngilizler olarak adlandırma eğiliminde olduklarını unutmamak gerek (Reynaud & Reynaud 2021; Stevenson 2016). Bu noktada bazı akademik çalışmalar bölgeye yerleşen insanların yeme içme pratiklerinin yerel yeme içme kültürüne adaptasyonunun çok başarılı olmadığını ifade etse de yeni yapılan araştırmalar bölgeye gelen İngiliz popülasyonun yerel kültüre adaptasyonu konusunun değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, özellikle 18. ve 19. yüzyılda gönüllü olmasa da yerel ürünlerin İngiliz göçmenler tarafından kullanıldığına dair yoğun kanıtlar olduğuna işaret etmektedir (Singley 2012). Ancak genel olarak bakıldığında yemek kültüründeki İngiliz etkisi, sonrasında yer yer emperyalistlerle Avustralya Cumhuriyetçileri arasında, *Beyaz Avustralya Politikası*’na paralel olarak yaşanan tartışma üzerinden devam etmiş

(Alomes, 1988), Avustralya coğrafyasına özgü değişikliklerle farklı kültürlerle temas edilerek bir Avustralya kimliği şekillenmesine rağmen yeme içme kültürü dâhil neredeyse her alanda İngiliz modeli uygulanmaya devam etmiştir (Reynaud 2018; Reynaud & Reynaud 2021; Santich 2006). Buna örnek olarak yerel hayvanlardan biri olan kangurunun “medenileştirilmesi” ve Avrupa yemek teknikleri uygulanarak Avrupa damak tadına uygun hâle getirilmeye çalışılması gösterilebilir. Öyle ki kaynaklar bize 19. yüzyılın daha çok başında kangurunun az bulunur hâle geldiğini göstermektedir (Singley 2012: 30-31).

Bir yandan bölgeye gelen İngilizler tarafından koyun eti en çok tercih edilen et ürünü olarak göze çarpmakta, kanguru eti yemek Aborjin yeme âdeti olarak algılanmakta ve Avrupa kültürüne ters hatta “lanetli” olarak tasvir edilse de kanguru kuyruğu çorbası örneğinde olduğu gibi (Howitt, 1990) Avrupa yemek teknikleriyle müdahale edildiğinde yenilebilir hâle getirildiği anlaşılmaktadır (Singley 2012: 30-31). Avrupa teknikleri kullanılmadan yapılan yerel yemekleri yiyenlerin, bazıları tarafından aşağı olarak sınıflandırıldığı da aktarılmaktadır (Craw, 2008: 83). Yine de ağırlıklı olarak özellikle üst sınıflar için İngiliz mutfağının devam ettirilmek istendiği evlerde Londra mutfağından lezzetleri pişirmek için çalıştırılan aşçılardan anlamamız mümkün (O’Brien 2016; Reynaud & Reynaud 2021:186). Bununla bağlantılı olarak 1900’lerin başlarında gıdaların satışında başvurulan İngiliz vurgusu, temel olarak bu etnik merkezîyetçi anlayışı yansıtmakta ve Asyalı, diğer Avrupalı olmayan grupları ve özellikle Aborjinlerin toplumda nasıl konumlandırıldığını ifade edilmektedir (Gallegos 2000: 40).

Tam da bu noktada, Noel pudingi kıtada sürdürülmeye çalışılan İngiliz kültürünün bir uzantısı olarak örnek verilebilir. Öyle ki bazı kaynaklar, Avustralya’nın sıcağında Noel pudingi geleneğinin devam ettirilmesindeki ısrarı, ana kıtaya bağlılığın bir ifadesi olarak açıklamaktadır (Chevalier 2018: 376). Bir anlamda Noel pudingi geleneğini devam ettirmek, yeni bir ülkenin sahiplenildiği bu süreçte tarifi yerel ürünlerle değişikliğe uğrasa da eski memlekete dair hafızayı koruma ihtiyacından da kaynaklanmaktadır (Chevalier, 2018). Bu kadar yoğun anlam yüklenmesi de bugünkü Avustralya’nın ikonik yemeklerinden biri hâline gelen *meat-pie* da bugün başta içinde kullanılan et olmak üzere çeşitli modifikasyonlara uğrayarak eski ülkeden taşınmış ve Avustralya’nın İngiliz geçmişiyle güçlü bir kültürel bağı sürdürmeye devam etmektedir (<https://gdaygourmet.com/what-is-an-aussie-meat-pie/>, 14 Ekim tarihinde erişildi).

Yerleřtirildikleri topraklara geride bıraktıkları kùltürü taşıyan İngiliz tebaası olan Avustralyalıların millî kimlikleri zaman içerisinde bazı noktalarda İngiliz temellerinden kopuş da yaşamış ve bu kopuş yeme içme pratiklerindeki değişimde de gözlemlenebilir olmuştur (Chevalier, 2018). Bugün Avustralya mutfağı temelinde “basit, İngiliz ve sağlıklı” olarak tanımlansa da (Junor, 2016: 488), İngiliz ve Avustralya mutfaklarını ayıran özellikler bazı kaynaklarca Avustralyalıların İngilizlere nazaran daha çok et tüketmekte olduğu, bununla birlikte meyve ve sebze tüketimi ve çeşitliliğinin de daha fazla olduğu şeklinde özetlenmektedir (O’Brien 2016).

İki mutfak arasındaki bu genel ayrıştırıcı özellikler bir yana, Avustralyalılar ve İngilizlerin damak tatlarını ayırmada en önemli unsurlardan biri olarak Avustralya’nın ayrı bir millî kimlik oluşturmasında önemli bir rol atfedilen Birinci Dünya Savaşı’ndan da bahsetmek gerek. İsmi bu savaşta mevcut bulunan ANZAC (*Australian and New Zealand Army Corps*-Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu) askerlerinden alan Anzak kurabiyelerinin biraz efsaneleştirilerek bugüne taşınan hikâyesi, bir yandan da İngiltere ve Avustralya arasındaki sembolik kimlik ayrımlarından birini sembolize eder hâle gelmiştir. Anzak kurabiyesinin “büyükannesi” olarak görebileceğimiz İskoç kurabiyeleri, Avustralyalıların eski vatanlarına bağı temsil etse de (Supski 2006) Anzak kurabiyeleri, savaş koşullarında uzun yola dayanması için içine yumurta yerine *golden syrup* (bir çeşit eritilmiş şeker) konularak yapıldığından Avustralya’ya özgü karakterini kazanmış ve bugün Avustralya ulusunun doğuşunu simgeler hâle gelmiştir (Supski 2006).

Avustralya ve İngiliz kimliğini birbirinden ayırma sürecinde sembolik bir rolü olan yemeklerden biri olarak *Vegete*’ı da unutmamak gerek. Basit bir maya özütlü olarak tanımlayabileceğimiz, ekmek üzerine az bir miktar sürülerek tüketilen bu ürün, Avustralya’da çok popüler olan İngilizlerin *Marmite* adlı ürününe bir alternatif yaratma çabasıyla 20. yüzyıl başlarında Fred Walker tarafından işe alınan kimyager Cyril Callister tarafından geliştirilmiştir. Bir süre sonra Kraft and Walter firmalarının ortaklığıyla öne çıkan bu ürün, uzun yıllar reklam çalışmalarına rağmen çok ilgi görmese de bir süre sonra toplum tarafından kabul görmüş (Contois 2016: 345) hatta bugün Avustralya kimliğini en çok yansıtan ürün olarak anılır hâle gelmiştir (Rozin & Siegal: 2003).

20. yüzyılın başına geldiğimizde Avustralya kimliğiyle özdeşleşen özgün reçeteler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Çikolata sosuna ve Hindistan cevizine batırılmış bir kek olan *Lemington*, bugün Avustralyalıların

“nostaljik” tatlarından birini oluşturmaktadır (Dale, 2010: 67). Aynı şekilde bugün bazı kaynaklar, ilk tarifinin Yeni Zelanda’da yayımlandığını söylese de Pavlova tatlisının isminin 1926 yılında Rus balerin Anna Pavlova’nın Avustralya’yı ziyareti ardından verildiği anlatısı yaygındır (Palling 2017, <https://www.economist.com/1843/2017/08/29/pavlova>, 30 Ekim 2022 tarihinde erişildi).

Avustralya’nın kendini İngiliz geçmişinden kültürel olarak ayırttığı bu süreç, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bölgeye yoğunlaşan göçle farklı bir boyut kazanmıştır. Bazı kaynaklara göre Avustralya mutfağı, farklı kültürlerin etkisiyle savaş sonrası çeşitlenmeye öncelikle bölgedeki Alman-Avusturya etkisiyle başlamaktadır (Finkelstein 2003: 193). Bu süreç, 1950’lerin ortasında İtalyan mutfağının etkisinin yayılmasıyla devam etmiştir (Gallegos 2000: 41). 1970’lere gelindiğinde uzun yıllar süregelen İngiliz göçmenleri önceleyen *Beyaz Avustralya Politikası* yürürlükten kaldırılmış ve Avustralya mutfağı dünyada gelişen kültürlerin homojenleşmesi trendini sembolize eden *McDonaldlaşma* sürecine de paralel olarak çeşitlenmeye, önce ülkede artan İtalyan ve Yunan varlığıyla gelişen mutfaklarla ve sonrasında özellikle 1980’lerde Orta Doğu mutfakları ve Tayland, Çin, Vietnam ve Japonya gibi Asya mutfaklarıyla iç içe geçmeye başlamıştır (Finkelstein 2003: 194, Richardson 2003: 62). 1980’lerden sonra kamusal alanda daha görünür hâle gelmeye başlayan kültürel çeşitlilik ve 1987’de yürürlüğe giren eşitlik politikası, 1987’de Çok Kültürlülük Dairesi ve 1989’da yayımlanan *Çok Kültürlülük İçin Millî Gündem* dokümanı ile birlikte resmiyet kazanan Avustralya çok kültürlülüğü zaman zaman çeşitli eleştirilere maruz kalsa da 90’lara gelindiğinde belli başlı etnik toplulukların yemekleri kamusal alanda kabul görmeye, mutfakta Doğu-Batı sentezi yaygınlaşmaya ve hatta şaşırtıcı olmayacak şekilde 1990’larda Aborjin haklarının savunulmaya başlamasına paralel olarak Aborjin kültürünün de *Native Bush Foods* temasıyla ön plana çıktığını gözlemek mümkün (Gallegos, 2000: 43).

Sonuç Yerine

Bugün hem akademik hem de toplumsal dinamikler, yemeğin insanoğlunun hayatını destekleyen bir besin olma özelliğinin ötesinde kimliğimizi şekillendiren bir rolü olduğunu kabul etmektedir. Toplumsal cinsiyet, din ve sosyal sınıf gibi aidiyetlerde olduğu gibi millî kimlik ifadesinin de en güçlü vurgusu yaşadığımız coğrafyalarda toplumsal olarak tüketme konusunda ortaklaştığımız bazı yemeklerin sahiplenilmesi şeklinde

yaşamlarımıza yansımaktadır. Bu durum, çoğu zaman ve özellikle gelişmekte olan ülkeler arasında krizlere sebebiyet vermekle birlikte çoğu zaman yemeklerimizi oluşturan yiyeceklerin sabit kalmadığını, tarih boyunca sınırların değişmesi, savaşlar, ekonomik ya da çevresel sebeplerle yaratılan göç dalgalarıyla hareketlenen insanlara eşlik ederek seyahat ettiğini böylece gittiği yere uyum sağlayarak, oradaki yerel kültürlerle harmanlanarak farklı formlara ve anlamlara dönüşebildiğini unutabiliyoruz. Bugün gastro-milleyetçilik kavramı etrafında şekillenen bu toplumsal unutkanlık, dünyanın gittikçe artan bir şekilde çok-kültürlü bir hâl almasıyla sürdürülmesi zor bir hâl almaktadır.

Avustralya gibi göçle şekillenen, bu çok kültürlülük hâlini en güçlü şekilde yansıtan ülkeler ve bu ülkelerin yeme içme pratiklerine dair yapabileceğimiz okumalar yemeğin seyahatini, farklı ülkelerde tarih boyunca yaşanan kimlik oluşumunda nasıl sembolik bir rol üstlendiğini en açık şekilde gözler önüne sermektedir. Yemeğin toplumsal değişimlerin merkezinde olduğu düşüncesinden hareketle Avustralya'nın farklı toplulukların çatışması ve etkileşimiyle şekillenilen tarihindeki gastronomisine dair detaylar, bize Avustralya'nın geçmişten bugüne geçirdiği dönüşümü de anlama fırsatı tanımaktadır. Göçle şekillenen bir mutfak olarak Avustralya mutfağı, bize yemeğin günümüz toplumlarını anlamadaki önemini, bunun güçlü bir yansıması olarak mutfakların insan hareketliliğiyle nasıl şekillendiğini göstermekte ve zorlu tarihsel süreçlere rağmen eklektik bir mutfak oluşturmanın mümkün olduğunun bir örneğini teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alomes, Stephen (1988). *A Nation at Last? The Changing Character of Australian Nationalism 1880-1988*. North Ryde: Angus & Robertson.
- Anderson, Benedict (2007). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, İstanbul: Metis.
- Beaglehole, John (1995). *James Cook The Journals of Captain James Cook on His Voyages of Discovery*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Barthes, Roland (2008). "Towards a psychobiology of contemporary food consumption", in Carole Counihan and Penny Van Estrik (eds) *Food and Culture: A Reader*. New York: Routledge.
- Beaumont, Joan (1995). *Australia's War, 1914-18*. St Leonards, NSW: Allen & Unwin.
- Billig, Michael (1995). *Banal Nationalism*, Sage Publications.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Caplan, Patricia (1997). "Approaches to the Study of Food, Health, and Identity," in P. Caplan (ed.), *Food, Health, and Identity*. London: Routledge.
- Chevalier, Natacha (2018). "Iconic dishes, culture and identity: The Christmas pudding and its hundred years' journey in the USA, Australia, New Zealand and India", *Food, Culture & Society*, 21(3): 367-383.
- Colas, Alejandro, Jason Edwards, Jane Levi, Sami Zubaida (2018). "Identity" in Colas vd. (eds) *Food, Politics and Society: Social Theory and the Modern Food System*. University of California Press.
- Contois, Emily (2016). "He just smiled and gave me a Vegemite sandwich' Advertising Australia's national food in the United States, 1968-1988," *Journal of Historical Research in Marketing* 8 (3).
- Counihan, Carole (1998). "Introduction - Food and Gender: Identity and Power" in Counihan, Carole, Steven Kaplan (Eds), *Food and Gender: Identity and Power*. New York: Routledge.
- Craw, Charlotte (2008). "The ecology of emblem eating: environmentalism, nationalism and the framing of kangaroo consumption", *Media International Australia* 127.
- Dale, David (2010). *The little book of Australia: A snapshot of who we are*. Australia: Allen&Unvin
- Dawson, Robert (2018). *The Present State of Australia: A Description of the Country, Its Advantages and Prospects, with Reference to Emigration and a*

Particular Account of the Manners, Customs, and Condition of Its Aboriginal Inhabitants, London: Forgotten Books.

- DeSoucey, Michaela (2010). "Gastronationalism: Food, Traditions, Authenticity Politics in the European Union", *American Sociological Review*, 75 (3): 432-455
- Douglas, Mary (1972). "Deciphering a meal", *Daedalus*, 101 (1): 61.
- Doulman, Jane, and Lee, David (2008). *Every Assistance and Protection: A History of the Australian Passport*, Federation Press.
- Passport. Sydney: The Federation Press.
- Ferguson, Priscilla Parkhurst (2010). "Culinary Nationalism", *Gastronomica*, 10(1): 102-109
- Ferrer, James (2015). "Introduction: Traveling Cuisines in and out of Asia: Toward a Framework for Studying Culinary Globalization" in James Ferrer (ed.) *The globalization of Asian cuisines: Transnational networks and culinary contact zones*, Palgrave, Macmillan.
- Finkelstein, Joanne (2003). "The taste of boredom: McDonaldization and Australian Food Culture" *American Behavioral Scientist*, 47(2).
- Gallegos, Danielle (2000). "Pastes, Powders and Potions: the Development of an Eclectic Australian Palate", *Journal for the Study of Food and Society*, 4:2.
- Gdaygourmet (tarih yok). "What is an Aussie meat pie?", (<https://gdaygourmet.com/what-is-an-aussie-meat-pie/>, 14 Ekim tarihinde erişildi).
- Hobsbawm, Eric (1983) "Introduction: Inventing traditions" in E. Hobsbawm and T. Rengers (eds) *Invented Tradition*, Cambridge University Press.
- Howitt, William (1990). *First Catch your Kangaroo: A Letter about Food Written From the Bendigo Goldfields in 1853*, Adelaide: Libraries Board of South Australia.
- Junor, Andrew (2016). "The Meat and Veg Complex: food and National Progress in Australian Print Media, 1930-1965." *History Australia* 13 (4).
- Levi-Strauss, Claude (1975). *The Raw and the Cooked*. New York: Harper and Row.
- Lupton, Deborah (1996). *Food, the Body and the Self*. Thousand Oaks, CA: Sage
- MFA (tarih yok). "Universal Declaration of Human Rights", (<https://www.mfa.gov.tr/universal-declaration-of-human-rights.en.mfa>, 20 Ekim 2022 tarihinde erişildi.)
- Murcott, Anne (1982), "The cultural significance of food and eating" *Proceedings of The Nutrition Society* 41(2): 203-210.

- O'Brien, Charmaine (2016). *The Colonial Kitchen: Australia 1788-1901*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- O'Connell, Jan (tarih yok), "Pre-1788 Aboriginal food sources," (<https://australianfoodtimeline.com.au/aboriginal-food-sources/> 15 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Palling, Bruce (2017). "Pavlova", (https://www.economist.com/1843/2017/08/29/pavlova?gclid=Cj0KCQjww4-hBhCtARIsAC9gR3ah9Ny8ELTN4ipHEB3EV5tyCHMHqbe1wTSJ6AduiY-1UenM1-Xd4k4aApfOEALw_wcB&gclsrc=aw.ds 30 Ekim 2022 tarihinde erişildi).
- Power, Brittany (2017) "Falafel and Hummus as Symbols of National Identity for Palestinians and Israelis: How Are They Mobilized in the Nationalistic discourses of Palestine and Israel, in a Context of Conflict." *Nationalism and Islam*, 2017 Annual Meeting American Anthropological Association, Washington D.C
- Reynaud, Daniel (2018). *Anzac Spirituality: The First AIF Soldiers Speak*. Melbourne: Australian Scholarly.
- Reynaud, Daniel & Reynaud, Emanuela (2021). "A broader palate? The new and exotic food experiences of the Australian imperial force 1914–1918", *Food and Foodways*, 29(2): 184-203
- Richardson, Kay (2003). "Vegemite, Soldiers and Rosy Cheeks", *Gastronomica* 3(4): 60-62.
- Rozin, Paul & Siegal, Michael (2003) "Vegemite as a marker of national identity" *Gastronomica*, 3(4): 63-7.
- Russell, Penny (2010). *Savage or Civilised? Manners in Colonial Australia*, Sydney: University of New South Wales Press.
- Santich, Barbara (2006). "The High and the Low: Australian Cuisine in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries." *Journal of Australian Studies* 30 (87): 37–49.
- Singley, Blake (2012). "Hardly Anything Fit for Man to eat': Food and Colonialism in Australia", *History Australia*, 9:3:27-42.
- Stevenson, Robert. 2016. *The War with Germany*. South Melbourne: Oxford University Press.
- Supski, Sian (2006). "Anzac biscuits - a culinary memorial", *Journal of Australian Studies*, 30 (87): 51-59
- Tannahill, Reay (1988). *Food in History*, Three Rivers Press.

AVUSTRALYA VE SPOR DİPLOMASİSİ

Altay ATLI*

Giriş

Spor günümüzde dünya üzerindeki toplumları ve ulusları bir araya getiren, aralarındaki iletişimin güçlenmesini sağlayan ve dolayısıyla uluslararası ilişkilerde önemli rol oynayan bir olgudur. Bu özelliği ile spor, ülkelerin dış politikasında bir enstrüman olarak kullanılabilir ve kamu diplomasisi girişimlerinin önemli bir boyutunu oluşturabilmekte ve ulusal çıkarlar doğrultusunda fayda sağlayabilmektedir. Ekonomisi güçlü olan ülkeler nasıl daha etkili bir ekonomi diplomasisi uygulayabiliyorlarsa sporda güçlü olan ülkeler de sporun bir diplomasi enstrümanı olarak kullanılmasından daha yüksek verim sağlayabilmektedirler. Şüphesiz ki spor tek başına ülkelerin dış politikasını şekillendiremez, uluslararası anlaşmazlıklara çözüm getiremez. Ancak sistematik bir şekilde uygulanan spor diplomasisi, ülkelerin geleneksel diplomatik faaliyetleri için güçlü bir tamamlayıcı olabilir, bu anlamda olumlu bir etki yaratabilir. Bununla birlikte spor, doğası gereği rekabetçidir. Taraflar sahada birbirlerine üstünlük kurmaya, birbirlerini “yenmeye” çalışırlar ve bu tarafiyla uluslararası ölçekte icra edilen spor, milliyetçilik ile de yakından ilgilidir (Goldberg, 2000: 66). Ancak sporun diplomatik boyutu sistemli ve planlı bir şekilde ele alınıp, ötekileştirici değil birleştirici tarafı ön plana çıkartılırsa ülkelerin dış politikasına yapıcı bir şekilde katkı sağlayabilmektedir.

Spor diplomasisi, ülkelerin uluslararası ilişkilerine yüksek derecede olumlu katkı sağlama potansiyelini taşımasına rağmen henüz devletler tarafından sistemli bir şekilde ele alınmamaktadır. Avustralya ise bu alanda kapsamlı çalışmalar yürüten ve spor diplomasisi konusunda bir strateji belgesi hazırlayarak uygulamaya koymuş olan çok az sayıdaki ülkeden birisidir.¹

---

* *Dr., Koç Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları Merkezi. Türkiye Hentbol Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi. ORCID: 0000-0002-2436-527X.*

¹ Galler, spor diplomasisi strateji belgesine sahip diğer bir ülkedir (Murray ve Price, 2020). Avrupa Komisyonu, spor diplomasisini bir öncelik olarak belirlemiş, 2016’da Spor Diplomasisi Üst Düzey Grubu konu ile ilgili bir rapor hazırlamış (Avrupa Komisyonu, 2016) ve komisyon bünyesindeki Eğitim, Gençlik, Spor ve Kültür Genel Müdürlüğü tarafından da

Zengin bir spor kültürüne ve atletik başarı geçmişine sahip olan Avustralya, spordaki gücünü diğer ülkelerle ilişkiler kurmak, kültürel etkileşimi teşvik etmek ve ulusal çıkarlarını ileri seviyelere taşımak için kullanmaktadır. Spor diplomasisi, stratejik hedeflere ulaşmak için sporu bir araç olarak kullanmayı amaçlar ve Avustralya da sportif gücünü kullanarak diğer ülkelerle daha yakın ilişkiler kurmak anlamında dünyada bir öncü hâline gelmiştir. Dolayısıyla spor diplomasisi alanında Avustralya örneğinin daha yakından incelenmesi ve daha iyi anlaşılmasının diğer ülkeler için bu alanda politika önerileri getirilerek bir yol haritası oluşturulması anlamında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu makalede, öncelikle spor diplomasisi için bir kuramsal çerçevesi çizilecek, sonrasında ise Avustralya'nın spor diplomasisinin evrimi, ülkenin dış politikasındaki etkisi ve potansiyeli değerlendirilecektir.

Spor Diplomasisi: Kuramsal Çerçeve

Spor diplomasisi kavramı uygulamada aslında hiç de yeni değildir çünkü kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Modern çağda ve özellikle de 20. yüzyılın başlarında Olimpiyat Oyunları, ulusların spor alanındaki yeteneklerini sergilemeleri ve diğer ülkelerle ilişkiler kurmaları için kullanışlı bir platform hâline gelmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği, spor diplomasisi kavramı üzerinden nitelendirilebilecek bir uluslararası ortamda rekabet etmek için sporu kullanmışlardır. 1971'de ABD ile Çin arasında ilişkilerin normalleşmesine sürecine katkı sağlayan "pingpong diplomasisi", söz konusu dönemde spor diplomasisinin ilk önemli ve dünya çapında ses getiren kullanımına işaret etmektedir.

Günümüzde ise spor diplomasisi daha kapsamlı ve çok yönlü hâle gelmiştir. Ülkeler, uluslararası alandaki imajlarını geliştirmekten ekonomik fırsatlar yaratmaya kadar birçok çeşitli hedefe ulaşmak ya da bu hedeflere giden yolda adımlarına yenilerini eklemek için spor diplomasisini kullanmışlardır. Spor diplomasisinin, her ne kadar çoğu durumda sistematik ve yapısal bir şekilde olmasa da giderek artan bir şekilde kullanılması, akademik alanda özellikle Uluslararası İlişkiler disiplininin araştırmacıların ilgilerini bu alanda yönlendirmelerini sağlamış ve spor diplomasisi konusunda

---

2017-18 döneminde alandaki iyi uygulamaları içeren diğer bir rapor hazırlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2018). ABD'de ise spor diplomasisi, Dışişleri Bakanlığı'nın Eğitim ve Kültürel İşler bölümü altında ayrı bir girişim olarak ele alınmaktadır.

son dönemlerde gerek konuyu teorik ölçekte ele alan gerekse farklı vakaları ampirik yönden inceleyen birçok yeni çalışma yapılmıştır.

Her ne kadar “spor ile siyasetin ayrı tutulması” ya da “spora siyasetin karıştırılmaması” gibi ifadeler sıklıkla kullanılsa ve bunlarda ciddi bir haklılık payı bulunsa da bu tip önermelerin arka planında spor ile siyaset arasındaki ilişkinin, siyasetin sporu bir araç olarak kullanacağı, bunun da spora ve sporun doğasına zarar vereceği varsayımı yer almaktadır. Hâlbuki spor ile siyaset arasındaki ilişki her zaman bu şekilde olmak zorunda olmadığı gibi insanın ve insanlar arası ilişkilerin olduğu her yerde siyaset de vardır ve tanımı gereği insanların bir araya gelmesiyle icra edilen spor da bundan müstesna değildir. O hâlde spor ile siyaseti birbirlerinden ayrı tutmak gibi çok da anlamlı olmayan bir çabaya girmektense spor ile siyaset -uluslararası siyaset de dâhil olmak üzere- arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmak ve bu ilişkinin hem spora hem de siyasete fayda sağlaması için çalışmalar yapmak daha anlamlı olacaktır. Heather L. Dichter’in deyimiyle spor tarihinin “diplomatik bir dönüş” yaşadığı ve spor ile siyaset arasındaki ilişkinin daha görünür ve dünya genelinde daha yaygın olduğu günümüzde (Dichter, 2021) spor diplomasisi “spor, siyaset ve uluslararası ilişkilerin kesiştikleri alanlara odaklanarak” (Murray ve Price, 2020: 8) bu çalışmalar için verimli bir platform oluşturmaktadır.

Spor diplomasisi, akademik literatürde “devletlerin diğer ülkelerdeki kamuoyunu etkilemek suretiyle orta ve uzun vadeli amaçlarına ulaşmaları” olarak tanımlanan “kamu diplomasisi” kavramının geniş çerçevesi içerisinde ele alınmaktadır (Trunkos ve Heere, 2017). Spor diplomasisini bu şekilde kamu diplomasisi girişimlerinin bir unsuru olarak ele alan Avrupa Komisyonu’nun konuyla ilgili raporu, bu noktadan yola çıkarak spor diplomasisi için kapsamlı bir tanım ortaya koymaktadır: “Spor diplomasisini sporun diplomatik, kültürler arası, sosyal, ekonomik ve siyasi ilişkileri etkilemek amacıyla kullanılması olarak anlamak mümkündür. (Spor diplomasisi) bir ülkenin, bölgenin ya da şehrin cazibesini ve imajını güçlendirmek ve politika alanlarında karar verme süreçlerini etkilemek amacıyla kamuoyu ve kurumlarla uzun soluklu iletişim kurulmasını içeren kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçasıdır. (Spor diplomasisi) dış politika hedeflerine genel kamuoyunun görebileceği ve anlayabileceği bir şekilde ulaşılmasına yardımcı olur... Spor diplomasisi dil, din ve sosyokültürel farklılıklardan kaynaklanan engellerin aşılması için sporun evrenselliğini kullanır ve bu nedenle çok kültürlü diyalogun geliştirilmesi ve kalkınma ile

barışa katkı sağlanması için büyük bir potansiyel taşır.” (Avrupa Komisyonu, 2016).

Çağımızın “çoğulcu ve dinamik diplomasi ortamında, spor diplomasisinin çok büyük bir potansiyele sahip olduğu”nu düşünen Stuart Murray’a göre devletler, diplomatlar ve halklar için spor ve spor müsabakaları toplumdaki farklı katmanları ve ilişki ağlarını olumlu birer diplomatik ilişkiye çevirebilirler ve daha da önemlisi artık iyice kemikleşmiş olan ilişkilerin değişerek statükonun ötesine geçebilmesi için alternatif bir yol sunarlar: “Spor diplomasisi bunu kendine has bir yöntemle yapar: İnsanların spor sevgisi üzerinden ortak bir paydaya sahip olduklarını göstererek.” (Murray, 2012: 588). Spor diplomasisi kültürel farklılıkların ötesine geçer, diyalog için farklı yollar sunar ve farklı insan topluluklarını ortak bir spor sevgisi üzerinden bir araya getirir. Bunu da spesifik olarak “spor insanların devletleri adına ya da devletleri ile bağlantılı olarak gerçekleştirdikleri temsil ve diplomasi etkinlikleri” üzerinden hayata geçirir (Murray ve Pigman, 2014: 1101).

Özellikle son 15 yıldır önemli bir ivme kazanmış olan bu alandaki akademik çalışmalarda, spor diplomasisinin ülkeler tarafından özellikle üç amaç doğrultusunda giderek daha fazla kullanılmakta olduğu dile getirilmektedir. Bunların birincisi, ülkenin imajının güçlendirilmesi, marka değerinin ve cazibesinin artırılması; ikincisi, diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi ve ikili ilişkilerde sorunların yaşandığı durumlarda normalleşmesinin sağlanması ve üçüncüsü, dünya genelinde barış ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda adımlar atılmasıdır.

Bir kamu diplomasisi unsuru olarak spor, bir ülkenin uluslararası kamuoyu nezdinde nasıl algılandığı konusunda önemli ölçüde belirleyici olabilmektedir. İlgili ülkenin spora verdiği önem, sporcularının ve takımlarının uluslararası müsabakalarda elde ettiği başarılar ve bu ülkenin dünya şampiyonaları ya da Olimpiyat Oyunları gibi büyük ölçekli organizasyonlara başarıyla ev sahipliği yapabilmesi o ülkenin imajını güçlendirmekte ve marka değerini artırabilmektedir. Diğer taraftan spor, bir diplomatik enstrüman olarak da kullanılabilmekte ve bu işleviyle ülkeler arasında diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesini, sorunların çözümüne katkı sunulmasını sağlayabilmektedir. Bu anlamda spor müsabakaları, ilişkilerde sorun yaşanan durumlarda ülkelerin arasındaki gerginliği azaltmak için kullanılabilmesi gibi birçok durumda olası bir politika değişikliğini test etmek için uygun bir platform işlevi de görebilmektedir (Abdi vd., 2018). Judit Trunkos ve Bob Heere, spor diplomasisinin bu amaçlara yönelik olarak sağladığı mekanizmaları şu şekilde sıralamaktadır: i. Ülke liderlerine bir araya

gelmeleri ve bir diyalog başlatabilmeleri için resmî olmayan bir sebep ve mekan sağlar; ii. Ev sahibi ülke ile ilgili olarak diğer ülke kamuoylarının bilgilendirilmesini mümkün kılar; iii. Ülkeler arası kültürel ayırım ve dil engellerinin aşılmasını sağlayarak ortak bir paydaya ulaştırır; iv. Yeni ticaret anlaşmaları ya da mevzuat için bir zemin oluşturur; v. Spor elçileri vasıtasıyla ülkeler arasındaki ilişkilere yönelik bir bilinç oluşturur; vi. Ev sahibi ülke için bir miras oluşturur ve bu ülkenin imajının dünya genelinde güçlenmesini sağlar; vii. Yeni kurulan ya da bağımsızlığını yeni kazanan bir ülke için bir meşruiyet zemini oluşturur (Trunkos ve Heere, 2017).

Sporun dünya genelinde barışa ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkısı da son dönemlerde üzerinde daha fazla durulan ve pratikte somut olarak ele alınan bir konudur. Hâvard Mokleiv Nygård ve Scott Gates'ın vurguladıkları gibi spor, ülkeler ve toplumlar arasında barışçıl bir şekilde kültürel etkileşimin önünü açar, diyalog için bir platform sağlayıp karşılıklı güven tesis edilmesine katkıda bulunur (Nygård ve Gates, 2013). Sporun bu özelliği, olimpiyat ruhunun da temel özelliklerinden birisini oluşturmaktadır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından benimsenen ve olimpizmin temel ilkeleri ile kurallarını bir araya getiren Olimpik Antlaşma'da da yazılı olarak belirtildiği üzere olimpizmin hedefi "sporu insanlığın uyumlu gelişimine sunmak, insanlığa saygının korunmasına yönelik barışçıl bir toplumun oluşmasını sağlamaktır" ve olimpik hareket "gençleri olimpiizm ve olimpizmin değerleri uyarınca uygulanan spor ile eğiterek daha barışçıl ve daha iyi bir dünyanın inşasına katkı yapmayı" amaçlamaktadır.

Spor, daha barışçıl bir dünya için olduğu kadar daha fazla insanın daha yüksek ve sürdürülebilir bir refah seviyesi içerisinde yaşayabilmesi için de önemli bir araç olarak görülmektedir. 2015 yılının Eylül ayında yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 70. oturumunda üye ülkeler 2030 yılına kadar yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmek ve iklim değişikliğinin üstesinden gelmek için toplamda 17 hedef belirlemiş ve 15 yıllık süre için yol haritasını çıkarmışlardır. "Sürdürülebilir kalkınma için 2030 Gündemi"nde belirtildiği üzere spor, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir kolaylaştırıcısıdır: "Sporun hoşgörü ve saygıyı teşvik ederek kalkınma ve barışın gerçekleştirilmesine artan katkısını ve kadınlar ile gençlerin, bireylerin ve toplulukların güçlendirilmesine ve sağlık, eğitim ve sosyal kapsayıcılık hedeflerine yaptığı katkıları kabul ediyoruz" (Lemke, 2016).

Spor ve sporun diplomatik bir araç olarak kullanılması, uluslararası ilişkiler üzerinde yukarıda bahsedildiği şekilde farklı mekanizmalar üzerinden

farklı yollarla olumlu birer etki yaratma potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte birçok durumda spor diplomasisinin, Anthony Deos'un dikkat çektiği üzere iki farklı uçta ele alındığı ya "yabancılaşmayı, çatışmayı ve fakirliği giderecek her derde deva bir çözüm" ya da "sahte, gösterişe yönelik, siyasi bir hile" olarak değerlendirdiği gözlemlenmektedir (Deos, 2014). Spor diplomasisinin uluslararası ilişkilerde her soruna tek başına çözüm olmadığını ve olmayacağını birçok yazar ifade etmektedir (Rofe, 2016; Murray, 2018). Diğer yandan doğasında rekabeti barındıran sporun bir diplomatik enstrüman olması bir yana, diplomasiinin amaçlarının tam tersi istikamette etki üretmesi de söz konusu olabilir. Sonuç olarak "Sporun karanlık bir tarafı vardır... Uluslararası rekabet, taraflar arasında husumeti artırabilir, düşmanlığa ve hatta en kötü durumda şiddete bile yol açabilir." (Murray ve Pigman, 2014: 1104). Bu nedenle spor diplomasisinin ne bir mucize çözüm ne de siyasi bir hile olarak gören, potansiyelini olduğu kadar kısıtlamalarını da kavrayan, istenen çözümleri üretebilmesi için uygun koşulların oluşturulmasına odaklanan bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçte teorinin olduğu kadar ampirik düzeyde doğru ve başarılı uygulamaların da anlaşılması önem kazanmaktadır ve spor diplomasisinde Avustralya örneği bu anlamda diğer ülkeler için de veri sağlayacak zengin bir deneyim ortaya koymaktadır.

Avustralya'nın Spor Kültürü

Avustralya, oldukça zengin ve toplumsal anlamda yaygın bir spor kültürüne sahiptir ve sporun, Avustralyalılık kimliğinin önemli bir parçası olduğunu söylemek yanlış olmaz (Ward, 2010). Avustralya Spor Komisyonu'nun Kasım 2022'de açıklamış olduğu raporunda yer alan verilere göre 15 yaş üzerindeki Avustralyalıların yüzde 81'i haftada en az bir kere spor yapmakta, yüzde 41'i ise haftada en az bir kere bir spor etkinliğine katılmaktadır. Bir kulüpte ya da dernekte organize bir şekilde spora katılım sağlayanların oranı ise yüzde 21'dir. 14 yaş ve altındaki çocukların ise yüzde 47'si okulda yapılanın haricinde dışarıda da haftada en az bir kere spor yapmaktadır (Avustralya Spor Komisyonu, 2022). Diğer yandan 2023 verilerine göre 26,4 milyon nüfusu olan ülkede yaklaşık 8 milyon kişinin düzenli olarak spor müsabakalarına giderek yerinde izlediği, 220 bin kişinin doğrudan spor sektöründe çalıştığı ve 1,8 milyon kişinin de spor kulüplerinde ve spor müsabakalarında gönüllü olarak görev yaptığı bilinmektedir (Avustralya Hükümeti, 2019).

Avustralya'da spora olan bu büyük ilgi ve sporun günlük hayatın tam anlamıyla bir parçası olması, ülkenin nispeten düşük nüfusuna rağmen sahip

olduğu potansiyeli en iyi şekilde değerlendirerek uluslararası müsabakalarda büyük başarılar elde etmesini de sağlamıştır. Örneğin IOC'nin verilerine göre 1896'da Atina'da yapılan modern çağın ilk Olimpiyat Oyunları'ndan 2021'de Tokyo'da gerçekleştirilen oyunlara kadar tüm yaz olimpiyatlarında Avustralya, kazandığı 547 madalya (164 altın, 173 gümüş, 210 bronz) ile tüm zamanların madalya sıralamasında sekizinci sıradadır.² Bill Bryson, Avustralya'yı ve kültürünü farklı boyutlarıyla anlattığı kitabında şu ifadeleri kullanmaktadır: “Avustralya genelde birçok ülkeyi birçok şeyde mağlup etmeyi başarıyor. Gerçekten de Avustralya'dan daha fazla sportif bir ülke hiç olmadı. Örneğin 1996 Atlanta Olimpiyatları'nı alalım. Dünyanın nüfus olarak en büyük elli ikinci ülkesi, kendinden çok daha büyük olan dört ülke haricinde diğer tüm ülkelerden daha fazla madalya almayı başardı... Avustralyalıların başarılı olmadıkları bir spor dalı yok gibi.” (Bryson, 1999: 113)

Yüzme, atletizm, bisiklet, kürek ve yelken, olimpiyatlarda Avustralyalı sporcuların en başarılı oldukları branşlar arasında yer alırken diğer büyük spor etkinliklerinde basketbol ve tenis gibi sporlarda da Avustralyalıların dünyada üst sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Bununla birlikte Avustralya'da özellikle İngiliz Milletler Topluluğu'nun birer parçası olan ülkelerde popüler olan kriket ve ragbi gibi sporlar da oldukça revaçta olduğu ve Avustralya bu sporlarda dünya çapında büyük başarılar elde ettiği gibi Avustralyalıların en çok oynadıkları ve takip ettikleri branşların başında tamamen kendine özgü kuralları olan Avustralya futbolu gelmektedir. Tüm bunların yanında, sporun Avustralya kültüründeki yeri ve Avustralyalıların spordaki başarılarının yanı sıra, Avustralya'nın büyük organizasyonlara başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmasının da bu ülkeyi bir “spor ülkesi” yaptığını belirtmek gerekmektedir. Yine olimpiyatlardan örnekler verilecek olursa 1956'da Melbourne, 2000'de ise Sydney yaz Oyunları'na ev sahipliği yapmış; 2032 için ise Brisbane, oyunlara ev sahipliği yapmaya hak kazanmıştır.³

---

² Yaz Olimpiyat Oyunları, tüm zamanların madalya sıralamasında ilk yedi sıra ise şu şekildedir: 1. ABD (2.629 madalya); 2. Sovyetler Birliği (1.010 madalya); 3. Büyük Britanya (916 madalya); 4. Fransa (751 madalya); 5. Almanya (655 madalya); 6. Çin (635 madalya); 7. İtalya (618 madalya). Bu sıralamada Sovyetler Birliği'nin madalya sayısına 1992 ve sonrasındaki oyunlarda Bağımsız Devletler Topluluğu ve Rusya Federasyonu sporcularının kazandığı madalyalar, Almanya'nın madalya sayısına ise 1968-1988 arasında Doğu Almanya adına yarışan sporcuların kazandığı madalyalar dâhil değildir.

³ Avustralya'nın ev sahipliği yaptığı diğer büyük spor organizasyonlarına örnek olarak teniste Avustralya Açık ve Formula 1'de Melbourne Grand Prix gösterilebilir.

Bu kadar güçlü olan bir spor kültürünün Avustralya için şüphesiz ki ekonomik bir boyutu da vardır. Avustralya hükûmetinin resmî verilerine göre spor, her yıl ülke ekonomisine doğrudan 50 milyar Avustralya doları katkı sağlamakta, sağlık ve eğitim alanındaki dolaylı katkılarıyla birlikte bu rakam 83 milyar doları bulmakta ve bu da ülke GSYH'sinin yüzde 2,5-3'üne karşılık geldiği gibi spor yapılan her bir dolarlık yatırımın 7 dolarlık bir getirisi olduğu anlamına da gelmektedir (Avustralya Hükûmeti, 2019).

Avustralya'da Spor Diplomasisinin Gelişimi

Bir spor ülkesi olan ve dünyada kendisini gerek sportif başarıları gerekse büyük organizasyonlara ev sahiplikleri ile bu şekilde konumlandıran Avustralya için spor diplomasisi de ülkenin kendi bölgesi ve dünyanın geri kalanı ile ilişkilerinin yürütülmesinde önemli bir araç hâline gelmiştir. Avustralya için spor diplomasisi “ortak bir spor sevgisi üzerinden insanları, toplumları, ulusları ve bölgeleri güvenlik ve refah inşası amacıyla bir araya getiren” ve “Avustralya için tüm dünyada ortaklıkların geliştirilmesi” sağlayan bir araçtır (Avustralya Hükûmeti, 2019).

Avustralya için spor diplomasisinin sistemli ve belirlenmiş hedeflere yönelik olarak organize bir şekilde kullanılması, 2000'li yılların başlarından itibaren söz konusu olmuştur. Önceki dönemlerde ülkenin diplomatik çevrelerinden ve spor camiasından bireylerin kişisel çabaları ile spor unsuru, Avustralya'nın dış ilişkilerinde bir rol oynarken bu dönemle birlikte özellikle yakın çevredeki ülkelere yönelik olarak sporun programlı bir şekilde diplomatik girişimlere dâhil edilmesi gündeme gelmiştir. 2006 yılından başlayarak Pasifik Okyanusu'ndaki ada ülkelerini kapsayan toplumsal gelişim programları ile spor yoluyla sağlıklı yaşam ve kadınlar ile engelli bireylerin spora katılımı üzerinden eşitsizliklerin azaltılması gibi hedeflere yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2009'dan itibaren yıllık 4 milyon dolar bütçeli Pasifik Spor Ortaklıkları programı ile Avustralya, Pasifik ada ülkelerinde insani gelişim ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyen ve dolayısıyla Avustralya'nın da söz konusu ülkeler ile ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan girişimlerini devam ettirmiştir.

2015 yılında Avustralya, ilk Spor Diplomasisi Strateji Belgesi'ni yayımlamıştır. Avustralya sporunun ülkenin ulusal çıkarlarını geliştirmek, diğer ülkelerle bireysel ve kurumsal ilişkileri daha üst seviyelere taşımak ve ülkenin yakın coğrafyasında yer alan bölgedeki kalkınma süreçlerini desteklemek açısından yüksek bir kapasite sunduğunun altını çizen bu strateji ile bir taraftan Pasifik Okyanusu'ndaki ada ülkelere, diğer taraftan da Avustralya'nın dış politika öncelikleri çerçevesinde belirli Asya ülkelerine

yönelik olarak çalışmalar sürdürülmüştür. Pasifik Okyanusu tarafında devam ettirilen Pasifik Spor Ortaklıkları çerçevesi ile 50 farklı ortaklık programı geliştirilmiş ve sağlıklı yaşam ile toplumsal eşitlik ve kapsayıcılığı amaçlayan bu programlara ilgili ülkelerde yaklaşık 1,5 milyon kişi katılmıştır. Asya tarafında ise Asya Spor Ortaklıkları kapsamında Japonya, Hindistan, Malezya, Singapur ve Sri Lanka ile spor alanında iş birliği projeleri tasalanarak hayata geçirilmiştir. Bu projeler sporcu antrenman metodolojisine yönelik bilgi paylaşımı, büyük spor etkinlikleri organizasyonu, yüksek performans antrenörlüğü, spor etiği, spor yoluyla kapsayıcılık, aktif ve sağlıklı hayat tarzlarını desteklenmesi gibi konulara odaklanırken temel amaç bir taraftan iş birliği yapılan ülkelerde sporun ve spor yoluyla toplumsal gelişimin desteklenmesi, diğer taraftan da Avustralya'nın ilgili ülkelerle diplomatik ilişkilerinin güçlendirilmesi olmuştur.

Bahsi geçen Spor Diplomasisi Stratejisi'nin başarısı üzerine Avustralya hükûmeti, daha geniş kapsamlı ve birçok farklı paydaşı bir araya getiren yeni bir yaklaşımı "Spor Diplomasisi 2030" başlığı ile 2019 yılında devreye sokmuştur. Bu yeni yaklaşım, Avustralya'nın farklı spor branşlarını, iş dünyasını ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını daha yakın bir iş birliği içerisinde bir araya getirip ülkenin spordaki başarısını ulusal çıkarları geliştirecek ve Avustralya'nın dünyadaki nüfuzunu ve itibarını daha ileri seviyelere taşıyacak şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Avustralya Hükûmeti, 2019). Spor Diplomasisi 2030, Avustralya için dört farklı stratejik öncelik çerçevesinde atılacak adımları belirleyerek somut bir yol haritası ortaya koymaktadır. Bu stratejik öncelikler: i. Sporun Avustralya'yı küresel ölçekte daha güçlü bir şekilde temsil etmesini sağlamak; ii. Komşu ülkelerle ilişkileri güçlendirmek; iii. Ticaret, turizm ve yatırım imkanlarını azami seviyeye çıkartmak; iv. Hint-Pasifik Bölgesi ve diğer bölgelerde toplumsal gelişime katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir.

Spor Diplomasisi 2030'un önemli bir çıkış noktası, Avustralya'nın dünya genelinde güçlü bir spor diasporasına sahip olduğu, başka bir deyişle Avustralyalı sporcuların, takımların, antrenörlerin, yöneticilerin, spor bilimcilerin ve spor girişimcilerinin dünyanın farklı ülkelerde güçlü bir konumda oldukları ve bu ülkelerde kurdukları ilişkilerle Avustralya'ya fayda sağladıkları gerçeğidir. Bu avantajdan faydalanarak Avustralyalı spor insanlarının faaliyetleri ile Avustralya'yı uluslararası sporda bir lider olarak konumlandırmak ve bunu yaparken de ülkenin diplomatik çıkarlarına hizmet etmek bir amaç olarak ortaya çıkmaktadır. Spor Diplomasisi 2030'da söz konusu amaçlara yönelik olarak dört somut adım önerilmektedir:

- Avustralya'nın spor alanındaki lider isimlerinin bilgi, beceri ve bağlantılarını geliştirerek Avustralya'nın küresel ölçekte daha güçlü bir şekilde temsil edilmesini sağlamak.
- Avustralya'nın güçlü spor markasını ülkenin küresel itibarını geliştirmek ve uzun soluklu ilişkiler tesis etmek için kullanmak.
- Uluslararası spor federasyonları ve kurumlarında Avustralya'nın daha fazla temsil edilmesini sağlamak.
- Spor diplomasisine yönelik bilgi, deneyim ve başarılı örnekleri kamu kurumları arasında ve spor camiası ile paylaşmak üzere dijital bir portal dâhil olmak üzere araçlar geliştirmek.

Yakın coğrafya ve komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla sporun ve spor diplomasisinin kullanılması, yukarıda anlatıldığı şekilde Spor Diplomasisi 2030'dan önce de Avustralya'nın bu alandaki çalışmalarının odak noktasını oluşturmuş ve bu yeni vizyon ile birlikte de daha yapılandırılmış ve sistemli bir hâle getirilmiştir. Tarihsel olarak Avustralya ile Pasifik ada ülkeleri arasında spor alanındaki ilişkilerin güçlü olması, söz konusu ülkelerden birçok sporcunun ve spor insanının hâlihazırda Avustralya'da kariyerlerini sürdürüyor olmaları bu alanda önemli bir avantaj sağlamaktadır.⁴ Yeni vizyon kapsamında devreye sokulan "PacificAusSports" Programı ile Avustralya ile Pasifik ülkeleri arasında karşılıklı olarak sporcu ve spor insanı değişimi ile müsabakaların artırılması için uygun bir zemin hazırlanmış ve üç yıl içerisinde, pandeminin olumsuz etkilerine rağmen özellikle ragbi, netbol ve futbol sporlarında ciddi bir gelişim sağlanarak Avustralya'dan ve Pasifik ülkelerinden toplam 850 sporcunun ve 47 bin izleyicinin katılımıyla 120 etkinlik gerçekleştirilmiştir (Leary, 2021).

Fiji'ye yönelik olarak ragbi sporunda yapılan çalışmalar "PacificAusSports" programı ile ilgili dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. 2022 yılında Avustralya'nın sağladığı mali kaynak sayesinde Fiji'den bir erkek takımı Avustralya ve Yeni Zelanda takımlarının oluşturduğu Super Rugby Pacific Ligi'ne, bir kadın takımı da Avustralya'nın Super W Ligi'ne dâhil edilmiştir. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, Avustralya Ragbi Federasyonu'nu bir dizi spor diplomasisi faaliyeti gerçekleştirerek

---

⁴ Bu ilişkilere bir örnek verilecek olursa hâlihazırda Avustralya erkek millî ragbi takımının yaklaşık yarısının Pasifik Adaları kökenli olduğu ve Avustralya ragbi liglerindeki sporcuların da yüzde 42'sinin ailelerinin yine Pasifik Adaları kökenli olduğu bilinmektedir (Leary, 2021).

PacificAusSports'un "spor yoluyla dostluk" mesajını vermekle görevlendirmiş, Avustralya'nın ragbi paydaşları Fiji'ye ve diğer Pasifik ada ülkelerine düzenli ziyaretler gerçekleştirerek hem teknik seminerler vermiş hem de toplumsal gelişim, kalkınma ve eşitlik inisiyatiflerine katkıda bulunmuşlardır. Bu çalışmalar sayesinde PacificAusSports programı, Daniel Millis'e göre "bugüne kadar Dışişleri Bakanlığı'nın yatırımlarının yetersiz kaldığı alanlarda ragbinin ortak dilini kullanarak başarılı olmaktadır" (Millis, 2023).

Bu noktada, ragbi ve kriket gibi İngiliz Milletler Topluluğu'na dâhil ülkelerde popüler olan sporların Avustralya'nın spor diplomasisi açısından özel önemine de değinmek gerekmektedir. Fiji'nin ragbi örneğinde olduğu gibi bu sporlar, söz konusu ülkelerde İngiltere'nin tarihsel etkisi ile bağlantılı olarak gelişmişlerdir ve dolayısıyla bir anlamda ortak bir payda oluşturmaktadırlar. Bu nedenle bu sporların Avustralya ile İngiliz Milletler Topluluğu'na dâhil diğer ülkeler arasında farklı bir bağ oluşturduğunu söylemek mümkünse de bu bağı iyi incelemek ve ortak paydanın sınırlarını anlamak gerekmektedir. Konuyu kriketin Avustralya ile Hindistan arasındaki ilişkilerdeki rolü üzerinden inceleyen Brian Stoddart'a göre bu spor iki ülke arasındaki ilişkilerde merkezi bir konuma sahiptir ve hatta her iki tarafın birbirini anlaması için bir metafor işlevi görmektedir. Buna karşılık İngiltere'den çıktıktan sonra bu ülkelere gelen kriket sporu her ikisinde de farklı sosyal bağlamlar içerisinde farklı dönüşümler geçirmiştir ve bugün de farklı ve hatta çoğu zaman birbiriyle zıt sosyal pratiklere işaret etmektedir. Dolayısıyla "ortak bir kriket kültüründe ısrar etmek sorundur" (Stoddart, 2008: 1671).

PacificAusSports programı ile karşılıklı müsabaka ve sporcu trafiğinin artmasıyla toplumlar arasında ilişkilerin güçlendirilmesi ve bunun da Avustralya'nın diplomatik girişimlerine katkı sağlaması hedeflenmektedir. Sarah Leary, bu anlamda sporun rolünü oldukça isabetli bir şekilde ifade etmektedir: "Bir bağlantı kurma unsuru olarak spor çok kuvvetli bir araçtır. Spor, diplomatların etkileşime girmek istediğimiz toplumlara bir ayna tutmalarını ve aynı zamanda bizim neyi takdir ettiğimizi göstermemizi sağlar." (Leary, 2021). Bahsi geçen amaçlar doğrultusunda Spor Diplomasisi 2030'da dört somut adım önerilmektedir:

- Pasifik ada ülkelerinden üst düzey sporcuların ve takımların Avustralya'daki müsabakalarda yer ve uluslararası etkinliklerde daha fazla yer almaları için imkanlar yaratmak,
- Pasifik ada ülkelerinden gelişim sergilemekte olan yetenekli sporcuların Avustralya'da yüksek performanslı antrenman almalarını sağlamak,

- Avustralya'nın farklı spor branşlarının Pasifik ada ülkelerindeki varlıklarını artırmak,
- Hint-Pasifik Bölgesi'nde sporu kullanarak diplomatik ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik fırsatları hedef odaklı bir şekilde tespit etmek.

Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı da Pasifik ada ülkelerinden takımların Avustralya'ya gelerek müsabakalara katılmalarının sağlayacağı faydalara değinmektedir: “Bu yeni spor takımları ve işletmeler; Pasifik ülkelerinden sporcular, antrenörler, destek personeli ve idareciler için yeni istihdam fırsatları sağlayacaklar. Takımlar, Avustralya'dan ve Pasifik genelinden sponsorluk da çekecekler ve kendi evlerinde oynadıkları zaman bu anlamda bir ilgi oluşturacakları gibi Avustralya'da maç yaptıklarında da Pasifik diasporasının ilgisini çekecekler. Benzer şekilde Avustralya'dan takımlar da düzenli olarak bölgeye seyahat ederek Pasifik ada ülkelerinin ekonomilerine katkıda bulunacaklar” (Avustralya Hükümeti, 2021: 295).

Ekonomik beklentiler, Spor Diplomasisi 2030 vizyonunu şekillendiren temel bir unsurdur ve hâlihazırda büyük bir spor ekonomisine sahip olan Avustralya, spor diplomasisi vasıtasıyla ülkenin dış ekonomik ilişkilerini de geliştirip bu şekilde artan bir getiri sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan ev sahipliği yapılacak büyük spor organizasyonları üzerinden turizm, ticaret ve yatırım imkanlarının artırılması, diğer taraftan da Avustralya'nın önde gelen sporcu ve spor temsilcilerinin birer “influencer” olarak yeni ekonomik açılımların geliştirilmesine katkı sağlamaları temel hedefler olarak ortaya çıkmaktadır. Spor Diplomasisi 2030, bu çerçevede şu girişimleri önermektedir:

- Avustralya'nın spor yönetimi, yüksek performans ve teknoloji alanındaki üstün özelliklerinin dünyanın belli başlı pazarlarında tanıtmak,
- Avustralya'nın başlıca uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliği yapma hakkını kazanmasını ve bu etkinlikler üzerinden geniş ekonomik fırsatları yaratılmasını sağlamak,
- Avustralya sporunu diplomasi ve ticaret ağlarıyla birleştirerek daha fazla Avustralyalı şirket ve işletme için dünya piyasalarının sunduğu potansiyele erişim sağlamak,
- Üst düzey sporcu ve diğer spor paydaşlarından uygun olanları tespit etmek, onlara gerekli eğitimi vermek ve Avustralya'yı ticaret

misyonları ve hedef odaklı spor diplomasisi girişimleri dâhil olmak üzere farklı şekillerde temsil etmelerini sağlamak.

Hint-Pasifik Bölgesi ve diğer bölgelerde toplumsal gelişime katkıda bulunmak, Spor Diplomasisi 2030 stratejisinin dördüncü ayağını oluşturmaktadır. Burada amaçlanan; bölge ülkeleri ile devlet, sivil toplum, özel sektör ve diğer paydaşlar nezdinde spor içerikli ortaklıklar kurarak sosyal, ekonomik ve siyasi kapsayıcılığa, eşitsizliklerin azaltılmasına katkıda bulunmaktır. 2000’li yılların başından itibaren bölge ülkelerinde sürdürülmekte olan programlar bu alanda güçlü bir altyapı oluştururken program dâhilinde, Avustralya’nın da dış politika öncelikleri çerçevesinde, altı Pasifik ülkesi (Fiji, Nauru, Papua Yeni Gine, Samoa, Tonga, Vanuatu) ile dört Asya ülkesine (Endonezya, Filipinler, Hindistan ve Sri Lanka) odaklanılması öngörülmektedir. Hint-Pasifik Bölgesi’ne yönelik olarak Spor Diplomasisi 2030 stratejisinin temel hedefleri şu şekildedir:

- Pasifik ülkelerinde kadınların ve kız çocuklarının spora daha fazla katılımlarını sağlamak ve liderlik pozisyonlarına yükselebilmeleri için imkanlar yaratmak,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini, engelli bireylerin sosyal hayata daha fazla katılımını, toplumsal uyum ve sosyal dayanışmayı, sağlıklı hayat tarzlarını desteklemek için sporun gücünü kullanmak,
- Daha güvenli, adil ve erişebilir bir spor ortamı için kurumsal politikaları, uygulamaları ve sistemleri desteklemek,
- Sporun, Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne katkılarına farkındalığın artırılmasına yönelik küresel ölçekteki çabalara destek vermek.

Spor yoluyla toplumsal gelişime katkı sağlamayı amaçlayan girişimlere bir örnek olarak Pasifik Voleybol Ortaklığı projesi verilebilir. Program Fiji Voleybol Federasyonu tarafından 17-75 yaş arasındaki Fijili kadınlar için Avustralya Voleybol Federasyonu’nun desteği ile gerçekleştirilmiştir. Programın “kadınlar için daha fazla spor imkânı yaratılması ve bunun sonucunda da kadına yönelik şiddetin azaltılması konusunda Fiji ile Avustralya’nın ortak değerleri yansıttığı” ve başarısının uluslararası çevrelerce kabul gördüğü değerlendirilmektedir (Conley-Tyler ve Ryan, 2020).

Sonuç

Avustralya'nın mevcut spor diplomasisi stratejisi; özetle Avustralya sporunun diplomatik kapasitesini geliştirerek ulusal çıkarlara daha etkin bir şekilde hizmet etmesini sağlamayı, Avustralya'nın başta Pasifik ada ülkeleri olmak üzere yakın coğrafyası ile ilişkilerini güçlendirerek buralardaki nüfuzunu artırmayı, ülkenin spor endüstrisinin uluslararası profilini güçlendirerek ticaret ve yatırım imkanlarını daha yüksek seviyelere çıkartmayı ve Avustralya'nın bölgesinde kendisini toplumsal ve insani gelişime katkı veren ve öncülük eden bir aktör olarak konumlandırmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda Avustralya açısından spor diplomasisinin diğer birçok ülke deneyimden olduğu gibi uluslararası ilişkilerde yaşanan "sorunları çözmek" ya da "normalleşmeyi sağlamak" gibi reaktif amaçlardan ziyade ülke imajını ve ülkenin bölgesel/küresel nüfuzunu güçlendirmek, iş imkanları ve ekonomik getiri yaratmak artırmak, toplumsal gelişimi ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunmak gibi proaktif amaçlara yönelik olarak tasarlanarak hayata geçirildiğini söylemek mümkündür.

Avustralya'nın deneyimi, spor diplomasisi uygulayan ya da uygulamayı planlayan diğer ülkeler için önemli veriler sunmaktadır ve bu nedenle de detaylı bir şekilde incelenmesinde fayda vardır. Bununla birlikte Avustralya'nın stratejisinin ve bu alandaki uygulamalarının, ülkenin kendi koşullarına göre şekillendiğini, Avustralya'nın genel dış politika çerçevesi ve öncelikleri doğrultusunda oluştuğunu, ülkenin coğrafi konumu ve ekonomik yapısı ile yakından ilgili olduğunu ve arkasındaki köklü spor kültüründen güç aldığını unutmamak gerekir. Farklı ülkelerin farklı koşulları, farklı öncelikleri ve farklı spor kültürleri, spor diplomasisinde de farklı yaklaşımlar ve farklı uygulamalar üretecektir. Bu da 21. yüzyıl dünyasının dinamik, çok paydaşlı, rekabetçi ve yeniliğe açık diplomatik ortamını besleyeceği kadar ülkeler arasındaki ilişkilere de zenginlik katacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdi, K., Talebpour, M., Fullerton, J., Ranjkesh, M. J. ve Jabbari Nooghabi, H., “Converting Sports Diplomacy to Diplomatic Outcomes: Introducing a Sports Diplomacy Model”, *International Area Studies Review* 21:4 (2018): 365-381.
- Avrupa Komisyonu, *Report to Commissioner Tibor Navracsics*, Brüksel, 2016.
- Avrupa Komisyonu, *Sport Diplomacy: Identifying Good Practices*, Lüksemburg, 2018.
- Avustralya Hükûmeti, *One Region, One Family, One Future: Deepening Relations with the Pacific Nations Through Trade*, Canberra, 2021.
- Avustralya Hükûmeti, *Sports Diplomacy 2030*, Canberra, 2019.
- Avustralya Spor Komisyonu, *AUSPLAY National Sport and Physical Activity Participation Report*, Canberra, Kasım 2022.
- Bryson, B., *Down Under*; Doubleday, Sydney, 1999.
- Conley-Tyler, M. ve Ryan, C., *Sports Diplomacy - A Win for Women in the Indo-Pacific*, Australian Outlook, <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/sports-diplomacy-a-win-for-women-in-the-indo-pacific>, 6 Nisan 2020.
- Deos, A. “Sport and Relational Public Diplomacy: The Case of New Zealand and Rugby World Cup 2011”, *Sport in Society* 17: 9 (2014): 1170-1186.
- Dichter, H. L., “The Diplomatic Turn: The New Relationship Between Sport and Politics”, *International Journal of the History of Sport* 38:2-3 (2021): 247-263.
- Goldberg, J., “Sporting Diplomacy: Boosting the Size of the Diplomatic Corps”, *The Washington Quarterly* 23:4 (2000): 63-70.
- Leary, S., *Stepping Up Sports Diplomacy in the Pacific: An Australian Perspective*, CPD Blog, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/stepping-sports-diplomacy-pacific-australian-perspective>, 11 Ağustos 2021.
- Lemke, W., “The Role of Sport in Achieving the Sustainable Development Goals”, *UN Chronicle*, <https://www.un.org/en/chronicle/article/role-sport-achieving-sustainable-development-goals>, Ağustos 2016.
- Millis, D., *Rugby Relations: Australia’s Best Diplomatic Asset in the Pacific*, The Strategist, <https://www.aspistrategist.org.au/rugby-relations-australias-best-diplomatic-asset-in-the-pacific>, 6 Mart 2023.
- Murray, S., “The Two Halves of Sports-Diplomacy”, *Diplomacy and Statecraft* 23:3 (2012): 576-592.
- Murray, S. ve Pigman, G. A., “Mapping the Relationship Between International Sport and Diplomacy”, *Sport in Society* 17:9 (2014): 1098-1118.

- Murray, S., *Sport Diplomacy: Origins, Theory and Practice*, Routledge, Oxon, 2018.
- Murray, S. ve Price, G. *Towards a Welsh Sports Diplomacy Strategy*, British Council Wales, Ekim 2020.
- Nygård, H.M. ve Gates, S., “Soft Power at Home and Abroad: Sport Diplomacy, Politics and Peacebuilding”, *International Area Studies Review* 16:3 (2013): 235-243.
- Rofe, J.S., “Sport and Diplomacy: A Global Diplomacy Framework”, *Diplomacy and Statecraft* 27:2 (2016): 212-230.
- Stoddart, B., “The Centrality of Cricket in Indo-Australian Relations: India, Australia and the ‘Cricket Imaginary’”, *The International Journal of the History of Sport* 25:12 (2008): 1671-1685.
- Trunkos, J. ve Heere, B., “A Primer on Using Sport for Diplomatic Purposes”, *Case Studies in Sport Diplomacy*, ed. C. Estherick, B. Baker, S. Jackson, M. Sam, West Virginia University Press, Morgantown, 2017: 1-18.
- Ward, T., *Sport in Australian National Identity*, Routledge, Oxon, 2010.

AVUSTRALYA'NIN ENGELLİLERDE SPOR EĞİTİMİ YAKLAŞIMI VE PARALİMPİK OYUNLARI

Ebru Elif DURMAZ*

Giriş

Avustralya, Asya-Pasifik coğrafyasında Dünya Bankası (*World Bank*) tarafından yüksek gelir grubunda gelişmiş bir ekonomi olarak tasnif edilmiş bir ülkedir (World Bank 2021). Bulunduğu coğrafyada Yeni Zelanda, Kore Cumhuriyeti ve Japonya ile birlikte “gelişmiş ülkeler” arasında yer alan Avustralya, son yıllarda Olimpik ve Paralimpik Oyunları’nda adından sıkça söz ettiren bir aktör konumundadır.

Bu çalışmada, Avustralya’nın spor başarılarının arka planına inilerek ülkenin spor eğitimi politikaları ve yaklaşımları değerlendirilecektir. Bu değerlendirme yapılırken spor bilimlerinin, sosyoloji ve psikoloji gibi bilimlerle olan ilişkisi çerçevesinde kapsadığı konuların çeşitliliği ve iç içe geçmiş yapısı nedeniyle özel bir yeri olan Engellilerde Spor Eğitimi’ne ait politikalar ve ülkenin Paralimpik Oyunları’ndaki başarıları özellikle mercek altına alınacaktır.

İlk bölümde, literatürde engellilik, bozukluk, özürlülük ve yetersizlik gibi birbirinin yerine kullanılan ancak anlam açısından çeşitli farklılıkları olan kavramlar açıklanmıştır. Sonrasında, engellik ve spor ilişkisi özelinde sporun engellilerin eğitimindeki rolü vurgulanmıştır.

Çalışmanın devamında, özellikle gelişmiş ülkelerin kültürel değerlerini de birbirine tanıtmakta sporu bir araç olarak kullandığı ve sporun bu bağlamda önem arz eden yeri açıklanmıştır.

Avustralya’nın da sportif başarıya verdiği önemi, bütçelendirme bağlamında desteği ortaya konulmuştur. Ülke, “Aktif Avustralya” hedefi ile kitlesel spora önem vermiş; olimpiyatlara ayırdığı cömert fon ile de elit sporun gelişimindeki çitayı yukarı çıkarmıştır. Bu desteklerin bir sonucu olarak da Paralimpik Oyunları’ndaki performansı madalya sayıları ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

---

* *Doktora Adayı, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı, ebruelifdurmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5251-6119.*

Engellilik Kavramı

Uzun yıllardır engellilik kavramı, tanım olarak özürlü, sakat vb. gibi kavramlarla aynı anlamda veya birbirlerinin yerine kullanılmış olsa da bu kavramlar birbirinden farklıdır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımlarına göre (2021);

Bozukluk, bireyin psikolojik anatomik ve fizyolojik yapı ve fonksiyonlarındaki kayıp ya da noksanlıktır.

Özürlülük, meydana gelen herhangi bir bozukluk nedeniyle bireyin bir işi normal akranları seviyesinde yapabilme yeteneğini kaybetmesi ya da kısıtlanmasıdır.

Engellilik, bir yetersizlik ya da bozukluk nedeniyle bireyin toplumun bireyden beklediği öz denetim, akademik başarı, sosyal beceriler gibi toplumsal uyum davranışlarını ifa edememesidir.

Bu tanıma göre insan organizmasının üç yapısal özelliği bulunmaktadır. Bunlar psikolojik, fizyolojik ve anatomik yapılarıdır. Bu yapılardan herhangi birindeki problemten dolayı norm gruptan farklılaşma söz konusu ise bu durum “bozukluk”, “yetersizliktir”. Birey bu bozukluktan dolayı bir aktiviteyi normal kabul edilen sınırlar içerisinde yapamayacak düzeyde ise bu durum “özürlülük” olarak tanımlanmaktadır. Bu özürlülük bireyin toplum içerisindeki uyumsal davranışlarından en az ikisini yerine getirmesini engelliyorsa bu durum ise “engellilik” olarak tanımlanmaktadır. Örneğin herhangi bir uzvunu kaybetmiş bir birey sosyal ve kültürel olarak toplum içerisinde rollerini ifa edebilir ve engelli olmayabilir. Engellilik durumundan bahsedebilmek için var olan yetersizliğin kişinin toplum içerisindeki görevlerinin yerine getirememesini ne ölçüde etkilediğinin bilinmesi gereklidir (Özer 2017:3).

Farklı nedenler ile ortaya çıkan engellilik durumu temel olarak 5 grup altında ele alınmaktadır:

1. Zihinsel engelli
2. Görme engelli
3. İşitme ve konuşma engelli
4. Ortopedik engelli
5. Yaygın gelişimsel bozukluklar

BM, engellilik olgusunun sadece bir kavram olduğunu belirtmiştir. Engelliliğe, özel gereksinime muhtaç bireylerin normal bireylerle bir arada topluma bütünüyle uyum sağlayabilmesini sınırlayan olumsuz tutum, davranış ve çevresel koşulların büyük etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Gelişmiş bir ülkede gerekli düzenlemeler yapıldığında engelli bir birey çevresindeki olanaklardan bağımsız olarak yararlanabilecek ve engellilik durumunun etkilerini azaltarak yaşamına devam edebilmektedir. Örneğin tekerlekli sandalyedeki bir birey gelişmiş bir ülkede gelişmiş çevre koşulları sayesinde çevresindeki sosyal aktivitelerden ve spor etkinliklerine rahatlıkla katılabilmektedir. Ancak çevre koşulları, yollar ve binalar uygun düzenlenmediğinde aynı birey için evinden dışarı çıkmak güçleşecek ve engellilik durumunun etkilerini daha fazla hissedecektir. Bunun doğal sonucu olarak da ruhsal ve fizyolojik hastalıklar gibi diğer engellere zemin hazırlanmış olacaktır (Özer 2017:4; Öztapak 2017:358).

İnsanın psikolojik ve fizyolojik işlevlerindeki yetersizlik ve bunun sonucunda oluşan hareket ve davranış yeteneğindeki sınırlılık bireyi toplumdaki norm gruptan farklı yapar. Özel gereksinimleri olan bu bireyler bu farklılıklarından dolayı toplumda ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bundan dolayı ihtiyaçlarını normal yollar dışında giderebilen ve özel gereksinime ihtiyaç duyan bu bireylerin kim olduğu ihtiyaçların ne olduğu nasıl giderileceği ve en önemlisi içinde oldukları durumun tanımlamaların doğru bir biçimde ele alınması oldukça önemlidir (Yetim 2014:5).

Engellilik ve Spor

Sportif etkinlikler yaşam içerisinde bütün insanlar için önemli bir yere sahiptir. Spor, bireylerin fiziksel, ruhsal, sosyal açıdan gelişimlerine önemli derecede katkı sağlar. Fakat söz konusu engelli bireyler olduğunda ise bu durum daha fazla önem taşımaktadır. Sporun normal gelişim gösteren bireylerin her açıdan sağlıkları üzerine yaptığı katkıların hepsi ve çok daha fazlası engelli bireylerin sağlıkları üzerinde de gözlemlenmektedir. Bu nedenle engelli bireylere yönelik geliştirici faaliyetlerin içerisinde spor oldukça etkin bir konumda yer almaktadır (Tekkurşun-Demir ve İlhan 2020: 50).

Engelliler için spor, engelli bireylere yönelik iyileştirme ve hobi olarak yapılan aktiviteler ve yarışmalara katılma gibi çeşitli sportif faaliyetleri kapsamaktadır (Acet 2021:2; Konar ve Yıldırım 2012:209). Engelliler bireyler için sportif faaliyetlerin en önemli amacı rehabilitasyon ve sosyalizasyondur (Konar 2003:162). İnsan sosyal bir varlıktır.

Farklılıklarından dolayı engelli birey için topluma entegre olabilmek ve toplumla bütünleşebilmek, sosyalleşmek oldukça zordur. Spor, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığına sağladığı katkıların yanı sıra bir takıma ait olma, arkadaşlık, güven duyma, rekabet içerisinde olma ve arkadaşlık gibi duyguları yaşama fırsatı vererek bu bireylere toplum içerisinde sosyal rolünü de kazandırır. Bütün dünyada geçerli olan bu sosyal rolün dili ise spordur (Yetim 2014:7). Dolayısıyla engelli bireylerin sosyal uyum sağlama sürecinde spor önemli bir araç olarak göz önünde bulundurulmalıdır (İlhan 2008:322).

Spor aracılığıyla gerçekleştirilen rehabilitasyonda bu bireyler, sahip oldukları yetersizlikleri ile başa çıkmayı ve sınırlılıklarını azaltmayı öğrenirler. Engellilere sunulan tedaviler içerisinde sporu farklı kılan şey eğlencedir. Spor bireye keyif verir, diğer bireyler ile doğal olarak iletişimde olmasını sağlar. Spor yapan engelli birey çevresini geliştirir ve paylaşım duygusunu hisseder. Hayattan alınan hazzı arttırarak daha anlamlı bir hayat yaşaması için fırsat verir (Koparan 2003:159-158).

Spor, aynı zamanda ailesi tarafından olumlu kabule ulaşamamış, toplum tarafından olumsuz davranışlara maruz kalmış, daha çok başarısızlık duygusuna tatmış olan engelli bireylerin yaşamış oldukları bu olumsuzlukların doğal sonucu olarak gösterdikleri öfke şiddet ve saldırganlık gibi davranışlarını kontrol altına almalarına yardımcı olur. Bir sportif faaliyet içerisinde akranları ile iletişim içinde olan engelli bireye spor sayesinde kendi yeteneklerinin farkına varabilir, bağımsız hareket edebilme yeteneğini geliştirebilir ve benlik saygısını olumlu yönde arttırabilir (Ergun 2011: 42).

Sonuç olarak nasıl ki eğitim hakkı, temel bir insan hakkı ise engelli bireylerin haklarını kazanmada temel rol oynuyor ise spor ve oyun hakkı da söz konusu olduğunda normal bireyler gibi engellilerde bu hakkın dışında tutulamaz (Guo 2020:678). İnsan hakları ve fırsat eşitliği olguları açısından özel gereksinime ihtiyaç duyan bireylerin, normal gelişim gösteren bireyler gibi spor eğitiminden faydalanmaları bu bireylerin demokratikleşme sürecine de katkı sağlamaktadır.

Avustralya'nın Spor Sistemi ve Paralimpik Oyunları

Ülkeleri, kalkınma seviyeleri açısından gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak sınıflandırırken sadece ekonomik açıdan bakmak yetersiz kalmaktadır. Eğitim bu açıdan büyük bir rol oynayan olgudur. Dolayısıyla kalkınma ve eğitim birbirini besleyen iki unsurdur. Özellikle gelişmiş

ülkelerde eğitime ayrılan ödenek ve emek daha fazladır. Bunun bir nedeni olarak eğitimin sadece okur-yazarlıkla ilgili değil her açıdan donanımlı insanlar yetiştirerek ülkelerin ekonomik sosyal ve siyasi açıdan üretkenliklerini arttırarak kalkınmalarına katkı sağlamaktır (Günkör 2017: 27).

Bütün dünyayı etkileyen spor da çok boyutlu değerli bir toplumsal olgudur ve ülkelerin her açıdan kalkınmasında büyük rol oynamaktadır (Tuncel 2014:6). Aynı zamanda spor bir ülkenin tarihinin evriminde çok önemli olan temalar ve meseleler hakkında önemli bilgiler sağlayabilir. Bununla birlikte bir yerdeki bilimin derinliği, spor gelişimi açısından büyüklükleri ve güçleri ile de ilişkilidir (Nauright 2012:315).

Dünyada özel eğitime muhtaç çocuk sayısı oldukça fazladır. Bundan dolayı bu çocuklara da spor politikası içerisinde yer vermek kaçınılmazdır. Aksi takdirde spora herkesten çok ihtiyacı olan bu grup dışlanmış olacaktır. Çünkü spor, fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak engellilerin toplumla bütünleşmesinin en kolay yoludur (Yetim 2014:8).

Her geçen gün daha çok engelli öğrencinin eğitim ve spor politikaları çerçevesinde normal okullara dâhil edilmesi dünya çapında bir çaba hâline gelmektedir. Avustralya gibi bazı ülkeler eğitimde ayrımcılıktan ziyade birleştirici ve kapsayıcı yasalara sahiptir. Bu durum dolayısıyla ülkelerin eğitim ve spor politikalarına da tesir etmektedir (Sharma ve ark. 2008:773).

Bölgesinin en gelişmiş ülkelerinden birisi olan Avustralya, engelli hakları konusunda insan hakları mevzuatının yürürlüğe girmesine yol açan uluslararası sosyal hareketlerden etkilenmiştir. Avustralya, Birleşmiş Milletler'in Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi (1974), Uluslararası Engelliler Yılı (1981) ve Engelli On Yılı (1983-1992) gibi art arda gelen girişimlerinden etkilenmiş ve bu etkilenme birçok değişimin yolunu açmıştır. Avustralya'nın 2008'de onayladığı, engellilerin insan haklarının en kapsamlı şekilde tanınmasını sağlayan 2006 yılındaki Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi bu değişikliklerdendir (Hartley 2015:414).

Avustralya'da engelli haklarının artmasını sağlayan bir diğer önemli dönüm noktası da 1986 Engelliler Hizmet Yasası'dır. Engellilerin politika süreçlerinde yer almalarını sağlar ve önemli dönüşümlerin gerçekleşmesi için fırsatlar yaratır. Ayrıca benimsediği temel ilkeler arasında "İnsan değerine ve onuruna saygı" ilkesi yer alır. Engellilere toplumun diğer üyeleriyle kapasitelerini gerçekleştirme konusunda aynı haklara sahip olma

ve yaşamlarıyla ilgili karar alma süreçlerine etkin katılma gibi fırsatlar sunar (Gale ve Tranter 2011: 29-31; Hartley 2015:414).

Ayrıca yine 1986 yılında Avustralya’da kurulan Avustralya İnsan Hakları Komisyonu için 1992 Engelli Ayrımcılık Yasası ve Engelli Eğitim Standartları gibi mevzuatlar için yasal zemin oluşturdu. Engelli Eğitim Standartları, Ağustos 2005’te yürürlüğe girmiştir. Standartlar, engelli öğrencilerin eğitim ve öğretime erişme ve katılma haklarını netleştirmek ve eğitim sağlayıcılara daha fazla rehberlik sağlamak için tasarlanmıştır.

Eğitim, İstihdam ve İş Yeri İlişkileri Dairesi’nin yapmış olduğu eğitim için engellilik standartlarının gözden geçirilmesine ilişkin raporunda, engelli öğrencilerin genellikle spor ve kamp gibi fırsatlardan mahrum bırakıldığı spor ve kamplar gibi etkinlikler için her zaman gerekli uyarlamaların yapılmadığını belirlemiştir. Oysaki engelli öğrencilerin öğrenme deneyimleri için özellikle sportif faaliyetlerin yeri çok büyüktür. Mümkün olduğunca engelli öğrencilerin bu faaliyetlere katılmasını kolaylaştıracak ve arttıracak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Eğitimin önemli bir kısmını bu faaliyetler oluşturur, dolayısıyla engelli bireyler bu faaliyetlere katılmadıkları takdirde daha da fazla dezavantajlı konuma düşmektedirler (Australian Government 2012: 21).

Genel olarak Avustralya’da sporun gelişmesinde federal hükümetin sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak spor aktiviteleri, mahalli kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir. Hükümet ve eyalet yönetimleri bu organizasyonlara sponsor desteği vermektedir. Avustralya hükümetinin bir kurumu olan Avustralya Spor Komisyonu (ASC), 1989 Avustralya Spor Komisyonu Yasası uyarınca 1985 yılında kurulmuştur ve devlet adına sporu yönetir. Sporu desteklemekten ve spora yatırım yapmaktan sorumludur. Spora katılımı artırmaya yönelik programlar sunmak için çeşitli devlet daireleri, ulusal spor organizasyonları (NSO’lar), spor kuruluşları, eyalet ve bölge spor ve rekreasyon departmanları; okullar, topluluklar ve yerel kulüplerle birlikte çalışır (Hallmann ve Petry 2013:226). Spora rekreatif amaçlı katılım programları öncelikli olmakla birlikte Avustralya’da hükümet, ASC aracılığı ile hem elit hem de kitle sporuna yönelik katılımın artmasından sorumludur. Ayrıca spora katılımdan, spor endüstrisinin büyümesiyle bağlantılı faaliyetleri desteklemekten ve daha geniş spor sektörünü yönlendirmekten sorumlu olarak yüksek performanslı spor sistemine de liderlik etmektedir (Sunay 2019:504).

Bundan dolayı Avustralya'daki uluslararası ve olimpik spor başarısı elde etmek için devlet desteği ve müdahalesi de her geçen gün artmaktadır. Bunun sonucu olarak Avustralya Spor Enstitüsü gibi ulusal elit spor enstitüleri kurulmuştur (Hallmann ve Petry 2013: 40). Avustralya Spor Enstitüsü, spora dair amaçlarını gerçekleştirirken ulusal enstitü ağı, Avustralya Olimpiyat Komitesi, Avustralya Paralimpik Komitesi, Avustralya Federal Devleti, Ulusal Spor Mahkemesi gibi kilit ortaklarla birlikte çalışmaktadır (Sportaus 2021).

Avustralya Spor Komisyonu tarafınca da uygulanan stratejilerinde, organize spora katılan daha fazla Avustralyalıyı hedefleyerek Avustralya'yı "Aktif Avustralya" hâline getirme çabası dikkat çekmektedir (Sunay 2019:500). Sürekli gelişmekte olan bir spor ekosistemine sahip Avustralya, sporcularının uluslararası organizasyonlarında kazandıkları madalya sayılarını arttırmalarına yardım eden, bütüncül ve işbirlikçi bir yüksek performans sistemine sahip olup, bu sistemin istikrarlı bir şekilde uygulanmasıyla nüfusunun çok büyük bir oranının sportif faaliyet içinde olduğu belirlenmiştir. Bu oranı yakalamada etkili olan uygulamaların başında okullarda spor programlarının uygulanması ile engelli bireylerin ve kadınların spora katılımı gelmektedir (Cuskelly ve ark. 2013: 232).

Avustralya hükûmeti, 2022-23 bütçesinde spora ayrılan paya ek olarak 10,3 milyon doları (AUD) kadınlarda spora, 10,3 milyon doları (AUD) "Sport Australia" programına; 10,6 milyon doları da (AUD) 2024 Paris Paralimpik Oyunları'na hazırlık için paralimpik atletlere harcanmak üzere toplamda 155 milyon dolarlık (AUD) bir bütçe açıklamıştır (Sportaus 2022). Bu da hükûmetin günümüzde spora verdiği önemi açıklamak adına somut bir göstergedir.

Paralimpik Olimpiyatları'nda Avustralya

Yunancada "para" (yanında) ve olimpik kelimelerinin birleşiminden türetilen paralimpik kelimesinin anlamı, Paralimpik Oyunları'nın, olimpiyatların paralel oyunları olduğu ve birbirleri ile yan yana olduğudur (Özdemir ve İlkın 2020: 46).

Paralimpik Oyunları, Dünya'nın farklı ülkelerinden gelen ve farklı engel sınıflarından sporcuların katıldığı büyük bir organizasyondur. Dört yılda bir Yaz ve Kış Paralimpik Olimpiyatları olmak üzere Olimpiyat Oyunları'nın hemen arkasından yapılmaktadır. Sporcular, engellerine uygun sınıflandırmada yarışmaktadırlar (Howe ve Jones 2006: 29-32).

Ülkeler sporu bir araç olarak kendi değerlerini diğer ülkelere aktararak küresel bir algı oluştururlar (Özbey 2021:109). Paralimpik Oyunları ise bu anlamda dünyanın takip ettiği ve ilgisini çeken bir olgudur. Bundan yola çıkarak ülkelerin olimpiyatlardaki başarılarının tesadüfi olmadığını, olimpiyatlardaki başarı sıralaması ülkeler için oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Avustralya, 1960 yılından bu yana düzenlenen tüm Paralimpik Oyunları'na resmî olarak katılmıştır. Daha önce Avustralya Paralimpik Komitesi olarak adlandırılan Paralimpik Avustralya (PA), 1990 yılında kurulmuş olan Avustralya'daki ulusal paralimpik komitesidir. Bu komite, Yaz ve Kış Paralimpik Oyunları'nda yarışmak üzere Avustralya paralimpik takımlarının seçilmesi ve hazırlanmasının yanı sıra, sporculara ve yarışmalara fon sağlanmasından sorumludur. Ayrıca engelli Avustralyalı sporcuların gelişimleri yönünde sınıflandırılmasını sağlamak, Paralimpik Oyunları'na katılabilecek engelli kişilerin belirlemede gerekli yetenek taramaları çalışmalarını yürütmek, Avustralyalı okul çocuklarını paralimpik sporcular olarak yetiştirmek için gerekli programları sağlamak gibi sorumlulukları bulunmaktadır. (Avustralya Olimpiyat Komitesi 2022).

Yaz Paralimpik Oyunları

Avustralya, Yaz Olimpiyat oyunlarına iki kez ev sahipliği yapmıştır. Birincisi 1956'da Melbourne'de, ikincisi ise 2000'de Avustralya'nın büyük başarı gösterdiği Sidney'de gerçekleşmiştir. 123 ülkeden 3.879 katılımcının yer aldığı Sidney Paralimpik Oyunları'nda (2000) Avustralya, 63'ü altın, 39'u gümüş olmak üzere toplamda 149 madalya ile en fazla madalya kazanan ülke olmuştur (Paralympic.org 2022). Ayrıca ülke, 2032'de Brisbane'de üçüncü kez Yaz Olimpiyatları'na ev sahipliği yapacaktır. Aşağıdaki tabloda Avustralya'nın Yaz Paralimpik Oyunları'ndaki madalya sayıları görülebilir.

Tablo 1. Avustralya'nın Yaz Paralimpik Oyunları'ndaki Madalya Sayıları

	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
Roma 1960	3	6	1	10
Tokyo 1964	12	11	7	30
Tel Aviv 1968	15	16	7	38
Heidelberg 1972	6	9	10	25
Toronto 1976	16	18	7	41
Arnhem 1980	12	21	22	55
Stoke Mandeville & New York 1984	49	54	51	154
Seul 1988	23	34	38	95
Barcelona 1992	24	27	25	76
Atlanta 1996	42	37	27	106
Sidney 2000	63	39	47	149
Atina 2004	26	39	36	101
Pekin 2008	23	29	27	79
Londra 2012	32	23	30	85
Rio 2016	22	30	29	81
Tokyo 2022	21	29	30	80
Toplam	389	422	394	1.205

Kaynak: Uluslararası Paralimpik Komitesi (2022)

(Not: Yukarıdaki tablo bu çalışma için yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Avustralya'nın en çok altın madalya kazandığı branşlar, sırasıyla atletizm ve yüzmedir. Aşağıdaki tabloda bu iki branşta ülkenin kazandığı madalya sayıları tasnif edilerek verilmiştir.

Tablo 2. Avustralya'nın Atletizm ve Yüzme Branşlarındaki Madalya Sayıları (Yaz Paralimpik)

Branş	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
Atletizm	157	164	165	486
Yüzme	136	160	157	453

Kaynak: Uluslararası Paralimpik Komitesi (2022)

(Yukarıdaki tablo bu çalışma için yazar tarafından hazırlanmıştır.)

1988 Yaz Paralimpik Oyunları'ndan bu yana, Avustralya madalya sıralamasında ilk on ülke arasında yer almıştır. Avustralya aynı zamanda Kış Paralimpik Oyunları'nda da oldukça başarılı bir ülkedir.

Kış Paralimpik Oyunları

1984 yılında Avustralya'nın Innsbruck şehrinde, daha önceki yarışlara katılan sporculara ek olarak Serebral Palsi engeline de sahip 21 ülkeden toplam 419 sporcu yarışmıştır. 1988 yılında yine Avustralya'nın Innsbruck şehrinde düzenlenen oyunlarda 22 ülkeden 377 sporcu rekabet etmiştir. İlk kez oturarak Alp ve Kuzey disiplini kayak sporları eklenmiştir. Avustralya, ilk Paralimpik Kış madalyalarını 1992'de kazanmıştır ve o zamandan beri her oyunda madalya kazanmıştır. Avustralya, 1980'de Kış Paralimpik Oyunları'nda yarışmaya başladığından bu yana, yalnızca Alp disiplini yarışmacı göndermiştir ve bu nedenle Kış Paralimpik Oyunları'nda kazanılan tüm madalyalar Alp disiplindedir. 2002 yılında, 6 altın ve 1 gümüşten oluşan yedi madalya kazandı. Avustralya 2006'da ise ampute Alp kayakçısı olan paralimpik sporcusunu kros ve biatlonda yarışmak üzere gönderdi ve böylece Avustralyalı bir sporcu ilk kez Alp disiplini dışında bir branşta yarışmış oldu. Aşağıdaki tabloda ülkenin katıldığı Kış Paralimpik Oyunları'nda kazandığı madalya sayıları yıllara göre tasnif edilerek verilmiştir.

Tablo 3. Avustralya'nın Kış Paralimpik Oyunları'ndaki Madalya Sayıları

	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
1980 Gello	0	0	0	0
1984Innsbruck	0	0	0	0
1988 Innsbruck	0	0	0	0
1992 Albertville	1	1	2	4
1994 Lillehammer	3	2	4	9
1998 Nagona	1	0	1	2
2002 Salt Lake	6	1	0	7

City				
2006 Torino	0	1	1	2
2010 Vancouver	0	1	3	4
2014 Sochi	0	0	2	2
2018 Pyeongchang	1	0	3	4
2022 Pekin	0	0	1	1
TOPLAM	12	6	17	35

Kaynak: Uluslararası Paralimpik Komitesi (2022)
(Yukarıdaki tablo bu çalışma için yazar tarafından hazırlanmıştır).

Sonuç

Bu çalışmada, Avustralya'nın temel sosyoekonomik kalkınmışlığının, ülkenin engellilerde spor politikalarına etkileri incelenmiştir. Başlangıçta engellilik kavramındaki anlam ve kullanım karmaşası giderilmiştir. Sonrasında ise engelli bireylerde sporun önemli bir iyileştirme aracı olduğu ve diğer mühim faydaları açıklanmıştır.

Sportif başarıların, ülkelerin sosyoekonomik kalkınmışlığı ve spora ayrılan bütçe miktarı ile doğru orantılı bir seyir izlediği Avustralya özelinde de bu çalışmada ortaya konulmuştur. Avustralya, uluslararası spor yarışmalarına, özellikle de Olimpik ve Paralimpik Oyunlar'a çok önem veren bir ülkedir. Paralimpik Avustralya ve Avustralya Spor Enstitüsü aracılığıyla sporculara devlet finansmanı ve koçluk desteği sağlamaktadır. Sonuç olarak elde ettiği başarılar kayda değerdir ve bu güçlü bir spor kültüründen kaynaklanmaktadır. Avustralya hükümetinin Olimpiyat Oyunları'ndaki performansı daha iyi hâle getirme niyeti ile yaptığı maddi kaynakların önemi büyüktür.

Ancak engellilerde spor, doğası itibarıyla pek çok sosyal ve psikolojik desteklere de ihtiyaç duyduğundan yapılan incelemelerde, Avustralya'daki okul programlarında engelli öğrencilerin sportif etkinliklere katılması için yapılan düzenlenmelerin daha da artırılması gerektiği vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Acet, Mehmet (2021). Spor İle Engelsiz Hayat. “Dünya’da ve Türkiye’de Engellilerde Sporun Önemi Ve Engelli Sporlarının Gelişimi” Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları. S;1-20
- Australian Government (2012), Employment and Work place Relations, “Report on there view of disability standards for education 2005” Department of Education, Employment and Workplace Relations. http://auspeld.org.au/wpcontent/uploads/2012/08/Report_on_the_Review_of_DSE.pdf
- Avustralya Olimpiyat Komitesi (2022), <https://www.olympics.com.au/> (Erişim Tarihi: 05.04.2022).
- Avustralya Paralimpik Komitesi (2022), www.paralympic.org.au. (Erişim Tarihi: 05.04.2022).
- Cuskelly Graham., & Wicker, Pamela. & O’Brien, Wendy. (2013) In (K. Hallmann, K. Petry ed.), Australia Comparative Sport Development Systems, Participation and Public Policy, Sports Economics, Management and Policy (p.225-236), New York: Springer Science+Business Media.
- Dünya Sağlık Örgütü (2021), “Disability”, https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1, (Erişim Tarihi 01.07.2022).
- Ergun, Nevin. (2011). Bedensel engellilerde sportif aktiviteler ve klasifikasyon. *Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim ve Spor Kongresi Kongre Kitabı*, 42-47.
- Gale, Trevor, & Tranter, Deborah. (2011). Social justice in Australian higher education policy: An historical and conceptual account of student participation. *Critical studies in education*, 52(1), 29-46.
- Guo, Yuijin. (2020). Acceptance psychology of disabled adolescents: an analysis based on the convention of the rights of persons with disabilities. *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 29(2), 678.
- Güncör, Cumhur (2017). Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi” *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 2017:3(1):14-32.
- Hallmann, Kirstin., & Petry, Karen. (Eds.). (2013). *Comparative Sport Development. Sports Economics, Management and Policy*.
- Hartley, Judy. (2015). Australian Higher Education Policy and Inclusion of People with Disabilities: A Review. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 28(4), 413-419.
- Howe, P. David., & Jones, Carwyn. (2006). Classification of disabled athletes:(dis)empowering the Paralympic practice community. *Sociology of Sport Journal*, 23(1).

- İlhan, E. Levent. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu eğitim dergisi*, 16(1), 315-324.
- Konar, Nurettin. (2003). Rehabilitasyon-engelliler sporu ve paralimpikler. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3. S;162-166
- Konar, Nurettin ve Yıldırım, İbrahim. (2012). Engelliler için beden eğitimi ve spor öğretmenliği: gereksinim ve bir program modeli. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 208-216.
- Koparan, Şenay (2003). “Özel İhtiyaçları Olan Çocuklarda Spor”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 14. s;153-160
- Murathan Talha (2020) “Tarihsel Süreçte Paralimpik Oyunlar”. *Sporda Yeni Akademik Çalışmalar Kitabı - 5*. Sonçağ Matbaacılık. Akademisyen Kitabevi.
- Nauright, John. (Eds.). (2012). Sports around the World: History, Culture, and Practice History, Culture, and Practice. Abc-Clio.
- Ottaway Richard.,& Ainsworth, Roger ve Baron, Jason., (2011),FCO PublicDiplomacy: The Olmpic and Paralimpic Games 2012, Second Repord of Session 2010-2011,Published byauthorthy of the House of Commons, London
- Özbey, Ömer, Doğan, Doğukan ve Çolakoğlu, Tekin. (2021). Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Spor Diplomasisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 105-115.
- Özdemir, Mehmet, ve İlkım, Mehmet. (2019). Engellilik ve Paralimpik Oyunları. *Sporda Yeni Akademik Çalışmalar*, 35.
- Özer, Dilara S., (2017) *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. Ankara: Nobel Yayınları, s. 3.
- Öztabak, Muhammet. Ü. (2017). Engelli bireylerin yaşamdan beklentilerinin incelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (9), 355-375.
- Paralympic.org (2022), “Medal Standing, <https://www.paralympic.org/sydney-2000/results/medalstandings>, (Erişim Tarihi: 05.04.2022)
- Ruseski Jane. & Razavilar Negar. (2013). in (K. Hallmann, K. Petry ed.), United States Comparative Sport Development Systems, ParticipationandPublicPolicy, Sports Economics, Management and Policy (p.311-321), New York: SpringerScience+Business Media
- Sharma,Umesh., & Forlin, Chris., ve Loreman, Tim (2008). Impact of training on pre-service teachers’ attitudes and concerns about inclusive education and sentiments about persons with disabilities. *Disability & society*, 23(7), 773-785.

- Sportaus (2021), “About” <https://www.sportaus.gov.au/about>, (Erişim tarihi 27. 7. 2022).
- Sportaus (2022), “ASC Welcomes funding boost to help more Aussies get active” <https://www.sportaus.gov.au/media-centre/news/asc-welcomes-funding-boost-to-help-more-aussies-get-active#:~:text=The%202022%2D23%20Federal%20Budget,to%20help%20get%20Australians%20more>, (Erişim tarihi 27.7.2022)
- Sunay, Hakan. (2019). Türkiye Almanya ABD ve Avustralya spor sistemlerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 488-513.
- Tekkurşun-Demir, Gönül ve İlhan, Ekrem Levent. (2020). Engelli sporcularda spora katılım motivasyonu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 21(1), 49-69. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.490063.
- Tuncel, Semiyha. (2014) “Spor Etiği”. İçinde: Meslek Etiği Kavramları, Atak S, Kenan GS (eds). Adalet Yayınevi, 2014, 473-98.
- Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) (2015). Uluslararası Olimpiyat Komitesi Antlaşması. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/730>).
- Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) (2022), <https://www.paralympic.org/archives>, (Erişim tarihi 31.05.2022).
- World Bank, 2021, “World Bank Country Lending Groups”, <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>, (Erişim tarihi 31.07.2022).
- Yetim, Azmi (2014) *Engelliler Sporuna Sosyolojik Yaklaşım*. 2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongre Kitabı. Ankara. S. 3-9.

AVUSTRALYA'NIN TARIMSAL YAPISI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Selen BEDER*
Oğuz Can TURGAY**

Giriş

Avustralya, Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus arasında yer alan Okyanusya adalar topluluğunun en büyük kısmını oluşturan ülkedir. Aborjinlerin ülkesi olarak da bilinen bu ada, tarım sektöründe ulaşmış olduğu inovasyon ve kalite sayesinde iç ihtiyacın büyük bir kısmını karşılayan sayılı ülkelerdendir. Tarımsal üretim, GYSH'de %2,7'lik bir orana sahip olmasına rağmen ülke ihracatına önemli katkılarda bulunmaktadır (Australian Government, 2005: 17; <https://ticaret.gov.tr>). Tarımda yenilikleri takip ederek konuyla ilgili üretilen politikalarda araştırma ve geliştirmeye yönelik teşviklerde bulunarak bugünkü başarılarını elde etmişlerdir (Noyan 2016: 44).

Avustralya, aynı zamanda ulaşmış olduğu refahın ve tecrübelerin gelişmekte olan ülkelere yayılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş olan Avustralya Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi (ACIAR) gibi organizasyonlarla da global manada destekleyici programlar üretmektedir (Subaşı ve Ören 2013: 1). Bu çalışmada, araştırma faaliyetlerine verilen önemin ve yatırımın, sadece bir ülkede değil dünyada da tarımsal gelişime neden olacağını gösteren Avustralya'nın tarımsal başarısının sebepleri ve önemli tarımsal ürünleri irdelenecektir.

1. Avustralya'nın Coğrafi Özellikleri ve Tarımsal Üretime Etkisi

Avustralya, yaklaşık 7,6 milyon km² yüz ölçümü ile toprak büyüklüğü bakımından dünyanın en büyük yedinci ülkesidir. Bu ada ülkesinin komşu ülkesi bulunmamaktadır. Büyük bir ülke olması nedeniyle ortalama sıcaklıklar ve iklim, Avustralya'nın kuzeyinde ve güneyinde farklılıklar

---

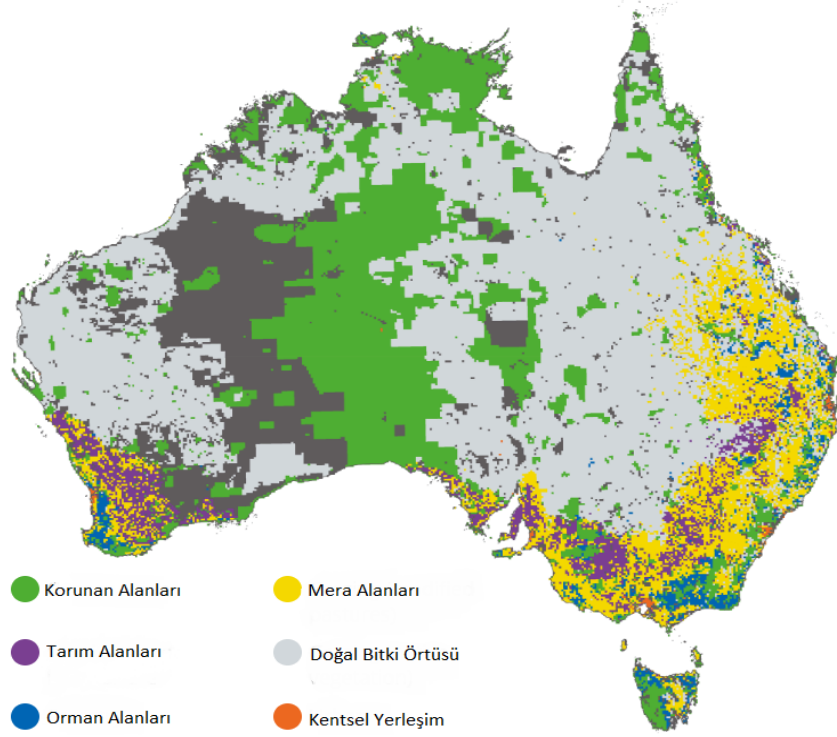
* T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü.

** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü.
ORCHID: 0000-0002-6715-2805.

göstermektedir. Çoğunlukla subtropikal yüksek basınç kuşağında yer alan adanın kuzey bölgeleri ortalama 27 derece, güney bölgeleri de 13 derece sıcaklıktadır. Kuzey ve iç kısımlarda gözlemlenen tropikal iklimin altında topografya, geniş çöller ve çayırlar arasında değişkenlik göstermektedir. Daha ılıman bir yapı gösteren güney bölgeleri ise orta verimlilikte topraklara sahiptir. Adada genel olarak gözlemlenen geniş çöllerin yanı sıra, yüksek olmayan yaylalar da hâkim yer şekillerindedir. Yağmur ormanları kuzeydoğuda gözlemlenirken dağlık bölgeler ise daha çok güney bölgelerinde yer almaktadır. Kuzey bölümünde gözlemlenen muson yağışlarının yerini, aşağı kısımlarda kar yağışları almıştır (<https://tr.wikipedia.org>; <https://www.cografya.gen.tr>).

Avustralya'nın toprakları büyük ölçüde kumlu, su tutma kapasitesi oldukça düşük, ağır metal toksisitesi gözlemlenen, asidik ve tuzlu topraklardır. Tarımsal faaliyetlerin çok çabuk kaymak tabakası oluşturması da verimsiz özellik göstermesinin nedenlerindedir. Genel olarak görülen kuraklık, toprağın suyu tutmamasına, dolayısıyla yağmurların da verim sağlamamasına neden olmaktadır. Geniş kireçli alanlar da mevcuttur ve rüzgâr ile suyun etkileriyle bazı yer şekillerinin oluşmasında kireç önemli rol oynamıştır. Tarım yapılan orta düzeyde verimli topraklar ise alkali özellik gösteren ve kil miktarı daha yüksek topraklardır. Toprağın alt katmanlarının kil miktarının yikanarak birikmiş olması kök gelişimini engelleyici ve verimi düşüren etkilerde bulunmaktadır. Ayrıca suyun topraktaki yolculuğunu da kısıtlayarak mahsul verimini düşürmektedir. Yapılan tarımsal faaliyetlerin de toprak asitliğini artırdığı ve zaten çok düşük olan tarımsal arazi varlığını tehlikeye soktuğu bilinmektedir (Agronomy Australia 2019: 178). Mera alanları ile birlikte tarımsal araziler adanın yaklaşık %13'ünü oluşturmaktadır (<https://www.climateworkscentre.org>).

AVUSTRALYA ARAZİ KULLANIMI

Şekil 1. Arazi Kullanımı

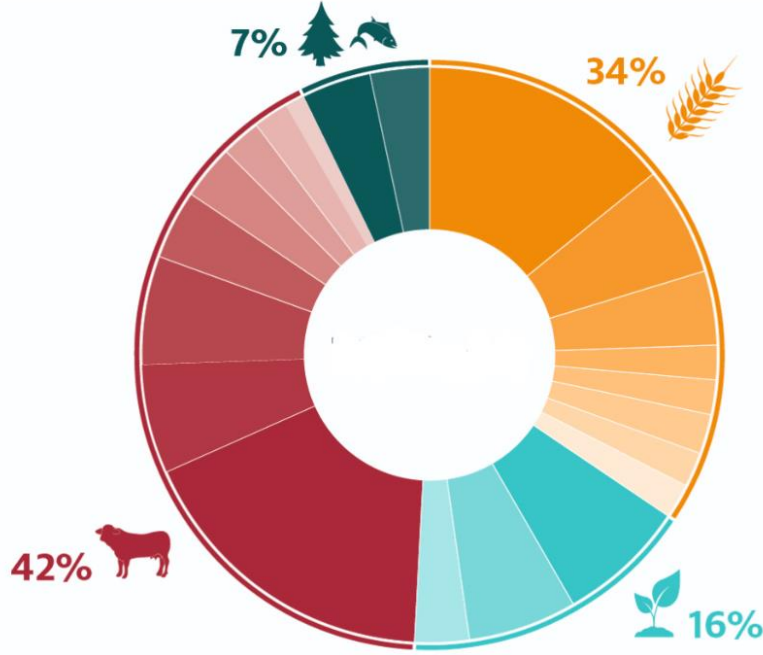
(Kaynak: <https://www.climateworkscentre.org>)

Bunun yanı sıra, Antarktika'da bulunan Münhasır Ekonomik Bölgede¹ 8 milyon km²'lik alan mevcuttur. Avustralya yönetiminin çok önem verdiği bu bölgede, Antarktika'nın sahip olduğu spesifik doğa ve canlılığın yanı sıra, iklim değişikliği ile birlikte gelen değişimler de bilimsel çalışmalarla izlenmektedir. Ayrıca vahşi yaşamın korunmasına yönelik çalışmalar yapılmakta ve balıkçılık faaliyetinin artan nüfusa ve kaçak avlanmaya yönelik risklerini elemine etmek ve sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması amacıyla bilimsel incelemeler yapılmaktadır (Özer 2019:174-206).

¹ Münhasır Ekonomik Bölge; 1982 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile yasallık kazanmış olup sahildevletlerin karasularının 200 deniz mili ötesine uzanmayacak bölgelerin deniz yatağında yer altı ve yer üstü bütün kaynaklarını işletilmesi, yönetimi, araştırılması ve korunmasına izin veren ve egemenlik hakkı sağlayan bir düzenlemedir (Pazarıcı, 2012: 287)

2. Avustralya'da Bitkisel ve Hayvansal Üretim

Avustralya çok çeşitli tarımsal üretim kollarında teknolojiyi benimseyen ve yenilikleri takip eden bir ülke olarak büyüme göstermektedir. Bitkisel üretimden ormancılığa kadar çok geniş bir yelpazede başarıya ulaşmıştır. Bitkisel hayvansal ve ormancılık üzerine sağlanmış üretimde brüt değeri 2001-2002 yılında yaklaşık 70 milyon dolarken bu değer günümüzde 75 milyon dolara ulaşmıştır. Son yirmi yılda gözlemlenen bu gelişimin nedeni, çağı takip eden uygulamalara ve politikalara öncelik vermeleridir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki protein ihtiyacı, ABD'de gözlemlenen kuraklık ve et ithal eden ülkelerde gözlemlenen salgın hastalıklar, Avustralya tarımının değer kazanmasına önemli katkıda bulunmuştur. Üretimin ana bileşenlerini sebze meyve yetiştiriciliği, ormancılık ve balıkçılık ürünleri, tarla bitkileri ve en büyük oran olan %42 ile hayvancılık oluşturur. (<https://www.agriculture.gov.au>).

Şekil 2. Avustralya Tarımsal Üretim Miktarları
(Kaynak: Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics and Sciences)

Sığır yetiştiriciliği, Avustralya'nın en önemli tarım organlarından biridir. Bu tarımsal faaliyetin adadaki göç hareketleriyle de doğrudan ilgisi olmuştur. 18. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Avustralya'ya olan sömürgeci yerleşimi, İngiliz kökenli sığır cinslerinin ithal edilmesini sağlayarak hâkim bir tür geliştirmiştir. Daha sonra yeni türler üretmeye ve ithal edilmeye devam edilmiştir. Pek çok farklı coğrafyadan edinilen ırklar, baskın ırkların sürekli değişmesine neden olmuştur. Özellikle geçmiş politikalarında genetik kaynakların ithalatına ve taşınmasına göstermiş olduğu müsamaha, pek çok ırkın adada yer bulması ve doğal olarak önemli bir genetik çeşitlilik sağlamasına yol açmıştır. Bugün çok iyi bilinen sığır türleri Holstein, Hereford ve Angus, ulusal sürüye hâkim ırklardır (Tonts 2010: 90). Avustralya halkının 1880'li yıllarda sığır üretimi ve süt üretimi üzerine edindiği uzmanlık yıllar geçtikçe ilerlemiş ve iyi yetiştiriciliği sağlayabilecek lokasyonlar Avustralya Adası'nda belirlenmiştir (Taylor 1930: 213). Sığır yetiştiriciliğinin yapılacağı coğrafyalar ve yayılımı üzerine yapılan bilimsel çalışmalar da endüstrinin gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Sektörün başarılı olmasıyla birlikte yapılan kurumsallaşma çalışmalarının yanı sıra, sığır göçleri ve cinsleri ile ilgili araştırma kuruluşlarının çalışmalarına yapılan yatırımlar öne çıkacak ırkların belirlenmesinde de etkili olmuştur. İklim şartlarına uyumlu tropikal ırklara odaklanan Avustralyalılar, piyasa şartlarını da iyi izleyerek yeni pazarların kurulmasına neden olmuş ve sığır yetiştiriciliği ve ihracatı konusunda büyük başarı elde etmişlerdir (Tonts vd. 2010:104). Bu sektöre bağlı olan endüstrilerin yapısını düzenleyen Avustralya Et ve Hayvancılık Endüstrisi Yasası, 1997 yılında hükümetin sadece kendisinin oluşturmadığı sektördeki pek çok sivil toplum örgütü, paydaş ve kuruluşun imzası altında oluşturulmuş bir mutabakat anlaşması ışığında yürürlüğe girmiştir (www.agriculture.gov.au). Güçlü örgütlenme ile oluşturulmuş kurumlar ve yönetimin beraber çalışmasının neticesinde Avustralya bugün en büyük et ihracatçılarından biri hâline gelmiştir (<https://tim.org.tr>). Brezilya, Hindistan ve Amerika ile birlikte Avustralya, et ihracatı konusunda en büyük orana sahip olan ülkelerdendir. Yaklaşık 1,4 milyon ton kırmızı et ithalatı ile 2021 yılında da başarısını korumuştur (<https://www.statista.com>).

Avustralya'nın çok önemli ve dünya pazarında büyük oranda yer etmiş olan ürünlerinden bir diğeri de yündür. Lanolinin global düzeyde neredeyse %25'ini üreten ülkenin 2016-2017 yılları arasında yün ihracatından kazandığı gelir 3,6 milyar dolar civarındadır. Yüne yönelik talebin karşılanmasında büyük bir paya sahip olan Avustralya, en çok Güney Galler Bölgesi'nde bu faaliyeti gerçekleştirmektedir. Bu bölgeleri Victoria, Batı

Avustralya ve Güney Avustralya izlemektedir. Neredeyse 70 milyondan fazla koyunun kırılması ile elde edilen bu ürün, koyun sürülerinin de ne kadar fazla ve verimli olduğunu göstermektedir. Avustralya'da sektördeki pek çok önemli tarımsal ürün için kurulmuş ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların bir benzeri olan Australian Wool Innovation (AWI), hükûmetten gelen araştırma ve geliştirme fonları ve çiftçi harçları ile finanse edilmektedir. Bu harçlardan biri yün vergisi ve ihracat ücretidir. Üreticiler tarafından sağlanan bu fon AWI için araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılması için devlet tarafından kuruluşa aktarılmaktadır. Avustralya'da üretilen ve satılan veya diğer malların üretiminde kullanılan tüm kırılmış yünler için vergi ödenmektedir. Üretici (koyun veya kuzudan alındıktan hemen sonra yünün sahibi olan kişi) tarafından ödenen bu vergi yine sektörün gelişimine yönelik kullanılmaktadır (<https://www.agriculture.gov.au>). Tekstil için önem arz eden bir diğer ürün olan pamuk üretiminde de Avustralya, yetiştirme alanlarını dünya piyasası şartlarına göre genişleterek başarılarını korumaya çalışmaktadır. Hindistan'ın liderliğindeki pamuk pazarında Avustralya da önemli üretici ve ihracatçılardandır. Geçmiş yıllarda Çin'i pazar edinmiş olan pamuk üreticileri son yıllarda ivmesini Vietnam, Bangladeş ve Hindistan gibi pazarlara yöneltmiştir ve başka pazarlarda da ihracatın artırılmasına çalışarak yeni pazar alanları oluşturmaya başlamışlardır (<https://www.tarimorman.gov.tr>). Ayrıca Avustralya'nın pamuk üreticilerinin bağlı olduğu resmî kuruluş olan Cotton Australia, pamukta sürdürülebilirliği ve üretici refahını gözeten Better Cotton sivil toplum örgütüne 2012 yılında üye olarak katılmış ve sürdürülebilirlik standartlarını belirleyici paydaşlardan olmuştur (<https://bettercotton.org>).

Süt endüstrisi de Avustralya'nın hayvancılık sektörüne bağlı olarak gelişmiş olan sektörlerinden biridir. Avustralya süt ürünlerinde de ihracat devlerinden biri olmuş ve yaklaşık milyarlarca dolarlık katma değer kazancının yanı sıra; istihdam, çiftlik varlığı ve süt ürünlerine bağlı bir ekonomi geliştirmiştir. Genel olarak Avustralya'nın güney bölgelerinde konuşlanmış olan işletmeler kamuya, özel sektöre ve en önemlisi kooperatiflere aittir. Hatta üretilen sütün neredeyse %70'ini kooperatifler sağlamaktadır. Diğer önemli ürünler için oluşturulduğu gibi süt için de tanımlanan vergi araştırma ve geliştirme çalışmaları için çalışan Dairy Australia adlı kuruluşa yönlendirilmekte böylece pazarın büyümesi çalışmaları finanse edilmektedir (Prasad vd 2005: 3).

Avustralya tarla bitkileri üretimi açısından da gelişmiş bir ülkedir. Bu üretim faaliyetinin büyük kısmını buğday ve hayvancılık sektörüyle

bağlantılı olarak yem bitkileri oluşturmaktadır. Adanın güneybatı kuşağı, buğday üretiminin en çok olduğu kısımları oluşturmaktadır. Yağışlardaki düşüşler buğday verimi için bir risk teşkil etse de verimlilik ve ıslah çalışmaları sayesinde buğday üretimi olası krizlerden korunmuştur (Ludwig vd. 2009: 496). Ancak yaşanan iklim değişikliğine bağlı görülen kuraklık, buğday yetiştiriciliği konusunda en büyük endişeleri beraberinde getirmekte ve yöneticilerin bununla ilgili politikalar üretmesine neden olmaktadır. Hissedilmeye başlayan olası risklere rağmen Avustralya dünyanın en büyük buğday üreticilerinden biridir. Buğday üretiminin 2020/21 dönemindeki değerleri incelendiğinde yaklaşık 33 milyon tonluk miktarla dünyada en büyük 7. üretici konumundadır. Başka bir değer olarak 20,5 milyon ton ihracat rakamıyla Avustralya bir önceki yıllara göre iki katı bir artış göstererek önemli ihracatçılardan olma özelliğini korumuştur (IGC Annual Report 2021). Özellikle araştırma kuruluşlarınca yapılan çalışmalarda ıslah çalışmalarıyla iklim koşulları ve hastalıklara dayanım gösteren seleksiyon çalışmalarına önem verilmektedir (Çat vd 2007: 101). Avustralya, arazi yapısının uygunluğu ve geniş ekim alanlarıyla yem bitkileri üretiminde de başarı sağlamıştır. Doğal veya kültür altına alınmış arazilerde yapılan hayvansal yem miktarı ülke ihtiyacını karşıladığı gibi dış ülkelerin taleplerine de karşılık vermektedir (Açıkgöz vd 2005:7).

Avustralya'nın önemli tarımsal ürünlerinden bir diğeri ise ham şekerdir. Ham şeker sanayisi dünyanın en büyük sanayileşmiş şeker endüstrisi yapılarından biridir. Üretilen şekerin %85'i ihraç edilmekte olup bu sektörün yönetimini Sugar Australia Pty. Ltd. Şirketi üstlenmiştir. Ülkede üretilmiş şekerin büyük bölümünü alan bu oluşum, en büyük rafine şeker ihracatçısıdır. Buna benzer şekilde pirinç ihracatı da pirinç üreticilerinin haklarını korumak amacıyla kurulmuş olan The Ricegrowers' Association of Australia Inc. adlı kuruluş tarafından yapılmaktadır. Yaklaşık 1700'ü aşkın üreticinin çalıştığı bu oluşumda yetiştirilen mahsullerin hepsi Ricegrowers Ltd. Şirketi'nce alınmakta ve bütün ihracat işlemleri şirketçe takip edilmektedir (<https://www.deik.org.tr>).

Avustralya, dünyanın ilk 10 şarap üreticisi ve ilk 5 şarap ihracatçısı arasında yer almaktadır. Şarap endüstrisi yaklaşık 50 milyar dolar Avustralya doları değerindedir. Dünyanın en iyi şarap üreticilerinden olan adada, 2500 şarap şirketi ve 84.000 kişilik istihdamı sağlayan bir ekonomi mevcuttur (Varsei ve Polyakovskiy 2017: 236-247). Şarap turizmi de ülkede gelişmiş olup ilk şarap turizmi konferansı yine Avustralya'da 1998 yılında gerçekleştirilmiştir (Nebioğlu 2019: 71-88, Köse ve Çelik 2017: 29-34).

Meyve ve sebze üreticiliği ise yüksek kalitede üretim yapılmasına odaklanmıştır ancak iklim koşulları ve sektördeki rekabet dünya sıralamasında büyük üretim yapma olasılığını kısıtlamış olup daha çok küçük ölçekli üreticilerle yüksek kaliteli ürün üretimi konusunda uzmanlaşmıştır (<https://www.agriculture.gov.au>).

Organik gıda ürünleri, dünya üzerinde her geçen yıl önemi daha da artan ve pazarın her geçen yıl daha fazla büyüme gösterdiği bir alandır. Bu nedenle organik tarımsal üretim sadece iç ihtiyaç değil dış ticaret içinde katma değeri yüksek bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir üretimi de destekleyen bir yapıya sahip olması nedeniyle sivil toplum örgütleri, uluslararası organizasyonlar ve hükümet tarafından da desteklenmektedir. Avustralya'da çok önem verilen üretim şekillerinden biri olan organik tarım, iç ve dış ticaret için katma değeri yüksek bir faaliyettir. Özellikle Avustralyalılar tarafından da çok tercih edilen organik ürünler nedeniyle ve alım gücünün yüksekliği sebebiyle en çok tüketim gerçekleştiren ülkelerin başında Avustralya gelmektedir. Dünyada en çok organik tarım arazisi olan ülke Avustralya'dır. Bunda bir kısmının organik mera alanları olmasının da payı vardır (Demiryürek 2011: 27-36, Wheeler 2011:885). Avustralya'da pek çok organik sertifikasyon kuruluşu 1980'li yıllarda kendi standartlarını geliştirmişlerdir ve bununla pek çok farklı ülkeye hizmet sağlamaktadırlar. Ancak iç piyasada satılan organik ürünlerde herhangi bir sertifikasyon zorunluluğu bulunmamaktadır (<https://www.agriculture.gov.au>).

Avustralya, inşa etmiş olduğu bu tarımsal başarıyı korumak için de ciddi önlemler almaktadır. Bir ada ülkesi olması nedeniyle tehlikelere açık olduklarının bilinciyle biyogüvenlik faaliyetlerine büyük önem vermektedirler ve bunun tarımsal üretimin en büyük koruyucularından biri olduğunun bilinciyle ciddi önlemler almaktadır. Biyogüvenlik mevzuatını tamamlamış ve etkin bir biçimde kullanan Avustralya; hayvan biyogüvenliği, bitki biyo-güvenliği ve biyogüvenlik ilerleme ve iletişim alt birimleri altında çalışmalar yapmaktadır. Yapılan ciddi karantina uygulamaları ülkeye girebilecek tarımsal riskleri önlemek için kullanılmakta olup Australian Quarantine and Inspection Service adlı kuruluşla biyogüvenlik çalışmalarını yürütmektedirler (Demir 2009: 23).

3. İklim Değişikliği ve Avustralya

Avustralya çok büyük bir bölümü kuraklıkla mücadele eden ve adanın iç kısımlarında geniş çöller olan bir ülkedir. Buna rağmen tarımsal alanda yaratılmış olan başarı, yapılan bilimsel çalışmalara gösterilen öneme dayanmaktadır. En büyük tehditlerinden biri olan iklim değişikliği ile ilgili bilinç çok erken zamanlarda Avustralya için oluşmaya başlamış ve bununla ilgili akademik veriler ortaya konulmuştur. İklim her zaman Avustralya için çok değişken olmuştur. El Nino ve La Nina gibi hava olayları güney kısımda çok baskın etkiler oluşturmuştur (Neville 2006: 199). Yapılan bilimsel çalışmalarda iklim değişikliğine yönelik öngörüler iklim değişikliğinin mekânsal olarak risk taşıdığını ortaya koymuş, ısınma hızı ve yağış rejimlerinin değişikliklerinin tarımsal üretim oranlarını değiştireceği belirtilmiştir (Nelson 2015: 257-272). Nitekim ABARE tarafından yapılan analizlerde iklim değişikliğiyle 2030 yılında buğday, sığır eti ve şeker üretiminin yaklaşık %5 oranında düşüş olacağını öngörmektedir. İklim değişikliğinden kaynaklanan potansiyel baskılarla başa çıkabilmek için iyileştirilmiş tarım uygulamalarına ve buna bağlı politikalar üretilmesine ihtiyaç olduğu konusunda uzmanlar çok uzun zaman öncesinden gerekli çalışmaları yapmışlardır (Gunasekara 2007: 657-676, Panchasara vd 2021: 85). Yapılan çalışmalarda farklı sonuçların edinilmesi ve tutarsız veriler ilerideki yıllar için uzun vadeli politikalar üretimini engellese de üretim sınırlarını tahmin etmek için iklim kontrolüne ek olarak verimlilik artışının çeşitli teknolojilerle sağlanması için gerekli altyapı çalışmaları sürmektedir (Chancellor 2021: 1).

Yapılan çalışmalar tarımsal faaliyetlerin sera gazı emisyonlarının enerji üretiminden sonra en çok salınımına neden olduğunu ortaya koymuştur. Ulusal sera gazı salınımının %16'sı tarımsal kökenli olup bunun da yaklaşık %50'sini sığır tarımı oluşturmaktadır. Ülkede 28,8 milyona yakın besi sığırı ve 700.000'ne yakın besi alanı sayısının üretmiş olduğu sera gazı, tüm adanın %7'sini oluşturmaktadır (Denmead vd 2014: 24). Tüm tarımsal faaliyetlerin neden olduğu sera gazı salınımları ile ilgili olarak uzmanlar, uyum yollarının araştırılması ve yapılan tarımsal faaliyetlerin azaltılması yönünde ortak fikir içerisindedirler (Gunasekera vd. 2008: 4).

Avustralya'da iklim değişikliğine yönelik politikalar, 2007 yılında iklim değişikliğine uyumu gündem maddesi olarak alınmıştır. Avustralya Çevre Ajansı tarafından ulusal düzeyden bölgesel düzeye kadar yüzde fazla kurumu uyum stratejisini geliştirme sürecine dâhil etmek gibi geniş bir politika üretilmeye başlanmıştır. Uyum süreçleri daha sonra 2012 yılında

Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiştir. Politikalar genel olarak sektöre ve iklim değişikliğine karşı direnç kazandırmak amacıyla (https://www.openaccessgovernment.org). Bu süreç ile ilgili olarak adaptasyonu geliştirecek bilimsel çalışmaların yürütülmesinin yanı sıra, emisyon azaltmaya yönelik Ar-Ge çalışmalarının teşviki ile ilgili de hükümet çalışmaları mevcuttur (https://www.agriculture.gov.au).

4. Avustralya'da Tarımsal Araştırmalar

Avustralya'da eyaletler bazlı farklılıklar olsa bile genel olarak ürüne özel araştırma kuruluşları ile Ar-Ge çalışmaları yürütülmektedir. Sadece çiftçiye yapılan desteklemeler Avustralya için geçerli olmayıp genel olarak inovasyon teşvikleri verilmektedir. Bu da Avustralya'da Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmesine ve ürüne özel kuruluşlar ve enstitülerin doğmasına yol açmıştır. Tarımsal araştırmalar Avustralya'da 1980'lerin sonlarına doğru büyük ölçüde kamu kurumlarının hâkim olduğu ancak pek çok paydaşın da bulunduğu bir alan olmaya başlamıştır. Kırsal endüstrilerin doğrudan tarımsal Ar-Ge faaliyetlerine fon sağladığı bu sistemde araştırma yapılmasının yanı sıra, bunun yayım hâline getirilmesine de önem verilmiştir (Hunter 2014: 129). Yapılan Ar-Ge çalışmalarının verimliliğe etki ettiği pek çok alan mevcuttur. Nitekim kamusal alanda ayrılan Ar-Ge bütçesinin tahıl üretiminde oldukça olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir (Sheng vd. 2011). Ar-Ge yatırımlarının geri dönüşümü incelendiğinde 1950'li yıllardan 2000'li yıllara kadar olan sürede %15-40 arasından olduğu gözlemlenmiştir ve bu yüksek bir getiri oranı olarak tanımlanmıştır (Mullen ve Cox 1995: 105-128; Mullen 2007: 359-384). Son zamanlarda sadece ekonomik kazanç olarak değil sürdürülebilirlik, gıda güvenliği ve insan sağlığını merkeze almaya başlayan kamu kaynaklı Ar-Ge çalışmaları da gözlemlenmektedir. Ancak uzmanlar yapılan bu Ar-Ge faaliyetlerini sağlamış olduğu faydayı kabul etmekle birlikte eskisi kadar kârlı bir çalışma olmadığını belirtmektedirler. Kamu kuruluşları öncülüğünde yapılan araştırmaların da yönlendirme içerebileceği yönünde görüşler mevcuttur (Sheng vd. 2011).

Avustralya gibi yapmış olduğu tarımsal faaliyet küresel boyuta ulaşmış olan ülkelerin dış kaynaklı araştırma çalışmaları da mevcuttur. Ancak en önem verilen kuruluşlar ulusal araştırma enstitüleridir. Yapılan çalışmaların ve Ar-Ge yatırımlarının Avustralya tarımını bu noktaya getirmesi nedeniyle başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Kırsal kalkınma kuruluşları ve kooperatiflerin oluşturmuş olduğu araştırma merkezleri de tarımsal politikaların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle özel

sektörün bilimsel araştırmalara katkıda bulunması konusunda ikna edilmiş olması yönetimin en büyük başarılarından birini oluşturmuştur. Ancak söz konusu yatırımların siyasi bir faaliyete de hizmet etmesi bu tür çalışmalar üzerinde tehdit oluşturabilmektedir (Hunt 2014: 140).

Avustralya'da üretim stratejileri genel olarak inovasyon, yeni pazar arayışları, dünyadaki rekabete göre politikalar belirlemek ve mevcut verimliliği arttırmak üzerine kuruludur (<https://www.deik.org.tr>). Bu da şu an elde etmiş oldukları başarının en büyük sebeplerinden biridir. Uzmanların yapmış olduğu araştırmalar ve belirtmiş olduğu endişeler Avustralya'nın tarımsal araştırmada kat ettiği yol ve göstermiş olduğu başarının daha da ileriye götürülmesi amacıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.

5. Sonuç

Büyük miktarda çöllerle kaplı olmasının yanı sıra, iklimin ve su kaynaklarının da tarımsal üretim açısından avantaj sağlamadığı bir ülkenin, bugün dünyanın en önemli tarımsal ihracatçılarından biri olması bilime ve inovasyona verilen değerin bir karşılığıdır. Bölüm yazılırken yapılan literatür çalışmalarıyla tarımsal ve çevresel konuların ve bunlara bağlı risklerin bağlantılı olduğu tartışmaların dünya geneline bakılınca oldukça erken bir zamanda Avustralyalı uzmanlar ve yöneticiler tarafından başlatıldığı ve bunun de etkisiyle pek çok gelişmiş ülkede olduğu gibi erken reflekslerin edinildiği gözlemlenmiştir. Ne kadar büyük bir kriz olduğu son yıllarda anlaşılan iklim değışikliği ile ilgili olarak Avustralya'nın 1990'lı yıllarda edinmiş olduğu bilinç dünyanın pek çok yerinde rastlanılmamaktadır. Dünya devleriyle yarışır şekilde yapılan üretim faaliyetlerini ilerletmek amacıyla üretilmiş politikaların bilim adamları ve uzmanlarca eksiklerinin irdelendiği makaleler yazılmış olması, Avustralya tarımının dünya genelinin uğraştığı sorunların çok ötesinde bir aşamaya geldiğini göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda kamu kuruluşlarının, üniversiteler ve özel sektör paydaşları ile birlikte hareket ederek buna yönelik politikalar geliştirmesi, güçlü kooperatifleşme, sadece yerel bazda değil küresel bazda da gelişmelerin incelenmesi Avustralya'nın önemli tarım devleri arasına alınmasında önemli bir payı olduğunu göstermektedir. Bir diğer dikkat çeken husus da bilgiye ulaşılabilirliğin kolay olmasıdır. Bölüm yazımı sırasında tüm tarımsal ürünlerle ilgili verilerin ve buna bağlı olarak kurulan kuruluşların, destekleme politikalarının ve yaşanan sorunların; kamu, sivil

toplum örgütü, özel sektör birlikleri ya da kooperatif sitelerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu da sektör yapısını anlaşılması açısından büyük bir kolaylık sağladığı gibi bilginin kayıt edilme ve insanlara sunulma şeklindeki özenin faydalarının anlaşılması konusunda farkındalık yaratmıştır.

Ataları, Mustafa Kemal Atatürk'ün de söylemiyle “dost vatan toprağı” olan ülkemizde ebedi uykularında olan bir milletin, pek çok alanda olduğu gibi tarımsal açıdan da ulaşmış olduğu medeniyet seviyesi mutluluk verici olmakla birlikte örnek alınası bir gelişmedir. Bilimsel çalışmalara verilen önem ve Ar-Ge çalışmalarının üretici ve paydaşlarla birlikte yine üretici ile paydaşlara ulaşacak şekilde gerçekleştiriyor olması bugünkü tarımsal başarının en önemli temellerini oluşturmaktadır. Gelişmekte olan bütün ülkeler için iyi bir örnek olan Avustralya'nın çevresel sorunlara yönelik yaptığı yatırımlar sayesinde gelecek yıllarda da dünya için yararlanılabilecek önemli kaynaklar ve uygulamalar kazandıracığı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

- Açıköz, Esvet, et al. "Yem bitkileri üretimi ve sorunları." *Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi* 503.518 (2005): 3-7.
- Australia, Agronomy. "Australian Agriculture In 2020: From Conservation To Automation." (2019).
- Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics and Sciences, ABARES research report, no: 11. 7
- Australian Government. "Australian Agricultural Productivity Growth Past Reforms and Future Opportunities." (2014).
- Aydın, Uzun. "Gen Teknolojisi ve Biyogüvenlik." *ALATAARIM* (2002).
- Chancellor, Will, et al. "Controlling for the effects of climate on total factor productivity: A case study of Australian farms." *Food Policy* 102 (2021): 102091.
- Chancellor, Will, et al. "Controlling for the effects of climate on total factor productivity: A case study of Australian farms." *Food Policy* 102 (2021): 102091.
- Çat, Ahmet, et al. "Buğdayda Sarı Pas Hastalığı ve Dayanıklılık Islahı Çalışmaları", (2017).
- Demiryürek, Kürşat. "Organik Tarım Kavramı ve Organik Tarımın Dünya ve Türkiye'deki Durumu", *GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi* 28. 1 (2011): 27-36.
- Denmead, O. Tom, et al. "Gaseous nitrogen emissions from Australian cattle feedlots." *Nitrogen deposition, critical loads and biodiversity*. Springer, Dordrecht, 2014. 23-29.
- Gunasekera, Don, et al. "Climate change: Opportunities and challenges in Australian agriculture." *Canberra, Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics* (2008).
- Gunasekera, Don, et al. "Climate change-impacts on Australian agriculture." *Australian Commodities: Forecasts and Issues* 14. 4 (2007): 657-676.
- Hunt, Warren, et al. "Recommendations arising from an analysis of changes to the Australian agricultural research, development and extension system." *Food Policy* 44 (2014): 129-141.
- Köse, Bülent, and Seyit Ali Çelik. "Dünya'da ve Türkiye'de Bağcılık Turizmi", *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi (IRTAD) E-ISSN: 2602-4462* 1. 2 (2017): 29-34.

- Ludwig, Fulco, Stephen P. Milroy, and Senthold Asseng. "Impacts of recent climate change on wheat production systems in Western Australia." *Climatic Change* 92. 3 (2009): 495-517.
- Mullen, JD and Cox, TL, 1995, The returns from research in Australian broadacre agriculture, *Australian Journal of Agricultural Economics*, vol.39, no.2, pp.105- 128.
- Mullen, JD, 2007, Productivity growth and the returns from public investment in R&D in Australian broadacre agriculture, *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, vol.51, no.4, pp.359–384.
- Nebiloğlu, Oğuz. "Turizm ve yiyecek tüketiimi: uluslararası alanyazın üzerine bibliyometrik bir analiz." *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* 16. 1 (2019): 71-88.
- Nelson, Tim. "Australian climate change policy–where to from here?" *Economic Papers: A journal of applied economics and policy* 34. 4 (2015): 257-272.
- Nicholls, Neville. "Detecting and attributing Australian climate change: a review." *Australian Meteorological Magazine* 55. 3 (2006): 199-211.
- Noyan, Emrah. *Türkiye'deki Tarımsal Faaliyetlere Uygulanan Teşvik Politikalarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Panchasara, Heena, Nahidul Hoque Samrat, and Nahina Islam. "Greenhouse gas emissions trends and mitigation measures in australian agriculture sector-A review." *Agriculture* 11. 2 (2021): 85.
- Prasad, Penny, et al. "Eco-efficiency for the dairy processing industry." (2005): 1-153.
- Sanem, Özer."Avustralya'nın Antarktika Politikası." *Akdeniz İİBF Dergisi* 19: 174-206.
- Sheng, Yu, et al. "Public investment in agricultural R&D and extension: an analysis of the static and dynamic effects on Australian broadacre productivity." *ABARES Research Report* 11. 7 (2011).
- Subaşı, O. Sedat, and M. Necat ÖREN. "Dünyada ve Türkiye'de Tarımsal Araştırma Organizasyonları." (2013)
- Taylor, Griffith. "Agricultural regions of Australia: instalment II." *Economic Geography* 6. 3 (1930): 213-242.
- Tonts, Matthew, Richard Yarwood, and R. O. Y. Jones. "Global geographies of innovation diffusion: the case of the Australian cattle industry." *Geographical Journal* 176. 1 (2010): 90-104.

- Vanclay, F., 2004. Social principles for agricultural extension to assist in the promotion of natural resource management. *Aust. J. Exp. Agric.* 44 (3), 213-222.
- Varsei, Mohsen, and Sergey Polyakovskiy. "Sustainable supply chain network design: A case of the wine industry in Australia." *Omega* 66 (2017): 236-247.
- Wheeler, Sarah. "Review of organic farming policy in Australia: Time to wipe the slate clean?" *Journal of Sustainable Agriculture* 35. 8 (2011): 885-913.

Elektronik Kaynaklar

- <https://bettercotton.org/where-is-better-cotton-grown/cotton-is-a-major-crop-in-australia/> (25.07.2022).
- https://ticaret.gov.tr/data/5ebd255813b876cbbc365217/Avustralya%20Pazar%20Bilgileri_2022.pdf (28.07.2022).
- https://tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/Avustralya%20%C3%9C%20Bilgi%20Notu.pdf (11.08.2022).
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Avustralya_iklimi#:~:text=Avustralya'n%C4%B1n%20en%20b%C3%BCy%C3%BCk%20k%C4%B1sm%C4%B1,de%C4%9Fi%C5%9Fen%20tropikal%20bir%20iklime%20sahiptir. (31.07.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/abares> (11.08.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/abares/products/insights/snapshot-of-australian-agriculture-2022#economic-performance-is-driven-by-the-most-productive-farms> (09.08.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/agriculture-land/farm-food-drought/hort-policy> (30.07.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/agriculture-land/farm-food-drought/meat-wool-dairy/red-meat-livestock/facts> (11.08.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/agriculture-land/farm-food-drought/meat-wool-dairy/wool#importingexporting-wool> (24.07.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/agriculture-land/farm-food-drought/climatechange> (25.07.2022).
- <https://www.agriculture.gov.au/agriculture-land/farm-food-drought/hort-policy> (29.07.2022).
- https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Archive/organic (30.07.2022).

<https://www.climateworkscentre.org/land-use-futures/australias-land-use/>
(30.07.2022).

<https://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/avustralya.htm#:~:text=Avustralya%2C%207.617.930%20km%C2%B2%20karada,tropik%20ve%20kalan%C4%B1%20%C4%B1%C4%B1man%20b%C3%B6lgedir.> (30.07.2022).

<https://www.deik.org.tr/uploads/avustralya-ulke-bulteni-2014.pdf> (25.07.2022).

<https://www.openaccessgovernment.org/austrias-climate-change-policy-reflects-its-own-research/38595/> (27.07.2022).

<https://www.statista.com/chart/19122/biggest-exporters-of-beef/> (11.08.2022).

<https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/B%C3%BCltenler/EK%C4%B0M%202021/Pamuk%20Ekim%20B%C3%BClteni.pdf> (27.07.2022).

<https://www.theigc.org/publication/annual-report-2020-2021/> (10.08.2022).

AVUSTRALYA HAKKINDA

Tuana Fulya ÖZMEN*

Resim 1¹

Başkent: Kanberra²

Nüfus: 25.890.773 (31 Mart 2022)³

Yüzölçümü: 7.686.850 km² ⁴

Ulusal Marşı: Avustralya'nın, 1973 yılına kadar "Advance Australia Fair", "Waltzing Matilda" ve "Song of Australia" isimli üç adet resmî olmayan millî marşı bulunmaktadır. 1973 yılında Avustralya Sanat Komisyonu, yeni bir ulusal marşın bestelenmesi için bir yarışma düzenlemiştir fakat yarışmaya katılan 1.400 farklı söz ve 1.200 farklı sözden hiçbiri hâlihazırda resmî olmayan ulusal marşların standardını sağlayamadığı

* Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

¹ <https://www.aa.com.tr/ulke-profilleri/avustralya/901505>

² <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

³ <https://www.abs.gov.au/statistics/people/population/national-state-and-territory-population/mar-2022>

⁴ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

gerekçesiyle beğenilmemiştir ve Sanat Komisyonu resmî ulusal marşın bu üç şarkı içinden seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine İstatistik Bürosu ulusal düzeyde bir anket düzenlemiştir ve ankete katılanların %51,4'ü “Advance Australia Fair”i seçerken %19,6’sı “Waltzing Matilda”yı seçmiş fakat 1976 yılında “God Save The Queen” yeniden ulusal marş olmuştur.⁵

Avustralya Seçim Ofisi, 1977 yılında yeniden bir anket düzenlemiştir. Bu anket sonucunda %43,6 oyla “Advance Australia Fair” yine en beğenilen ulusal marş olmuştur. 1981 yılında ise Ulusal Avustralya Günü Konseyi, millî marşın dördlüklerden oluşmasını ve bunlardan ikisinin “Advance Australia Fair”in modifiye edilmiş hâli olmasını önermiştir. 1984 yılında Kraliyet Temsilcisi Vali, millî marşın “Advance Australia Fair” melodisi ve sözlerinin Ulusal Avustralya Günü Konseyi’nin oluşturacağı şekliyle kabul olacağını ilan etmiştir.⁶

Ocak 2021’de ulusal marşın ikinci satırında bir değişikliğe gidilmiştir.⁷

Etnik Yapı:

Avrupa Kökenliler	%91
Asya Kökenliler	%7
Aborjin ve Diğer Kökenler	%2

Tablo 1⁸

Resmî Dili: İngilizce⁹

İnanılan Dinler: Diğer Dinler(a): Budizm, Hinduizm, İslam, Musevilik kapsar.

⁵ <https://www.pmc.gov.au/government/australian-national-anthem>

⁶ <https://www.pmc.gov.au/government/australian-national-anthem>

⁷ <https://www.pmc.gov.au/government/australian-national-anthem>

⁸ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

⁹ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

1971-2021 arasında Avustralya'da İnanılan Dinlerin Toplam Nüfus İçerisindeki Oranı

	Hristiyan	Diğer Dinler(a)	Hiçbir Dine Mensup Olmayanlar (b)
1971	86.2	0.8	6.7
1976	78.6	1.0	8.3
1981	76.4	1.4	10.8
1986	73.0	2.0	12.7
1991	74.0	2.6	12.9
1996	70.9	3.5	16.6
2001	68.0	4.9	16.7
2006	63.9	5.6	19.3
2011	61.1	7.2	23.1
2016	52.1	8.2	30.1
2021	43.9	10	38.9

Tablo 2¹⁰

Bağımsızlık Tarihi: 1 Ocak 1901 yılında Britanya Parlamentosu, altı Avustralya kolonisinin kendi kendisini kolektif bir şekilde yönetebileceğine onay veren bir yasayı kabul etmiştir.¹¹

Yönetim Şekli: Federal parlamenter demokrasiyle yönetilen Avustralya'da Birleşik Krallık Kraliçesi/Kralı, Genel Vali tarafından temsil edilmektedir.¹²

Ülkenin Genel Siyasi Görünümü:

Avustralya'da altı eyalet (Yeni Güney Galler, Viktorya, Batı Avustralya, Güney Avustralya, Queensland, Tazmania) vardır.¹³

Federal Parlamento iki kanatlı olup 151 sandalyeli Temsilciler Meclisi ve 76 üyeli Senato'dan oluşmaktadır ve ilke itibarıyla milletvekillerinin görev süresi üç, senatörlerin ise altı yıldır. Uygulamada İngiliz geleneği takip edilmekte olup yasal zorunluluk olmamasına karşın federal parlamento seçimleri her iki kanat için aynı tarihte ve ortalama üç yılda bir yapılmaktadır.¹⁴

¹⁰ <https://www.abs.gov.au/articles/religious-affiliation-australia>

¹¹ <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/federation>

¹² <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

¹³ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

¹⁴ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Önemli Siyasi Partiler:

Liberal Parti (Liberal Party),
Ulusal Parti (National Party),
İşçi Partisi (Labour Party),
Yeşiller (Greens)
Merkezî İttifak (Central Alliance)
Tek Halk (One Nation)

Tablo 3¹⁵

Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar:

ADB (Asya Kalkınma Bankası)
ANZUS (Avustralya-Yeni Zelanda-ABD Paketi)
AUKUS (Avustralya, Birleşik Krallık, ABD ortaklığı)
QUAD (Dörtlü Güvenlik Diyalogu-Avustralya-ABD-Hindistan-Japonya)
Beş Göz İstihbarat Ortaklığı (Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık, ABD)
APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu)
ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) ile Stratejik Ortaklık
ARF (ASEAN Bölgesel Forumu)
ASEM (Asya Avrupa Toplantısı)
BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası)
EBRD (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası)
FAO (BM Gıda ve Tarım Örgütü)
FATF (Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu)
G-20
IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu)
IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü)
ICC (Milletlerarası Ticaret Odası)
IEA (Uluslararası Enerji Ajansı)
IFC (Uluslararası Finans Kurumu)
IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu)

¹⁵ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü)
ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF (Uluslararası Para Fonu)
IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü)
IMSO (Uluslararası Mobil Uydu Örgütü)
INTERPOL
IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)
IOM (Uluslararası Göç Örgütü)
IPU (Parlamentolar Arası Birlik),
ISO (Uluslararası Standartlar Teşkilâtı)
OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OPCW (Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü)
Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı OSCE (Asyalı İşbirliği Ortağı)
PIF (Pasifik Adaları Forumu)
Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı SAARC (gözlemci)
UN (Birleşmiş Milletler)
UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNMIS (Birleşmiş Milletler Sudan Komisyonu)
UNMIT (Birleşmiş Milletler Doğu Timur Komisyonu)
UNRWA (Birleşmiş Milletler Yakın Doğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı)
UNWTO (Dünya Turizm Örgütü)
UPU (Dünya Posta Birliği)
WCO (Dünya Gümrük Örgütü)
WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu)
WHO (Dünya Sağlık Örgütü)
WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)
WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü)
WTO (Dünya Ticaret Örgütü)

Tablo 4¹⁶

¹⁶ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

Genel Vali: David Hurley

Resim 2¹⁷

1 Temmuz 2019 yılında göreve başlayan David Hurley, 1972 yılında Duntroon Kraliyet Harp Akademisi'nden mezun, Avustralya Ordusu'nda 42 yıl görev yapmış emekli bir asker olup Avustralya Genel Valisi olmadan önce 2014-2019 yılları arasında da 38. Yeni Güney Galler Eyaleti'nin valiliğini yapmıştır.¹⁸

Başbakan: Anthony Albanese

Resim 3¹⁹

Avustralya İşçi Partisi mensubu Anthony Albanese, Mayıs 2022 seçimleri sonucu Avustralya başbakanı olmuştur. Başbakanlık görevinden önce başbakan yardımcısı, Temsilciler Meclisi Başkanlığı, Altyapı Bakanlığı ve İletişim Bakanı görevlerinde bulunmuştur.²⁰

Dışişleri Bakanı: Penny Wong

---

¹⁷ <https://www.pmc.gov.au/news-centre/government/five-facts-about-governor-general>

¹⁸ <https://www.gg.gov.au/about-governor-general/governor-generals-biography>

¹⁹ <https://www.dw.com/en/australian-prime-minister-calls-may-election/a-61421748>

²⁰ <https://www.pm.gov.au/your-prime-minister>

Resim 4²¹

1968 yılında Avustralya doğumlu bir anne ve Çin kökenli Malezyalı bir babanın çocuğu olarak Malezya’da dünyaya gelen Penny Wong, 2022 Mayıs’ta göreve başlamış olup Avustralya’nın ilk Avustralya doğumlu olmayan dışişleri bakanıdır.²²

Bayrak:

Resim 5²³

1901 yılında Avustralya’nın ilk başbakanı Sir Edmund Barton, Avustralya bayrağının tasarlanması için ülke çapında bir yarışma başlatmış olup 32.823 bayrak tasarım önerisi gelmiştir. Bunların içinden yalnızca 5 tanesi birincilik ödülüne layık görülmüş olup kazanan kişiler sanatçı, öğrenci, gözlükçü, mimar ve posta memuru gibi farklı meslek gruplarından oluşmaktadır. Bayrak tasarımında her bir tasarımın en çok ön plana çıkan parçasının kullanılarak yeni bayrağın oluşturulacağı başbakan tarafından açıklanmıştır.²⁴

²¹ <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Indo-Pacific/Who-is-Penny-Wong-Australia-s-new-foreign-minister>

²² <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Indo-Pacific/Who-is-Penny-Wong-Australia-s-new-foreign-minister>

²³ https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Flag_of_Australia.svg

²⁴ <https://www.pmc.gov.au/government/australian-national-flag>

Bayrağın sol üstündeki İngiltere bayrağına benzeyen dikdörtgen kısım Avustralya'nın İngiltere ile tarihsel bağlarını sembolize etmekte olup 6 yıldız, 6 Avustralya eyaletini temsil eder.²⁵ Bayraktaki kırmızı renk, Avustralya Ordusu'nu sembolize etmekte olup mavi renk Avustralya Hava Kuvvetleri'ni temsil ederken beyaz renk ise Avustralya Deniz Kuvvetleri'ni temsil etmektedir.²⁶

Dünya Saati: Avustralya'da harici adalar dâhil olmak üzere 9 farklı zaman dilimi bulunmaktadır.²⁷ Başkent Canberra'nın zaman dilimi GMT+11 olup İstanbul'dan 8 saat ileridedir.²⁸

Uluslararası Telefon Kodu: +61²⁹

Coğrafi Konumu: Güney Yarım Küre'de bulunan ve bir ada ülkesi olan Avustralya'nın hiçbir ülke ile kara sınırı bulunmamaktadır. Dünya üzerindeki en büyük ada olan Avustralya, Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus'un arasında kalır.³⁰

İklim: Avustralya'da dört mevsim birden yaşanır ve kuzey bölgelerinde tropikal iklimin etkisi gözlenirken doğu kenarlarında nemli ve tropikal iklim yaygın olmakla birlikte Avustralya'nın iç kısımları çok az yağış aldığı için çöller bulunmaktadır.³¹ Avustralya Güney Yarım Kürede yer aldığı için aralık, ocak ve şubat ayları kış ayları sayılırken temmuz, haziran ve ağustos kış ayıdır.³²

Ortalama Yaşam Süresi:

Kadın	85.3
Erkek	85.3

Tablo 5³³

²⁵ <https://www.anbg.gov.au/oz/flag.html>

²⁶ <https://www.anbg.gov.au/oz/flag.html>

²⁷ <https://saatkac.info.tr/Australia>

²⁸ <https://saatkac.info.tr/Australia>

²⁹ <https://www.timeanddate.com/time/zone/australia>

³⁰ <https://www.avusturalyakonsoloslugu.com/avusturalya-hakkinda/>

³¹ <https://www.avusturalyakonsoloslugu.com/avusturalya-hakkinda/>

³² <https://www.australia.com/en/facts-and-planning/weather-in-australia.html>

³³ <https://www.aihw.gov.au/reports/life-expectancy-death/deaths-in-australia/contents/life-expectancy>

Okuma Yazma Oranı: Yetişkinlerin %44'ü Level 1-2 seviyesinde okuryazar sayılırken %38'i Level 3 seviyesinde bulunmakta olup yetişkinlerin yalnızca %15 Level 4-5 seviyesinde okuryazardır.³⁴

(Level 1 seviyesinde okuryazarlık basit cümleleri okuma yeteneğine sahip ilkokul öğrencisinin okuma yazma seviyesine denk sayılırken Level 5, diplomalı üniversitesi öğrencisinin okuryazarlık seviyesi olarak değerlendirilmektedir.)³⁵

Yıllara Göre Nüfus Artış Oranı: %0,9³⁶

Doğurganlık Oranı: 1.58³⁷ (her 1000 kadında)

Ölüm Oranı: 2020 yılında her 1000 kişi içinde 4,9 olan oran 2022 itibarıyla 5,1'e yükselmiştir.³⁸

Avustralya Ekonomisi

Enflasyon Oranı:

Resim 6. Yıllar içinde Avustralya'nın Enflasyon Değişimini Gösteren Grafik³⁹

Temmuz 2022 itibarıyla yıllık enflasyon %6,1 olmuştur.⁴⁰

³⁴ <https://www.stylemanual.gov.au/accessible-and-inclusive-content/literacy-and-access>

³⁵ <https://www.stylemanual.gov.au/accessible-and-inclusive-content/literacy-and-access>

³⁶ <https://www.abs.gov.au/statistics/people/population>

³⁷ <https://www.abs.gov.au/media-centre/media-releases/australian-fertility-rate-hits-record-low>

³⁸ <https://www.abs.gov.au/statistics/people/population>

³⁹ <https://www.rba.gov.au/inflation/inflation-target.html>

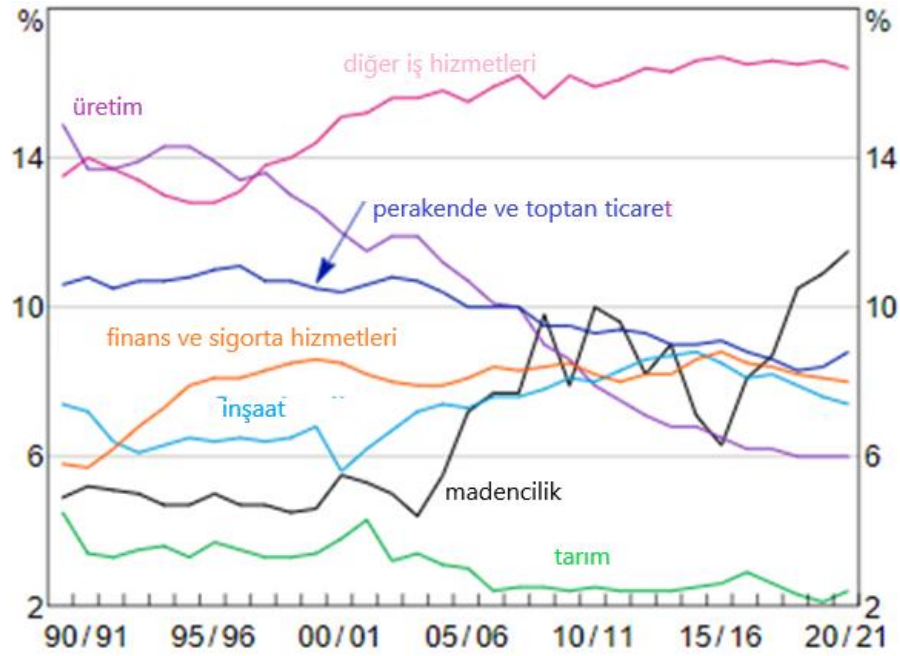
Para Birimi: Avustralya Doları (AUD) ⁴¹ (1 USD= 1,57072 AUD)⁴²

GSYİH(GDP): 1,36 trilyon ABD doları (2020)⁴³

İş Gücü İstatistikleri: Toplam nüfusun %64,3'ü çeşitli sektörlerde istihdam edilmiştir.⁴⁴

İşsizlik Oranı: %3,5⁴⁵

Sektörel Bazda Üretimin Dağılımı:

Resim 7⁴⁶

⁴⁰ <https://www.rba.gov.au/inflation/inflation-target.html>

⁴¹ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

⁴² <https://wise.com/tr/currency-converter/usd-to-aud-rate> *8 Ekim 2022 dolar kuru baz alınmıştır.

⁴³ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>

⁴⁴ <https://www.rba.gov.au/snapshots/economy-composition-snapshot/>

⁴⁵ <https://www.abs.gov.au/statistics/labour/employment-and-unemployment/labour-force-australia/latest-release>

⁴⁶ <https://www.rba.gov.au/chart-pack/regions-industry.html>

Avustralya'nın En Çok İthalat Yaptığı Ülkeler:

	2019	2020	2021	Toplam İthalattaki Yüzde Payı
1.Çin	82.717	86.105	93.290	%23,4
2.Amerika	55.449	45.555	43.973	%11
3.Japonya	26.168	19.903	22.169	%5,6
4.Almanya	18.271	16.605	18.378	%4,6
5.Singapur	16.304	11.050	17.438	%4,4
6.Tayland	17.314	14.854	15.237	%3,8
7.Malezya	12.226	10.600	13.669	%3,4
8.Güney Kore	13.059	9.686	13.222	%3,3
9. İngiltere	17.398	13.168	13.161	%3,3
10.Hindistan	7.408	7.413	9.743	%2,4

Tablo 7⁴⁷ (Veriler Avustralya doları milyon bazında alınmıştır.)

Avustralya'nın En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler:

	2019	2020	2021	Toplam İhracattaki Yüzde Payı
1.Çin	168.518	160.077	188.897	%36,4
2.Japonya	60.389	46.319	65.073	%12,5
3.Güney Kore	28.208	25.212	37.853	%7,3
4.Hindistan	21.764	16.906	24.574	%4,7
5.Amerika	25.391	27.626	24.210	%4,7
6.Singapur	16.866	15.465	18.485	%3,6
7.Tayvan	14.303	10.866	16.764	%3,2
8.Yeni Zelanda	16.561	13.701	14.839	%2,9
9.Endonezya	8.042	7.100	11.730	%2,3
10.Vietnam	7.931	7.966	10.836	%2,11

Tablo 8⁴⁸ (Veriler Avustralya doları milyon bazında alınmıştır.)

⁴⁷ <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/australias-goods-and-services-by-top-15-partners-2021.pdf>

Avustralya'nın İthalat Kalemleri: Makine ve cihaz, mineral yakıt, yağ, kara taşıtları, elektronik ürünler.⁴⁹

Avustralya'nın İhracat Kalemleri: Metal cevheri, kömür, doğal gaz, mineral yakıt, yağ, inci, et, hububat.⁵⁰

Türkiye ve Avustralya İkili Ticari ve İktisadi İlişkileri:

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017	562.676	2.226.215	1.663.539	-1.663.539
2018	704.085	1.073.871	1.777.957	-369.786
2019	661.146	1.034.272	1.695.418	-373.126
2020	726.850	406.698	1.133.548	320.153
2021	973.063	1.123.183	2.096.246	-150.121

Tablo 9. Avustralya ile İkili Ticaretimize İlişkin İstatistikî Veriler⁵¹
(Kaynak: TÜİK - “bin (000)” ABD doları)

Türkiye Avustralya Dış Ticareti:

21 Şubat 2014 tarihinde Avustralya Endüstri Grubu (AIG) ve DEİK iş birliğiyle düzenlenen “Avustralya-Türkiye Yuvarlak Masa İş Toplantısı” vesilesiyle iki ülke arasında iş konseyi kurulmuş olup konseyin Avustralya kanadı AIG tarafından üstlenilmiştir.⁵²

Türkiye ve Avustralya arasında Çifte Vergilendirme Anlaşması ve Yatırımların Teşviki ve Korunması anlaşması bulunmakta olup Avustralya'dan Türkiye'ye gelen doğrudan yatırım stoku 700 milyon ABD dolarıdır ve ülkemizde 248 Avustralya sermayeli şirket faaliyet göstermektedir.⁵³

⁴⁸ <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/australias-goods-and-services-by-top-15-partners-2021.pdf>

⁴⁹ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁰ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵¹ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵² <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵³ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

2020 yılında Avustralya'daki Türkiye sermayeli doğrudan yatırım tutarı, Avustralya Dış İşleri ve Ticaret Bakanlığı'nın (DFAT) verilerine göre yaklaşık olarak 18 milyon civarındadır.⁵⁴

Avustralya'ya Başlıca İhraç Ürünlerimiz: Makine, mekanik cihazlar, kara taşıtları, sebze-meyve, demir-çelik, plastik ve mamulleri.⁵⁵

Avustralya'dan Başlıca İthal Ürünlerimiz: Altın, kömür, eczacılık ürünleri, sebze-meyve, makine, inorganik kimyasallar.⁵⁶

Türkiye-Avustralya Siyasi İlişkileri:

Türkiye ile Avustralya arasındaki diplomatik ilişkiler 1967 yılında kurulmuş olup Kanberra Büyükelçiliğimiz 1967 yılında, Ankara'daki Avustralya Büyükelçiliği ise 1968 yılında faaliyete geçmiştir.⁵⁷

İngiliz ordusu içindeki Anzak askerleri ve Türk askerlerini karşı cephelerde bir araya getiren Çanakkale Savaşı, Türkiye-Avustralya ilişkilerinin tarihinde önemli bir yer tutmakta olup her yıl 24-25 Nisan tarihlerinde gerçekleştirilen Çanakkale Kara Savaşları'nın Yıl Dönümü Anma Törenleri'ne Avustralya'dan da geniş bir katılım bulunmaktadır. Nisan 2009'da Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde, dönemin Avustralya Dış İşleri Bakanı Stephen Smith'in katılımıyla Türk-Avustralya Kültür Merkezi açılmış olup Yunus Emre Türk Kültür Merkezi, Avustralya'nın Melbourne şehrinde 2020 yılında kurulmuştur.⁵⁸

İki ülke arasında BM, G20, MIKTA (Meksika, Endonezya, Kore Cumhuriyeti, Türkiye, Avustralya) gibi çok taraflı platformlarda da verimli bir iş birliği mevcuttur.⁵⁹

---

⁵⁴ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁵ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁶ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁷ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁸ <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-ekonomisi.tr.mfa>

⁵⁹ <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-avustralya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

